

VARNO IN SPODBUDNO UČNO OKOLJE V OPB

SAFE AND STIMULATING LEARNING ENVIRONMENT IN EXTENDED STAY

MIB d.o.o.
MIB EDU
ITEI
SUVGC

ZBORNİK

XV. mednarodna (Slovenija,
Hrvaška, Bosna in Hercegovina,
Črna Gora, Nizozemska, ZDA)
strokovna konferenca
učiteljev podaljšane bivanja
2021

VARNO IN SPODBUDNO UČNO OKOLJE V OPB

SAFE AND STIMULATING LEARNING ENVIRONMENT IN EXTENDED STAY

VARNO IN SPODBUDNO UČNO OKOLJE V OPB

SAFE AND STIMULATING LEARNING ENVIRONMENT IN EXTENDED STAY

XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Nizozemska, ZDA) strokovna on-line konferenca za učitelje podaljšanega bivanja

Zbornik

Urednica: mag. Maruška Željeznov Seničar

Oblikovanje in postavitve: MIB d.o.o.

Založba: MIB d.o.o., Podreber 12 a, 1355 Polhov Gradec, Slovenija

Za založbo: Borut Seničar

E-pošta: info@mib.si

Spletni portal: www.mib.si

Izid: 19. 8. 2021, Ljubljana

Naklada: on-line, pdf

Izdaja: zbornik

Konferenca je organizirana z Savezom udruženjem vaspitaca Crne Gore (SUVGC).

Naslovnica pridobljena: <https://www.freepik.com/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 83119619
ISBN 978-961-7040-22-7 (PDF)

Kazalo/Content

- 4 Ko otrok ustvari igro/When a child creates a game – *Andoljšek Žagar Petra*
- 7 Dramatizacija v razredu/Drama in the classroom – *Lulić Remza*
- 9 Ustvarjalnost učencev v luči varnega in spodbudnega učnega okolja/
The Creativity of Pupils in the Light of a Safe and Stimulating Learning Environment
– *Zabukovec Maruša*
- 12 Ustvarjalnost v OPB: Ko staro postane novo/Creativity In After-School Classes: When
the Old Becomes new – *Šon Mojca*
- 15 V družbi male pošasti Mici/In the company of a little monster Mitzu – *Dolenc Anita*
- 19 Življenje in stres/Life and stress – *Trošt Mitja*
- 21 Otroci s posebnimi potrebami v OPB/Children with special needs in after-school
programme – *Makarič Vanja*
- 24 Sodelovalno učenje v OPB: English challenge/Cooperative learning: english challenge
– *Šabec Tina*
- 27 Hišica počutja kot način izražanja otrokovih čustev/A house of well-being as a
way of expressing a child's emotions – *Selko Jasmina*
- 31 Trajnostna mobilnost v OPB/Sustainable mobility in after-school classes – *Cvitanič Jasna*
- 35 Kolesarjenje v podaljšanem bivanju – razvijanje spretnosti in veščin/Cycling in
Extended Stay – developing skills – *Čaf Jasna*
- 38 Učenje je igra/Learning through play – *Šebenik Mateja*
- 40 Branje nas bogati/Reading makes us rich – *Brusl Maja*
- 44 Različnost učnih vsebin v podaljšanem bivanju/Diversity of learning content
in extended stay – *Golež Simone*
- 46 Astronomija je velik izziv za učence v podaljšanem bivanju/
The astronomy is a big challenge for students in daily extension classes – *Pelc Renata*
- 49 Strateške igre kot pomoč pri načrtovanju učnih korakov/Strategy games
to help plan learning steps – *Milenković Stojan*
- 54 Naravno spodbudno učno okolje v okviru podaljšanega bivanja/A naturally stimulating
learning environment as part of an extended stay – *Čupeljić Nataša*
- 59 Gibalne igre/Movement Games – *Kene Jasmina*
- 62 Z igro razvijamo ustvarjalnost in kreativnost/Developing Creativity and
Imagination through Play – *Jerina Peter*
- 65 Igraj se z mano/Play with me – *Janžič Lea Svatina*
- 68 Prava pot/The right way – *Šantl Robi*
- 72 Drugačni učni pristopi/Different learning approaches – *Obrenović Maja*
- 75 Terapevtska vadba Žoga bend/The therapeutic exercise Ball band – *Bajc Curk Petra*
- 78 Glasbene dejavnosti v podaljšanem bivanju/Music activities in the after school care
– *Horvat Marko*
- 82 Ustvarjamo za božični sejem/Creating for christmas fair – *Lenar Bojana*
- 85 Reševanje konfliktov v podaljšanem bivanju/Conflict resolutions in extended stay
– *Oblak Vidic Katarina*
- 89 Učenec je učitelj, učitelj je moderator/A student is a teacher, a teacher
is a moderator – *Velenšek Aleksandra*
- 92 "Branje zgodb je motivacija osebnih sposobnosti/Reading stories as a motivation
for developing personal abilities – *Muhič Barbara*

- 95 Bralne urice kot sprostitvena dejavnost/Reading hours as a relaxing activity – *Kastelic Lea*
- 98 Spodbudno okolje ustvarjamo s povezovalnimi veščinami/A stimulating environment is created by using connecting relationship habits – *Oven Urška*
- 102 Naravoslovje kot spodbuda za ustvarjalni gib/Science as a stimulus for the creative movement – *Novak Marjetka*
- 104 Evalvacija dela v oddelku podaljšanega bivanja/Evaluation of work in the after-school program – *Otto Sanja*
- 107 Matematika v očeh najmlajših/Mathematics in the eyes of the youngest – *Novak Marjetka*
- 110 »Vi ste najboljša učiteljica v podaljšanem bivanju.«/”You are the best after-school teacher” – *Hočevar Marija*
- 114 V podaljšano bivanje na wellness/Wellness – after-school program activity – *Pevec Živa*
- 118 Kaj bi danes počeli? Nič./What would you like to do today? Nothing. – *Rožman Ksenija*
- 122 Kompetencije vaspitača i specifičnosti rada u produženom boravku/Competences of educators and specific of work in extended stay – *Ćeman Elma*
- 125 Produženi boravak - sigurno okruženje za učenika/Extended stay - a safe environment for student – *Anka Mićović, Nada Kosić*
- 128 Produženi boravak - sigurna baza/Extended stay - safe base – *Vemić Ivana*
- 132 Produženi boravak - prednosti i nedostaci – *Kovačević Verica*
- 135 Lutkarska radionica u produženom boravku/Puppet workshop in extended stay – *Krunalović Renata*
- 139 Značaj podsticajnog okruženja za razvijanje različitih sposobnosti u produženom boravku/The importance of an encouraging environment for the development of different ability in extended stay – *Janjić Sanja*
- 142 Ekološko obrazovanje u produženom boravku/Ecological education in extended stay – *Karadžić Nataša*
- 146 Exstended stay from the practitioner’s point of view – *Perošević Nataša*
- 149 Produženi boravak u vrtiću/Extended stay in kindergarten – *odorović Maja*
- 153 Iskustva i preporuke učitelja/vaspitača u produženom boravku – *Brinić Vesna*
- 156 Vrtić kao sigurno i poticajno mjesto za učenje, pisanje i stvaranje radnih navika/Kindergarten as a safe and stimulating place for learning, writing and development of work habits – *Čelebić Enisa*
- 159 Tjelesni i zdravstveni odgoj u produženom boravku/Physical and health education in extended stay – *Granov Kanita*
- 163 Uticaj muzike na postignuća učenika u produženom boravku/The impact of music on student achievement in extended stay – *Jelić Milica*

KO OTROK USTVARI IGRO

Povzetek: Igra je kreativna dejavnost, ki prepleta življenje tako otrok kot odraslih. Omogoča nam, da pridemo do novih spoznanj s pomočjo mnogoterih poskusov in kombinacij, ki jih ponuja v svoji raznolikosti. Otrok se ob igri razvija in nadgrajuje. Preko igre se prepletajo vsa področja otrokovega razvoja. Pridobiva si nova znanja in spretnosti. Z velikim zanimanjem kreira novo igro.

Ključne besede: sodelovanje, didaktična igra, pravila iger, izvirnost.

WHEN A CHILD CREATES A GAME

Abstract: Play is a creative activity that intertwines the lives of both children and adults. It allows us to come to new insights through the many experiments and combinations it offers in its diversity. The child develops and upgrades while playing. All areas of a child's development are intertwined through play. He acquires new knowledge and skills. He creates a new game with great interest.

Key words: cooperation, didactic game, game rules, originality.

Uvod

Igra je v življenju ključen dejavnik, saj vpliva na otrokov razvoj, na njegovo rast ter omogoča spontano pridobivanje novih znanj in izkušenj. Potreba po igri nam je prirojena in omogoča otroku vzpostavljati enakopraven odnos z vrstniki. Učitelj ob primerni motivaciji usmerja otrokovo zanimanje za različne naloge. V kolikor problem prikaže kot izziv, ga učenci kmalu z zanimanjem razrešujejo in iščejo končno rešitev. Izziv sprejmejo kot sproščeno dejavnost, ki jo bodo izvedli skupaj z vrstniki. Učne vsebine se tako lahko nadgrajuje brez obveze, skoraj spontano. Učenci se preko igre povezujejo v skupine glede na zanimanje za določeno igro. Med seboj se spodbujajo, prilagajajo in seveda tekmujejo. Pri vsaki igri morajo udeleženci upoštevati pravila, saj drugače dejavnosti ni mogoče izvajati. Didaktične naloge so igre z nalogami in pravili različnih zahtevnosti. Pri načrtovanju didaktičnih iger ima pomembno vlogo ustvarjalna svoboda. Učencem se poraja veliko idej, ki jih lahko uresničijo.

Cilji:

- vzbuditi v učencih interes do igre,
- motivirati učence za druženje,
- motivirati učence k ustvarjanju,
- vzpodbuditi učence glede na sposobnosti,
- usmerjati učence k samoiniciativnosti do vključevanja.

Postopki:

- aktivno sodelovanje pri vseh postopkih načrtovanja igre,
- razvijanje spretnost timskega dela,
- razvijanje odgovornosti za lastne dosežke,
- razvijanje ustrezne medsebojne komunikacije.

Aktivnost

Aktivnost je trajala več šolskih ur. Na začetku sem učence motivirala za delo preko igre, ki smo jo vsi dobro poznali. Z igro Človek, ne jezi se imamo vsi izkušnje in dobro poznamo pravila, zato se mi je zdelo smiselno, da začnemo z njo. Po igri sem učencem predlagala, da se ponovno igrajo že omenjeno igro, a s spremenjenimi pravili. Najprej smo spremenili število igralcev, in sicer tako da sta dva igralca igrala z dvema vrstama figuric (npr. z rumenimi in z modrimi), nato smo spremenili pravilo možnosti prihoda na začetek igre (začetni položaj na igralni plošči), kasneje so učenci že sami imeli veliko idej za spremembo pravil pri igri. Nekaj smo jih zapisali na tablo in jih preizkusili pri igri. Učenci so spoznali, da vsa pravila niso uporabna oz. ne vplivajo na potek igre tako, da bi bila bolj zanimiva.

Naslednjo dejavnost sem načrtovala tako, da smo si skupaj pogledali več različnih didaktičnih iger. Pozorni smo bili na gradnike, igralne plošče in pravila iger. Spoznali so, da so vse igre pestrih barv, da so lično in dovršeno izdelane, da vsebujejo pravila, ki jih pri igranju upoštevamo. Nato sem učencem

pripravila različne materiale za dejavnost, ki je sledila. Učence sem postavila pred izziv, da v skupinah po tri načrtujejo igro, jo skicirajo na risalni list in premislijo, katere gradnike bi uporabili. Na začetku so imeli veliko idej, ki so jih morali med seboj uskladiti, da so jih lahko uporabili pri skiciranju. Igralne podlage so ustrezno opremili in začeli zapisovati pravila igre na priloženi list. Kmalu so ugotovili, da morajo biti zapisana pravila kratka, jasna in razumljiva, saj drugače igra ni izvedljiva. Po izdelani igralni podlagi sem jih usmerjala v smeri, da so jih še dovršili, saj so bile nekatere oznake nejasne. Nato so popravili in dokončali svoje igralne podloge, ki smo jih tudi plastificirali. Najprej je igro igrala skupina otrok, ki jo je izdelala, nato so igre preizkušali tudi ostali učenci v razredu. Po dveh tednih smo ugotavljali, katera igra je med njimi najbolj priljubljena. Nastalo je kar nekaj iger, a nekatere niso bile najbolj osmišljene, zato učence niso najbolj zanimale.

Igra: Človek, zmigaj se!

Nato smo se lotili skupinski iger na igrišču. Ristanc je igra, ki jo najbolj poznajo. Je skupinska igra manjših skupin. Lahko jo igrata dva, trije, največ štirje igralci. Narišemo ristanc, ki ga razdelimo na oštevilčena polja. Poiščejo si ploščat kamenček in se razvrstijo za metanje kamenčka. Vržejo kamenček v sredino prvega polja. Ko kamenček obstane v polju, odskačejo ponj po eni nogi in spet nazaj na začetek ristanca. Tako nadaljujejo dokler ne izpadejo, če stopijo na črto, čez njo ali preko nje iz polja. Če izpadejo, igro nadaljuje naslednji v vrsti. Kamenček obleži v polju, da nadaljujejo z metanjem, ko so zopet na vrsti. V enojno polje skačejo z eno nogo, v dvojno sonožno. Pri obratu se obrnejo v skoku. Pomembno je, da ne skočijo na črto. Na vrhu ristanca je dom. Tu lahko počivajo na obeh nogah, se obračajo v skoku, skočijo na eno nogo ali sploh ne počivajo. To je odvisno od postavljenih pravil in dogovorov. Po igranju ristanca sem učence nagovorila, da se razporedijo po skupinah in oblikujejo drugačna pravila za igro. Spremenjeno pravilo so napisali na list in izvedli igro po zastavljenem pravilu. Dogovorili so se, da narišejo večji ristanc, da ga lahko hkrati igrata dva igralca z enim kamenčkom in si med seboj pomagata, da narišejo dva identična ristanca in da med seboj tekmujeta dve skupini, pri kateri zmaga tista, ki prej pride do doma (najvišjega dela). Učenci so bili razigrani, vedri, med seboj so se usklajevali glede pravil. Gibanje ima namreč zelo koristen vpliv na vse telesne funkcije. Zaradi koordinacije in ravnotežja, ki ga vključuje gibanje, usklajeno delujeta obe možganski polovici. Zaradi povečanega dotoka krvi se aktivira večja zmogljivost možganov, kar vpliva na večjo sposobnost pomnjenja in koncentracije.

Igra Zemlja krast je že stara, a se jo učenci zelo radi igrajo. Najprej narišejo majhen krog (sonce) in okoli njega krog kot svet in označijo ter poimenujejo svoje države. Potrebujemo palčko. Igra se začne tako, da palčko postavijo v Sonce. Tisti, ki je vrzel palčko na svoje ozemlje, začne igro tako, da reče: "Napadam, napadam Nemčijo!" Seveda lahko izbere katerokoli državo in potem vrže palčko na ozemlje Nemčije. Učenci se medtem razbežijo. Igralec, ki ima v posesti Nemčijo, urno stopi na palčko in zakliče: "Stop!" V trenutku vsi obstanejo in "Nemec" pobere palčko ter se sprehodi po črtah sveta in s palčko zadane najbližjega. V kolikor ga zadane, mu lahko ukrade zemljo. Ukrade jo lahko toliko, kolikor lahko zariše črt, ne da bi stopil na tuje ozemlje. Če igralca ne zadane, mu lahko le-ta ukrade njegovo zemljo. Učenci so igro nadgradili tako, da niso več govorili imena držav, ampak glavna mesta na teh, zato so morali dobro poznati Evropo. Natisnili smo zemljevid Evrope z državami in glavnimi mesti, ga razrezali na delčke kot sestavljanke ter jih plastificirali. Tako so se predhodno naučili države v Evropi in njihova glavna mesta. Nato so lahko igrali igro s spremenjenimi pravili. Učenci, ki niso poznali vseh glavnih mest, so jih zaradi zanimanja za igro samoiniciativno ponavljali s sestavljanjkami.

Interakcijske igre zajamejo celega otroka, tako njegova čustva in misli, njegovo znanje, najbolj pa potrebo po igri. Otroci pravila iger dosledno upoštevajo. V kolikor kdo pravil iger ne upošteva, ga učenci izločijo iz igre, ali se nočejo s tem učencem nekaj časa igrati. Poleg sodelovanja, ki ga omogočajo interakcijske igre, je poglobljena tudi interakcija. Tako preučuje svoje vedenje in vedenje drugih. Lahko tudi doživljajo lastno odgovornost na realizacijo danega izziva. Interakcijske igre so pomembne za vzbujanje in ohranjanje otrokovega veselja do učenja in učenja z izkušnjami.

Med različnimi aktivnostmi smo izvajali nelokomotorne spretnosti na mestu, ki smo jih nadgradili z gibalnimi vajami. V učilnici smo izvajali zasuke, upogibanje, zamahe, na prostem pa različne igre z lovljenjem.

Zaključek

Gibanje in kreativno oz. osmišljeno ustvarjanje sta bila vodili pri vseh aktivnostih. Tako so bili aktivirani motivacijski, čustveni in intelektualni procesi. Učenci so bili ne samo dejavni v gibanju, ampak tudi v miselnih procesih, saj jih je zanimalo, kako bi igre lahko izvedli tudi na druge načine. Spoznali so, da je usmerjenost k nalogi tista, ki spreminja tudi njihovo stališče do katerekoli igre. Ko jo enkrat že dobro poznajo in so se jo morda naveličali, jo lahko v prihodnje tudi poustvarjajo.

Literatura

Prgič, J.: Kinestetični razred, Svetovalno-izobraževalni center MI, Griže, 2018

Braemer, H. in drugi: Otrokove ustvarjalne igre, TZS, Ljubljana, 1992

Vopel, K.: Interakcijske igre za otroke, Isko - Press, 1997

DRAMATIZACIJA V RAZREDU

Povzetek: Enoletni projekt je nastal tako, da sem v podaljšano bivanje vsake toliko vskočila s pripovedovanjem ali branjem določene kratke zgodbe ali knjige. Najprej sem zgodbo brala in interpretirala kar sama. Drugič mi je pomagal brati nekdo od otrok. Na naslednjem obisku so morali vsebino zgodbe narisati. Tu pa se je pojavila težava. Mlajši (1. in 2. razred) so neprestano spraševali, kako se kaj nariše. Niso bili prepričani vase in bili so popolnoma zmedeni ter brez domišljije. Zato sem ponovila proces tudi s petošolci. Oni pa so popolnoma obvladali položaj. Točno so vse narisali, do potankosti. S tem načinom dela smo delali na področjih jezikoslovja, besedišča in samozavesti, razvijali smo domišljijo in spretnosti pri risanju ter se skozi zgodbe naučili pomembnih lekcij v življenju.

Ključne besede: pripovedovanje, dramatiziranje, domišljija, razvijanje spretnosti

DRAMA IN THE CLASSROOM

Abstract: The one-year project started with the extended stay at school. Every now and then I jumped in with storytelling or I read certain short stories or a book. At first, I read and interpreted the story myself. The second time, one of the children helped me read. On the next visit, they had to draw the story. This is where the problems arose. The younger ones (1st and 2nd grade) were constantly asking about how to draw something. They were unsure about themselves and were completely confused and lacked imagination. I repeated the process with the fifth graders as well, but they were in complete control of the situation and they drew everything with no further questions. In this way, we worked on linguistics, vocabulary and self-confidence, we developed imagination and drawing skills and learned important lessons in life through the stories.

Key words: storytelling, dramatization, imagination, skill development

Uvod

Pripovedovanje zgodb je ena najpreprostejših in morda najbolj prepričljivih oblik dramske ter domišljajske dejavnosti. Dober začetek je, da učencem pripovedujemo zgodbe in jih spodbujamo, da si zgodbe delijo med seboj. Vsi lahko z malo vaje postanemo privlačni pravljicarji. Učenci se ne bi smeli učiti zgodb na pamet, ampak bi morali prepoznati ključne podobe in pomembne trenutke ter zgodbo pripovedovati na svoj način. Zgodbe utrjujejo abstraktne koncepte in poenostavljajo zapletena sporočila. Vsi smo doživeli zmedo, ko smo poskušali razumeti novo idejo. Zgodbe ponujajo pot okoli tega. Pomislimo na trenutke, ko so nam zgodbe pomagale bolje razumeti koncept ... Na primer, ko je učitelj z resničnim primerom razložil matematični problem.

Zgodbe tudi združujejo ljudi, drži? Saj imajo neke vrste univerzalni jezik. Vsi razumemo zgodbo o junaku, o podrejenem ali zlomljenem srcu. Vsi lahko delimo občutke navdušenja, upanja, obupa in jeze. V svetu, ki ga deli veliko stvari, zgodbe združujejo ljudi in ustvarjajo občutek skupnosti. Kljub različnemu jeziku, veri, političnim preferencam ali narodnosti nas zgodbe povezujejo po načinu, kako se počutimo in se nanje odzivamo ... Zgodbe nas naredijo človeka, nas navdihujejo in motivirajo.

Toda kaj naredi dobro zgodbo?

Zgodba zagotovo mora biti zabavna, da navduši bralca. Če poleg še izobrazuje, potem vzbuja tudi radovednost, kar je zmagovita kombinacija. Dobre zgodbe so primerne za vse bralce, tako mlajše kot starejše, saj se v bralčeve misli vtisnejo bodisi z navdihom, škandalom ali humorjem.

Vsaka zgodba vsebuje vsaj en lik in ta lik je ključen za povezovanje otrok z zgodbo. Če se otrok lahko postavi na mesto lika, bo bolj verjetno, da bo sledil zgodbi. Vsaka zgodba pa ima tudi konflikt, drži? Gre za lekcijo, kako naj lik premaga neki izziv.

Pri pripovedovanju zgodb je moč v tem, kar sporočamo in poučujemo. Vsaka dobra zgodba ima seveda tudi svoj zaključek s sporočilom.

Praktični del

Enoletni projekt je nastal tako, da sem v podaljšano bivanje vsake toliko vskočila z branjem ali pripovedovanjem določene zgodbe ali knjige. Najprej sem zgodbo brala oziroma interpretirala kar sama. Drugič mi je pomagal brati nekdo od otrok. Na naslednjem obisku so vsebino zgodbe morali narisati. Tu pa se je pojavila težava. Mlajši (1. in 2. razred) so neprestano spraševali, kako se kaj

nariše. Niso bili prepričani vase in bili so popolnoma zmedeni ter brez domišljije. Vendar bolj ko smo vajo ponavljali, bolje nam je šlo. Odločila sem se ponoviti proces tudi s petošolci, da vidim, ali je razlika v pristopu. Oni pa so popolnoma obvladali položaj. Točno so vse narisali, do potankosti. S tem načinom dela smo delali na področjih jezikoslovja, besedišča in samozavesti, razvijali smo domišljijo ter spretnosti pri risanju.

Primer zgodbe z moralnim naukom, ki jo najraje pripovedujem, je prav klasične narave. Klasika je najboljša. Gre za kratko zgodbo, ki smo jo že večkrat slišali in celo večkrat povedali. In še jo bomo. Moralni nauk zgodbe pa je, da z lažmi prelomimo zaupanje. Lažnivcu nihče ne zaupa in ne verjame, tudi če potem govori resnico.

The boy who cried wolf

Once upon a time, there lived a shepherd boy who was bored watching his flock of sheep on the hill. To amuse himself, he shouted, "Wolf! Wolf! The sheep are being chased by the wolf!" The villagers came running to help the boy and save the sheep. They found nothing and the boy just laughed looking at their angry faces.

"Don't cry 'wolf' when there's no wolf boy!", they said angrily and left. The boy just laughed at them. After a while, he got bored and cried 'wolf!' again, fooling the villagers a second time. The angry villagers warned the boy a second time and left. The boy continued watching the flock. After a while, he saw a real wolf and cried loudly, "Wolf! Please help! The wolf is chasing the sheep. Help!"

But this time, no one turned up to help. By evening, when the boy didn't return home, the villagers wondered what happened to him and went up the hill. The boy sat on the hill weeping. "Why didn't you come when I called out that there was a wolf?" he asked angrily. "The flock is scattered now", he said.

An old villager approached him and said, "People won't believe liars even when they tell the truth. We'll look for your sheep tomorrow morning. Let's go home now". (https://www.momjunction.com/articles/moral-stories-for-kids_00369197/)

Zaključek

Zakaj uporabljati dramske dejavnosti v učilnici?

Dramske dejavnosti so zabaven in razburljiv način poučevanja. Z njim kombiniramo verbalno in neverbalno komunikacijo. Uporaba dramskih dejavnosti pomaga, da učenci besedno komunikacijo, vključeno v besedišče, slovnico in strukturo, povežejo z neverbalno komunikacijo kretenj, mimike ter gibov. Z dramskimi dejavnostmi pomagamo, da se osredotočijo na pravilno govorjenje jezika. Začnejo razumeti, da jim bo kombinacija tega, kar lahko rečejo, z drugimi naravnimi, neverbalnimi znaki pomagala premagati sramežljivost, dvome. Z dramatizacijo v razredu povečamo motivacijo in zanimanje otrok. Učenci se nekako dolgočasijo, ko sedijo na svojih stolih, gledajo tablo, delajo zapiske in berejo besedilo. Čeprav se pri pouku ne moremo vedno izogniti tem dejavnostim, lahko ublažimo to dolgočasje ali celo težave z disciplino, tako da redno učno delo 'zamenjamo' z dramskimi aktivnostmi. To, da se otroci dvignejo na noge, se premikajo po učilnici, mahajo in vzklikajo odgovore, bo spodbudilo k večjemu zanimanju za snov, ki jo utrjujemo, in se je bodo prej naučili, hkrati bo pripomoglo tudi k temu, da bodo bolj motivirani za sodelovanje pri pouku.

Zgodbe so morda res najboljši način, kako otroke poučevati tudi življenjske lekcije. Lahko jih naučimo vrednot in morale, ne da bi jim pridigali.

Literatura

Spletni vir: Gongala, S. 21 Very Short Moral Stories For Kids. (online). (Citirano 16. april 2020). Pridobljeno dne 15.9.2020 iz: https://www.momjunction.com/articles/moral-stories-for-kids_00369197/

USTVARJALNOST UČENCEV V LUČI VARNEGA IN SPODBUDNEGA UČNEGA OKOLJA

Povzetek: V prispevku je predstavljen pomen zagotavljanja varnega in spodbudnega učnega okolja pri spodbujanju ustvarjalnosti kot ene vse bolj pomembnih sposobnosti posameznika. V uvodu predstavi, kaj je ustvarjalnost in zakaj je ustvarjalnost pomembno spodbujati in razvijati že v otroštvu ter kakšna je pri tem vloga učitelja in razrednega okolja. V tem prispevku so predstavljene dejavnosti, ki smo jih izvedli z učenci drugega razreda, s pomočjo katerih spodbujamo ustvarjalnost učencev na različnih področjih ustvarjalnega izražanja. Dejavnosti so zasnovane tako, da je otrok postavljen direktno v proces ustvarjalnega izražanja; pri tem je bolj kot produkt oz. dosežek pomemben ustvarjalni proces, ki temelji na sproščeni, varni, spodbudni in ustvarjalnosti naklonjeni razredni klimi. Odzivi učencev po izvedenih dejavnostih nakazujejo, da imajo učenci malo izkušenj s takšno vrsto dejavnosti, da so bili nad dejavnostmi navdušeni ter da si želijo več podobnih dejavnosti.

Ključne besede: ustvarjalnost, učenci, spodbujanje ustvarjalnosti, ustvarjalno okolje, vloga učitelja.

THE CREATIVITY OF PUPILS IN THE LIGHT OF A SAFE AND STIMULATING LEARNING ENVIRONMENT

Abstract: The article focuses on the importance of providing a safe and stimulating learning environment in promoting creativity as one of the increasingly important abilities of an individual. In the introduction, it defines creativity, explains why it is important to encourage and develop it during childhood, and discusses what are the roles of the teacher and the learning environment during this process. The article then presents the activities which were carried out with second-grade pupils and with the help of which we encourage the pupils' creativity in various areas of creative expression. The activities are designed in such a way that a child is placed directly in the process of creative expression where the creative process, founded on a relaxed, stimulating, and classroom atmosphere favourable to creativity, is more important than the final product or achievement. The pupils' responses after the activities indicate that they have little experience with such activities, that they were enthusiastic about them, and that they want to participate in similar activities in the future.

Keywords: creativity, pupils, encouraging creativity, creative environment, the role of the teacher.

1 Uvod

Živimo v družbi, v kateri je ustvarjalnost vedno bolj pomembna sposobnost posameznika, saj je le ta vedno znova postavljen pred nove probleme in iskanje originalnih rešitev (Barbot, Besançon in Lubart, 2011), ki pomembno prispevajo k osebostnemu in družbenemu razvoju (Besançon, Lubart in Barbot, 2013). Ustvarjalnost ni sposobnost, ki bi bila prisotna le pri peščici ljudi, pač pa v sodobni literaturi govorimo o ustvarjalnem potencialu. Ta je v večji ali manjši meri (Besançon, idr., 2013) prisoten pri vsakem posamezniku že v otroštvu ter ga lahko v tem obdobju tudi razvijamo (Jurišević, 2014). Zato imajo učitelji pri odkrivanju in spodbujanju ustvarjalnega potenciala ter pri zagotavljanju pogojev, kjer lahko učenci ustvarjalno delujejo, zelo pomembno vlogo (NACCCE, 1999).

2 Opredelitev ustvarjalnosti in pomen spodbujanja ustvarjalnosti v otroštvu

Pucker, Beghetto in Dow (2004, str. 90) menijo, da je "ustvarjalnost sovplivanje osebnosti in procesa, s katerim posameznik ali skupina proizvede rešitev ali produkt, ki je tako nov kot uporaben, kar definira nek socialni kontekst." Živimo v svetu, kjer je ustvarjalnost posameznika prednostna kompetenca (Barbot, idr., 2011; Nagy, 2011), zato je danes v vzgojno-izobraževalnih institucijah spodbujanju ustvarjalnosti namenjena vse večja pozornost. Spodbujanje ustvarjalnosti ima pozitivne vplive na sposobnost prilagajanja (Cropley, 1992), pri reševanju problemov (Barbot, idr., 2011; Stako, 2009), ustvarjalnem mišljenju in delovanju ter na osebostni razvoj (Starko, 2009). Cropley (2001) poudarja pomen ustvarjalnosti prav v otroštvu, saj je otrok bolj ali manj brez predsodkov in prek ustvarjalnega procesa spodbujen k temu, da na stvari gleda drugače in zgradi lastne predstave o svetu.

3 Ustvarjalno okolje

Ker ima šolsko in razredno okolje pomembno vlogo pri spodbujanju ustvarjalnosti (Starko, 2009), mora učitelj zagotoviti varno in spodbudno okolje, ki je naklonjeno ustvarjalnosti, ustvarjalnost spre-

XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšane bivanja

jema, spoštuje in spodbuja (Cropley, 1992). Ustvarjalnost lahko spodbujamo v okolju, ki spoštuje novosti in nenavadnosti (Cropley, 1992) ter spodbuja raziskovanje (Starko, 2009). V takšnem okolju prevladuje sproščena atmosfera, kjer otrok nima strahu pred neuspehom (NACCCE, 1999), zavrnitvijo ali posmehom (Cropley, 1992). Učenci se počutijo varni, da raziskujejo (Starko, 2009) ter si upajo izraziti svoje ideje, četudi so te napačne (Jaušovec, 1987). Del varnega in spodbudnega učnega okolja, ki spodbuja ustvarjalnost, je tudi učitelj s svojim delovanjem. Učitelj naj pouk organizira tako, da učence izzove in jih spodbuja, da iščejo ustvarjalne rešitve tako, da postavlja zanimiva in odprta vprašanja, spodbuja k iskanju novih in različnih rešitev, postavljanju hipotez, spodbuja učence, da odgovore pojasnijo, jih dopolnijo in izboljšajo, spodbuja eksperimentiranje in pozna metode ustvarjalnega reševanja problemov. Učitelj naj načrtuje aktivnosti, pri katerih učenci povezujejo, uporabljajo in utrjujejo znanje ter pripovedujejo zgodbe (Nagy, 2011). Številni avtorji zagovarjajo pomen igre pri razvijanju ustvarjalnosti (Amabile, 1996), uporabo transformacije in analogije; naloge naj bodo zasnovane tako, da zahtevajo povezovanje različnih področij (Jaušovec, 1987).

4 Primeri vključevanja dejavnosti, ki spodbujajo ustvarjalnost ob zagotavljanju varnega in spodbudnega učnega okolja

Če je včasih veljalo prepričanje, da je pri ustvarjalnosti pomembno divergentno mišljenje, v sodobni literaturi avtorji poudarjajo pomen konvergentnega in divergentnega mišljenja ter njuno prepletanje v ustvarjalnem procesu. Predstavljene dejavnosti tako vključujejo divergentno (iskanje različnih rešitev) mišljenje in konvergentno (iskanje ene rešitve) mišljenje, spodbujajo domišljijo, reševanje problemov, iskanje različnih nenavadnih rešitev problemov, načrtovanje in postavljanje hipotez, raziskovanje, oblikovanje sklepov ter njihovo pojasnjevanje.

4. 1. Dejavnost: Igra "Povej mi zgodbo"

Učenci z metom kocke izbirajo dejavnost. Kocka ima dve zeleni polji, dve modri polji in dve rdeči polji. Barve kocke določajo dejavnost.

Zeleno polje kocke – zgodba, ki temelji na risbi

Otrok nariše risbo, nato pa na osnovi risbe pripoveduje zgodbo.

Modro polje – zgodba, ki temelji na podanih nastopajočih osebah

Otrok s kupčka povleče kartonček, na katerem so sličice nastopajočih. Otrok vse nastopajoče uporabi v zgodbi, ki naj bo drugačna od zgodb, ki jih pozna.

Rdeče polje – različni zaključki zgodb

Otrok s kupčka povleče kartonček, na katerem je kratka zgodba. Nato vzame večji kartonček, na katerem je narisana mavrica. V vsako barvo mavrice zapiše drugačen konec zgodbe. Na koncu izbere najboljši konec zgodbe in ga pobarva. Ta dejavnost spodbuja tako divergentno kot konvergentno mišljenje.

4. 2. Dejavnost: dokončaj risbo na različne načine

Dejavnost je bila izvedena na dva načina; sprva kot individualna dejavnost in nato z nekajdnevni zamikom kot skupinska dejavnost, saj me je zanimalo, kako bodo učenci delovali pri enaki nalogi, če jo izvedejo v skupini. Individualna dejavnost – vsak učenec je dobil dano abstraktno obliko, ki jo je moral uporabiti v čim več različnih risbah tako, da se risbe med seboj ne ponavljajo ter da so te drugačne, kot bi jih narisali ostali otroci. Skupinska dejavnost – učenci so bili razdeljeni v skupine. Vsaka skupina je dobila svojo obliko, ki so jo morali uporabiti v čim več različnih risbah tako, da se risbe med seboj niso ponavljale ter da so te drugačne, kot bi jih narisali ostali otroci. Pri dejavnosti dokončaj risbo na različne načine pri učencih spodbujamo divergentno mišljenje.

4. 3. Dejavnost: opis izmišljene živali

Učenci so dobili učni list – opis izmišljene živali – tj. leteča riba. Njihova naloga je bila, da opišejo njeno zunanost, povedo, kje živi in s čim se hrani. Izmišljeno žival so tudi narisali. Namen naloge je, da otrok svoje znanje s področja poznavanja rib in ptic prenese na čisto novo raven in je ob tem postavljen v svet domišljije, ki mu omogoča, da išče nove in nenavadne ideje.

4. 4. Dejavnost: raziskovalna škatla – Kaj potrebujejo rastline za rast?

Učenci so dobili škatlo, v kateri je bilo pet raziskovalnih kartončkov in pripomočki za načrtovanje ter izvedbo poskusa. Vsak raziskovalni kartonček je bil oštevilčen in je otroka vodil skozi raziskovanje (namen raziskovanja, pripomočki, navodilo za pripravo poskusa, zapis hipotez, spodbuda za pripravo tabele za opazovanje in beleženje, zapis opažanj in sklepov). Učenci so pri tej dejavnosti

postavljali hipoteze, eksperimentirali, odgovarjali na vprašanja, aktivno samostojno načrtovali in oblikovali sklepe.

4. 5. Dejavnost: oblikovanje predmetov iz odpadnih materialov

Učenci so imeli na voljo različno odpadno embalažo, iz katere so morali narediti nenavadne stvari, in pri tem uporabiti vsaj štiri različne odpadne embalaže. Dejavnost spodbuja konvergentno mišljenje.

5 Zaključek

Učitelji smo pomemben dejavnik pri spodbujanju otrokove ustvarjalnosti in pri zagotavljanju pogojev, v katerem učenci lahko sproščeno ustvarjajo. Bolj kot sam izdelek je pomemben proces ustvarjanja. Ta naj bo naravnan tako, da učence za ustvarjanje motivira in jim omogoči, da razvijajo svoje potencialne na različnih področjih ustvarjalnega izražanja. Odzivi učencev po izvedenih dejavnostih nakazujejo, da učenci nimajo veliko izkušenj z dejavnostmi, ki zahtevajo več odgovorov, ali pa dejavnostmi, kjer ni napačnega odgovora, saj v šoli večinoma prevladujejo naloge zaprtega tipa in naloge z enim vnaprej predvidenim pravilnim odgovorom. Učenci so bili tako presenečeni, da lahko napišejo vse ideje, ki se jih spomnijo, vključijo v zgodbe in risbe poljubno število oseb ali živali, da ni potrebno zgodbice napisati, ampak zgodbo narišejo in podobno. Skupinsko dejavnost "dokončaj risbo na različne načine" so učenci opisali kot večji izziv in hkrati tudi kot bolj zabavno v primerjavi z individualno dejavnostjo. Pri izvajanju dejavnosti je bilo opaziti bolj sproščeno vzdušje kot pri "klasičnih nalogah", ki jih izvajamo pri pouku, in navdušenje učencev nad opisanimi dejavnostmi. Zaključim lahko, da sem z izvedbo dejavnosti dosegla osnovni namen – spodbujati ustvarjalnost učencev v zelo sproščnem, varnem in spodbudnem učnem okolju. Hkrati je ta izkušnja tudi spodbuda, da podobne dejavnosti še v večji meri vnašamo v pouk na različnih predmetnih področjih.

Literatura

- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context*. Boulder, CO: Westview Press.
- Barbot, B., Besançon, M., Lubart, T. (2011). *Assessing Creativity in the Classroom*. *The Open Education Journal*, 4, 58–66. Pridobljeno s: www.researchgate.net/.../publication/...Assessing_Creativity_in_the_Classroom/.../00b7d5228e960ee96f000000.pdf
- Besançon, M., Lubart, T., Barbot, B. (2013). *Creative giftedness and educational opportunities*. *Educational & Child Psychology*, 30(2), 79 – 87. Pridobljeno s: http://www.academia.edu/4407813/Creative_giftedness_and_educational_opportunities
- Cropley, A. J. (1992). *More ways than one: Fostering creativity*. Norwood, NJ: Ablex publishing corporation.
- Cropley, A. J. (2001). *Creativity in education & learning: A guide for teachers and educators*. London, GB: Kogan Page.
- Jaušovec, N. (1987). *Spodbujanje otrokove ustvarjalnosti: priročnik za učitelje, študente in starše*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Juriševič, M. (2014). *Creativity: An interview with Prof. Todd Lubart on the multivariate approach to creativity*. *Psihološka obzorja*, 23, 168 – 170.
- Nagy, M. (2011). *Dizajnersko učenje v osnovni šoli*. Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih, 15(1/2), 28–35.
- National Advisory Committee on Creative and Cultural Education (NACCCE). (1999). *All our Futures: Creativity, Culture and Education*. Pridobljeno s <http://sirkenrobinson.com/pdf/allourfutures.pdf>
- Plucker, J. A., Beghetto, R. A., Dow, G. T. (2004). *Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potentials, pitfalls, and future directions in creativity research*. *Educational Psychologist*, 39(29), 83–96. doi: 10.1207/s15326985ep3902_1
- Starko, A. J. (2009). *Creativity in Classroom*. Routledge. *Schools of Curious Delight*. NY. Pridobljeno s <http://elibgen.org/view.php?id=574737>

USTVARJALNOST V OPB: KO STARO POSTANE NOVO

Povzetek: Ustvarjalnost igra pomembno vlogo v vzgoji in izobraževanju. Čas, namenjen ustvarjalnim dejavnostim v OPB je zelo dragocen, saj so lahko učencem ponujene najrazličnejše aktivnosti, s katerimi razvijajo in krepijo tako ročne spretnosti kot tudi svoj um, hkrati pa nudijo sprostitev. Namen prispevka je predstaviti in prikazati pomen ustvarjalnosti in njeno vlogo v vsakdanjem življenju za učence, učitelje in nenazadnje za našo družbo in prihodnost. V projektu Staro za novo učenci izdelujejo in predelujejo različne izdelke in spoznavajo, kako s preprostim ali odpadnim materialom narediti nekaj novega. Cilj projekta pa ni zgolj končni izdelek, temveč opazovanje učencev med samim procesom ustvarjanja, njihovega razmišljanja in delovanja. Odzivi učencev namreč pokažejo, zakaj je pomembno tudi preprosto vsakdanje ustvarjanje za njihov razvoj in napredek. Ključne besede: razvoj otroka, učenec, učitelj, ustvarjalni proces, ustvarjalnost

CREATIVITY IN AFTER-SCHOOL CLASSES: WHEN THE OLD BECOMES NEW

Abstract: Creativity plays an important role in education. The time dedicated to creativity in after-school classes is extremely valuable, since we can offer a wide variety of creative activities to pupils. Throughout different activities, they can develop and strengthen their manual dexterity and their mind, but at the same time these activities also offer relaxation. The purpose of this article is to present and show the importance of creativity and its role in pupils' and teachers' everyday lives. Moreover, I would like to present creativity as an important part of our society and as the skill of the future. Within the project 'The old-for-new', pupils create and remake different products out of waste material. Throughout the process they learn how easy it is to reuse waste material and create something completely new. The goal of this project, however, is not the final product, but the observation of the creative process, pupils' thinking and acting. Their reactions show us why this kind of creativity is crucial for their development and increase in knowledge.

Key words: child's development, pupil, teacher, creative process, creativity

1 Uvod

Ustvarjanje je delovanje, čeprav morda nekoliko svojevrstno, pravi naš psiholog Anton Trstenjak v svojem delu Psihologija ustvarjalnosti (1981, str. 45). Ustvarjalnost je pomemben del našega življenja tako v otroštvu, v mladosti, kot v odrasli dobi. Zato ima velik pomen tudi v vzgoji in izobraževanju. Prav v vsakem učnem načrtu je med cilji zapisano tudi spodbujanje in razvijanje ustvarjalnosti. Usmerjen prosti čas in samostojno delo v OPB zajema čas, ko učenci nimajo učnih obveznosti. Namenjen je tudi različnim ustvarjalnim dejavnostim, s katerimi učenci pridobivajo nova znanja in izkušnje. Ob tem spoznavajo različne oblike sprostitve, ki jo nudi ustvarjalno preživljanje prostega časa. Na naši podružnični šoli obiskuje oddelek 3. razreda 26 učencev. Več kot polovica jih ostane tudi v OPB, kjer v predvidenem času za ustvarjanje izvajamo dejavnosti, ki zajemajo različna ustvarjalna področja.

2 Likovno ustvarjanje v OPB

Učenci se vedno razveselijo likovnih dejavnosti, ki pridejo največkrat na vrsto po opravljeni domači nalogi. Zelo radi si izberejo kakšno zelo zahtevno pobarvanko s svojim priljubljenim motivom, ki jo barvajo več dni približno deset do dvajset minut na dan. Skrbno si izberejo barve, večkrat povprašajo za nasvet o barvah, med delom pa pridejo tudi pokazati, katere barve so izbrali za določen vzorec v pobarvanki in kako natančno so ga uspeli pobarvati. Večje formate (A3) barvajo tudi v dvojicah.

Zanimivo je, da učenci želijo imeti pobarvanke prav po opravljeni domači nalogi. Ob delu so sproščeni in umirjeni, velikokrat pa tudi razmišljujoči, kar je opazno ob njihovih zastavljenih vprašanjih in mislih, ki se porodijo med delom. Pobarvanke sicer ne izražajo visokega likovno-ustvarjalnega nivoja, vendar pa imajo mnogo pozitivnih učinkov, ki posredno delujejo na ustvarjalnost učenca. Poleg sproščanja, umirjenosti in razmišljanja ob samem barvanju, učenci razvijajo fino motoriko, natančnost in vztrajnost, ki nemalokrat odsevajo pri drugih dejavnostih in aktivnostih.

V tokratnem 'skrčenem' šolskem letu za OPB je bilo likovno ustvarjanje usmerjeno v različne naloge, nekatere so se povezale v projekt imenovan Staro za novo.

2.1 Projekt Staro za novo

V začetku šolskega leta smo zastavili projekt Staro za novo, v katerem bi učenci izdelali in predelali star nakit v novega ali celo izdelali kakšen povsem drug izdelek. Zaradi epidemioloških razmer in zaprtja šole projekt ni bil izveden v zastavljeni obliki. Tudi ob ponovnem odprtju je bilo delo v OPB nekoliko bolj usmerjeno v učno pomoč učencem, gibanju in igri na prostem. Čas za ustvarjanje pa smo vseeno izkoristili za nekoliko poenostavljeno obliko zastavljenega projekta, ki je dobil še nekoliko večjo razsežnost glede na različne dejavnosti. Cilj projekta pa ni bil usmerjen zgolj v končni izdelek, temveč tudi v opazovanje učencev in njihove odzive v procesu ustvarjanja.

Učenci so oblikovali:

- zapestnice iz različnih t.i. perlic
- voščilnice in druge izdelke iz odpadnega materiala
- svojo fotografijo v novo podobo

2.1.1 Zapestnice

Stare in nove perlice zbiramo že nekaj let, zato je ta material vedno na voljo. Za osnovo smo uporabili spominsko žico v obliki vzmeti, ki se postavi v prvotno obliko tudi če jo raztegujemo, kar je bilo za učence izredno zanimivo. Raznolike perlice (tudi z zelo majhnimi luknjicami) se na takšno žico najlažje nizajo. Na prvi pogled se zdi, da je takšen način izdelovanje zapestnic neustvarjalen, saj gre zgolj za enakomerno nizanje, dokler izdelek ni končan. Vendar je to mišljenje precej zmotno. Prav opazovanje učencev ob delu nam razkrije, kako močan ustvarjalni proces poteka med njihovim izdelovanjem. Vsak posameznik si je najprej povsem samostojno določil, katere oblike in barve bo uporabljal, kakšno bo razmerje v nizanju (koliko perlic v eni barvi, koliko v drugi ...) in vključil še kakšen dodatek/obesek. Sodelovali so prav vsi učenci, z velikim veseljem so se lotili izdelovanja tudi fantje. Učenci so sedeli skupaj v večji skupini in imeli bolj ali manj razvrščene perlice v posodicah. Izdelovanje teh zapestnic je kar dolgotrajno. Nekateri so potrebovali dvajset minut, nekateri pa celo eno uro, da so zaključili zapestnico. V tem času so se učenci med sabo zelo veliko pogovarjali. Teme njihovih pogovorov so bile zelo različne, poslušali so drug drugega, razvijali pogovor, včasih celo zapeli kakšno pesem, ob tem pa niso pozabili na nizanje perlic. Morda so spremenili vmes kakšno razmerje in popestrili zapestnico z novim dodatkom.

Ker ni bilo niti omejitev v številu zapestnic, je teh nastalo kar veliko. Učenci so jih podarili mamicam, tetam, učiteljicam, kakšno pa so obdržali tudi zase. Ob tem pa so se porodila ideja o naslednjem projektu, kjer bi izdelovali zapestnice, ali kaj podobnega, ki bi jih podarili oskrbovancem v bližnjem domu upokojencev.

2.1.2 Izdelki iz odpadnega materiala

Odpadni material je vedno na zalogi, zato ga vključujemo v različne ustvarjalne naloge. V našem projektu smo izdelovali voščilnice in izdelke, ki so jih učenci oblikovali po lastni izbiri. Na voljo so imeli veliko materiala: star papir in kolaž, karton, ostanke raznovrstnih materialov, ki so bili predhodno uporabljeni pri drugih nalogah, žice, vrvice itd. Za voščilnice so imeli ponujeni dve različni barvni osnovi iz tršega papirja, za material pa so se odločili sami. Največkrat se odločijo vsi za enak material; tokrat so si izbrali različne ostanke furnirja, barvne pene in papir. Motiv za voščilnice ni bil določen, nastala pa so različna drevesa in drugi motivi iz narave. Verjetno jih je k takšnim motivom spodbudil material sam, saj ima furnir že sam po sebi teksturo lesa.

Poleg izdelkov, ki so jih učenci oblikovali po svoji domišljiji, so izdelali zelo preprost in hitro narujen izdelek imenovan Eko žoga. Uporabili smo star papir, ga zmečkali v obliko žoge in ga povili z debelejšo vrvico. Ideja je povzeta iz priročnika Tanka črta odgovornosti (Prgič, 2015, str. 86), kjer so opisani tudi primeri za različne igre v razredu ali zunaj.

Mečkanje papirja so učenci, predvsem fantje, z veseljem vzeli v svoje roke, saj je tudi to ena izmed močnejših oblik sproščanja. Tokrat je mečkanje imelo dodaten pomen, saj je bilo papir potrebno oblikovati v dokaj kompaktno žogo. Učenci so ob tem zelo uživali in lahko bi nastalo ogromno papirnatih žog, vendar smo se dogovorili za tri večje, ki smo jih v nadaljevanju uporabili za različne igre. Ideja, ki se je porodila med delom, da bi lahko naredili veliko manjših žogic za okrasitev razreda, pa je ostala za katerega od naslednjih projektov.

2.1.3 Fotografije

Tako kot nekdanj, še ne tako daleč nazaj, so učenci imeli možnost poigravanja tudi s svojo lastno črno belo fotografijo. Ob pripovedovanju, kako so znani obrazi v revijah, dobili razne dodatke: očala, brado, brke, škrbaste zobe, pokrivala itd., so učenci opravili 'photoshop' na svoj način. Tehnika ni bila določena, večina pa je uporabila temnejša pisala. Nastali so novi portreti z dolgimi trepalnicami, s pikicami na obrazu, gusarskim pokrivalom čez oči, z brazgotinami, daljšimi lasmi ... Deklice pa so uporabile tudi barvice, obarvale svoje lase, oči in usta.

Ob delu je bilo zelo veselo, saj so se učenci nasmejali svojim preobrazbam, ki so jih ustvarjali na svojih fotografijah.

Zaključek

V projektu Staro za novo so učenci oblikovali izdelke iz odpadnih materialov, kar je zelo pogosta in priljubljena oblika ustvarjalnih dejavnosti, saj je pomembna tudi zaradi ekološkega ozaveščanja učencev. V tem projektu pa učenci niso imeli pred sabo rezultata, torej izdelka, ki bi jim vnaprej predstavljal cilj. Osredotočili smo se predvsem na potek dela in na opazovanje ustvarjalnega procesa pri učencih. Tudi časovne omejitve za zaključevanje izdelkov niso bile postavljene. Če niso končali izdelka v enem dnevu, so nadaljevali z delom naslednji dan ali pa še kasneje.

Ob tem preprostem projektu so se potrdile tudi različne misli in definicije o ustvarjalnosti. Osho (2017, str. 12) je v svojih mislih o ustvarjalnosti zapisal, da je ustvarjalnost lastnost, s katero je oplemeniteno tisto, kar človek počne, in ni omejena na nekaj določenega. Čeprav je omejitev sicer bila postavljena v oblikovanju določenih izdelkov, ugotavljamo, da je ustvarjalna pot bila tista najpomembnejša, ki je učence sproščala, umirjala njihove misli ali pa povsem pustila, da so odplavale neznano kam. Prav ta nezavedna raven misli v času ustvarjanja je tista, ki dejansko mnogokrat razreši kakšen problem. Zato je pomembno, da učitelji učence spodbujamo k ustvarjanju in posredno k lastnemu razmišljanju, saj je to pogoj za nadaljnji razvoj posameznika in hkrati s tem tudi celotne družbe in naše prihodnosti. Pomen ustvarjalnosti ni zgolj v končnem izdelku, temveč v samem procesu dela/ustvarjanja. Življenjska modrost, ki pravi: » Pot je cilj«, velja torej tudi za ustvarjalnost.

Literatura

Osho. (2017). Ustvarjalnost. Brežice: Primus

Pečjak, V. (1987). Mislimi, delati, živeti ustvarjalno. Ljubljana: DZS

Prgić, J. (2015). Tanka črta odgovornosti za otroke od 3. do 99. leta. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI

Trojnar, F., (2005). Zaživite strastno : Osebna rast ustvarjalnega podjetnika. Ljubljana: samozaložba

Trstenjak, A. (1981). Psihologija ustvarjalnosti. Ljubljana: Slovenska matica

V DRUŽBI MALE POŠASTI MICI

Povzetek: Kakovost vzgoje in izobraževanja med drugim temelji tudi na učnem okolju, ki mora na učence vplivati spodbudno, predvsem pa mora učencem nuditi varnost in udobno počutje, pri čemer se bodo v največji možni meri lahko sprostiti in razvijali vsak svoje individualne danosti in sposobnosti. To je še posebej primerno v okviru podaljšanega bivanja, v katerega se otroci vključijo po končanem pouku. Strogo sledenje učnemu kurikulumu se pri tem zaključijo, otrokom so ponujene manj zavezujoče vsebine, ki pa morajo kljub temu ostati na nivoju spodbudne rasti razvoja otrok. Pomembno je, da prevladuje pozitivna klima in da se vloge včasih tudi zamenjajo. V okviru podaljšanega bivanja si lahko privoščimo, da učenci sami dajo pobudo ali celo vodijo določene aktivnosti. Samo tako lahko v vsakem posamezniku zaznamo njegov potencial, njegovo področje in ga vzpodbudimo k nadaljnjemu razvoju. Potrebno pa je organizirati tudi počitek ali dejavnosti po izbiri učencev, ki jih veselijo in sprostijo. Vsebine podaljšanega bivanja so zato usklajene z osebnostnim razvojem učenca, z njegovimi pričakovanji, zmožnostmi, interesi, talenti in potrebami. Zelo pomembno je, da v podaljšanem bivanju zagotovimo spodbudno, kreativno in varno (socialno in fizično) učno okolje za učenje, igro, druženje, sprostitev ali počitek. Prav tako je potrebno razvijati učne strategije, delovne navade, znanje, spretnosti in veščine (ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in podjetnost) glede na posebnosti učencev ter ožjega in širšega okolja. Zagotoviti je potrebno smiselno in kvalitetno izrabo prostega časa.

V prispevku je predstavljeno ustvarjalno izražanje otrok v oddelku podaljšanega bivanja v 1. razredu. Ker se zavedam, da učiteljevo branje predstavlja zelo močno motivacijsko sredstvo v procesu bralnega razvoja učenca v 1. triletju, otrokom veliko berem. Sem pa poleg zanimivega branja v nadaljevanju učence želela pritegniti k ustvarjanju, katerega podlaga je literarno delo. Izbrala sem kratko sodobno pravljico slovenske mladinske pisateljice Majde Koren MALA POŠAST MICI. V njej kot glavni literarni lik nastopa mala nagajiva pošast Mici – oživiljena igrača/predmet. Na koncu so se učenci preizkusili v literarnem ter likovnem poustvarjanju. Razvijali so lastno ustvarjalnost, domišljijo in ročne spretnosti.

Ključne besede: spodbudno in varno učno okolje, podaljšano bivanje, pravljичni junak, ustvarjalno likovno in literarno izražanje učencev.

IN THE COMPANY OF A LITTLE MONSTER MITZY

Abstract: The quality of education is based, among other things, on the learning environment, which must be stimulating for pupils and, provide them with a safe and comfortable environment in which they can relax and develop their individual gifts and abilities. This is especially appropriate in the context of after school care in which children are included after school. During this time, strict adherence to the learning curriculum is not important, and to the children we can offer less binding content, which must remain at the level that encourages the growth of children's development. Very important is positive atmosphere and that roles are sometimes switched. As part of an after-school care, we can afford to initiate or even lead certain activities by the students themselves. In this way we can see in each individual kid his potential, his field, and encourage him or her to develop further. It is also necessary to organize rest periods or activities of the pupils' choice to keep them happy, relaxed and active in class. The content of the after-school care is therefore harmonized with the personal development of the pupil, with his expectations, abilities, interests, talents and needs. It is very important to provide a stimulating, creative and safe (socially and physically) learning environment for all activities. Also necessary is to develop learning strategies, work habits, knowledge, skills and competences (creativity, innovation, critical thinking and entrepreneurship), according to the specificities of pupils and their environment. Meaningful and quality use of leisure time must be ensured. This paper presents the creative expression of children in the after-school care in the first grade. As I am aware that teacher reading is a very powerful motivational tool in the process of reading development of a pupil in the first three years of education, I read a lot to my class. However, in addition to interesting reading, I also wanted to engage pupils to create, based on literary work. I have chosen a short modern fairy tale by the Slovenian writer of youth literature Majda Koren, entitled MITZY THE LITTLE MONSTER. It features the mischievous little monster Mitzy - a revived toy as the main literary character. Finally, the pupils tried their hand at literary and artistic creations. They developed their own creativity, imagination and manual skills.

Keywords: after-school care, stimulating and safe learning environment, fairy tale hero, creative artistic and literary expression of pupils.

Uvod

Podaljšano bivanje je oblika vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ga šola organizira po pouku, vanj pa se učenci vključujejo prostovoljno s prijavo staršev. Cilji dejavnosti podaljšanega bivanja se prepletajo z vzgojno-izobraževalnimi cilji pouka in jih nadgrajujejo, vsebine dejavnosti pa izhajajo iz vzgojno-izobraževalnih ciljev pouka in ciljev posameznih dejavnosti ter ob upoštevanju interesov, potreb in želja učencev in njihovih staršev (NKS, PKK za OŠ, Delovna skupina za pripravo koncepta (1999)). V podaljšanem bivanju se prepletajo elementi oziroma dejavnosti prehranjevanja, samostojnega učenja, sprostivnih dejavnosti in ustvarjalnega preživljanja prostega časa. Ravno ustvarjalno preživljanje prostega časa mora biti zastavljeno tako, da se učenci s pomočjo učitelja sprostijo in ustvarjajo zanimive, kreativne izdelke. Večina avtoric v priložniku Podaljšano bivanje ni kar tako (2006) dojema podaljšano bivanje celostno, kot prepletanje vzgojno-izobraževalnih, telesnih, doživljajskih, miselnih in socialnih aktivnosti. Tak – holistični pristop vodi k drugačnemu načinu razmišljanja in povečuje ter spodbuja notranjo motivacijo učencev.

Temeljni cilji pri ustvarjalnem preživljanju časa so, da učenci razvijajo ustvarjalnost na kulturnem, umetniškem, športnem in drugih področjih, razumejo in doživljajo pomen aktivno preživetega časa za sproščeno počutje in osebni razvoj, utrjujejo stara in pridobivajo nova znanja in izkušnje na vseh področjih osebnostnega razvoja, še zlasti se naučijo izbirati in soorganizirati aktivnost glede na interese, se naučijo usklajevati mnenja z vrstniki in sprejemati različne vloge v skupini in ob tem spoznavajo sebe in druge ter se učijo sprejemati in ceniti drugačnost, se soočajo z rezultati osebnostnega in skupnega dela in jih v obliki predstavitev in razstav prikažejo tudi drugim (NKS, PKK za OŠ, Delovna skupina za pripravo koncepta (1999)).

Pri ustvarjalnem preživljanju časa je poudarek na zadovoljevanju in razvijanju interesov pri učencih. Z različnimi vsebinami, oblikami in metodami spodbujamo in usmerjamo osebnostni razvoj učencev. Aktivnosti so načrtovane, ciljno usmerjene in organizirane, učenci pa se vanje vključujejo po svojih interesih in sposobnostih (Kos Knez, 2003). Šestletni otrok kaže veliko potrebo po gibanju, ki mu jo je potrebno zagotoviti, pri tem pa je potrebna učiteljeva skrb za otrokovo varnost.

V splošnih ciljih podaljšanega bivanja je med prvimi opredeljen cilj, ki govori, da je potrebno zagotoviti spodbudno, zdravo in varno psihosocialno in fizično okolje za razvoj in izobraževanje. Učenci se morajo počutiti varno in dobro, da so sprejeti, učno okolje mora biti pozitivno, spodbudno, zdravo in podporno. Zelo pomembno je tudi, na kakšne načine vključujemo učence v sam učni proces in kako spodbujamo njihovo motivacijo za delo. Vse to vpliva na kakovost dela v podaljšanem bivanju. Potrebno je doseči, da so vsi učenci aktivno vključeni v učno okolje s pozitivno klimo.

Pravljica kot močno motivacijsko sredstvo

Le kakšno bi bilo otroštvo brez pravljic, se sprašujem. Osiromašeno, prazno in žalostno. Ne poznam otroka, ki ne bi imel rad pravljic in se jih nikoli ne naveliča poslušati. Pravljica ima v otrokovem življenju zelo pomembno vlogo. Pri tem mislimo na razvojni, psihološki, socialni in nenazadnje tudi vzgojno-izobraževalni vidik. Pravljica nam lahko služi kot pomoč tudi pri razreševanju otrokovih težav in ima lahko zdravilni učinek. Mojca Kucler v svojem članku Pravljica kot socialnopedagoška intervencija (2002) pravi, da delujejo pravljice na otroke pomirjajoče in čudovito. Obstaja cela vrsta psiholoških potreb otroka, ki jim pravljice dajo svoj pečat, in sicer so to: varnost, razreševanje strahov, eksistencialnih dilem, učenje čustev, razumevanje sebe in življenja. Tudi v 1. razredu pravljica predstavlja močno motivacijsko sredstvo. Otroku preko pravljice vstopa v pravljično čarobni svet, v svet domišljije. Učitelji jim predstavljamo/beremo najrazličnejše pravljice slovenskih in drugih avtorjev, učenci pa jih kritično in razmišljujoče sprejemajo in se vživljajo v književne/pravljične osebe. S pravljico želimo doseči tudi to, da otrok branje prepozna kot užitek in prijetno doživetje. Ravno pravljice imajo posebno, neustavljivo moč in so zato še kako pomembne za otrokov razvoj. V pravljicah se skriva neprecenljivo bogastvo, zato jim otroci s tako velikim veseljem prisluhnejo. Velikokrat berem pravljico otrokom tako, da lahko med branjem spremljajo ilustracije, saj se zavedam, da otrokom ilustracija veliko pomeni in odigra pomembno vlogo. Ilustracija predstavlja poseben način komunikacije med ilustratorjem in bralcem/poslušalcem. Otrokom nudi nova spoznanja in spodbuja njihovo ustvarjalnost ter jih zabava. Kadar ne uspem pokazati ilustracij sproti, jih otrokom pokažem ob zaključku branja. Občasno pa se odločim in pravljico preberem, ne da bi otrokom pokazala ilustracije. Takrat doživijo pravljico po svoje in si ustvarijo svojo lastno podobo in ne takšno, kot si jo je v slikanici zamislil ilustrator.

Obiskala nas je mala pošast Mici

Ker se zavedam, da učiteljevo branje predstavlja zelo močno motivacijsko sredstvo v procesu bralnega razvoja učenca v 1. triletju, otrokom veliko berem. V podaljšanem bivanju je zelo priporočljivo, da se po kosilu učencem prebere pravljico ali zgodbo. Tega priporočila se v veliki meri držim tudi sama. Po branju oziroma obravnavanju literarnega dela slikanico vedno priložim h knjigam v razrednem bralnem (knjižnem) kotičku. Učenci imajo tako možnost, da si sami izberejo knjigo, kadar želijo, in jo v miru prelistajo ali samostojno (tiho) berejo. Sem pa poleg zanimivega branja v nadaljevanju učence želela pritegniti k ustvarjanju, katerega podlaga je literarno delo. Izbrala sem kratko sodobno pravljico slovenske mladinske pisateljice Majde Koren, ki ustvarja večinoma za najmlajše, z naslovom MALA POŠAST MICI. V njej kot glavni literarni lik nastopa mala nagajiva pošast Mici – oživljena igrača/predmet. V knjigi je pisateljica opisala Micine predšolske dni v kratkih, zabavnih zgodbah. Ilustrator prve izdaje iz leta 1994 je bil Janko Testen. Kasneje je nove ilustracije ustvarila ilustratorka Jelka Godec Schmidt. Osebno so mi bolj prikupne ilustracije ilustratorja Janka Testena, zato sem poiskala to knjigo. Mala pošast Mici otroci po izkušnjah takoj vzljubijo, saj se neizmerno zabavajo ob njeni otroški razigranosti in prisrčnosti, različne situacije pa jim omogočijo, da se s »pošastjo« poistovetijo. V podaljšanem bivanju smo se z učenci dogovorili, da bomo en teden namenili novi knjigi Mala pošast Mici. Sledila je motivacija – učenci so mi povedali, kaj razumejo pod besedo pošast, nato sem jim napovedala pravljico z naslovom, avtorico in ilustratorjem. Z zanimanjem so prisluhnili. Tako smo vsak dan po kosilu pričeli z branjem treh kratkih zgodb. Otrokom so bile zgodbe že takoj na začetku zelo zanimive in hitro – brez izjeme – so vzljubili glavnega pravljичnega junaka – roza puhasto kepo – pošast Mici in njene drobne navihanosti, ki so otroke neizmerno zabavale. Vsak dan so že komaj čakali, da se vrnemo s kosila. Vedno smo se posedli v naš pravljичni kotiček. Otroci so se velikokrat tako zabavali, da so želeli, da jim zgodbo znova preberem. Po vsaki zgodbi smo se pogovorili o vsebini. Ker je Mici pogosto kaj »ušpičila«, kar seveda ni najbolj zaželeno oziroma je morda celo prepovedano, smo utemeljevali njeno vedenje. Pri vsaki zgodbi so se učenci zabavali, smejali in hkrati izjemno uživali ter se vživljali v književno dogajanje. Prav tako je bilo zaznati, da so se popolnoma vživeli v književnega pravljичnega junaka – pošast Mici. Kratke zgodbe so poslušali z razumevanjem in se na koncu preizkusili v literarnem ter likovnem poustvarjanju. Učenci so razvijali lastno ustvarjalnost, kreativnost in domišljijo.

1. dejavnost: NAJLJUBŠA ZGODBICA IN KRATKA DRAMATIZACIJA

Ko sem učencem vseh 15 kratkih zgodbic o Mici prebrala, so izbrali svojo najljubšo zgodbo. Na tablo sem prilepila tabelo z naslovi zgodbic o Mici. Učenka, ki zelo dobro bere, je še enkrat prebrala vse naslove zgodbic, hkrati pa smo si pogledali ilustracije k posamezni zgodbi in na kratko obnovili vsebine – tako so se lahko spomnili vseh zgodbic v knjigi. Nato je vsak učenec prišel k tabli in z barvico označil s križcem svojo najljubšo zgodbo. Zgodbica z naslovom Mici se šminka je bila najbolj všeč deklicam, zanimive pa so jim bile še naslednje zgodbe: Mici v kopalnici, Mici leti, Mici telefonira in Mici in domača naloga. Najljubšo zgodbo sem učencem še enkrat prebrala, zatem je sledila še dramatizacija in predvsem deklice so želele odigrati vlogo Mici, ki se rada šminka.

2. dejavnost: LIKOVNO POUSTVARJANJE MALE POŠASTI MICI

Naslednji dan je sledila druga dejavnost, kjer so učenci likovno ustvarjali – upodobili so pošast Mici z voščenkami. Pred pričetkom likovnega ustvarjanja smo se ponovno pogovorili o posameznih zgodbah, ki so jih učenci izpostavili. Učencem sem dopustila prosto izbiro zgodbe za upodobitev male razposajene pošasti. Svojo Mici so lahko upodobili po spominu iz katerekoli dogodivščine, pri tem pa dodali tudi kak svoj »detajl«. Nastale so krasne likovne upodobitve. Vsaka Mici je bila zanimiva po svoje. Po likovnem ustvarjanju sem učence pozvala h kratki predstavitvi njihovega izdelka, s čimer so si ustvarili dodatno podobo posamezne pošasti v očeh mladih ustvarjalcev.

3. dejavnost: LITERARNO POUSTVARJANJE MALE POŠASTI MICI

Nekaj učencev se je preizkusilo v literarnem poustvarjanju. Napisali so svojo zgodbico, v kateri nastopa Mici in učenec/učenka. Sami so si izmislili naslov zgodbice in pokazali svoj domišljjski svet, ustvarjalnost in domiselnost. Ustvarili so nekaj zanimivih zgodbic, najpogumnejši pa so svoje na kratko predstavili pred razredom.

4. dejavnost: »MINI« LITERARNO POUSTVARJANJE MALE POŠASTI MICI – RAD/A BI TI PAVEDAL/A NEKAJ LEPEGA...

Pri tej dejavnosti so učenci razmišljali, da bi tej prikupni pošasti Mici nekaj lepega sporočili, povedali. Zato so najprej na list papirja zapisali lepo poved, ki so jo nato v krogu predstavili. Sledil je zapis povedi na lesene brezove kolute. Ker tega v šoli še niso počeli, jim je bila ta novost zelo zanimiva. S flomastri najrazličnejših barv so na les zapisali svojo misel.

5. dejavnost: POUSTVARJANJE NA PODROČJU ROČNIH SPRETNOSTI MALE POŠASTI MICI – TULCI

Za to dejavnost so učenci potrebovali tulec toaletnega papirja. Z mešanjem bele in rdeče tempere so dobili željeno roza barvo, ki je ponazarjala Micino dlako. Poslikali so tulec in ko se je barva posušila, so pričeli z ustvarjanjem. Prilepili so zelene oči in mini lutka je oživila. Dodali so nos in nasmejana usta ter izrezali ročice in nožice. Za konec so izbrali volno odtenkov roza barve in jo prilepili na zgornji del tulca. Nekaj učencev je polepšalo pošast s pentljico v laseh. Pri tej dejavnosti so zelo uživali in v razredu je vladala ustvarjalna klima.

6. dejavnost: POUSTVARJANJE NA PODROČJU ROČNIH SPRETNOSTI MALE POŠASTI MICI – VOLNENI COFI

Zadnja dejavnost je bila nekaj posebnega, saj smo jo izvedli na prostem za polkrožnimi mizicami okrog dreves – ustvarjanje v naravi tik ob šolski zgradbi. Učenci so izdelali pošasti Mici iz preje (volne). Vsem sem pripravila dva velika kolobarja iz kartona. Kolobarja so po navodilih združili in nanju navili volno. Za tem smo volno prerezali (pri tem sem jim zaradi varnosti nekoliko priskočila na pomoč) po zunanjem robu kolobarja in prevezali središče volnene »gmote«. Prav zanimiv je bil odziv učencev, ko je pri tem nastal cofek, ki ga je bilo potrebno le še nekoliko urediti. Dogovorili smo se, da Mici »počesemo«. Spet smo lahko občudovali kar nekaj zelo posrečenih izvedb cofaste pošasti Mici, ki so jo učenci oživali z očmi, usti in okončinami.

Zaključek

Delo v podaljšanem bivanju je sicer specifično, a zato nič manj ustvarjalno in učinkovito. Aktivnosti v OPB ponujajo večjo svobodo, učitelj lahko izbira najrazličnejše dejavnosti in tako poskrbi, da so le-te raznolike, polne dogajanj in da pritegnejo učence k delu. Zagotovo je zelo pomembno spremljanje in sledenje željam, potrebam in zanimanju učencev. Za učence je potrebno najti najboljše možnosti za kakovostno preživljanje časa v podaljšanem bivanju in jih navdušiti za najrazličnejše aktivnosti, hkrati pa je pomembno, da se učenci v podaljšanem bivanju sprostijo. Pri tem ne smemo pozabiti, da smo dolžni učencem zagotoviti varno in spodbudno okolje, kjer se prepletajo ustvarjalni duh, domišljija, izvirnost, raznoliko in učinkovito delo. V svojem prispevku sem želela prikazati, kako smo se z učenci v podaljšanem bivanju približno dva tedna ukvarjali z najrazličnejšimi dejavnostmi na osnovi domišljjskega lika, pošasti Mici. V razredu je bilo čutiti prijetno vzdušje. Učenci so bili veseli, nasmejani, navdušeni in zadovoljni. Razvijali so svojo ustvarjalnost in domišljijo. Iz dejavnosti v dejavnost so vedno bolj kazali zanimanje in pričakovanje za nove izdelke in ponujene dejavnosti, ki so jo po mojem mnenju začutili kot prijetno doživetje.

Literatura

- Kucler, M. (2002). Pravljica kot socialnopedagoška intervencija. V: Sodobna pedagogika. Vol. 6, št. 21–46. Pridobljeno s <https://www.revija.zzsp.org/2002/02-1-21-46.pdf>
- Kos, Knez, S. (2003). Vzgojno-izobraževalno delo v podaljšanem bivanju v devetletni osnovni šoli: didaktični priročnik za vzgojno-izobraževalno delov v podaljšanem bivanju. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- Krapše, Š. (2006). Podaljšano bivanje ni kar tako. Nova Gorica: Educa, Melior.

ŽIVLJENJE IN STRES

Povzetek: Zaradi vse hitrejšega tempa življenja se ljudje vse pogosteje srečujemo s stresnimi situacijami. Stres je normalna reakcija organizma na ogrožujoče dražljaje iz okolja. Velikokrat daje občutek nesposobnosti, kar posameznika pripelje do pomanjkanja samozavesti. Posledice stresa se kažejo predvsem v fizičnih, psihičnih in vedenjskih znakih. Pri tem je pomembno, da se znamo na stres primerno odzvati in učinkovito ukrepati. S stresnimi situacijami se lahko spoprimemo na različne, bolj ali manj učinkovite, načine. Ob poznavanju le-teh se bo mladostnik uspešno zoperstavil vsem stresnim dejavnikom in užival v harmoniji življenja.

Ključne besede: posledice, samozavest, stres, stresne situacije.

LIFE AND STRESS

Abstract: Due to the ever faster pace of life, people are increasingly confronted with stressful situations. Stress is a normal reaction of the organism to threatening stimuli from the environment. It often conveys a feeling of incompetence, which leads the individual to a lack of self-confidence. The consequences of stress manifest themselves mainly in physical, mental and behavioral signs. It is important that we know how to react appropriately to stress and take effective measures. Stress situations can be managed in various more or less effective ways. If the adolescent knows only these, he will successfully resist all stress factors and enjoy the harmony of life.

Key words: consequences, self - confidence, stress, stressful situations.

1 Uvod

Stres je ena najpogostejših težav v obdobju šolanja, ki je povezana s številnimi negativnimi posledicami. V razvoju otroka in mladostnika je stres razmeroma stalna spremljevalka. Na posameznika lahko vpliva tudi pozitivno, ker ga lahko spodbuja k sodelovanju v šoli in učenju. Lahko se pa v času šolanja razvije v višjo raven stresa, in če je ne obravnavamo ustrezno, se lahko nadaljuje v odraslost (Kozina, 2016). Stres se lahko pojavi ne glede na spol, materialno stanje družine in inteligenco. Mladostnik se v času odraščanja spoprijema tudi s telesnimi spremembami in izoblikuje vlogo odrasle osebe, kar lahko tudi privede do stresnih reakcij. Obstajajo različni pristopi in metode za zmanjševanje stresa, ki bodo predstavljeni v nadaljevanju članka.

2 Stres

Stres se pri mladostniku izraža s telesnimi simptomi (potenje, glavobol, prebavne motnje, tremor, hitro utripanje srca, nespečnost). Telesni znaki pomenijo sekundarni vzrok za stopnjevanje socialne negotovosti in negativne samopodobe (Tomri, 1999). V času šolanja mladostnika lahko stres prizadene na čustvenem področju, ogroža njegovo zdravje, vpliva na njegov razvoj, učenje in razvoj medosebnih odnosov (Kozina, 2016). Eden najbolj učinkovitih načinov za obvladovanja stresa pri mladostnikih, so tehnike sproščanja (Dernovšek, Gorenc in Jeriček, 2006). V nadaljevanju članka bo predstavljeno nekaj pristopov in metod za premagovanje stresa.

Dihalne vaje

Powell (1999) trdi, da je človekov način dihanja odraz njegovega duševnega stanja. Prsno dihanje in plitvo dihanje z zgornjim delom prsnega koša, je pokazatelj stresa in tesnobe. Z dihalnimi vajami želimo pri otrocih spodbuditi občutek za pravilno dihanje. Pomembno je, da se naučijo globoko vdihniti in potem pri izdihu pljuča popolnoma izprazniti, da jih pri naslednjem vdihu lahko spet napolnijo s svežim zrakom (Srebot in Menih, 1996). Otrok se lahko s pomočjo umirjenega dihanja hitro pomiri in sprosti. Umirjeno dihanje pomeni dihanje s trebušno prepono. Zabaven način za učenje trebušnega dihanja je leže na tleh in s knjigo na trebuhu (Dernovšek, Gorenc in Jeriček, 2006). Globoko dihanje zagotavlja večji vnos kisika in njegov prenos do tkiv, nižji krvni tlak in počasnejše bitje srca (Kennedy in Jennings, 2009).

Meditacija

Meditacija je sproščeno stanje in je popolnoma povezano z notranjim jazom. V stanju globoke meditacije so nam ponujeni odgovori na veliko naših vprašanj, um je umirjen, telo neha obstajati in zavedamo se neskončne povezave z vsem živim. Ko dosežemo popolno meditacijo smo za vedno

spremenjeni. To je osvoboditev (Meško, 2006). Meditacija je tehnika, ki nam pomaga prebuditi naše umske sposobnosti in jih čim bolj osredotočiti. Meditacija je urjenje uma, pozornosti in volje (Eknath, 1999). Poznamo več različnih načinov meditacije. Veliko jih vključuje usmerjenjo pozornosti. V nekaterih vrstah meditacije uporabljajo glasbo, gibanje, vizualno ali slušno kontemplacijo, kot na primer gledanje ali poslušanje toka vode (Hall, 2007). Newhouse (2000) navaja, da je skupno vsem vrstam meditacije upočasniti aktivnost možganov in presnove, tako nas meditacija osvobodi živčne napetosti in stresa. Pri otrocih je smisel meditacije spodbujanje in ohranjanje že obstoječih sposobnosti ter krepitev. Otroci si razvijajo vztrajnost, potrpežljivost ter se naučijo umiriti begajoče misli (Srebot in Menih, 1996).

Progresivna mišična relaksacija

Pri progresivni mišični relaksaciji se naučimo sistematično sprostiti celo telo, doseže se usklajeno delovanje živčnega sistema. Tehnika se izvaja tako, da tisti del telesa, ki želimo sprostiti napnemo in nato počasi sproščamo do popolne sprostitev. Osredotočimo se na občutke v telesu, ko so mišice napete in popolnoma sproščene. Občutimo razliko med stanjem napetosti mišice in popolno sprostitvijo. Vaje lahko izvajamo leže ali sede. Začnemo s sproščanjem manjših skupin mišic in nadaljujemo z večjimi (Kajtna in Jeromen, 2007).

Avtogeni trening

Utemeljitelj avtogenega treninga je Johannes Heinrich Schultz. Njegovo najpomembnejše delo je razvoj metode avtogenega treninga, ki jo je objavil v monografiji »Avtogeni trening, koncentrativna samosprostitev« (Tušak, 2001). Avtogeni trening je postopek fizičnega in psihičnega sproščanja, sestavljen je iz različnih vaj sproščanja in pridobivanja kontrole nad vegetativnimi funkcijami. Je način za preprečevanje nastanka stresa. Študije so pokazale, da avtogeni trening pomaga odpravljati napetost in nervozo (Zorko in Križan, 2008). O avtogenem treningu imajo nekateri ljudje zelo nejasno predstavo. Zelo malo ljudi ve, da gre za znanstveno metodo, ki temelji na samosugestiji, samohipnozi s katero poskušamo prenesti moč nekaterih predstav na človekov organizem. Gre za najučinkovitejšo celostno metodo globalnega telesnega in duševnega sproščanja (Tušak, Marinšek in Blatnik, 2016).

Zaključek

V članku so predstavljeni pristopi in metode s katerimi želimo zmanjšati oz. Preprečiti stres v vsakdanjem življenju. Napačno je prepričanje, da je stres posledica človekove šibkosti. Pomembno je hitro soočenje s težavo in izbira primernih metod sproščanja. Zavedati se moramo, da rezultati ne bodo vidni čez noč. Pristopom in metodam, lahko rečemo, da so proces, ki nas s uspešnim izvajanjem pripeljejo do dobrih rezultatov. Raziskave kažejo, da metode premagovanja stresa vplivajo na boljšo kvaliteto življenja. V začetku potrebujemo nekaj časa, da izberemo ustrezn pristop oz metodo za premagovanje stresa, ki najbolj ustreza posamezniku. Nekateri mladostniki lahko hitro obupajo, zato je potrebno poudariti, da gre za proces, ki ga je potrebno izzuriti in nato uporabiti v resničnem življenju.

Literatura

- Dernovšek, Z., M., Gorenc, M. in Jeriček, H. (2006). Ko te stresa stres: kako prepoznati in zdraviti stresne, anksiozne in depresivne motnje. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja
- Eknath, E. (1999). Meditacija in še 7 stvari, ki vam lahko spremenijo življenje, DZS. Ljubljana.
- Hall, D. (2007). Meditacija za vsakogar. Učila International, Tržič.
- Kajtna, T. in Jeromen, T. (2007). Šport z bistro glavo. Ljubljana: samozaložba
- Kennedy, J., Jennings, J. (2009). Dihamo! Kako v petnajstih minutah na dan obvladati stres in poskrbeti za zdravo srce. Ljubljana: Orbis.
- Kozina, A. (2016). Anksioznost in agresivnost v šolah: Dejavniki, trendi in smernice za zmanjševanje. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Meško, M. (2006). Joga s Sabrino. Ljubljana: Debra.
- Newhouse, P. (2000). Življenje brez stresa, Tomark. Ljubljana.
- Poweel, T. (1999), Kako premagamo stres. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Srebot, R., Menih K. (1996). Potovanje v tišino. Ljubljana: DZS.
- Tušak, M. (2001). Psihologija športa mladih. Ljubljana: Zavod za šport Slovenije.
- Tušak, M., Marinšek, M. in Blatnik, P. (2016). Stres in strategije učinkovitega soočanja. V M. Tušak, E. Zirnstein in P. Blatnik (ur.), Psihološki, ekonomski in pravni vidiki promocije zdravja na delovnem mestu (str. 7–19). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
- Tomori, M. (1999). Duševne motnje v razvojnem obdobju. V: M. Tomori in S. Zihel (ur.). Psihijatrija. Ljubljana: Litteraioicta.
- Zorko, B. in Križan, Z. (2009). Avtogeni trening.

OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI V OPB

Povzetek: Preživljanje časa v podaljšanem bivanju je lahko za nekatere otroke s posebnimi potrebami, brez učiteljeve pomoči, zelo naporno. S pomočjo ustreznih prilagoditev jim omogočimo varno in spodbudno učno okolje. Pri vključevanju v skupino smo morali največ pozornosti posvečati otrokom z avtistično motnjo in gluhih ter naglušnim otrokom. Otrokom z avtistično motnjo podaljšano bivanje organiziramo čim bolj strukturirano. Pri slednjem nam pomagajo tudi slikovni prikazi, znaki, risbe in kratka navodila. Pri gluhih ter naglušnih otrocih največ pozornosti posvetimo socialni vključenosti. Prav tako pa tudi slišječim otrokom pomagamo, da lažje vstopajo v komunikacijo tako s slišječimi kot tudi z gluhih ter naglušnimi otroki. Naš cilj je, da za otroke najprej ustvarimo okolje, v katerem se počutijo varno in sprejeto, nato pa z njimi lažje sodelujemo in posledično dobimo tudi lepše učne rezultate.

Ključne besede: otroci z avtistično motnjo, gluhi in naglušni otroci, oddelek podaljšanega bivanja, struktura, socialna vključenost

CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS IN AFTER-SCHOOL PROGRAMME

Abstract: Spending time in an after-school programme can be very stressful for some children with special needs, without the teacher's help. With the help of appropriate adaptations, we provide them with a safe and stimulating learning environment. When joining the group, we had to pay the most attention to children with autistic disorder and deaf and hard of hearing children. For children with autistic disorders, we organize after school programme as structured as possible. In the latter, we are also helped by pictorial representations, signs, drawings and short instructions. For deaf and hard of hearing children, we pay the most attention to social inclusion. We also help hearing children to communicate more easily with hearing, as well as with deaf and hard of hearing children. Our goal is to first create an environment for children in which they feel safe and accepted, and then it is easier to work with them and consequently get better learning outcomes.

Keywords: children with autism, deaf and hard of hearing children, after-school programme, structure, social inclusion

1 Uvod

Čas podaljšanega bivanja je za razliko od pouka manj strukturiran. V grobem ločimo čas za sprostivne dejavnosti, pisanje domačih nalog ter samostojno učenje, ustvarjalno preživljanje (prosteža) časa in prehranjevanje. Na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana so v podaljšano bivanje lahko vključeni učenci do devetega razreda. Socialna integracija je spretnost ustvarjanja vezi z vrstniki, je vključenost v socialno skupino in pripadnost socialni skupini. Vse to prispeva k občutku sprejetosti, povezanosti, k občutku varnosti in enakopravnosti, predvsem pa enakovrednosti. Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami prispeva k njihovi pozitivni samopodobi in k pozitivnemu samovrednotenju. S tem prispevkom želimo prikazati nabor dejavnosti za spodbujanje socialne integracije in spodbujanje aktivnega sodelovanja v skupini pri učencih, vključenih v podaljšano bivanje.

2 Predstavitev oddelka podaljšanega bivanja

V oddelku, kjer smo spodaj opisane aktivnosti izvajali, je bilo štirinajst otrok. Učenci so bili različne starosti. V oddelku so bili poleg otrok z govorno-jezikovo motnjo tudi otroci z avtističnimi motnjami in naglušni otroci. Gluhe in naglušne osebe imajo okvare, ki zajemajo uho, njegove strukture in funkcije, ki so povezane z njim. Gluhe osebe imajo najtežjo izgubo sluha, pri kateri tudi ojačitev zvoka ne koristi. Povprečna izguba sluha je 91 decibelov in več. Pri gluhih osebah razlikujemo osebe z najtežjo (91 dB in več) in osebe s popolno izgubo sluha. Povprečno izgubo sluha manj kot 91 decibelov pa imajo naglušne osebe. Slednje imajo resne težave pri poslušanju govora in pri govorni komunikaciji. Naglušnost pomeni zoženje slušnega polja in delno moti sporazumevanje s pomočjo govora. Pri naglušnosti delimo osebe na osebe z lažjo, zmerno, težjo in težko izgubo sluha. Tako gluhi kot tudi naglušni imajo težave na področju razumevanja in uporabe jezika, gradnje besednega zaklada in s tem povezanih jezikovnih funkcij ter sprejemanjem informacij iz okolja. Gluha oseba si mora besedni zaklad graditi po »umetni poti« s pomočja odčitavanja z ustnic sogovornika, pisane besede ter kretenj, naglušni pa tudi s pomočjo sluha. Prav zato imajo skromnejši jezikovni in besedni zaklad, ki ga ne smemo primerjati z besednim zakladom polnočutnih vrstnikov. Največja odstopanja od ostalih vrstnikov se kažejo v primerih, ko mora mladostnik izraziti svojo domišljijo, svoje

ideje. Za splošno funkcioniranje in učno uspešnost gluhih in naglušnih oseb je poleg stopnje izgube sluha pomemben tudi čas nastanka izgube, psihosocialne značilnosti posameznika, čas vključitve v intenzivno slušno in govorno obravnavo in družina, v kateri mladostnik živi (Gluhi in naglušni mladi, b. d.). Mladostniki z govorno-jezikovnimi motnjami imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. V šolskem obdobju se motnje odražajo pri usvajanju in izkazovanju šolskih znanj in veščin, v medosebnih odnosih, v vedenju in čustvovanju (Vovk-Ornik, 2015). Avtizem je opredeljen kot razvojna motnja, ki pomembno vpliva na posameznikovo komunikacijo, razumevanje sveta in na povezovanje z drugimi. Pri otroku se odraža na vseh področjih razvoja, torej na senzomotoričnem, govornem, spoznavnem, socialnem in čustvenem. V večini primerov vpliva tudi na učno uspešnost, samostojnost, doseganje neodvisnosti ter na vključevanje v družbeno življenje. Posamezniku diagnosticirajo avtizem, če pri njem opazijo odstopanja na področju socialne komunikacije in socialne interakcije ali odstopanja v obliki ponavljajočih se, stereotipnih vzorcih vedenja, zanimanja in aktivnosti (Avtizem, b. d.). Otroci imajo vedno več težav s socialnimi stiki, težko sodelujejo v skupini, imajo zelo nizek prag tolerantnosti in imajo v večini primerov težave s tem, da se sami težko prilagodijo skupini. Vse naštetu moramo otroke naučiti (Šuštaršič, 2018).

3 Primeri dobrih praks

Pri načrtovanju aktivnosti smo bili pozorni na vse posebne potrebe otrok v skupini. Pri vključevanju v skupino smo morali največ pozornosti posvečati otrokom z avtistično motnjo in naglušnim otrokom. Otrokom z avtistično motnjo smo podaljšano bivanje organizirali čim bolj strukturirano, saj imajo potrebo po stalnosti. Vnaprej smo določili naše skupinske projekte in se načrta tudi držali. Aktivnosti smo načrtovali za posamezni dan tako, da smo na primer le ob ponedeljkih izvajali določen pristop oziroma aktivnost, saj smo s tem, zaradi posameznih neobveznih in obveznih izbirnih predmetov, preprečili, da so učenci pri posamezni aktivnosti manjkali. Poleg rutine pa smo otrokom pri posameznih opravilih omogočili tudi vizualno podporo ter kratka in jasna navodila. Pri naglušnih otrocih pa smo morali največ pozornosti posvetiti socialni vključenosti. Tako naglušni kot tudi slišči otroci so imeli strah pred sporazumevanjem med sabo. Oviral jih je strah pred tem, da ne bodo razumljeni in da ne bodo znali povedati oziroma pokazati željenega. S pomočjo iger in skupnih projektov smo ta strah omilili in bolj povezali skupino v celoto. Pri vodenju skupine vedno želimo, da se otroci počutijo varno, sprejeto in da so aktivno vključeni v skupino. Preden pa smo se lotili večjih skupnih projektov, smo člane skupine med sabo spoznali in jih povezali s pomočjo socialnih iger.

3.2 Učenje o čustvih

Več pozornosti smo morali nameniti prepoznavanju in imenovanju posameznih čustev, ki so jih učenci občutili med skupinskim delom. Vse spore in napačno interpretirane dogodke smo razjasnili in se pogovorili o možnih odzivih, ki so v vsakdanjem življenju sprejemljivi. Spodbujali smo jih tudi pri prepoznavanju svojega telesa, kako prepoznati, da se v telesu nekaj dogaja, da je prišlo do dražljaja iz okolice, ki običajno spodbudi družbeno nesprejemljiv odziv. Pri prepoznavanju čustev smo največkrat uporabljali učene z gledališkim pristopom.

Če bi učitelji poznali učenje z gledališkim pristopom, bi lahko tudi pri pouku urili socialne veščine, ki jih posameznik pridobi v gledališču. Prav tako otroci v gledališču postanejo bolj samozavestni in znajo bolje izražati svoja mnenja (Gaber Korbar, 2014). Z učenci smo naredili scenarij tako, da je bil sestavljen iz začetka spora oziroma dogodka, kjer pride do nesoglasij, nato pa smo mu dodali več različnih zaključkov. Skupaj smo iskali možne odzive, ki bi bili bolj primerni. Učenci so bili prve ure, ko smo začeli z gledališkim pristopom, zelo nesamozavestni, s težavo so se lotili nastopanja in prevzemanja vloge, igranje se jim je zdelo neprimerno in smešno, vendar so se kmalu navadili in jim je bilo kasneje tako učenje zabavno.

3.2 Povezovanje skupine

Pri povezovanju skupine smo poleg socialnih iger prav tako izvajali dejavnosti, kjer ni samo enega zmagovalca, ampak deluje skupina kot celota. Učenci so dobili izziv, ki so ga morali rešiti skupaj. Med reševanjem nalog, kjer je bilo potrebno timsko delo, so se med seboj tudi kregali, prepričevali, kdo ima prav in kdo narobe, vseeno pa so vedno pogosteje skupaj sodelovali, si pomagali, popravljali napake in se spodbujali. Med igranjem smo se tudi večkrat nasmejali.

3.3 Nastopanje in izdelava videov

Največ povezanosti in zabave pa je povzročilo nastopanje in izdelava videov. Z učenci smo izdelali kar nekaj tematskih videov. Začeli smo z videom, kjer smo naredili parodijo na angleško pesem. V video smo vključili tudi druge učence, ki smo jih posneli na dnevu dejavnosti. Video pa smo na koncu tudi predstavili na šolski proslavi. Učenci so že med izdelavo povedali, da se veselijo dneva v tednu, ko imamo na razporedu ustvarjanje videa. Prav tako so dejali, da so se med ustvarjanjem in tudi na predstavitvi počutili pomembne in opažene. Prav to nas je spodbudilo, da smo med šolskim letom naredili še nekaj videov. Ustvarili smo tudi video za dan samostojnosti in enotnosti, video o obnašanju in varnosti na spletu in video za proslavo ob koncu šolskega leta.

Zaključek

Štirinajst otrok oziroma štirinajst individuumov, ki imajo svoje potrebe. Heterogena skupina glede na starost, znanje in svoje potrebe. Vseeno pa je vsem skupna potreba po varnosti in sprejetosti, ki smo jo s pomočjo različnih aktivnosti utrjevali in ohranjali. Ko pa smo za otroke ustvarili okolje, v katerem so se počutili varno, sprejeto in pomemben del skupine, smo z njimi lažje sodelovali, še več, z njimi smo aktivno ustvarjali izdelke.

Literatura

- Avtizem. (b. d.). Strokovni center za avtizem. Pridobljeno s: <https://www.csgm-avtizem.si/avtizem/>
- Gaber Korbar, V. (2014) Delo. Z gledališčem vzgajamo otroke. Pridobljeno s <https://old.delo.si/novice/ljubljana/z-gledaliscem-vzgajamo-otroke.html>
- Gluhi in naglušni mladi. (b. d.). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno s: http://tukajsem.splet.arnes.si/files/2018/03/GN_prilagoditve-in-KO.pdf
- Šuštaršič, U. (2018). Inkluzija empatije – primer dobre prakse v oddelku podaljšanega bivanja. Pedagoška revija za teorijo in prakso inkluzivnega izobraževanja, 1 (3/4), 76–82.
- Vovk Ornik, N. (2015). Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana. Pridobljeno s: <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

SODELOVALNO UČENJE V OPB: ENGLISH CHALLENGE

Povzetek: Spretnost, kako obvladovati sebe, svoja čustva in svoje odnose z drugimi, je vredna našega posebnega razmisleka in razvijanja od zgodnjih otroških let naprej. Ocenjujem, da se v našem šolskem prostoru temu posveča premalo pozornosti. Da bi otrok odrasel v uspešno, zadovoljno in srečno osebo, je poleg izobrazbe in pridnosti zelo pomembno tudi, kako zna razumeti in obvladati svoja čustva in čustva drugih, govorimo o čustveni inteligenci. Kako njene sestavine vključiti v ure OPB, je vprašanje, ki sem si ga večkrat zastavila. Učencem sem pripravila angleški izziv: razdeljeni v skupine so iz Oreo keksov sestavljali lunine mene. Uspešno opravljen izziv nam je po koncu ponudil razmislek o tem, katere sestavine so pomembne za uspeh ekipe. Razdelitev nalog v ekipi, sodelovanje, načrtovanje, komunikacija, poštenost in spodbujanje je bilo samo nekaj tem za pogovor po koncu opravljenega izziva.

Ključne besede: sodelovalno učenje, čustvena inteligenca, lunine mene, igriva angleščina

COOPERATIVE LEARNING: ENGLISH CHALLENGE

Abstract: The skill of how to manage yourself, your emotions, and your relationships with others is worth our special reflection and development from early childhood onwards. I estimate that in our school space the topic is given too little attention. In order for a child to grow into a successful, satisfied and happy person, not only education and diligence, but also knowing how to understand and master your own emotions and the emotions of others is very important, we are talking about emotional intelligence. How its components can be included in after school activities is a question that has been asked several times. I prepared an English challenge for the pupils: divided into groups, they made up lunar moon phases from Oreo cookies. A successfully finished challenge offered us a reflection about ingredients important for team success. The task management, collaboration, planning, communication, fairplay and motivation were the topics for discussion after the completed challenge.

Keywords: collaborative learning, emotional intelligence, lunar phases, playful English

1 Uvod

Čustva imajo pomembno socialno funkcijo, saj povečujejo našo zavest o drugih, dajejo povratne informacije o perspektivi drugih in razumevanje, zakaj se drugi obnašajo tako, kot se. Čustvena inteligenca se zato nanaša na sposobnost prilagajanja našega vedenja v družbenem kontekstu, kjer se danes veliko pojavlja tudi izraz socialna inteligenca. Ta kaže na razvoj socialnih veščin, kot so: dobra komunikacija, toleranca, razvita perspektiva, učinkovito reševanje konfliktov, sodelovanje in pomoč, občutek povezanosti, timsko delo in podobno. Ker menimo, da je v našem šolskem prostoru še premalo govora o tem, smo dejavnost, kjer so učenci s skupinskim sodelovalnim učenjem opravili izziv in potem razmišljali o tem, kako so opravili skupinski izziv in kaj bi lahko spremenili ali dodali, da bi bili naslednjic še bolj uspešni.

2 Angleški izziv

Opisana aktivnost je bila izvedena v okviru dvoletnega projekta Erasmus +, z delovnim naslovom Out of subject box, v katerem naša šola sodeluje in izmenjuje primere dobre prakse s šolami iz Grčije in Litve. Cilj projekta je sodelujočim šolam omogočiti, da razvijejo in krepijo mreže, povečajo zmogljivost za mednarodno delovanje ter primerjajo in delijo ideje, prakse in metode. Izbrana tematska področja (človeško telo, voda, vesolje in Evropa) so bila obravnavana medpredmetno, izven vnaprej določenih predmetnih področij na vseh treh partnerskih šolah. Rezultat mednarodnega sodelovanja je Toolbox, spletni priročnik za učitelje z opisanimi izvedenimi dejavnostmi, dosegljiv na spletni strani Erasmus + projekta: <https://themenosubject.jimdofree.com/>

2.1 Čustvena inteligenca

Odlične ocene v šoli ne pripravijo učencev na izzive, ki jih življenje vsakodnevno postavlja prednje. David Goleman (Goleman 2006, str. 63) ugotavlja, da čeprav visok IQ ne zagotavlja blagostanja, ugleda ali sreče v življenju, sta šolstvo in kultura osredotočena na učne sposobnosti, pri čemer zapostavljata čustveno inteligentnost, niz potez, ki prav tako močno vplivajo na življenjsko usodo. Gre za področje, ki ga je mogoče obvladati z več ali manj spretnostmi, ki zahtevajo posebno zrelost. Po Saloveyu in Gardenerju povzema razsežnosti osebne inteligence in jih razvršča v pet skupin sposob-

nosti: poznavanje svojih čustev, obvladovanje čustev, spodbujanje sebe, prepoznavanje čustev drugih in uravnavanje odnosov (Goleman 2006, str. 75, 76).

V knjigi Čustvena inteligenca na delovnem mestu pa Daniel Goleman čustvene spretnosti razdeli najprej v dve večji skupini: osebne in družbene spretnosti. Osebne spretnosti odločajo, kako dobro obvladujemo sebe. Sem uvrščamo: zavedanje sebe (prepoznavanje svojih čustev in njihovega učinka, poznavanje svojih zmogljivosti in omejitev ter zaupanje vase), obvladovanje sebe (brzdanje čustev in vzgibov, ohranjanje meril za poštenost, odgovornost za osebno storilnost, prožnost pri spremembah in zadovoljstvo ob novih spoznanjih) ter motivacijo (prizadevanja za doseganje meril odličnosti, usklajenost s cilji skupine ali organizacije, vztrajnost pri izpolnjevanju ciljev kljub oviram in zadržkom).

Na drugi strani družbene spretnosti odločajo, kako obvladujemo medsebojne odnose. Sem sodi empatija, ki vključuje: razumevanje drugih, prepoznavanje potreb drugih po napredovanju in prepričevanje o njihovih sposobnostih, predvidevanje, prepoznavanje in izpolnjevanje potreb drugih, ustvarjanje priložnosti za sodelovanje različnih ljudi ter poslovodna zavest (prepoznavanje skupinskih čustvenih tokov in odnosov glede na vplivnost). Spretnost v vzbujanju zaželenega odzivanja drugih pa zajema: vplivnost (obvladovanje učinkovitih taktik prepričevanja), sporazumevanje, obvladovanje sporov, vodenje, spodbujanje sprememb, navezovanje stikov, pridruženost in sodelovanje ter timske sposobnosti, gre za ustvarjanje usklajenega dopolnjevanja med člani skupine ali sinergije pri izpolnjevanju skupnih ciljev. (Goleman 2001, str.41,42).

Ker menim, da je razvijanje družbene odgovornosti, sodelovanje v skupini in razmišljanje o tem, kaj je dobro ne le zame, ampak za druge in za skupino, zelo pomembno, sem učencem zastavila skupinski izziv.

2. 2 Lunine mene z Oreo keksi

Ideja za dejavnost je opisana na spletni strani <https://sciencebob.com/oreo-cookie-moon-phases/> . Prvi cilj te aktivnosti je razvrstiti lunine mene, o katerih so se učenci pri naravoslovju že učili, tako da uporabijo Oreo kekse. Drugi cilj je bil, da učenci poimenujejo posamezno meno v angleščini. Tretji zastavljen cilj je bil, da učenci razmišljajo o tem, kaj je potrebno za uspešno delo skupine.

Aktivnost sem zastavila kot skupinsko delo. Vsaka skupina je dobila osem Oreo keksov in plastičen nož. Cilj skupine je bil, da čim hitreje iz keksov izdelajo osem luninih men, mesečno 'potovanje' lune. Najprej je treba kekse s plastičnim nožem prepoloviti in nato iz belega nadeva oblikovati ustrezno lunino meno: krajec, polno luno, ščip ... Pri oblikovanju polne lune, ščipa ... je potrebno kar nekaj finomotoričnih spretnosti, da nastane željena oblika. Na koncu je potrebno vse mene razvrstiti še v pravilno zaporedje, da dobimo celoten mesečni cikel. Učencem je bil izziv zanimiv. Nekatere skupine so hitreje, druge pa malo počasneje rešile nalogo. Pred začetkom dela podrobnejših navodil o tem, kako sodelovati v skupini in si razdeliti posamezne naloge učenci niso dobili. Skupine so se izzivale na zelo različne načine. V posameznih skupinah je želelo več učencev voditi delo, posledično je prišlo do prerekanja in izgube časa, drugi učenci so hitro izbrali vodjo in si razdelili naloge.

Učenci sestavljajo lunine mene

Končana aktivnost Ore lunine mene

Ko so zaključili s prvim delom naloge, so se s pomočjo posnetka <https://www.youtube.com/watch?v=f4ZHdzl6ZWg> naučili poimenovati lunine mene še v angleščini, za pomoč so učenci dobili tudi delovne liste, na katere so kasneje vpisali novo pridobljeno besedišče. Medpredmetno učenje (v tem primeru naravoslovje in angleščina) je otrokom blizu, saj svet dojemajo celostno in ne razdrobljen na posamezne šolske predmete. Za nagrado po uspešno rešenem izzivu so učenci pojedli svoje izdelke, lunine mene.

Po koncu aktivnosti smo se pogovorili o končani nalogi. Učenci so razmišljali o naslednjih vprašanjih: Kaj je bilo v načinu dela vsake skupine dobro? Kako bi lahko skupinsko delo potekalo še bolj učinkovito? Kaj bi naslednjič izboljšal, popravil ali naredil drugače? Kako ste se dogovorili, kdo bo vodja skupine? Kako je vodja razdelil posamezne naloge? Kakšna je bila komunikacija med opravljanjem izziva? Kako so reševali zaplete? Na kak način so se spodbujali?

Učenci so sami ugotovili, da je zelo dobro, da ima vsaka skupina vodjo, ki koordinira delo in razdeli naloge. Zaključek učencev je bil tudi, da prerekanje o tem, kdo bo vodja ni smiselno in je samo izguba časa. Pomembno je še, da vsak član skupine prispeva nekaj k skupnemu cilju. Delo je bilo hitro končano v tistih skupinah, kjer so delali vsi učenci. Tudi pozitiven odnos, spodbujanje in motivacija so pripomogli k uspešnosti. Tam kjer so si učenci pomagali in se spodbujali, je pozitivna energija pomagala in naloga se je učencem zdela lažja. Učenci so v parih poiskali različne besedne in nebesedne načine vzpodbujanja in motivacije sodelujočih v skupini, nekatere smo zapisali na plakat, da si jih bomo zapomnili in čim večkrat tudi uporabili.

Zaključek

Verjamem, da pri pouku ni pomembno razvijati samo tradicionalne spretnosti kot so govor, poslušanje, pisanje in branje, ampak tudi elemente čustvene inteligence. Ker se nas svet in delovno okolje, v katerem bodo učenci nekoč delali, hitro spreminja, so že in še bodo vedno bolj pomembne zmožnosti obvladovanja sebe in svojih odnosov z drugimi. Skupinski izziv je na igriv, prijeten in nazoren način učence popeljal k razmišljanju o socialnih veščinah; dobri komunikaciji, toleranci, učinkovitem reševanju problemov, sodelovanju in pomoči, občutku povezanosti ter timskega delu. Učenci so se med in po dejavnosti trudili izboljšati svoja šibka področja in še okrepiti dobra. Tako opremljeni bodo naslednjič, ko bodo postavljeni pred nov izziv, uspešni in zadovoljni. Zagotovo bom naloge in izzive, ki razvijajo otrokovo čustveno inteligenco v prihodnje še večkrat ponudila svojim učencem pri predmetnem pouku in skrbeli, da se bomo vsi; sami in naši bližnji bolje razumeli.

Literatura

- Goleman, D. (2001). Čustvena inteligenca na delovnem mestu. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Goleman, D. (2006). Čustvena inteligenca: zakaj je lahko pomembnejša od IQ. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Science Bob (b.d.) Pridobljeno s <https://sciencebob.com/oreo-cookie-moon-phases/> .

HIŠICA POČUTJA KOT NAČIN IZRAŽANJA OTROKOVIH ČUSTEV

Povzetek: V razredu pogosto naletimo na situacije, pri katerih učenci izražajo svoja čustva bodisi v besedni ali nebesedni komunikaciji. Pomembno je, da učitelj izražena čustva zazna in v določeni meri dovoli njihovo izražanje, saj ima to pomembno vlogo pri otrokovem razvoju. Pri našem praktičnem delu smo opazovali, katera čustva se pri učencih najpogosteje pojavljajo in se nato osredotočili na štiri temeljna čustva: veselje, žalost, jezo in strah. Učenci so vsako jutro izrazili svoja čustva s postavljanjem svoje figure v »sobah« v Hišici počutja. Tekom pouka so ob posameznih dogodkih, ki so vplivali na njihovo počutje, imeli možnost predstaviti figurico v drugo »sobo«. Učitelj je spremljal počutja otrok ter se o tem sproti pogovarjal, zakaj se učenec tako počuti. V pogovore so bili vključeni vsi učenci v razredu, na ta način so lahko izražali svoja čustva. Učenci so z veseljem sodelovali, prav tako je bilo čutiti izboljšanje razredne klime in odnosov med učenci.

Ključne besede: čustva, izražanje čustev, razredna klima, učenci 1. razreda

A HOUSE OF WELL-BEING AS A WAY OF EXPRESSING A CHILD'S EMOTIONS

Abstract: In class, we often encounter situations where students express their emotions in either verbal or nonverbal communication. It is important that the teacher perceives the expressed emotions and to a certain extent allows their expression, as this plays an important role in the child's development. In our practical work, we observed which emotions occur most frequently in students and then focused on four basic emotions: joy, sadness, anger, and fear. The students expressed their feelings each morning by placing their figure in the "rooms" in the House of Well-Being. During the lessons, they had the opportunity to move the figurine to another "room", also during individual events that affected on their well-being. The teacher monitored the children's feelings and talked about why the student felt that way. All students in the class were involved in the conversations, this way they were able to express their feelings. The students were happy to participate, and the improvement of the classroom climate and relations between the students were also felt.

Key words: emotions, expression of emotions, classroom climate, 1st grade students

1 Uvod

Učitelj se v razredu vsakodnevno sooča z različnimi odnosi med učenci. Pogosto se je z učenci potrebno pogovarjati o primernem vedenju v razredu, na šoli, medosebnih odnosih... Le tako je vsem v razredu prijetno in varno. Na kakšen način bo učitelj to dosegel, je odvisno od njegove iznajdljivosti, časa pa tudi energije, ki jo je v to pripravljen vložiti. V letih izkušenj se mi je pri delu v razredu najbolj obnesla prav Hišica počutja, ki daje dobre iztočnice za pogovore o počutju učencev in reševanju morebitnih konfliktov. Tako se lahko razredna klima izboljša, morebitne težave pa se rešuje sproti.

2 Čustva

Čustva je težko opredeliti z eno samo definicijo. Belšak (2007) povzema, da je čustvo duševni proces, s katerim izražamo odnos do vsega, kar nas obdaja. Smrtnik Vitulić (2007) dodaja, da čustva predstavljajo pomemben del našega življenja, saj o njih vsakodnevno razmišljamo. Ljudje, tako Belšak (2007), tudi ves čas izražamo svoja čustva in opazujemo čustva drugih. Za boljše odnose z drugimi ljudmi se moramo naučiti čustva prepoznavati in jih primerno izražati. Čustva lahko delimo na enostavna (osnovna, temeljna) in kompleksna (Musek in Pečjak, 1997). Za osnovna (temeljna) čustva je značilno, da se v individualnem razvoju kažejo že zelo zgodaj, zanje naj bi bili značilni tipični izrazi obraza (Milivojević, 2008). Kompare s sodelavci (2001) dodaja, da so temeljna čustva prirojena (pojavi se kmalu po rojstvu), pa tudi univerzalna, saj se pojavljajo v vseh kulturah. Med temeljna čustva spadajo veselje, žalost, strah in jeza, med kompleksna pa hvaležnost in ljubezen, ponos in sram ter občutek krivde.

Veselje

Veselje spada med pozitivna čustva. Je čustvo, ki ga oseba doživlja, ko je zadovoljila svojo pomembno željo (Milivojević, 1999). Smrtnik Vitulić (2007) pravi, da z veseljem doživljamo prijetnost in skušamo utrjevati vedenje, ki prispeva k izpolnitvi pomembnih želja. Želje se spreminjajo glede na starost, razvojne značilnosti, osebnostne lastnosti in sposobnosti. Veselje je pomembno tudi za ustvarjanje pozitivnega odnosa z drugimi ljudmi. Veselje pa ima še eno zelo pomembno funkcijo,

in sicer zaviranje negativnih čustev, spodbujanje stanja spokojnosti in zagnanosti za zadovoljevanje naših ciljev (Goleman, 1997).

Žalost

Žalost spada med negativna čustva in bi jo lahko razumeli kot nasprotje veselja. Ljudje najpogosteje doživljajo žalost, ko ocenijo, da so neupravičeno izgubili nekaj, kar je zanje pomembno (Milivojević, 1999). Pri doživljanju žalosti občutimo nelagodje, obup in nemoč, pogosto nas spodbudi tudi k jokanju, kar je za naše telo zelo dobro, saj s tem sprostimo napetost v telesu. Čustvo žalosti nam pomaga umiriti telo in po večjem razburjenju spodbudi k počitku. Z izražanjem žalosti drugim pokažemo, da občutimo bolečino in da potrebujemo njihovo pomoč (Goleman, 1997 po Wilks, 2001).

Strah

Strah prištevamo med neprijetna čustva in je namenjeno samozaščiti. Posameznik doživlja strah, ko se počuti ogroženega, mu grozi fizična nevarnost, ko misli, da mu v prihodnosti ne bo uspelo doseči zastavljenih ciljev ali bo izgubil koga od bližnjih in podobno (Cvetek, 2014). Milivojević (1999) dodaja, da ljudje doživljajo strah, kadar verjamejo, da niso dovolj sposobni, da bi se sprijeli z nastalo situacijo, saj naj bi presejala njihove zmogljivosti. Ne glede na otrokovo starost, strah sprožajo nenadni in nepričakovani dražljaji. Ti strahovi so večinoma povsem običajni in ko jih otrok premaguje, pripomorejo pri doseganju identitete, obvladovanju sveta in pri samem odraščanju (Papalia s sodelavci, 2009). Otrokovi strahovi so zaradi manjše sposobnosti predstavljanja in predvidevanja v obdobju zgodnjega otroštva vezani predvsem na temo, duhove, strašljive prikazni, hude sanje, živali, zelo huda pa sta tudi strah pred ločitvijo od svojih domačih in strah pred tujci. Pri mlajših otrocih strahovi izvirajo iz njihove bujne domišljije in nerazločevanja med navideznostjo in resničnostjo (prav tam).

Jeza

Jeza je poskus posameznikovega urejanja sveta v skladu z njegovimi željami, vrednotami in cilji. Z jezo želijo ljudje vplivati na druge s tem, da spremenijo svoje vedenje (Milivojević, 1999). Čustvo jeze prav tako kot žalost prištevamo med neprijetna čustva, ki so, tako kot strah, namenjena samozaščiti. Oseba jo občuti kot stanje vznemirjenja, in sicer v primerih, ko se ji zgodi krivica, med doživljanjem nespoštovanja, ko nima zadovoljenih fizioloških potreb in podobno (Cvetek, 2014). Pri otrocih je jeza pogostejše čustvo kot strah, saj je dražljajev, ki jo sprožajo, več (Zupančič, 1995). Smrtnik Vitulić (2007) dodaja, da otroci enako kot odrasli doživljajo jezo, kadar ne izpolnimo njihove želje ali kadar pri zadovoljevanju njihovih potreb nastopijo ovire. Otroci v zgodnjem otroštvu izražajo jezo predvsem zaradi igre (če jim kdo vzame igračo in se vmešava v igro), telesnega neugodja in pri nalogah, ki so v nasprotju z njihovo voljo (prav tam).

3 Izražanje čustev

Čustva se kažejo v telesnih znakih (pospešen srčni utrip, povišana telesna temperatura, potenje...), v vedenju (glasno govorjenje, mimika obraza, gibi rok, pogledi...) in v zavestnem doživljanju (Belšak, 2007). Izražanje čustev ima pri posamezniku pomembno vlogo. Goleman (1997) pravi, da nam korteks (misleči možgani) omogoča (jo), da občutimo lastne občutke, jih opazujemo, se nanje odzivamo in jih sporočamo drugim. Smrtnik Vitulić (2007) navaja, da so raziskave pokazale, da otroci, ki so bili kot dojenčki deležni občutljive skrbi matere, izražajo več pozitivnih čustev v stiku s svojimi vrstniki. Če se osredotočimo na šolske otroke, se v času srednjega otroštva (starost osem in devet let) zgodi bistveni razvojni napredek v doživljanju in izražanju čustev. Otroci razumejo, kaj je v njih povzročilo jezo, žalost in strah (Marjanovič Umek s sodelavci, 2004). Prav tako vedo, kako se bodo drugi odzvali na izražanje teh čustev in slednje prilagodili socialni situaciji. Devetletni otroci že zmorejo primerjati pozitivne in negativne posledice izražanja nekega določenega čustva (prav tam).

4 Praktično delo

V prvem razredu, v katerem je 23 učencev, smo v šolskem letu 2018/19 dali poseben pomen počutju učencev: od doživljanja stresnih situacij, prilagajanja spremembam, medsebojnim odnosom in spoštovanju drug drugega. Učenci so namreč imeli veliko medsebojnih konfliktov, nerazumevanja in nespoštovanja drug drugega, zato smo se odločili, da te težave začnemo reševati na drugačen način, saj le pogovori niso zadostovali, prav tako so bili nekateri učenci zaprti vase in svojih občutij niso želeli izražati in se o njih pogovarjati.

Pri slovenščini smo spoznavali posamezna občutja in čustva, ki jih ljudje ob tem izražamo. Pogovarjali smo se, kaj pomeni posamezno čustvo, kako se ob tem počutimo, kako se počutijo osebe okoli mene... Medpredmetno smo čustva povezali tudi z angleščino, predvsem pa tudi s spoznavanjem okolja. Pri glasbeni umetnosti smo prepevali pesem *Ko si srečen*, pri likovni umetnosti pa smo več časa namenili sami izdelavi Hišice počutja, pri kateri so sodelovali vsi učenci. Motivacija učencev je bila pri delu izrazito izražena. Učenci so večjo kartonsko škatlo preoblikovali v razredno Hišico počutja, seveda s pomočjo učiteljice: izdelali so posamezne sobe, vsaka soba je predstavljala določeno čustvo (veselje, žalost, strah in jezo). Odločili smo se, da bomo na podlagi opazovanj in izkušenj izbrali le temeljna čustva, ki so se pri učencih najpogosteje pojavljala. Vsak učenec si je tudi izdelal svojo figurico, ki je predstavljala njega. Na karton so narisali svojo podobo, to so potem prilepili na plastičen zamašek in figurica je bila izdelana.

Dogovorili smo se, da bodo učenci, učiteljica ter vzgojiteljica ob prihodu v razred v Hišici počutja izrazili svoje počutje tako, da bodo svojo figurico postavili v posamezno sobo (če je bil učenec vesel, je svojo figurico postavil v sobo veselja itd.). Vsak dan smo se pred pričetkom dela zbrali v jutranjem krogu, kjer smo se pogovorili o delu tistega dne, preverili pa smo tudi, kako se v našem razredu počutimo. Vsi učenci so imeli možnost povedati, zakaj se tisti dan počutijo veseli, žalostni, jih je česa strah ali so jezni. Po pogovoru je učenec svojo figuro lahko premaknil v drugo sobo počutja, če se je le-to pri njem spremenilo. Ugotovili smo, da pri izražanju čustva veselja ni bilo čutiti zadržkov pri učencih, ko so pripovedovali, zakaj se počutijo veseli. Največkrat so bili veseli, ker imajo prijatelja, se lahko igrajo, gredo na šport ali na igrišče, ni domače naloge, se ni potrebno veliko učiti... Tudi sicer je bilo veselje najpogostejše čustvo v Hišici počutja.

Pri ostalih treh temeljnih čustvih, ki smo jih opazovali, pa ni bilo ravno tako. Pri žalosti so učenci večinoma še pripovedovali o dogodkih, ki so jih razžalostili (največkrat je bil to spor s sovrstnikom in osebno doživljanje neuspeha), nekatere učence je bilo treba spodbujati, da so pripovedovali o tem, zakaj so žalostni. Eden izmed učencev pred skupino ni želel povedati razloga, zakaj je žalosten in v teh primerih je imel vedno možnost individualnega pogovora z učiteljico, po potrebi tudi zunaj učilnice. Pri pogovorih o počutjih pred delom s Hišico počutja je bilo velikokrat zaslediti manj strpnosti do učenca, ki je žalosten. Ko pa so učenci videli figurico učenca v sobi žalosti, se je v njih vzbudila empatija in so želeli, da sošolec ne bi bil več žalosten, zato so že sami pričeli z reševanjem težave. Čustvo strah se je med izvajanjem dejavnosti pojavilo najmanjkrat. Ko smo se pogovarjali o strahu, so nekateri učenci svoj strah zelo podoživljali. V tej situaciji smo se pogovorili, kaj storiti, ko te je strah in kako strah pregnati oz. se pomiriti. Če se je kakšen učenec nahajal v Hišici počutja v sobi za strah, so bili ostali sošolci v nekem pričakovanju, kako se bo situacija razpletla. Učence je bilo sicer največkrat strah reakcije staršev, če so storili kaj narobe in bi starši to izvedeli, nekaj učencev je bilo strah obiska zobozdravnika, en učenec se je bal psa, ko je preko projekta Tačke pomagачke ta prišel v razred. V Hišici počutja se je jeza pojavljala od manj do srednje pogosto. Največkrat smo težave z jezo reševali že v jutranjem krogu, saj so se v času jutranjega varstva že zgodile stvari, ki so pri posameznih učencih sprožile čustvo jeze. Nekajkrat je bilo jezo začutiti med samim poukom, ko so učenci kršili razredna pravila, včasih so nekateri klepetali med podajanjem navodil za delo, kar je posameznike razjezilo. O izraženih čustvih smo se vedno pogovorili in situacijo tudi rešili tako, da se je otrok pomiril. Na ta način smo verjetno tudi uspešno preprečili, da bi jeza prerasla v agresivno vedenje.

Pomembno se nam tudi zdi, da učenci jeze ali negativnih čustev ne potlačijo, pač pa da se jih naučijo primerno izražati. Smrtnik Vitulić (2009) pravi, da se otroci o čustvih najintenzivneje učijo ravno v situacijah, v katerih jih tudi sami doživljajo in jih izražajo. Tako kot odrasli tudi otroci z jezo sporočajo svoje »meje«, kar pomeni, da je lahko izražanje jeze zanje tudi zelo koristno, še posebej, če so načini izražanja jeze socialno sprejemljivi (prav tam).

Zaključek

Pri našem delu smo se osredotočili na tista temeljna čustva, ki so jih učenci najpogosteje izražali. Ugotovili smo, da imamo občasno vsi kdaj težave z izražanjem čustev. Ko učenec doživi bodisi pozitivna ali negativna čustva, je pomembno, da jih ne potlači, pač pa se jih nauči izražati in razumeti. Pri tem mu je v času bivanja v šoli lahko v pomoč in podporo učitelj.

Učenci so čustva izražali v večini in pogosteje nebesedno, a tudi besedno. Po enem šolskem letu dela s Hišico počutja lahko povzamemo, da so učenci radi sodelovali, razredna klima se je izboljšala, med sošolci je bilo zaznati bistveno manj medsebojnih konfliktov, bolje so se razumeli in spoštovali drug drugega.

Literatura

- Belšak, K (2007). Kaj so čustva in kako jih prepoznamo? Pridobljeno s <http://www.posvet.org/storitve/kaj-so-custva-in-kako-jih-prepoznavamo> (3. 2. 2021)
- Cvetek, M. (2014). Živeti s čustvi: čustva, čustveno procesiranje in vseživljenjski čustveni razvoj. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Goleman, D. (1997). Čustvena inteligenca: Zakaj je lahko pomembnejša od IQ. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kompare, A., Stražišar, M., Vec, T., Dogoša, I., Jaušovec, N., Curk, J. (2001). Čustva. V J. Šmagelj (ur.), Psihologija: Spoznanja in dileme. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., Fekonja, U., Kavčič, T., Svetina, M., Ravnik, T. T., Bratanič, B. (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut.
- Milivojević, Z. (1999). Emocije: Psihoterapija i razumevanje emocija. Novi Sad: Prometej.
- Milivojević, Z. (2008). Emocije: Razumevanje čustev v psihoterapiji. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Musek, J., Pečjak, V. (1997). Psihologija. Ljubljana: Educy.
- Papalia, D. E., Olds, E. S., Feldman, D. R. (2009). A child's world: infancy through adolescence. Boston: McGraw-Hill.
- Smrtnik Vitulić, H. (2007). Čustva in razvoj čustev. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Smrtnik Vitulić, H. (2009). Čustva in razvoj čustev. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Zupančič, M. (1995). Izbrane teme iz predmeta Razvojna psihologija II. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

TRAJNOSTNA MOBILNOST V OPB

Povzetek: Trajnostna mobilnost je pomembno področje trajnostnega razvoja. Njen osnovni cilj je zadovoljiti potrebe vseh ljudi po mobilnosti in obenem zmanjšati promet, posledično onesnaževanje, emisije toplogrednih plinov in porabo energije. Tako smo se na naši osnovni šoli odločili, da bomo sodelovali v projektu Trajnostna mobilnost. Z učenci v OPB smo obdelali veliko vsebin, ki so vezane na trajnostno mobilnost, kar bi želela podrobno predstaviti v tem članku. Iskali smo črne točke v okolici šole, pisali pismo županu, izdelali maketo šolskih poti in podobno. Z učenci petih razredov smo veliko časa in aktivnosti namenili vsebinam kolesarskega izpita, ki so ga kasneje pri pouku tudi z odliko opravili. Zelo pomembno se mi zdi, da šola k načrtovanju dejavnosti na tem področju pristopi odgovorno in celostno, ter da šole načrtujejo dejavnost po celotni vertikali osnovne šole.

Ključne besede: trajnostna mobilnost, aktivnost, varnost v prometu, kolesarski izpit

SUSTAINABLE MOBILITY IN AFTER-SCHOOL CLASSES

Abstract: Sustainable mobility is an important area of sustainable development. Its main aim is to meet the needs of all people for mobility and at the same time reduces traffic, has an impact on pollution, greenhouse gas emissions and energy consumption. We decided to participate in the Sustainable Mobility project with our school. We processed a lot of content related to sustainable mobility with students in OPB, which I would like to present in detail in this article. We looked for black spots around our school, wrote a letter to the mayor, made a model of school routes etc. A lot of time and activities with the students of the fifth grade were devoted to the contents of the cycling exam, which they later passed with honors. It seems very important to me that the school approaches the planning of activities in this area responsibly and holistically, and that the schools plan the activity along the entire vertical of the primary school.

Key words: sustainable mobility, activity, traffic safety, cycling exam.

1 Uvod

Trajnostna mobilnost je še posebej pomembna pri učencih prvega vzgojno izobraževalnega obdobja. Ozaveščanje o pomenu trajnostne mobilnosti, se v šolskem prostoru odraža v raznolikih dejavnostih preko katerih učenci pridobivajo znanja, spretnosti in veščine ter razvijajo odnos do področja za trajnostno delovanje. Zelo pomembna se mi zdi vključenost ciljev in vsebin trajnostne mobilnosti v veljavnih učnih načrtih predmetov, ki se uresničujejo s poučevanjem na razredni stopnji za načrtovanje trajnostne mobilnosti kot kroskulikularne teme v obveznem programu osnovnošolskega izobraževanja. Učitelj v skladu z razvojnimi in drugimi značilnostmi učencev ter didaktičnimi priporočili trajnostno mobilnost načrtuje in udejanji z medpredmetnim povezovanjem, aktivnimi pristopi k učenju, formativnim spremljanjem, uporabo sodobne tehnologije itd.

Pri določanju ciljev in vsebin v učnih načrtih predmetov izhajamo iz pojmov, ki so jih opredelili M. Ogrin idr. (2019, str. 10-11). Trajnostni razvoj je razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozil možnost prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje potrebe. Trajnostna mobilnost je sestavni del trajnostnega razvoja in pomeni premikanje na trajnosten način, kar vključuje hojo, kolesarjenje, uporabo javnega potniškega prometa ipd. Značilna je težnja k uravnoteženju socialne, ekonomske in okoljske komponente razvoja, s tem pa skrb za okoljsko trajnost, gospodarsko trajnost in socialno trajnost.

Učni načrti na razredni stopnji v splošnih ciljih umeščajo trajnostno mobilnost v luči trajnostnega razvoja pri spoznavanju okolja, družbi ter naravoslovju ter tehniki. Operativni cilji in vsebine trajnostne mobilnosti so v učne načrte vključeni neposredno in posredno. Umeščenost se neposredno kaže predvsem v učnih načrtih spoznavanja okolja, naravoslovja in tehnike, družbe in športa. Pomeni, da učitelji v posameznem razredu načrtujejo in izvajajo pouk izhajajoč iz zapisanih ciljev in vsebin predmeta, ki vključuje trajnostno mobilnost s konkretno opredeljenimi besedami oziroma besednimi zvezami – promet, prometna varnost, kolesar, kolesarjenje, pešec, trajnostna mobilnost, trajnostni razvoj... Aktualne teme s področja trajnostnega razvoja lahko vpleta skoraj v vse teme predmeta (Vodopivec idr., 2011, str. 5-6).

2 Učne dejavnosti in dokazi učenja

Pri načrtovanju pouka učitelj skrbno premisli, kako bodo učenci zastavljene cilje dosegli. Cilj trajnostne mobilnosti pri poučevanju je v tem, da je učenje učencev predvsem življenjsko. Pouk vključuje pristope zunaj in v učilnici. Pomembno je, da pri praktičnem delu poskrbimo za varnost. Pri načrtovanju raznolikih učnih dejavnosti trajnostne mobilnosti učitelji upoštevajo razvojne značilnosti, potrebe in interese učencev ter vključijo uporabo sodobne tehnologije.

Med vsemi dejavnostmi in cilji je treba izbrati tiste, za katere učitelj misli, da bodo pravi za njegove učence. K osmišljanju izbire učnih dejavnosti pripomore učiteljevo razmišljanje o dokazih učencev pri obravnavi vsebin trajnostne mobilnosti. Dokazi učenja dajejo vpogled v učenčevo trenutno znanje, v razvoj njihovih veščin in spretnosti, ter doseganje standardov znanj. Dokaze učenčevega učenja in napredka lahko razdelimo v tri skupine (Kerin 2021):

1. Dokazi učencev, ki izhajajo iz pogovorov

- Oblikovana vprašanja, dani odgovori učencev, recimo o varnem ravnanju v prometu, okoljska problematika kraja.
- Zamisli, ideje o tem kako bi ozaveščali pešce in kolesarje k večji vidnosti.
- Kviz za vse učence.
- Refleksija učencev po dejavnosti.

2. Dokazi, ki izhajajo iz opazovanj

- Razvoj spretnosti in veščin, ki kažejo na dejavnost učencev v prometu.
- Načrtovanje skupnih dejavnosti.
- Delo učencev v skupnih in sodelovalnih dejavnostih.
- Prispevek vsakega učenca k skupinski dejavnosti.

3. Izdelki kot dokazi

- Ustne in praktične predstavitve.
- Vizualne predstavitve.
- Pisna besedila.
- Digitalne predstavitve.

Učenje učencev je veliko bolj uspešno, če poteka v vzpodbudnem in varnem učnem okolju, kjer so učenci aktivno vključeni v pouk in kjer se počutijo sprejete in vedo, da se je tudi zmotiti človeško.

3 Primer dobre prakse na naši šoli

V Osnovni šoli Markovci smo se odločili, da se vključimo v projekt Trajnostna mobilnost, saj otroke in starše vedno osveščamo o pomembnosti gibanja in varne soudeležbe v prometu na roditeljskih sestankih in seveda pri pouku. Aktivnosti s Kokoško Rozi smo izvedli v mesecu maju 2021. Učencem je bilo zelo všeč, da so izpolnjevali dnevnik aktivnosti in prejeli karte s kokoško Rozi. Učiteljem, staršem sem predala vse potrebne informacije, gradivo. Učitelji in starši so bili veseli, da smo se vključili v projekt. Učenci so na šoli izvajali različne aktivnosti, lotili pa smo se tudi skupnega izdelka učencev, s kredami smo narisali otroke, ki so trajnostno mobilni in s tem prispevajo k čistemu okolju in seveda k zdravju. Nastalo je veliko likovnih izdelkov, učenci so ravno v času spremljanja potovalnih navad, izvajali kolesarski izpit. Na obisk smo povabili tudi policista. Nastajali so spisi, pesmice, itd. Udeležila sem se dvodnevnega izobraževanja na daljavo, kjer so nam podali vse potrebne informacije za izvedbo projekta Trajnostna mobilnost in aktivnosti s Kokoško Rozi. Svojim sodelavcem sem na pedagoški konferenci predstavila projekt in vsi učitelji na razredni stopnji so se vključili v projekt. Sama sem se preizkusila v vlogi učiteljice in tudi koordinatorice. Naš cilj s Kokoško Rozi na čelu je bila sprememba potovalnih navad, zmanjšanje motoriziranega prometa v okolici šole, vrtca ter posledično krepitev zdravja otrok. Veliko otrok od prvega do petega razreda je preveč oddaljenih od šole, da bi prihajali peš. Zato smo učitelji motivirali učence, da so jih starši, ki so jih pripeljali v šolo npr. 500 m do šole parkirali in so se naprej odpravili peš. Učenci, ki so prihajali z avtobusom pa so se po daljši poti (vsaj 300 m) odpravili do šole. V času covida je situacija seveda veliko težja. Ker so učenci bili v mehurčkih, skupnih prireditve nismo mogli izvesti. Vendar smo vse dejavnosti izvedli in jih prilagodili razmeram. V oddelku OPB smo se z učenci pogovarjali o prometu, s policistom smo se pravilno učili prečkanja ceste, brali smo na temo šolska pot, likovno smo ustvarjali, odpravili smo se na sprehod, se rolali in vozili s skiroji.

Kot šola se bomo še naprej trudili, da bomo otroke motivirali za trajnostni način prihoda v šolo in tudi čim več gibanja v popoldanskem času. Še posebej v času covida je to bilo za nekatere učence velika težava in verjamem, če se bomo vsi trudili, da bomo to popravili in spremenili razmišljanje tistih,

ki se še ne zavedajo kako pomembno je gibanje za zdravje otrok. Velikokrat smo zraven trajnostnega razvoja omenjali tudi pomen trajnostne mobilnosti za naše okolje, zdravje in dobro počutje. Učenci zelo dobro vedo, da je kolesarjenje dobra alternativa vožnji z avtomobilom. Učenci so zelo navdušeni nad opravljanjem kolesarskega izpita, in tega jemljejo zelo resno. Zelo si namreč želijo, da se bodo lahko samostojno vozili s kolesom in na tak način tudi prihajali v šolo. Začutiti je bilo tudi malce tekmovalnosti med učenci, saj so želeli tudi popoldan prehoditi kar se da veliko in si tako prislužiti še dodatne kartice. Učenci tudi velikokrat pripovedujejo, kje vse so hodili peš čez vikend.

Reševanje nalog, Jasna Cvitanič OŠ Markovci

Nevarni odsek, Jasna Cvitanič OŠ Markovci

Moje izkušnje z uvedbo projekta v šoli so zelo dobre. Maksimalno sem se potrudila slediti smernicam projekta, dobro pregledal cilje in jih poiskala v letnem delovnem načrtu ter jih nato povezala z izvedbo pouka. Menim, da se ga da odlično implementirati v vsebine oddelka podaljšanega bivanja. Menim, da je spodbujanje prihoda v šolo peš, s kolesom, skirojem in podobno velika prednost, predvsem z vidika vsakodnevne telesne dejavnosti, spodbujanja osebnega in socialnega razvoja otrok ter krepitvi odgovornosti in zavest o lastnih zmoglostih. Učenci tako s premagovanjem krajših razdalj v okolju, ki ga poznajo, postopoma osvajajo prometne predpise in pravila vedenja ter postajajo samozavestnejši in odgovorni udeleženci v prometu. Z zgodnjim razvijanjem zdravih navad, kot je pešačenje vzgajamo z zdravim in do okolja prijaznim življenjskim slogom. Če učenci v šolo pešačijo, se zmanjša število poti, opravljenih z avtomobilom, in posledično tudi količina škodljivih izpušnih plinov v okolje. Sama sem športnica in zavedam se pomena takšnih aktivnosti pri vključevanju v pouk. Učenci naj hodijo v šolo čim več na trajnostni način, saj ta podaljšuje življenje. To je bila večkratna tema v našem razredu. Ugotovila sem, da bi otroci z največjim veseljem prihajali v šolo peš ali s skiroji, kolesi, rolerji, vendar so se večkrat potožili, da starši nimajo časa, saj se jim mudi v službo, ali da je bilo za starše preveč mrzlo za hojo, deževno...ipd, zato so prišli z avtomobilom. Učence sem večkrat spomnila, da imajo možnost, da se starši dogovorijo med seboj in se organizirajo tako, da se v enem avtomobilu pripelje več otrok v šolo in s tem veliko naredimo za čistejši zrak v okolici naše šole ter tako varujemo naravo in prav tako skrbimo za zdravje.

Vse igre, ki smo se jih igrali v razredu in izven njega so zelo pozitivno vplivale na učence. Ob igrah so pripovedovali o svojih izkušnjah na poti. Pripovedovali so o svojih čustvih, kaj jim je bilo najbolj všeč, na kakšen način si še želijo prihajati v šolo. Razmišljali smo tudi o tem, na kakšen način bi lahko še bolj vzpodbujali svoje starše, da jih pospremi v šolo na trajnosten način. Učenci so si karte izmenično nesli domov in predstavili kokoško Rozi staršem ter se igrali igro z njimi. Predlagali so tudi svoje igre, posebej pa jih je zanimalo, kako si lahko še pridobijo posebno karto za sodelovanje pri projektu. Projekt smo na roditeljskem sestanku predstavili staršem, ki so sami povedali tudi katere so kritične točke pri prihodu v šolo.

Skupaj z mojo podporo in ob podpori staršev so se učenci trudili vsak dan v šolo prihajati na trajnostno mobilen način (peš, s kolesom, s skirojem, s kombijem ...), ravno tako iz šole domov ter so povedali, da so se na tak način gibali tudi v popoldanskem času. Za trajnostne prihode so bili učenci nagrajeni z ustreznimi igralnimi kartami, ki so jih ob koncu tedna uporabili v različnih igrah. Vsak dan so učenci ob mojem vodenju izpolnjevali potovalne dnevnike in na razredni plakat smo zabeležili, koliko učencev je v šolo prišlo po načelih trajnostne mobilnosti.

Menim, da so potovalne navade staršev in učencev še zelo podvržene tempu življenja, ki je zelo hiter in temu posledično tudi izbirajo načine prihoda. S takšnimi projekti prispevamo k dodatnemu

ozaveščanju in zato jih je potrebno ponavljati in vedno znova opominjati vse nas zaposlene v vzgoji in izobraževanju, starše in tudi otroke. Na roditeljskem sestanku sem pozvala starše, naj otrok ne vozijo vsak dan v šolo z avtomobilom, ampak naj se z njimi sprehodijo do šole, še posebej tisti, ki imajo do šole blizu. V tem času je veliko priložnosti za pogovor, načrtovanje, seznanitev z varno šolsko potjo in opazovanjem prometa in prometnih znakov. Da človek spremeni svoje potovalne navade, si mora zadati cilj, da je to koristno, zakaj je koristno in temu cilju slediti. Vse več ljudi toži o pomanjkanju časa in to je ena izmed odličnih priložnosti, ki pa seveda od staršev zahteva drugačno organizacijo, prilagajanje in načrtovanje. Upam, da s ponavljanjem takšnih aktivnosti dvignemo zavest o pomenu spreminjanja potovalnih navad, saj je to nenazadnje naša naloga.

Vsekakor je potrebno poudariti varnostni vidik takšnega prihoda v šolo. Potrebno se je z učenci pogovoriti, si v spremstvu staršev ali drugih odraslih oseb ogledati in prehoditi pot od doma do šole, opozoriti na nevarnosti, na katere lahko naletijo, ...

Pohvalila bi organizatorja za projekt in odlično pripravljene dnevniške, motivacijske karte, ankete in vso dodatno gradivo pri beleženju tega. Projekt je zelo dober in nujen, saj s projektom želimo prispevati k spreminjanju potovalnih navad otrok in njihovih bližnjih ter posledično k zmanjševanju motornega prometa v okolici šol, pripomoremo k manjši okoljski obremenitvi z prometom in poskrbimo za gibanje in zdravje otrok. Naši učenci se tako lahko zgodaj seznanijo z varno potjo v šolo. Učenci so v aktivnostih uživali, aktivno sodelovali, se na poti v šolo razgibali in sproščeno družili s starši in z vrstniki. Na šolskem parkirišču in v okolici šole pa je bilo precej manj avtomobilov.

Boekaerts (2013) postavi ključna motivacijska načela pri sodobnem pouku, ki zagotavljajo trajno učinkovit učni proces. Ko učitelj izkoristi vsa motivacijska načela, ki jih ima navoljo, lahko vpliva na odnos, čustva in znanje učenca, prav tako pa na učenčevo trajno ravnanje, veščine in prepričanja.

Zaključek

Z opredelitvijo trajnostne mobilnosti kot koncepta, ki spodbuja trajnostni promet z namenom spreminjanja stališč in potovalnih navad ljudi (Otrin, 2019), lahko najdemo priložnost za načrtovanje učnega sklopa, ki bo povezal šolo, skupnost in naravo. Učenci so edinstveni posamezniki in vsak dan s seboj prinašajo v šolo potencial, ki ga moramo učitelji znati izkoristiti. Dati učencem možnost, da da izberejo problem ali način, s katerim se bodo lotili naloge je vaja za osebno odgovornost, upravljanje s časom in samostojno razmišljanje.

S hojo in kolesarjenjem skrbimo za zdravje in varujemo okolje. Dober vzgled odraslih v prometu vpliva na učence pozitivno, pri tem pa učenci razvijajo pozitiven odnos do narave ter spoštovanje do prometnih pravil in predpisov.

Pri uresničevanju ciljev prometne varnosti na šoli je zelo pomembno tudi sodelovanje s starši. Predstavljajo pomembne deležnike, ki so vključeni v proces z dveh vidikov. V prvem predstavljajo pomembne soustvarjalce zagotavljanja pogojev varnega prometnega okolja na področju šole, v drugem pa ob spremljanju aktivnosti v katere je vključen njihov otrok, mnogi tudi sami razmišljajo o svojem vsakdanjem ravnanju v cestnem prometu.

Literatura

Boekaerts, M. (2013). Motivacija in čustva imajo ključno vlogo pri učenju. V: Durmont, H. in sod. (ur). O naravi učenja. Uporaba raziskav za navdih prakse, str.83-99. OECD, Centre for Educational Research and Innovation. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kerin., M. (2021). Razredni pouk. Strokovna revija za raziskovanje in razvoj področja razrednega pouka, številka 1
Ogrin, M. idr. (2013). Trajnostna mobilnost. Priročnik za učitelje v osnovnih šolah. Ljubljana: Ministerstvo za infrastrukturo in prostor. Digitalni izvod. Pridobljeno s <http://sptm.si/wp-content/uploads/2019/09/trajnostna-mobilnost-sola-web-za-SPTM-1.pdf>

Otrin, K. idr (2019). Trajnostna mobilnost, priročnik za vzgojitelje v vrtcih, učiteljev v OŠ in SŠ. Dostopno na: <http://sptm.si/wp-content/uploads/2019/07/trajnostna-mobilnost/vrtec/web/ok.pdf> (15.11.2020).

Vodopivec, I. idr. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola. Naravoslovje in tehnika. Elektronska knjiga. Ljubljana: Ministerstvo za izobraževanje, znanost in šport. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_naravoslovje_in_tehnika.

KOLESARJENJE V PODALJŠANEM BIVANJU – RAZVIJANJE SPRETNOSTI IN VEŠČIN

Povzetek: V prispevku bom opisala, kako učence že pred pričetkom opravljanja kolesarskih izpitov, v času podaljšanega bivanja, aktivno pripravljam na varno kolesarjenje. Že veliko let na šoli izvajam kolesarski krožek in opažam, da učencem vse bolj primanjkuje spretnosti in veščin pri vožnji s kolesom. Z urjenjem na spretnostnem poligonu tako učenci s praktičnimi vajami razvijajo sposobnosti za varno vožnjo. Premagovanje ovir na poligonu jim predstavlja posamezne okoliščine v prometu. Vse to pripomore k pridobivanju samozavesti in veselju do kolesarjenja. To jim je v veliko pomoč pri nadaljnem usposabljanju za kolesarski izpit in odgovornosti za varno sodelovanje v prometu. Kolesarjenje naj bi jim tudi v kasnejših letih predstavljalo eno izmed aktivnih oblik gibanja na prostem in prispevalo h kakovostnemu preživljanju prostega časa.

Ključne besede: vožnja kolesa, podaljšano bivanje, premagovanje ovir, razvijanje spretnosti

CYCLING IN EXTENDED STAY – DEVELOPING SKILLS

Abstract: The aim of this article is to describe how I actively prepare pupils for safe cycling even before they start their cycling exams, during their extended stay. I have been running a cycling class at my school for many years and I have noticed that pupils are increasingly lacking skills and abilities in cycling. By practising on the skill range, pupils develop the skills to ride safely through practical exercises. Overcoming obstacles on the polygon introduces them to specific traffic situations and circumstances. All this helps to gain confidence and joy in cycling. This greatly benefits them in their further preparation for the cycling exam and their responsibility to participate safely in traffic. Cycling should also remain one of the most active forms of outdoor exercise in later years and to contribute to a good quality of leisure time.

Keywords: cycling, extended stay, overcoming obstacles, skill development

Uvod

Kolesarjenje je ena izmed oblik gibanja, ki nam predstavlja način potovanja, mnogim pa je priljubljena oblika rekreacije. Tudi otrokom je kolo eno najbolj priljubljenih prevoznih sredstev, saj jim pomeni igralo in je hkrati eno najbolj okolju in zdravju prijaznih prevoznih sredstev (Kolesarski izpiti, b.d.). S kolesarjenjem lahko dosežemo dolgotrajne pozitivne učinke. Če se otrok v mladosti nauči voziti kolo na zabaven način, ga lahko vzljubi in ta vzorec prenese naprej v življenje, kjer ga čakajo marsikateri izzivi (Kodrin in Videmšek, 2013). Prve spretnosti si otroci pridobijo že v predšolskem obdobju, za samostojno vožnjo v prometu pa so sposobni šele pri starosti deset let. Kolesarski izpit je tako prvi izpit, ki ga lahko opravijo. Je prvi pravi dokument, ki jim daje določeno samostojnost in pravico, da lahko sami gredo na cesto ter hkrati odgovornost za varno sodelovanje v prometu. Njihovo udeležbo ureja nekaj določb v CPP, ki jih morajo poznati tudi starši. Otrok do dopolnjenega 14. leta starosti ne sme samostojno voziti kolesa v prometu, če nima kolesarske izkaznice, ki jo pridobi po uspešno opravljenem usposabljanju za vožnjo kolesa (Kolesarski izpiti, b.d.). Za varno vožnjo kolesarjev v prometu je potrebno veliko znanja o cestnoprometnih predpisih, veliko strpnosti in pozornosti na ostale udeležence v prometu. Otroci so teh prvih samostojnih korakov kot kolesarji veseli, vendar hkrati prestrašeni.

Usposabljanje za samostojno vožnjo s kolesom

Usposabljanje za vožnjo kolesa obsega teoretično usposabljanje (teoretična znanja), praktično usposabljanje na poligonu (spretnostni in prometni poligon) in praktično usposabljanje za vožnjo v javnem prometu (Koncept usposabljanja za vožnjo kolesa in kolesarskega izpita v osnovni šoli, 2016). Pri teoretičnem usposabljanju se otroci učijo, ponovijo in utrdijo teoretična prometna znanja, ki so jih pridobili pri urah pouka. Uspešno opravljenemu teoretičnemu delu sledijo praktične vaje v spretnostni vožnji, ki potekajo na neprometnih površinah. Spretnostni poligon izvedemo skladno z navodili, ki jih izda Javna agencija RS za varnost prometa. Na šolskem igrišču pripravimo poligon z enajstimi različnimi ovirami. Ovine nam predstavljajo posamezne okoliščine vožnje kolesa v prometu, s katerimi se otroci kot kolesarji srečajo v dejanskem prometu npr. vožnja čez robnik, zavijanje, zaviranje, izogibanje oviram na cesti, nakazovanje smeri, držanje ravnotežja na kolesu, pesek na cesti... (Kolesarski spretnostni poligon, b.d.).

Spretnostni poligon

Vožnjo začnemo na posameznih ovirah. Ko učenci posamezno oviro obvladajo, jo povežejo z naslednjo, vse do konca, ko jih tako vse povezano prevozijo. Uspešna izpeljava spretnostnega in prometnega poligona je namreč predpogoj, da se lahko skupaj odpravimo na cesto v dejanski promet (Kolesarski spretnostni poligon, b.d.). Otroci, ki dobro obvladajo svoje kolo, posamezne ovire izpeljejo brez večjih napak. Tako jih večina, z nekaj ponovitvami, uspešno opravi vožnjo na poligonu, nekaterim pa ta del izpita predstavlja pravo breme. Ne obvladajo dobro svojega kolesa, zato nespretno in nesigurno vijugajo med stožci. Opažamo, da se število teh učencev iz leta v leto povečuje. Čas opravljanja kolesarskih izpitov sovpada z obdobjem hitreje rasti, ko imajo otroci posledično večje težave s koordinacijo, prav tako mnogi dobijo novo kolo, ki ga še niso vajeni. Že ko sedijo nanj, ne delujejo samozavestno in na vožnjo se podajo s strahom. Ko gledajo sošolce, kako uspešno premagujejo ovire, upada njihova volja. Kot mentorica jim namenim veliko vzpodbudnih besed, vendar so nekateri že vnaprej prepričani v svoj neuspeh. Nekateri bi takrat najraje prekinili z nadaljnim usposabljanjem. Pri kolesarskem krožku ni veliko ur namenjenih vožnji na poligonu. In ker vem, da ti otroci potrebujejo več praktičnih voženj in urjenja na kolesu, kajti le tako bodo premagali strah, sem iskala rešitev. Spomnila sem se, da bi lahko v oddelku podaljšanega bivanja že četrtošolcem ponudili možnost razvijanja spretnosti in veščin na poligonu.

Razvijanje spretnosti in veščin v času podaljšanega bivanja

Pričeli smo v pomladanskem času, ob sončnem vremenu, po pouku na šolskem igrišču. Zanimanje pri učencih je bilo prisotno. Svoja kolesa so hranili kar v prostorih šole, tisti, ki stanujejo v bližini, pa so jih pripeljali s seboj. Z načinom izvajanja sem seznanila tudi starše. Na šolskem igrišču smo postavili štiri preproste ovire – štiri postaje. Na začetku smo najprej ponovili prometna znanja, ki so jih otroci pridobili pri urah pouka (opremljenost kolesa in kolesarja, vidnost v prometu, varno ravnanje v prometu ob spremstvu odrasle osebe). Preden smo pričeli z vožnjo, smo preverili tehnično brezhibnost kolesa ter prilagodili krmilo in sedež višini otroka. Še posebej smo bili pozorni na pravilno namestitve kolesarske čelade. Za ogrevanje smo počasi v koloni odpeljali nekaj krogov okrog igrišča, sledila je vožnja po postajah. Učenci so jo drug za drugim večkrat prevozili in šele, ko so jo zelo dobro obvladali, smo se premaknili na naslednjo.

Prva postaja – vožnja med letvami

S kolesom so peljali med dvema letvama in pri tem pazili, da se ju ne dotaknejo. Ko so to obvladali, smo letvi vedno bolj približevali in ožali vozno pot.

Druga postaja – neenakomerni slalom

Postavili smo pet nizkih stožcev z žogico, ki so bili kar precej oddaljeni drug od drugega.

Učenci so počasi vijugali med njimi in pri tem pazili, da ne bi katerega povozili. Z vsako nadaljnjo vožnjo smo stožce primaknili bližje, da smo se počasi približali oviri, kakršno bodo premagovali pri kolesarskem izpitu. Na koncu smo progo omejili še z letvami.

Tretja postaja – prenos predmeta

Dve višji mizi smo postavili nekaj metrov narazen. Na prvo mizo smo postavili platenko vode. Učenci so se pripeljali do mize, z boljšo roko prijeli platenko in ne da bi se ustavili, so s platenko v roki peljali do naslednje mize, kjer so jo postavili na mizo. Pri tem so pazili, da se z nogo ne dotaknejo tal. S tem so razvijali spretnost vožnje z eno roko in ravnotežje. Pri kolesarskem izpitu bodo pri tej oviri namesto platenke prenašali kovinski predmet na ročki okoli stojala, v levi roki.

Četrta postaja – ustavljanje

Otroci so se učili varnega in pravočasnega ustavljanja. Sposobnost pravočasnega reagiranja in ustreznega odziva sta zelo pomembni kasneje, ko se bodo vključili v promet. S štirimi stožci smo najprej postavili razdaljo, v kateri so se trudili zaustaviti. Sprva je bila ta razdalja večja, kasneje pa smo jo zmanjševali. Na koncu smo naredili samo steno iz stožcev, pred katero so se morali zaustaviti (Kodrin in Videmšek, 2013). Pri izpitu je to zadnja ovira, pri kateri je potrebno podreti prvo palico in se nato ustaviti, ne da bi pri tem podrli tudi drugo palico. Šele, ko otroci podrejo prvo palico, lahko sestopijo s kolesa.

Zaključek

Ko sem otrokom v času podaljšanega bivanja omogočila praktične vaje po postajah, so si z vožnjo razvijali spretnosti in veščine na kolesu. Z veliko mero vzpodbudnih besed, možnostjo večkratnih ponovitev, postopnega povezovanja ovir v celoto, so vedno bolj obvladovali svoje kolo. Pri vožnji niso bili obremenjeni ne s časom, ne z okolico, zato so se tudi na kolesu počutili sproščeno in progo brez večjih napak uspešno prevozili. Vaje so se izkazale za učinkovite, saj so se pri kolesarskem krožku brez strahu soočili z ovirami na spretnostnem poligonu in ga tudi uspešno odpeljali. To pa je bil predpogoj, da so se kasneje odpravili s kolesom na cesto v promet. Šele ko otroci obvladajo vožnjo s kolesom, jim ta predstavlja eno izmed aktivnih oblik gibanja na prostem in prispeva k njihovem kakovostnemu preživljanju prostega časa.

Literatura

Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa, Kolesarski izpiti. (b.d). Pridobljeno s <https://www.avp-rs.si/preventiva/prometna-vzgoja/programi/kolesarski-izpiti/#spretnostnipoligon/>. [Poskus dostopa 12. 5. 2021].

Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa, Kolesarski spretnostni poligon. (b.d). Pridobljeno s <https://www.avp-rs.si/preventiva/preventivne-akcije/varnost-kolesarjev/kolesarski-spretnostni-poligon/>. [Poskus dostopa 11. 5. 2021].

Kodrin, M. in Videmšek, M. (2013). Učenje vožnje s kolesom za otroke. Šport,1/2, 59-66. Pridobljeno s https://www.sportmladih.net/uploads/cms/file/Mali%20soncek/Ucenje_voznje_s_kolesom_za_otroke.pdf. [Poskus dostopa 16. 5. 2021].

Koncept usposabljanja za vožnjo kolesa in kolesarskega izpita v osnovni šoli. (2016). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s <https://www.gov.si/assets/Ministrstva/MIZS/Dokumenti/Srednja-sola/c7cb53a306/Koncept-usposabljanja-za-voznjo-kolesa-in-kolesarski-izpit-v-osnovni-soli.pdf>. [Poskus dostopa 15. 5. 2021].

UČENJE JE IGRA

Povzetek: V podaljšanem bivanju imamo na razpolago čas, ki ga lahko preživimo na kreativen način. S pomočjo ustreznih prilagoditev lahko tudi znotraj tega časa nudimo varno in spodbudno učno okolje. Učence spodbudimo, da se učijo preko igre. Prav zato se pogosto lotimo izdelave didaktičnih iger ali poskusov. Pri tem največkrat uporabimo recikliran odpadni material. Pri izdelavi in uporabi didaktičnih iger učenci istočasno urijo tudi motorične sposobnosti. Delo z materialnim delom je najlepši del pouka, saj takrat beseda resnično oživi. Če učitelj ponazarja z materialnimi viri, je pouk nazornejši, pomnjenje pa trajnejše. Paziti pa mora, da ima na voljo dovolj časa za demonstracijo vira in njegov ogled. Naš cilj je, da tudi nestrukturiran čas čim bolj izkoristimo za nezavedno učenje skozi igro. Medtem ko so učenci v oddelkih podaljšanega bivanja, je veliko takih priložnosti. Tudi, če učenec dela ne konča pravočasno, lahko z njim nadaljuje naslednji dan.

Ključne besede: tipanka, oddelek podaljšanega bivanja, igra, učenje, didaktični material, odpadni material

LEARNING TROUGH PLAY

Abstract: When working in extended stay, a lot of time can be assigned to creative tasks. With the aid of appropriate adjustments, extended stay can grant a safe learning environment. Pupils can be encouraged to learn through play. Hence, we often resort to creating various didactic games or making experiments. Recycled waste materials are commonly used to create didactic games and later using them is a great way of practicing motor skills. Working with materials is often the most meaningful part of lessons, while through a final product words truly come to life. If a teacher uses various materials to illustrate a topic, memorization is more permanent. However, it has to be considered that also time for demonstration and final assessment of work is important. It is our goal spend time in extended stay in a way to enhance unconscious learning through play, while there are many opportunities to do so. If a pupil does not finish a task on time, he or she can continue with it the following day.

Key words: extended stay, didactic games, learning, tactile books, playing, waste materials

1 Uvod

Z učenci lahko v času podaljšanega bivanja kakovostno izkoristimo njihov prosti čas. Občasno lahko učenci v podaljšanem bivanju sami sebe usmerijo v prosto igro, pridejo pa tudi dnevi, ko je tudi njihov čas za sprostitev usmerjen. Tako se je porodila ideja, da bi v sodelovanju z učiteljico, ki poučuje učence v dopoldanskem času, čas, namenjen sprostitvi, namenili prav utrjevanju in še bolj poglobljenemu razumevanju učne snovi.

2 Tipanka

2.1. Tipne ilustracije

Tipnim ilustracijam lahko rečemo tudi tipanke, tipne slike. Opazovanje je pomemben del procesa učenja. Slike se pri poučevanju uporabljajo za razvijanje domišljije, sposobnosti pripomb, iskalne dejavnosti, izrazov za različne notranje psihične premike. Pri učenju s pomočjo slik je treba razločiti med gledanjem in opazovanjem. Učitelj mora učence naučiti pravilne uporabe slik, torej opazovanja. Otrok s pomočjo slike trenira optično opazovanje, opaža oblike, barve, razpozna osebe, razumeva odnose, analizira vsebino. Da učenci opišejo sliko, morajo biti miselno aktivni, saj je pri tem potrebna analiza predmetov in pojavov, njihova klasifikacija, sinteza in abstrakcije (razločevanje bistvenih od nebitvenih značilnosti in oznak predmetov, kot so oblika, velikost, barva in drugo). Slikanica mora biti prilagojena sposobnostim razumevanja otrok določene starosti in različnih sposobnosti (Dikić, 1988). Tipne ilustracije se danes pogosto uporabljajo pri izobraževanju slepih in slabovidnih učencev. Pa vendar uporaba in izdelava tipnih ilustracij ni omejena le za slepe in slabovidne učence. Uporaba tipnega materiala je namreč vsestranska in obsežna:

- predšolski otroci potrebujejo ilustracije ljudi, živali, objektov v njihovi okolici, slike ob zgodbah v knjigah, simbolne prikaze, smešne skice, igralne table, igralne karte idr. v reliefu;
- učenci in študentje potrebujejo širši izbor materialov, od prikazov v učbenikih, do enostranskih materialov, slik, zemljevidov, prikazov v obliki matematičnih diagramov;
- zaposleni in slabovidni potrebujejo navodila, napotke, informacijske letake, opise naprav v brajlici, diagrame za računalnik, zemljevide idr.;
- bralci potrebujejo ilustracije novel, tehničnih knjig, časopisov, igralnih polj, diagramov, Braillovih

notnih gradiv, vremenskih napovedi, urnikov, koledarjev, zemljevidov, navodil, anatomskih ilustracij; - starejši slepi in slabovidni potrebujejo zemljevide mest, železnic, rek, cest, za pomoč pri potovanju ali poslušanju poročil po radiu ali televiziji (Edman, 1992).

2.2. Pomembnost zaznavanja

Tip je za slepega vsekakor najvažnejše čutilo. Če hočemo, da bo slepi učenec nekaj spoznal, mora to tudi otipati. S tipom zaznava prostor in si tako ustvari predstave. Ustvari si predstavo o obliki, velikosti in vsebini določenega predmeta. Sposobnost učenca, da na tipni sliki še lahko zazna in s tipom pravilno razbere informacijo, prikazano v obliki pogojnega znaka, imenujemo tipni prag. Ta je pri posameznih učencih zelo različen in se izboljšuje z vajo (Brvar, 2012). Pri pouku uporabljamo različne tipne prikaze: modele, makete, zemljevide, skice, tipne slike. S pomočjo teh prikazov je usvajanje učnega programa lažje in bolj kakovostno. Tipne slike nikakor ne morejo nadomestiti slikovnega materiala, so pa lahko dobro dopolnilo k razumevanju določenih pojmov, procesov oz. posameznih elementov okolja (Brvar, 2012).

2.3. Izdelava tipanke

Tipne ilustracije so slike, diagrami, zemljevidi, ki so oblikovani v reliefu. Uporabljamo lahko različne tehnike, od unikatnega kolaža do industrijskih slepih tiskov, tiska v brajici, na napihljivem papirju, termo tiska na plastičnem papirju (Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke, 2009). Tipne ilustracije se vedno uporabljajo v kombinaciji z barvami in po pravilih optimalnih barvnih kontrastov (Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke, 2009). Tokrat smo se odločili predvsem za tehniko izrezovanja in lepljenja odpadnega materiala v povezavi z učno enoto z naslovom Razglednica – branje in razumevanje besedila, ki je del učnega načrta pri predmetu slovenščina v 3. razredu. Tipanke spodbujajo radovednost, otroku omogočajo razumevanje in rekonstruiranje dejstev. Dojemljiva analiza slik omogoča pridobivanje več informacij (Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke, 2009). Čeprav so učenci učno snov o razglednici že obdelali v času rednega pouka, jih je kljub temu zanimal predvsem način, kako bodo z odpadnim materialom tudi sami praktično izdelali svoj izdelek. Ne smemo pa pozabiti, da pri izdelavi tipnih ilustracij vedno izhajamo iz CILJA, ki ga želimo doseči (Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke, 2009).

Za izdelavo tipne slike se odločimo takrat, ko:

- je predmet, ki ga želimo prikazati, prevelik oz. premajhen (gore, insekti),
- je stvar, o kateri želimo govoriti, prenevarna (grize, strese ...) (oganj, krokodil),
- je stvar preveč krhka, občutljiva, da bi jo lahko brez težav potipali (mehurček),
- je predmet preveč kompleksen (sončni sistem),
- je predmet nedosegljiv (zvezde) (Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke, 2009).

Zaključek

Pri nastajanju tipanke smo opazovali predvsem način, kako učenci zaznavajo prilagojeno učenje skozi igro. Ugotovili smo, da so izdelavo dojemali predvsem kot del igre, del sprostitvene dejavnosti in ne kot naknadno utrjevanje učne snovi. Danes se zavedamo pomena igre za otrokov razvoj. Svet otroštva je definiran prek igre, zato smo pravico otrok do igre zapisali celo v deklaracijo otrokovih pravic (UNICEF 1989). Tako je v členu 31 zapisano, da imajo otroci pravico do igre, počitka in prostega časa. Členi 28–30 pa se navezujejo na pravico do kakovostne izobrazbe, torej do učenja. V Veliki Britaniji imajo celo državni načrt za igro (National Play Policy 2004), ki zajema glavne značilnosti igre. Sklepi so naslednji: otroci prosto, po lastni izbiri, potrebah in željah izberejo vedenje – način igre; igra je lahko zabavna ali resna; skozi igro otroci odkrivajo socialne, fizične ali domišljajske svetove in se nanje odzivajo (Bergant, 2016).

Literatura

- Bergant, T. (2016). Učenje ni igra. Didakta, junij-julij 2016, 26–33.
- Dikić, S. (1988). Specifičnosti vizuelnog opačanja slabovidnih učenika. Beograd: Naučna knjiga.
- Edman, P. (1992). Tactile Graphics. New York: AFB (American foundation for the blind).
- Brvar, R. (2021). Izdelava tipnih slik in prikazov. Iz prakse za prakso. Pridobljeno s <https://vkljucitev.wordpress.com/izdelava-tipnih-slik-in-prikazov/>.
- Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana. (2009). Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke. Pridobljeno s <https://center-iris.si/pomoc-inkluziji/pripomocki/priporocila-za-izdelavo-tipne-slike-in-tipanke/>.

BRANJE NAS BOGATI

Povzetek: Dnevi, ko pouk poteka le še v učilnici, so že zdavnaj mimo. V podaljšanem bivanju ne opravljam veliko ur, zato me otroci na šoli poznajo kot učiteljico angleščine in nemščine. To sem sprejela kot izziv in se odločila, da zapolnimo čas v podaljšanem bivanju z učenjem tujih jezikov skozi pravljice in športne aktivnosti ter ga prepletemo z naravo. V neposredni bližini šole - v gozdu so namreč postavili čudovit športni park, kjer imamo na voljo pravljico hiško na drevesu, ki je ravno prava za takšne ure. Ob njej je tudi 12 naprav, kjer lahko izvajamo vaje za moč, saj vemo, tako majhni kot veliki, da je gibanje obvezno. Tako združimo učenje in šport in se učimo za življenje.

Ključne besede: branje, narava, učenje, športna aktivnost

READING MAKES US RICH

Abstract: Days, when classes are only held in the classroom, are long gone. I do not spend much time in the extended stay in our school, so the kids know me as an English and German teacher. I accepted this as a challenge and decided to fill the time in the extended stay by learning foreign languages through fairy tales and sports activities and to intertwine it with nature. In the vicinity of our school - in the forest, a beautiful sports park was set up, where we have a fairy-tale tree house, which is perfect for such activities. There are also 12 devices next to it where we can perform strength exercises and as we all know, young and adults, that being active is mandatory. In that case we combine learning and sport and we learn for life.

Key words: reading, nature, learning, sports activity

Uvod

Sprostitutveno dejavnost in usmerjen prosti čas lahko učitelj v OPB izkoristi za različne aktivnosti v ali izven šole. Za šolo, v manjšem gozdu, so bile v letu 2019 postavljene športne naprave za zunanji fitness, kjer lahko tudi učenci zadovoljijo potrebo po gibanju, igri, počitku in druženju z vrstniki. Še več, v sredini gozda, kamor posijejo topli sončni žarki, imamo na voljo tudi čudovito leseno hišo, kot hišo na drevesu, ki se z nami lahko prelevi v pravo pravljico hiško.

FIT PARK za OŠ Šmarje pri Jelšah

V sklopu projekta »Šmarski turistični preplet – narava, kultura in šport«, ki ga vodi občina z lokalnimi partnerji, so pri šmarski osnovni šoli uredili fit park z 12 rekviziti za telovadbo in sproščanje na prostem. Poleg športnih rekvizitov v naravi so zgradili še leseno drevesno opazovalnico, hiško, zasadili drevesa za namene keltskega horoskopa in uredili kneippov park. Vsa zgrajena infrastruktura je javna in prosto dostopna vsem občanom, kar pomeni, da ga lahko koristimo tudi z učenci naše šole. Ob vsaki fitness postaji so postavili informativne table, ki prikazujejo pravilno izvedbo vadbe na rekvizitu, saj želijo, da občanom naprave koristijo.

Sama z veseljem koristim oboje in tja radi zahajamo, tako z manjšimi kot z večjimi učenci, še posebej ob lepih, suhih dnevih, kjer preživimo čas skupaj v naravi in izvajamo različne aktivnosti.

1. Hiško na drevesu uporabljamo za branje pravljic v angleškem jeziku.

Glasno branje otroku je dober pristop k usvajanju jezika, najsi bo materni ali tuj. Pravljice so otrokom zanimive že same po sebi. Zgodba je zasnovana tako, da se stopnjuje in otroke pritegne v pričakovanje konca. Učenje angleščine za otroke lahko odlično dopolnimo z branjem. Pravljica otroka nauči razmišljanja in povezovanja med vzrokom in posledico, s tem pa otrok tudi dojame, kaj je prav in kaj ne. Pravljice mu denimo pomagajo razlikovati tudi med tem, kaj je resnično in kaj ne. Ob branju na glas se otrok sprosti. Branje spodbuja trening otrokove pozornosti, saj mora zgodbo pozorno poslušati v daljšem neprekinjenem časovnem intervalu. Prav tako branje spodbuja boljše slušne sposobnosti in domišljijo.

Pravljice so odlična način za bogatenje besednega zaklada, prav tako pa je to najboljši način, da znamo svoje znanje iz učilnice prenesti tudi v svoja življenja. Branje, v tujem jeziku nasploh, je eden izmed načinov učenja tujega jezika za manjše in malo večje otroke. Ob branju otrok spoznava in ponotranja strukturo tujega jezika. Vedeti moramo, da je jezik v knjigah veliko bogatejši od govornega. Otroci se tako srečajo z večjim naborom angleških besed, kar bogati njihov besedni zaklad že na samem začetku. Svoje možgane si nevede napolnimo z novimi besedami, ki jih bomo iz možganskih gub

znali izvleči, ko bo to potrebno. Morda otroci ne razumejo čisto vsega, a lahko povedano povežejo s slikami, če so pravljico že slišali v slovenščini, pa tudi z zgodbo, ki se je spomnijo. Po koncu zgodbe se seveda pogovorimo, povemo svoja stališča, primere, izkušnje in izvedemo različne aktivnosti na dano temo. Tako lahko otrok usvojeno besedišče ponovi, kar je ključnega pomena za utrjevanje in memoriranje besedišča. S primernim pristopom pritegnemo otroke in jih tudi lažje motiviramo za učenje angleščine, hkrati pa tudi navdušimo za poslušanje zgodbic. Ko pravljico spoznajo, pripravim različne aktivnosti, povezane s tematiko zgodbe. Lahko že samo barvamo pobarvanke junakov iz pravljice, se igramo igro spomin s podobami, ki so bile v pravljici, ali pa izvedemo različne aktivnosti:

- ustvarjamo na dano temo,
- spremenimo konec pravljice,
- pripravimo sceno in zgodbico odigramo - mini gledališče,
- spremenimo določene lastnosti oseb/zgodb...,
- zaplešemo na glasbo,
- ustvarimo lastno zgodbo,
- se igramo različne igre.

Med najpriljubljenejšimi igrami so naslednje:

1.11 spy with my little eye

Zanimiva igra, ki se jo lahko igramo kjerkoli, tudi na sprehodu: učenci tistega, kar so opazili, ne smejo poimenovati, ampak morajo stvar opisati s pridevniki. Pomembno je, da vsak najde nekaj, kar bo opisal. Kasneje, ko začnemo z ugibanjem, vsak učenec izbere enega od opaženih znakov, na primer ptico, in pove dva/tri namige, kot na primer:

- It can fly.
- It's black and grey.
- It's quite big.

Vsak učenec lahko dobi priložnost, da ugotovi, o kateri stvari govorijo namigi in jo poimenuje. Zgornji primer bi jih tako naučil besede »a magpie« (sraka).

1.2 Beg z besedo

Za bolj aktivno učenje angleščine se lahko otroci tudi lovijo. Za igro izberemo različne kategorije, na primer živali, barve, sadje, zelenjavo ali druge teme, o katerih se trenutno učijo. Pravilo igre je, da se učenec lahko reši pred tem, da bi bil ujet, če se spusti na eno koleno in zavpije eno od besed izbrane kategorije. Če so to živali, potem bi ga recimo rešila beseda »a dog« (pes), zato bi njegov sošolec moral poskusiti ujeti nekoga drugega. Po nekaj minutah kategorijo besed zamenjamo.

1.3 Fire in the Forest

Učenci se učijo poimenovanj za živali in dele telesa. En učenec se postavi na eno stran gozda/igrišča, vsi preostali pa na drugo. Vsak od njih si izbere, katera gozdna žival je. Učenec, ki stoji nasproti, oznani, katere živali bodo morale teči proti njegovi strani. Lahko na primer reče: »If you have feathers, run«! Vsi, katerih izbrane živali imajo perje, morajo tako steči na nasprotno stran, medtem ko jih učenec z druge strani poskuša ujeti. Vsekakor niti ni tako pomembno, katero igro izberemo, otrokom je pomembno, da jo in da so aktivni.

S pravljičami si torej bogatimo besedišče in plemenitimo svoje znanje angleščine. Za učenje ni potrebno brati samo besedila iz učbenikov in raznih vadnic, ki so bili napisani zgolj za učenje tujega jezika, ampak je bolje posegati tudi po zanimivih in všečnih literarnih besedilih, ki nas bodo pritegnila z vidika zgodbe, nevede pa se bomo zraven tudi učili. Pri branju človeka ne sme odvrniti nepoznavanje določenih angleških besed, saj lahko to nadomestimo z razumevanjem konteksta ali slik, v katerem so te besede uporabljene. Na ta način bomo razbrali, kaj neka tuja beseda pomeni, hkrati pa jo bomo naslednjič že sami znali uporabiti v pravem kontekstu.

Zalokarjeva pa pravi: »Če otrokom veliko beremo, s tem na edinstven način hranimo njihovo domišljijo in ustvarjamo pogoje, da jih bodo knjige pritegnile.« (Zalokar D. Z., (1998)

2 Športna aktivnost - Izvajanje vaj na rekvizitih

Na voljo imamo opremo za izvajanje fitnes vaj na prostem, od začetnih razgibalnih, do zahtevnejših s pomočjo plezanja, preskakovanja ovir, vaj z lastno telesno težo, ki jih otroci radi izvajajo. Že razlog, da so te vaje zunaj, je dovolj za navdušenje. Današnji način življenja ni najbolj naklonjen gibanju otrok. Sedenje v šoli, po mnenju otrok premalo ur športne vzgoje, popoldanske obveznosti, so razlog,

da so otroci večinoma zasedeni. Še nekaj desetletij nazaj je bila vsakodnevna večurna popoldanska rekreacija pravilo. Igre, ki smo jih poznali vsi otroci (vožnja s kolesi, med dvema ognjema, ristanec, zemljo krast ...) so nas otroke zvedljale ven, na zrak, danes pa vsi vemo, da so otroci zaposleni z drugimi stvarmi, sploh v času informacijske dobe. Med igrami, ki smo jih igrali, sta se razvijala komunikacija in socialni razvoj. Današnja komunikacija pa poteka v obliki sms-ov, uporabe različnih spletnih orodij, igranja računalniških igranic in gledanja televizije. Za razvoj otroka in mladostnika je redno in zadostno gibanje izredno pomembno, saj vpliva na razvoj njegovega telesa, na mišice, okostje, sklepe, srčno-žilni sistem, organe, dihanje, prebavila in na razvoj motoričnih in finomotoričnih sposobnosti, v obdobju pubertete pa tudi na zadovoljstvo s telesnim izgledom, na samopodobo, samozavest in samostojnost. Poleg tega redno in zadostno gibanje vpliva tudi na splošno dobro počutje in zdravje otrok in mladostnikov. Otrok in mladostnik, ki se bo redno in zadostno gibal, bo tudi bolj verjetno svoj aktivni življenjski slog prenesel v odraslo dobo. Gibanje je pomembno, saj z njim otroci razvijajo sposobnosti, ki jih potrebujejo v vsakdanjem življenju. Z gibanjem v možgane pošiljamo ustrezne impulze, ki oblikujejo lastne živčne sinapse. S temi impulzi se povečuje razvoj otroka.

Gibanje je pomembno tudi, ker se z njim otroci sprostijo in za nekaj časa pozabijo na šolo in ovire, ki jih v prihajajočih trenutkih čakajo. Skozi gibanje lahko otroci porabijo svojo odvečno energijo in jezo, ki jim še ostane od stresa in skrbi. Ni pa se dovolj le naučiti gibanja do stopnje obvladavanja, pomembno je, da znaš naučeno gibanje uporabiti v kateri koli situaciji.

Pozitivne lastnosti gibanja:

- poveča moč in vzdržljivost,
- kosti in mišice postanejo čvrstejše,
- zmanjša se stres,
- lažje se nadzoruje telesna teža,
- izboljša se raven krvnega pritiska in krvnega holesterola,
- izboljša se samopodoba.

Pri otrocih je ključno, da je telesna dejavnost zabavna, hkrati pa predstavlja tudi izziv, zaradi katerega se potrudijo in dosežejo zastavljene cilje. Z rastjo, dozorevanjem in z izkušnostjo lahko med osnovne vaje vključujemo bolj kompleksne in specializirane gibalne naloge. Sprva gibalne dejavnosti usmerimo na gibalni razvoj, kasneje pa je lahko vadba bolj strukturirana ter vključuje gibalne in funkcionalne sposobnosti: moč, gibljivost, koordinacijo, hitrost, ravnotežje in vzdržljivost. Krepilna vadba je lahko nestrukturirana in predstavlja del otrokove igre, v katero so vključene naravne oblike gibanja na igralih ali v naravnem okolju (plezanje, vlečenje, skoki, potiskanje, prenašanje ter vsakodnevne gibalne obremenitve, ali pa je strukturirana v obliki krepilnih gimnastičnih vaj: s premagovanjem lastne teže (sklece, dviganje trupa, počepi ...), z dvigovanjem prostih uteži in z vadbo na fitness napravah. Nekatero oblike gibanja, ki jih lahko pri različnih starostnih skupinah uporabimo pri vadbi za moč, bi naj bile vključene pri otrocih tedensko, saj si tako krepijo svojo moč.

Skrb za telesno dejavnost otrok in mladine bi naj bila naloga celotne družbe in ima ključni pomen za razvoj otroka. Izrednega pomena je, da kot starši in vzgojitelji delujemo že v zgodnjem obdobju otrokovega življenja.

Zaključek

Otroci svoj svet razumejo pravljичno. Nič nenavadnega se jim v zgodbah ne zdijo škrti, živali, ki govorijo, zmaji, velikani in druga pravljična bitja. Pravljičice v angleškem jeziku so zato lahko zelo uspešen način za osvajanje novega jezika. Za učenje angleščine s pomočjo pravljičic pa niso dovzetni samo otroci, ampak se na tak način angleščine lahko učijo tudi odrasli. Pravljičice v angleščini so tako namenjene vsem otrokom in malo večjim, ki še znajo poiskati otroka v sebi.

Pravljičice so odlični način za bogatenje besednega zaklada, prav tako pa je to najboljši način, da svoje znanje iz učilnice znamo prenesti tudi v svoja življenja. Tuj jezik lahko zaživi samo, v kolikor ga kar se da tesno vpnemo v svoj vsakdan – tudi, če to pomeni, da v tujem jeziku beremo navodila ali podnapise. Branje pravljičic tako pomaga, da si svoje možgane nevede napolnimo z novimi besedami, ki jih bomo iz možganskih gub znali izvleči, ko bo to potrebno.

Kar se tiče skrbi za telesno dejavnost otrok in mladine, bi naj to bila naloga celotne družbe in ima ključni pomen za razvoj otroka. Gibanje mladim pomaga krepiti samozavest, daje občutek uspešnosti in pripadnosti. Z gibanjem se lažje vključimo v novo družbo. Poleg tega pa šport ni samo orodje za zdrav telesni razvoj, pač pa blaži strese, ki jih otrok doživlja v svojem psihofizičnem razvoju in mu tako pomaga k pridobivanju psihične stabilnosti in samostojnosti.

Literatura

<https://www.stajerskival.si/sl/news/smarje.html>

<http://www.mzone.si/ucenje-anglescine-s-prebiranjem-pravlji.html>

Zalokar Divjak, Z. (1998). Vzgoja za smisel življenja. Ljubljana: Educy.

<https://www.anglescina.org/ucenje-otroci/branje/>

<https://www.abczdravja.si/nosecnost-in-otroci/otroci-in-sport/>

https://bistra.si/images/raziskovalne-naloge/Gibalne_aktivnosti_ucencev_2._osnovne_šole_Slovenska_Bistrica.pdf

<https://visitsmarje.si/destinacije/hiska-v-gozdu/>

RAZLIČNOST UČNIH VSEBIN V PODALJŠANEM BIVANJU

Povzetek: V podaljšanem bivanju nudimo otrokom v prvem razredu, veliko različnih vsebin, največ ustvarjalnosti z gibanjem. Najosnovnejše potrebe pri otroku so poleg gibanja, igra in ustvarjanje. Pomembno je, da se otrok igra s svojim gibanjem in fizično raziskuje svojo okolico. S plesom razvijamo otrokove zmožnosti navezovanja stikov tako z bližnjo kot z daljno okolico in jih navajamo na pravilen odnos do drugih ljudi. Torej je ples učinkovito sredstvo socializacije.

Ključne besede: glasba, rajalne igre, ritem.

DIVERSITY OF LEARNING CONTENT IN EXTENDED STAY

Abstract: In the extended stay we offer children in the first grade, a lot of different content, the most creativity with movement. The most basic needs of a child are, in addition to movement, play and creation. It is important for the child to play with their movement and physically explore their surroundings. Through dance, we develop the child's ability to make contact with both near and far surroundings and introduce them to the right attitude towards other people. So dance is an effective means of socialization.

Keywords: music, playful games, rhythm.

Uvod

Otrok se giblje v ritmu lastnega srca, zato morajo biti šolske dejavnosti usklajene z ritmom, ki ga narakuje otrokov srčni utrip. Ritem ustvarja svojevrsten red in notranjo disciplino. To v otroku ustvarja trden in nujen občutek varnosti, ki kasneje vpliva na oblikovanje volje, čutenja in mišljenja. Otrok je v celoti ritmično bitje. Deluje in živi ritmično. Zvok in ritem pomagata otroku, da se nauči uskladiti um in telo. S poskakovanjem, kimanjem in pozibavanjem, otrok proučuje delovanje lastnega telesa, vadi usklajeno premikanje različnih delov telesa ter sam celo načrtuje gibanje, ki ga nato izvede. Raznolikost zvoka in ritma spodbudi otrokove možgane, da raziskujejo povezavo med zvokom in posledico. Ritem odpre srce, odprto srce pa naredi plodna tla za razvoj intelekta.

Krofličeva in Gobčeva (1995) poudarjata, da je plesna vzgoja v najširšem pomenu vzgajanje s plesom. Je vzgojna in učna metoda, pri kateri oblikujemo gib, se izražamo skozi gib in ustvarjamo z gibanjem. V sodobnih metodah učenja in poučevanja postaja učenje skozi gib in ples nepogrešljiva sestavina učnega procesa, zato je enakovreden sestavni del predšolske in šolske vzgoje.

Ples

Ples je učinkovito sredstvo socializacije. To dosežemo s skupinskimi vajami in skupinskimi plesi, med katerimi so nekateri plesi v paru še posebej primerni za sproščene medsebojne odnose. V skupini otroci podrejajo lastne interese skupnim in s tem razvijajo razumevanje, obzirnost in strpnost.

Gordana Schmidt in Marjanca Kos (2010) v svojem delu navajata: »Znanost vedno znova ugotavlja, da se najbolj učinkovito učimo, ko uporabljamo vsa čutila: za vid, sluh, otip, okus, vonj ter z gibanjem. Vid, sluh, morda še otip uporablja tradicionalno učenje, medtem ko celostni pristop uporablja še gibanje ter okus«. Ples je ustvarjalna dejavnost, ki je vpletena v življenje vseh otrok. Pomeni izziv in nove možnosti za spoznavanje samega sebe in drugih. Plesno izražanje ima pomembno vlogo pri medsebojnih odnosih in sodelovanju v skupini. Otrok je motiviran za tisto, kar ga zanima in mu je všeč. Sledil bo stvari, do katere ima pozitiven in čustven odnos in nad katero se navdušuje. Za otroke ples predstavlja prijetno rekreacijo ob glasbi. Otroci se učijo nastopanja in si s tem krepijo samozavest. V vzgojno-izobraževalni proces na razredni stopnji osnovne šole se ustvarjalni gib, kot metoda pouka, počasi vključuje zadnjih nekaj let. Oblike dela so lahko frontalne, skupinske ali individualne. V vzgojnem procesu poznamo različne vrste gibalnih dejavnosti: gibalne in rajalne igre, pantomima, spontane in usmerjene igre z vlogami, gibno, plesno in govorno dramatiziranje ter gibalno didaktične igre. Osnovne prvine učenja so gibalne zgodbe. Otroke spodbujajo k zbranosti, poslušanju in sledenju navodil za gibanje. Po izvedbi so podobne bansom, saj tako gibalno kot plesno opisujejo dogajanje v zgodbi, otroke zabavajo in sproščajo, hkrati pa otroci spoznavajo plesne elemente, kot so tek, drsenje, hoja po prostoru, vrtenje...

Prednost rajalnih iger je, da lahko usklajujemo ritem gibanja in petja ter se prilagajamo hitrosti

otroka, da le- ta lahko sledi- posneta glasba nam tega ne omogoča. Obstaja več različic posameznih rajalnih iger, lahko pa si izmišljamo in dodajamo tudi zahtevnejše ravni ter na ta način igro popes-trimo (Rupnik, 2014). Ob gibalnih zgodbah otroci vadijo nove plesne in gibalne elemente. Možnost imajo, da dodajajo in si izmišljujejo nove elemente, ob veselem vzdušju. Otroci se učijo med igro in zabavo, pri tem pa doživljajo prijetna čustva. Pomembna je tudi orientacija v prostoru, ki se povezuje z razvijanjem ravnotežja. Gibanje aktivneje vključuje otroka v učenje kot pasivno poslušanje – otrok dalj časa ohranja informacije, ki jih je aktivno telesno doživel. Tako vplivamo tudi tiste otroke, ki sprejemajo informacije prvenstveno z gibanjem, ostala čutila pa so sekundarna (Schmidt, 2009).

Gibanje, ki služi izražanju, komuniciranju, oblikovanju, ustvarjanju, je naravno človekovo gibanje, zato učitelj ne potrebuje posebnega gibalnega predznanja, ampak le metodično znanje, iznajdljivost in izvirnost. Pobudo v gibalnem ustvarjanju prepušča otrokom oziroma jih na ustrezen način animira in spodbuja. Pri gibalnih zgodbah delamo z manjšim številom otrok. Učitelj mora vizualno spremljati vsak otrokov gib. Otroci morajo imeti veliko prostora za izvajanje plesnih dejavnosti. Otroci si pri gibalnih zgodbah pridobivajo samozavest, ker so vsi gibi, ki jih otroci izvajajo pravilni in ne pride do napak. Vloga učitelja je zelo pomembna, saj mora otroke spodbujati in kazati navdušenje nad njihovimi novimi gibalnimi rešitvami. Učitelj pripoveduje zgodbo dramatično: spreminjanje tona, višine in tempa glasu.

Človek z gibanjem sprošča napetosti, mišične in duševne, kar blagodejno vpliva na telo in ga sprosti. Otrokom je potrebno nuditi veliko gibanja, saj mu s tem omogočamo razvoj in motiviranost za dejavnost. Duševno in telesno sprostitev dosežemo, ko otroku ponudimo aktivno gibanje z gibalno plesnimi igrami, ko se posameznik vživi v vlogo, medtem ko vizualizira in se giblje ter se z gibanjem umiri. Psihofizično sprostitev dosežemo s pomočjo sprostitvenih in meditativnih tehnik. Sprostitev je najbolj naravno stanje naše duše in telesa. Sprostitev in počitek sta si podobna, le da je potrebno za sprostitev nekaj narediti. Sprostitev je odsotnost psihične in fizične napetosti, je nasprotje stresu. Stresno stanje nam vzame veliko življenjske energije, od katere je odvisno naše zdravje, ustvarjalnost, kakovost in dolžina življenja. Najbolj pogoste sprostitvene tehnike, ki jih uporabljamo pri otrocih so: sprostitev z dihanjem, sprostitev z masažo, sprostitev z barvami in oblikami... Sprostitev v naravi je za otroke zelo sproščujoča, saj gibanje v naravi krepi imunski sistem. Otroci postanejo bolj odporni in običajno so bolj zdravi od svojih vrstnikov. Gibanje pozitivno vpliva tudi na pridobivanje koordinacije, ravnotežja, gibljivosti in moči. Nekatere motorične sposobnosti so v veliki meri prirojene. A s primerno vadbo se raven teh sposobnosti lahko močno izboljša. S koreografijo na prijetno glasbo, je vse skupaj lahko toliko bolj prijetno (Kunstelj, 2015).

Zaključek

Ples nam nudi ugodje, veselje, sproščenost, boljše sodelovanje v skupini in komunikacijo. Zaradi vseh pozitivnih vplivov, ki jih ima ples in gibanje na učence, bom z učenjem plesa in plesnih iger nadaljevala v oddelku podaljšanega bivanja tudi v prihodnje. Ples dobro vpliva na vzdušje v skupini, saj so otroci po izvajanju bolj sproščeni in umirjeni.

Literatura

- Kroflič, B. in Gobec, D. (1995). Igra-gib-ustvarjanje-učenje. Metodični pripomoček za usmerjene gibno-plesne dejavnosti. Novo mesto.
- Kunstelj, J. (2015). Vpliv pogostosti organizirane gibalne vadbe na gibalno učinkovitost otrok (Diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Preksavec, K. (2015). Ples v predšolskem obdobju (Diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Rupnik, V (2014). Plesna umetnost. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije
- Schmidt, G. (2009). Gibalne zgodbe – zgodbe za plesno in gibno izražanje. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Dostopno na: <http://www2.arnes.si/~gschmi/>

ASTRONOMIJA JE VELIK IZZIV ZA UČENCE V PODALJŠANEM BIVANJU

Povzetek: Vesolje je svet neznanega in svet, ki odpira številna vprašanja ne le otrokom, temveč tudi odraslim. Vesolje je svet, ki je z mnogimi elementi čudovit, a še vedno skrivnosten. O astronomiji govorijo številni ljudje, ki veliko vedo o njej, a kljub temu ostaja v šoli ta tema komaj dotakljiva. Pri rednem pouku učenci spoznavajo astronomijo le nekaj ur, tisti, ki se želijo naučiti kaj več, pa lahko obiskujejo izbirne predmete s področja astronomije. Seveda je vedoželjnimi danes na voljo veliko knjig, revij, tudi observatoriji, astronomska središča, številna astronomska društva ... Učenci na podeželju mnogokrat težje dostopajo do vsega tega, zato se v šoli in v okviru Astronomskega društva Pegaz trudimo, da učencem omogočamo vstop tudi v ta svet skrivnostnega in neznanega. V okviru društva smo se dogovorili, da vsak član prispeva nekaj, kar našim učencem približa astronomsko znanje. Sama organiziram letno za učence podaljšanega bivanja astronomske delavnice, večerno opazovanje pa mi pomaga izpeljati sin Gašper, ki ima svoj teleskop in več znanja na tem področju. V preteklih letih mi je pri opazovanju pomagal član astronomskega društva Jernej Oblak. Delavnice organiziram na različnih ravneh. Učence prve triade popeljem v svet astronomije prek pravljic in risanja, ogledov raznih slik in posnetkov. Izdelujemo ozvezdja s pomočjo plastelina in zobotrebcev ... Z učenci druge triade pa vstopimo v svet astronomije prek zvezdnih kart, spoznavanja objektov na nebu prek predstavitve, izdelujemo vesoljske postaje, rakete, podrobno spoznamo teleskop in daljnogled ... Veselje je gledati učence, kako jih prevzame opazovanje nočnega neba, kako so navdušeni, ko znajo poiskati na zvezdni karti vzhajanje in zahajanje zvezd. Navdušeni so, ko spoznavajo, kaj vse lahko vidijo na nočnem nebu poleti in pozimi. Ko pa zagledajo prek teleskopa planet, kar obnemijo. Prav tako jih navduši Luna. Ko zagledajo prek teleskopa prav to, kar opazujejo na spletu in v knjigah, včasih kar ne morejo verjeti. Astronomija je še vedno za učence zelo privlačno področje, tako za mlajše kot za tiste v višjih razredih. Učenci z veseljem izdelujejo, opazujejo, glasno razmišljajo in se skupaj veliko novega naučijo. Treba jih je le voditi in jim pokazati pot do neznanega in nedotakljivega.

Ključne besede: astronomija, zvezdna karta, opazovanje, teleskop, planeti, Luna, ozvezdja

THE ASTRONOMY IS A BIG CHALLENGE FOR STUDENTS IN DAILY EXTENSION CLASSES

Abstract: The universe is the world of the unknown, the world which opens many questions, not only to children but also to adults. The universe is a very beautiful world with many elements but still very mysterious. Many people know a lot about the astronomy, talk about it, but in schools it is barely spoken about. Students learn about the astronomy in regular classes only a few hours, those who want to learn more can attend the optional classes. Students, who are eager to learn, can read many books and magazines, there are also many observatories, the astronomy centres and astronomical societies. Students in the countryside don't have so much access to those activities so the Astronomical society Pegaz tries to get the insight of the mysterious and the unknown. Each member of the society contributes something that makes students closer to the astronomical knowledge. I organize astronomical workshops for students in the extension classes. The night observation is carried out by my son who has his own telescope and a lot of knowledge. Jernej Oblak, who was a member of the astronomical society, helped me with the observation. I organize the workshops on different levels. I take the children of the first three classes to the world of astronomy through fairy tales and drawings. We also look at the photos and videos. We make the constellations with the plasticine and toothpicks. We use the star maps and get to know the objects in the sky through the presentation, make the space stations, rackets and learn about the telescope and binoculars with students of the fourth, fifth and the sixth grades. It is really very nice to watch the children who are taken aback by the observation of the night sky, how they are thrilled when they can find the rising and the setting of the stars on the map. They are very excited when they learn about what they can see in the sky in summer and winter. When they see the planet through the telescope, they are astonished. They are also thrilled, when they see the moon and the phenomena they have read in the books and online through the telescope. The astronomy is very attractive to younger and older students as well. They make, observe, think aloud and they learn a lot. They just need guidance and you have to show them the way to the unknown and untouchable.

Key words: astronomy, star map, observation, telescope, planets, moon, constellations

Uvod

Vesolje, svet neznanega, postaja na naših delavnicah svet bolj znanega in stvari, ki so se številnim zdele nerazumljive, postajajo razumljive. V svojem prispevku bom predstavila sklop astronomskih delavnic, ki jih izpeljem v podaljšanem bivanju za učence 5. razreda in za učence na predmetni stopnji v okviru naravoslovnega dneva. Običajno izpeljem en sklop delavnic v petih šolskih urah. Razdeljene so v dva dela; začetni del je delo z zvezdno karto, kjer morajo učenci več razmišljati, drugi del pa je bolj ustvarjalen in učenci ustvarjajo na temo, ki jih bolj zanima oziroma si jo lahko sami izberejo.

Vrtljiva zvezdna karta

V začetku učencem predstavim nekaj osnovnih stvari o zvezdni karti, ki jih morajo poznati, če želijo z njo delati. Vrtljiva zvezdna karta je astronomski pripomoček za opazovanje neba s prostim očesom in za pripravo opazovanj s teleskopi. Primerna je za vse osnovne namene pri orientaciji na nebu, hkrati je dopolnjena z mnogimi uporabnimi podatki in elementi.

Elementi vrtljive zvezdne karte

Vrtljiva zvezdna karta je sestavljena iz dveh delov, ki sta vrtljivo speta. Spodnji del vrtljive zvezdne karte imenujemo ravnina objektov, zgornji del pa ravnina vidnosti. Ravnina objektov je plastificiran karton, na katerem so vrisane zvezde in označena ozvezdja, ki jih vidimo s prostim očesom. V ravnini objektov je tudi Rimska cesta. Zvezdno polje obdaja obroč z meseci in datumi. Ravnina vidnosti je prozorna folija z označenimi urami v obroču na robu. Del karte je zatemnjen in predstavlja tisti del neba, ki v trenutku opazovanja ni viden. Tiste zvezde so pod obzorjem. Prozorni del pa označuje tisti del neba, ki je viden ob določenem datumu in uri.

Primeri uporabe zvezdne karte

Učencem razložim več primerov uporabe:

1. primer: Iskanje ozvezdij, ki jih vidimo na nebu 20. novembra ob 22.00

Na zvezdni karti moramo najprej poiskati mesec november, opazovanja načrtujemo za 22.00, pri čemer se morata datum in ura pokrivati. Nato v vidnem delu zvezdne karte pogledamo, kaj je na nebu.

2. primer: Iskanje ozvezdij, ki jih vidimo na nebu 15. julija ob 22.00

V tem primeru ne smemo pozabiti, da moramo upoštevati zimski čas zaradi srednjega sončevega časa. Zaradi zamika ene ure moramo poletnemu načinu merjenja časa odšteti eno uro. V tem primeru se morata pokrivati 15. julij in 21.00.

3. primer: Ugotavljanje, kdaj vzide Sonce določenega dne

Na ekliptiki moramo poiskati določen datum, nato pa karto zavrteti tako, da se ta točka nahaja na vzhodni strani obzorja. Na robu karte nato poiščemo izbrani datum in odčitamo uro.

4. primer: Ugotavljanje, kdaj zaide Sonce določenega dne

Na ekliptiki moramo poiskati določen datum, nato karto zavrteti tako, da se ta točka nahaja na zahodni strani obzorja. Na robu karte poiščemo izbrani datum in odčitamo uro.

5. primer: Ugotavljanje, kdaj vzide določena zvezda

Na zvezdni karti poiščemo zvezdo, nato karto zavrtimo tako, da je zvezda na vzhodni strani obzorja. Na robu karte poiščemo izbrani datum in odčitamo uro. Če gre za poletni čas, prištejemo eno uro.

6. primer: Ugotavljanje, kdaj zaide določena zvezda

Na zvezdni karti poiščemo zvezdo, nato karto zavrtimo tako, da je zvezda na zahodni strani obzorja. Na robu karte poiščemo izbrani datum in odčitamo uro. Spet smo pozorni, da pri poletnem času prištejemo eno uro.

Samostojno delo

Ko z učenci skupaj rešimo našete primere, sledi samostojno delo. Učenci dobijo podobne naloge, kar jim predstavlja velik izziv. Samostojno raziskujejo in svoje ugotovitve primerjajo. Kadar pride do razhajanja, se z veliko vnemo še enkrat lotijo iskanja odgovora. Seveda jim že na začetku povem, da je toleranca v odgovorih približno pol ure. Motivacija za delo je neverjetna. Učenci večkrat povedo, da si sploh niso predstavljali, kaj bi počeli z zvezdno karto. Sedaj pa so se naučili, za kaj vse jo lahko uporabijo. Seveda jih naučimo še več, tudi iskanja tega, kdaj je zvezda najvišje na nebu, v katerem ozvezdju je Sonce določenega dne, kdaj se začne in konča astronomska noč ...

Ustvarjalni del

Po končanem spoznavanju zvezdne karte in samostojnem delu z zvezdno karto naredimo kratek premor. Sledi delo v skupinah, kjer učenci raziskujejo na določeno temo. Temo si izberejo sami, pri tem lahko uporabljajo računalnike in pametne telefone. Ob ustvarjenju se veliko pogovarjamo, novega naučimo. Učenci pripravijo plakate ali PowerPoint predstavitev. Seveda so lahko tu zelo izvirni, nekateri raje ustvarjajo, rišejo, izdelujejo vesoljske postaje, rakete ... Skratka vsaka skupina izdelava nekaj zanimivega.

Predstavitve

V zadnjem delu učenci predstavijo svoje delo, bodisi plakat bodisi PowerPoint bodisi izdelek. Če izdelujejo rakete, za katere jim seveda ponudimo navodilo in pripomočke, jih potem tudi spuščamo na šolskem dvorišču.

Zaključek

V juniju smo v okviru naravoslovnega dne izvedli astronomske delavnice za učence 8. razreda, za učence podaljšanega bivanja pa že jeseni. Vse je bilo prilagojeno ukrepom za zajezitev koronavirusa. Kljub temu so učenci uživali, se veselili novih spoznanj in delali z veliko vnemo. Na koncu smo vsa narisana in zapisana spoznanja razstavili v šolski avli, kjer bo astronomski utrip ostal še med počitnicami, ko bomo tako učenci kot učitelji izstopili iz šolskega utripa. Upamo, da bomo jeseni pogumno zakorakali v šolsko leto in omogočili nova spoznanja na področju astronomije še mlajšim učencem in jim popestrili ure v podaljšanem bivanju.

Literatura

<https://eucbeniki.sio.si/fizika8/146/index2.html> (Pridobljeno 11. 6. 2021)

STRATEŠKE IGRE KOT POMOČ PRI NAČRTOVANJU UČNIH KORAKOV

Povzetek: Hitri "instant" način življenja vse prej kot ugodno vpliva na zdravje in večšine otrok. Otroci imajo že ob vstopu v šolo veliko različnih zunanjih dražljajev, ki hitro in brez večjega miselnega napora prinesejo rezultat. Informacije na internetu, telefonu, tablicah, itd. Otroci niso več navajeni raziskovanja, iskanja informacij, ker so jim te prehitro dane. Starši včasih k temu tudi pripomoremo, ker želimo da otroci hitreje pridejo do informacije, zato marsikatero stvar, ki so jo včasih otroci sami postorili, naredimo namesto njih in ne z njimi. Čas diktira naš vsakdan in strategije, ki jih pri tem uporabljamo, so napačne, neučinkovite ali so celo izginile. V prispevku bom predstavil, kako sem v zadnjih treh letih pri urah podaljšanega bivanja, interesni dejavnosti šah in urah razširjenega programa želel spodbuditi učence 3., 4. in 5. razredov k strateškemu razmišljanju, s katerim bi si lahko pomagali tako pri učenju kot v življenju. Osredotočil sem se na dve skupini učencev. Enake naloge in družabne igre sem predstavil učencem, ki niso nikoli hodili na interesno dejavnost šah in tistim, ki so vsaj eno leto obiskovali šahovski krožek. Družabne igre, ki sem jih učencem predstavil, niso vsakdanje in jih učenci niso poznali. Izbral sem igre kot so: Hnefatafl, Senet, rimski Mlin. Opazoval in primerjal sem, koliko časa bo katera skupina potrebovala, da osvoji določeno igro in kako bo prilagajala svojo strategijo ob porazu ali zmagi. V naslednjih letih sem določene učence spremljal tudi v višjih razredih pri pouku in ugotovil, da so nekateri učenci, ki so obiskovali mojo interesno dejavnost v preteklosti, strateški pristop in pripravo na test pričeli uporabljati tudi pri učenju. Postali so bolj učinkoviti v krajšem času. V nepredvidenih situacijah so se hitreje znašli in v odgovorih postali bolj inovativni. Neuspeh jih ni potrl, ampak jih je spodbudil, da so prilagodili strategijo in so v naslednjem poskusu postali boljši.

Ključne besede: učna strategija, strateške igre, antične igre, strateške veščine

STRATEGY GAMES TO HELP PLAN LEARNING STEPS

Abstract: Fast "instant" way of life hasn't got a beneficial effect on children's health and skills. When children start school they already have many different external stimuli, which quickly bring results without much effort. Informations on the internet, phones, tablet computers and so on. Children are no longer used to exploring and searching for information, because it's given to them too quickly. As parents, we sometimes help with that, because we want children to get information faster, so many things children used to do on their own, are now done for them instead of with them. Time dictates our daily lives and strategies we use in doing so, are wrong, ineffective or have even disappeared. In this article I will present how in the last 3 years, I tried to encourage 3rd, 4th and 5th graders in my after-school classes, chess group and also in my extended program to more strategic thinking, with which they could help themselves in both learning and in life. I focused on two groups of students. I presented the same tasks and board games to students who never attended my chess group classes and those who attended them for at least a year. Board games I presented to them weren't your everyday board games and students did not know them. I chose the following games: Hnefatafl, Senet, Three men's morris. I observed and compared how much time the groups will need to conquer a game and how they will adjust their strategies after a loss or a win. In the following years I observed some of this students during their school lessons and I saw that some students who attended my chess group in the past, started using strategic approach in their learning and preparation for tests. They became more efficient in less time. In unexpected situations they were thinking quicker and their answers were more innovative. Failure did not affect them, they just adjusted their strategie and became better in their next attempt.

Keywords: learning strategy, strategy games, ancient games, strategic skills

Uvod

Kot učitelj v podaljšanem bivanju sem opazil, da se vedno več učencev posveča "instant igram". Tako sem sam pri sebi imenoval igre, ki nimajo pravil, niso inovativne, so enostavne in kot take dajejo občutek uspeha in zadovoljstva, ki je prelahko dosegljivo. Opazoval sem učence, ki so se dan za dnem igrali z vrtavkami, kjer je vse bolj ali manj prepuščeno naključju vrtavke, ki jo učenec enostavno zavrti. Igra avtov, ki se s pritiskom na gumb spremenijo v robota. Igro kroglica na magnet, ki se spremeni v robota, itd. Takšne in podobne igre so pritegnile veliko število učencev, vendar pa nikakor niso pripomogle k razvoju iznajdljivosti, domišljije, sodelovanja in načrtovanja strateških korakov, ki bi jih lahko učenci uporabili na svoji življenjski poti. Po mnenju učencev so bile te igre "TOP" – najboljše. Žal se je moje mnenje razlikovalo, zato sem poskušal njihovim igram dodati nek smisel, da bi dodali nekakšen poligon, tekmovali s štetjem časa vrtenja, ipd. Vendar je bilo za to potrebno že

XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja

vložiti nekaj truda in domišljije, da spremeniš in nadgradiš igro, ki sama po sebi že zadovolji osnovno potrebo, ki jo učenec išče. Potrebno je bilo uporabiti drugačno taktiko. Zamenjati igro v celoti. Odločil sem se, da se bomo v določenem časovnem intervalu podaljšanega bivanja igrale le družabne strateške igre. Učenci so se razveselili, kajti vsi so poznali figure pri šahu, ki so jih nekateri neuki učenci radi uporabljali, kot "Star Wars" viteze, ki so se streljali po šahovnici. Cilj je bil spodbuditi notranjo motivacijo strateškega razmišljanja, da bi lažje preskočil težave, izzive, naloge, ki jih čakajo v šoli, športu, raznih dejavnostih in življenju. Učenci so spoznali, da jih čakajo še nepoznane igre, ki imajo vsaka svojo posebnost, vse pa imajo isti cilj - strateško razmišljanje. Tako smo ob vsem znanem šahu spoznali še Rimsko igro Mlin, Egipčansko igro Senet in Vikinško igro Hnefatafl. V nadaljevanju bom razložil, kaj so učne strategije, ki sem jih z igrami želel spodbuditi. Razložil in opisal bom igre, ki sem jih izbral za dejavnost. Naredil bom analizo učenja strateških iger in opazovanja učencev pri igrah. Poskušal bom evalvirati cilje, ki so jih dosegli učenci in njihove rešitve pri izzivih izven kontroliranega okolja strateških iger.

1. Kaj so učne strategije

Učne strategije, kot jih definira Marentič Požarnik, so določena kombinacija mentalnih operacij, ki jih posamezniki uporabljajo glede na zahteve konkretne učne situacije. Enako velja za strateške namizne igre. Poznamo vrsto strateških iger. Za svojo uro razširjenega programa sem želel učencem približati antične strateške igre. Namen je bil, da bi se učenci preko strateških iger, ki jih že poznajo (šah), soočili z igro, ki so jo videli prvič (Hnefatafl, Senet, Mlin). Pri motivaciji je pomagalo zanimivo zgodovinsko ozadje in dejstvo, da so že poznali igro šah. Cilj pa je bil, da so bili sposobni bolje razviti strateško mišljenje, ki bi jim pomagalo pri razvoju učnih strategij. Z osnovnimi igrami, kot so Človek ne jezi se, mislim, da ne bi dosegel enakega učinka, sej so učenci igro že poznali in bi težko ocenil strateški napredek.

Vsi poznamo pogled otroka v jedilnici, ko točno na njegovem mestu manjka stol. Učenec obstoji ob prazni mizi z najmanj petimi stoli in se sprašuje, kam naj se usede, ker njegovega stola ni. Ali ste istega učenca prepoznali v razredu? Učenec, ki vas v razredu vpraša, če napiše naslove z rdečo barvo (letos se mi je to primerilo celo v 8. razredu), čeprav ve, da je že od vstopa v šolo rdeča barva primerna za naslov in učne poudarke. Tak učenec nima strategije, ideje in jo išče pri drugih. V slovarju slovenskega knjižnega jezika je strategija postopek, način za doseglo kakega cilja in tak učenec brez vodenja cilja ne bo dosegel. V učencu je potrebno vzpodbuditi večino, ki mu bo pri tem pomagala. Predpostavljam, da učenec z veččinami strateškega mišljenja, iznajdljivostjo, domišljijo pred problemom ne bo zmrznil, ker bo poznal več možnih izidov (neuspeh, delni uspeh, uspeh), bo sprejel odločitve ter se soočil s posledicami. Naredil bo analizo, ali je dosegel zadani cilj in v primeru neuspeha prilagodil strategijo, poiskal drugačno rešitev ter poskusil ponovno. S tem bo spoznaval in utrdil večine, ki mu bodo pomagale tako v šoli kot v življenju, da bo lažje dosegal cilje in se zoperstavil oviram.

2. Strateške igre

V svoj eksperiment sem vključil štiri strateške igre. Prva igra je znana in jo večina otrok že pozna in igra, to je igra šah. Druga igra je predhodnica Mlina, kot ga poznamo z devetimi figurami. Odločil sem se za osnovno zgodovinsko verzijo, igro Mlin s tremi figurami. Igro so si nekateri učenci lahko naredili pri novoletni delavnici in jo tudi kupili na bazarju. Enostavna strateška igra, ki je dobra odskočna deska pri učencih, ki jim strateške igre niso všeč. Tretja igra je Hnefatafl. Igra, ki je zelo podobna igri šah, vendar so začetne pozicije drugačne in en igralec je v igri v prednosti po figurah, tako je poraz toliko bolj boleč, če imaš več figur in ti ne uspe. Četrta igra pa je egipčanska igra Senet, ki je že v osnovi drugačna. Nima kock, vendar tvojo pot določajo palčke in pravilne odločitve.

Pot nas je peljala od postopnega učenja posamezne igre do pomembnosti pravil in strateških korakov vsake igre, od poskusov in napak, od neuspeha do uspeha. Do tega, da je igra postala učencem všeč in da so si jo sami želeli igrati, je bila dolga pot.

Šah

Šah je igra na igralni deski za dva igralca. Šteje za miselno namizno potezno igro z dolgo tradicijo in visoko ravno organiziranostjo po celem svetu. Za igranje je potrebna šahovnica s 64 črno-belimi polji in 6 različno močnih in različno gibajočih se figur: kralj, dama, trdnjavi, lovca, skakača in kmetje. Vsak igralec ima na začetku 16 figur razporejenih po določenem vrstnem redu zrcalno nasproti. Prvi

na potezi ima bele in drugi črne figure. Cilj igre je matirati nasprotnega kralja. Murray trdi, da je našel neovrgljive dokaze, ki pričajo o nastanku šaha okoli leta 570. Pri tej trditvi se avtor opira na neki perzijski ep, ki je slavospev indijskemu kralju Sriharišu (618-650). V tem epu obstaja med drugim tudi stih (Murray, 1913): V njegovem času ni bilo drugih vojn razen tistih na osemvrstnih ploščah.

Mlin

Mlin (Friedrich, 2004) je strateška družabna igra za dva igralca, ki sega vsaj v Rimsko cesarstvo. Ta klasična igra je ena najstarejših družabnih iger na svetu. Čeprav danes igro poznamo kot "Nine Men`s Morris" (mlin z 9 figurami) na stabilni deski, so osnove enaki sistemi za postavitve in premikanje, ki temeljijo na konceptu z enim samim krogom in le tremi figurami in le nekaj položaji za postavitve razporejenimi okoli osrednje točke.

Arheološke najdbe Mlina s tremi figurami najdemo na primer kot izklesano igralno desko na kamnitih stopnicah bazilike Julia v Rimu. Vsak igralec prejme tri žetone iz marmorja, ki jih žrebamo izmenično. Zmagovalec je tisti, ki doseže, da stojijo trije žetoni zaporedno preko sredine. Če želite biti v tej igri korak pred nasprotnikom, boste potrebovali nekaj spretnosti in nekaj sreče.

Hnefatafl

Najzgodnejše igre s podobnostjo Hnefatafl (Walker, 2015) so se pojavile v starodavni Grčiji in Rimu. Grška igra Petteia ("kamenčki") je s Hnefatafl delila način zajemanja kralja, tako da sta ga obkrožila dva sovražnika. Verjetno je imel tudi podobna pravila gibanja. Rimska igra Ludusa Latrunculorum ("igra malih vojakov") je bila podobna. Arheološke najdbe kažejo, kako so te igre lahko našle pot do Skandinavije. Približno pred 400 leti je bil del igralne plošče vržen na barje v Vimoseju na Danskem kot del vojne ponudbe bogovom. Tablut je različica Hnefatafl, za katero imamo najbolj popolna pravila. Kralj poskuša doseči rob plošče, ki ima devet vrstic z devetimi kvadrati. Pri iskanju mu pomaga osem branilcev, šestnajst napadalcev pa ga poskuša ujeti.

Senet

Senet je najstarejša znana družabna igra. Drobne tabele, ki bi jih lahko našli v Senetu, so bile najdene v pokopališčih prve dinastije v Egiptu, 3100 pr. n. š. Prva slika te starodavne igre je iz grobnice Hesyja iz tretje dinastije (ok. 2686 – 2613 pr. n. š.) (Piccione, 1980) Ljudje so upodobljeni v igranju Seneta na sliki v grobnici Rašepesa, pa tudi iz drugih grobnic pete in šeste dinastije. Najstarejše nedotaknjene plošče Senetov so iz srednjega kraljestva. Igralna deska Senet je mreža 30 kvadratov, razporejenih v tri vrstice po deset. Senet ima dva sklopa pešcev (pet belih in pet temnih). S pomočjo štirih paličic, ki jih igralec vrže na tla, se določi število potez. Cilj je, da prvi prepelješ svojo vojsko do konca igralne poti. Tik pred koncem pa te čaka še nekaj pasti.

3 Izvedba dejavnosti

Dejavnost sem izvajal pri interesni dejavnosti šah, pri urah razširjenega programa in urah podaljšanega bivanja. Učenci so se z igrami seznanjali postopoma. Pozornost sem usmeril predvsem na dve skupini učencev. Prva skupina so bili učenci, ki so v preteklosti že sodelovali pri interesni dejavnosti šah. Druga skupina so bili učenci, ki niso sodelovali pri interesni dejavnosti šah. V začetku sem primerjal čas, ki ga je določena skupina učencev potrebovala, da je osvojila osnovna pravila in se pričela strateško odločati. Spremljal sem učenca z učnimi težavami, ki je potreboval veliko časa. Nekaj izbranih učencev sem spremljal vsa tri leta in prišel do predvidenih zaključkov. Pozitivna stran mojega eksperimenta je bil moj urnik dela. Kot učitelj zgodovine sem iste učence, ki sem jih učil v podaljšanem bivanju in interesni dejavnosti, spremljal še v višjih razredih in evalviral njihov napredek. Osredotočil sem se na učence, ki so postali dovtetni do družabnih iger. Učencev, ki jih igre niso privlačile, nisem silil v igranje iger. Imeli so prosto izbiro, da so lahko igrali tudi njim znane družabne igre. Na teh učencih ni bilo poudarka pri opazovanju in primerjanju. So se pa učenci pridružili igranju, ko so ob novih igrah videli uživati svoje vrstnike. V nadaljevanju vam bom predstavil nekaj primerov, ki sem si jih zabeležil in lahko trdim, da so pozitivno vplivali na učence in so potrdili moje cilje opisane dejavnosti.

4 Predstavitev primerov

Prvi primer:

Učenec je celotno leto obiskoval šahovski krožek. Ker je bil začetnik, je vsaj enkrat na teden za 45 minut zgubljal partijo za partijo. Učencu je padala motivacija, vendar je kljub temu teden za tednom moral na krožek. Vse je trajalo kakšen mesec, ko mu je vendarle uspelo premagati po znanju šaha sebi enakovrednega nasprotnika. Učenec je bil nepopisno vesel, ker je zmagal svojo prvo igro šaha. Vesel je bil, ker si je po težkih tednih sam priboril to zmago po vseh šahovskih pravilih, brez prilagajanja in popuščanja. Njegova motivacija za igro in šolo je zrasla. Učenca spremljam že nekaj let. Učenec je bil v preteklosti učenec z učnimi težavami. Sedaj končuje sedmi razred z ocenami, ki se gibljejo vse od trojk do petic. Strategija priprave na test mu pomaga pri učenju. Prepoznavanje svojih pomanjkljivosti in prepoznavanje strategij učenja mu pomaga, da je bolj produktiven in uspešen.

Drugi primer:

Učenca osmega razreda sta obiskovala interesno dejavnost šah. Ko sta bila v petem razredu, sem jima predstavil novo igro Hnefatafl. Igra ju je hitro prevzela, ima manj pravil kot šah, pa vendar je zanimiva, drugačna, saj pogoji za oba igralca niso enaki. Torej, če zmagaš ne glede na slabše možnosti, pomeni to zelo hudo ponižanje za nasprotnika, ki je imel veliko premoč in je kljub temu izgubil. Učenca sta strategijo prenašala na učenje, oba se vpisujeta na gimnazijo in sta postala učenca z zelo dobrimi ocenami. Razvila sta določeno stopnjo samozavesti tudi ob slabših ocenah, uspešno naredila analizo napak, ki sta jih storila in v naslednjem poskusu uspešno preskočila vse prepreke. S svojo iznajdljivostjo v iskanju rešitev tudi v nepredvidenih situacijah sta postala izredno uspešna učenca. Eden izmed njiju je v nižjih razredih bil izredno razočaran in potrto ob porazu in poraza ni prenesel. Ob igranju šaha in ostalih iger se je naučil kontrolirati svoja čustva.

Tretji primer:

Igra Mlin je tako preprosta, da sem jo uporabil pri učencih, ki jim strateške igre niso pri srcu. Da je bila motivacija večja, smo igro izdelovali za prodajno razstavo in vsi učenci, ki so jo izdelali, so morali igro tudi preizkusiti. Enostavna strateška igra je pritegnila tudi nemotivirane učence, ki so jo hitro usvojili. Nekateri učenci so jo igrali celo uro. Igra je primerna za vse starosti v osnovni šoli. Po težavnosti bi jo lahko primerjali z igro križci in krožci. Igra lahko predstavlja osnovno strategijo treh figur. Ko so učenci obvladali igro, sem jim postavil težji izziv. Mlin z devetimi figurami, oziroma so si lahko izbrali igro Hnefatafl, ki ima osnovna pravila šaha, vendar je težja po strateškem načrtovanju napada ali obrambe. Nekaj učencev se je hitro navdušilo za igro in hitro pričelo usvajati strateško načrtovanje. Mehak prehod iz strateško enostavne igre, ki je spodbudila učenčevo motivacijo do strateško bolj kompleksne igre, ki je učence učila večšin strateškega razmišljanja.

Četrty primer:

Igro Senet sem v podaljšanem bivanju predstavil štirim učencem. Prvi par sta predstavljala dva učenca, ki nista nikoli obiskovala interesne dejavnosti šah, medtem ko sta druga dva učenca sodelovala pri interesni dejavnosti šah vsaj eno leto. Par, ki je leto dni igral šah, je v roku pol ure igral novo igro in že preizkušal strategije, kako premagati nasprotnika. Učenca sta kljub drugačnosti igre – igra namreč nima klasičnih kock, vendar palčke, ki se obrnejo na temno ali svetlo stran – igro hitro usvojila in pričela uporabljati strategijo, ki sta se jo naučila pri interesni dejavnosti šah. Drugi par, ki ni nikoli obiskoval interesne dejavnosti šah, v sklopu celotne šolske ure ni uspel razvozlati vseh osnovnih pravil. Pravila igranja sta sproti pozabljala, tako je pri igri nastajalo veliko napak. Veliko časa sta porabila za nadzor pravih potez nasprotnika, kot pa da bi izdelala strategijo, ki bi jima pomagala pri zmagi v igri. Podobno dinamiko in razvoj usvajanja novih strateških iger sem opazil pri vseh skupinah, ki so ali niso obiskovale interesne dejavnosti šah.

Zaključek in evalvacija

Opazil sem, da so se učenci, ki so sodelovali pri mojih učnih urah strateških iger, tudi učenja lotili strateško. Pričeli so iskati možnosti, kako pridobiti kakšno točko pri pisnih izdelkih s pomočjo dodatnih strategij (npr. spraševanje starejših učencev po vprašanjih; iskanje podobnih besed in besednih zvez iz navodil, ki bi jim lahko pomagale pri pravih odgovorih). Učenci so pričeli z dodatnim beleženjem vsebinskih poudarkov, da so učno snov bolje ponovili. Poslušali so učiteljeva vprašanja med poukom in si jih beležili v zvezek. Učenci so ob koncu leta sami ocenili svojo sodelovanje pri družabnih igrah kot nekaj, kjer lahko pridobijo večšine, ki jih lahko uporabijo na drugih področjih – šola, šport, itd. Ugotovil sem, da so učenci, ki so sodelovali v igranju strateških iger, postali tudi bolj samokritični in so pri analizi preverjanja znanja iskali napake, ki so jih storili sami in ne le s prstom

kazali na učitelja, ki je sestavil vedno pretežak test, ki ni bil narejen po njihovih merilih. Pri večini učencev sem dosegel zadane cilje. Učenci na učenje niso več gledali kot na vrtavko, ki so jo zavrteli v podaljšanem bivanju in čakali na oceno. Na oceno so želeli vplivati s svojo strategijo, domišljijo, iznajdljivostjo. Razvijali so, kot v moderni terminologiji radi imenujemo, prečne veščine (biti iznajdljiv, se naučiti iz svojih napak, predvidevati poteze in sistematično strateško reševati probleme življenja). Se spomnite učenca, ki sem ga omenil v prvem poglavju, ki ni videl svojega stola in zato otrpnil? Nazadnje, ko sva se srečala pri pouku, se je iz situacije, zaradi katere bi pred leti otrpnil, rešil na zelo inovativen način. Moj cilj je bil dosežen.

Literatura

Berger Friedrich. From circle and square to the image of the world: a possible interpretation for some petroglyphs of megalithic boards, 2004

https://web.archive.org/web/20041121040028/http://mc2.vicnet.net.au/home/aura/shared_files/Berger1.pdf (10. 6. 2021)

Damian Walker. Hnefatafl – the Game of the Vikings, 2015

<http://tafl.cynningstan.com/page/170/tablut> (10. 6. 2021)

H. J. R. Murray v knjigi Zgodovina šaha (A history of chess, Oxford 1913)

Marentič-Požarnik, B. Izziv raznolikosti : stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica: Educa, 1995.

Piccione, Peter A. "In search of the meaning of Senet", 1980

<https://web.archive.org/web/20080918080211/http://www.gamesmuseum.uwaterloo.ca/Archives/Piccione/index.html> (10. 6. 2021)

<https://www.der-roemer-shop.de/Replica-of-a-roman-round-mill> (10.6.2021)

NARAVNO SPODBUDNO UČNO OKOLJE V OKVIRU PODALJŠANEGA BIVANJA

Povzetek: V podaljšanem bivanju nudimo otrokom veliko prostega gibanja, igre, saj je to zelo pomembno za njihov celostni razvoj. Otrok v igri pridobiva znanja, izkustva ter skozi igranje razvija sposobnosti na kognitivnem, čustvenem, telesnem, socialnem in osebnostnem področju. Skozi igranje otrok spozna vrstnike, s čimer se uči strpnosti in pridobiva občutek za medsebojno sodelovanje, poleg tega razvija svoje mišljenje in se uči sam reševati probleme oziroma konflikte. Otrok ima tudi možnost čustvenega izražanja do določenih vsebin ali vrstnikov. Izredno pomembna je prosta igra v naravnem okolju, saj pripomore predvsem h krepitvi imunskega sistema ter telesnemu in motoričnemu razvoju otroka. Otrok, ki preživi več časa v naravi, ob prosti igri in spontanosti dejavnosti, ima bolj razvite izvršilne funkcije. Prosta igra je namreč za otroke naraven način za učenje.

Ključne besede: elementarne igre, naravno okolje, otrokov razvoj, prosta igra, učitelj.

A NATURALLY STIMULATING LEARNING ENVIRONMENT AS PART OF AN EXTENDED STAY

Abstract: In the extended stay we offer children a lot of free movement, games, as this is very important for their holistic development. In the game, the child acquires knowledge, experience and develops skills in the cognitive, emotional, physical, social and personal fields. Through play, the child gets to know his peers, thus learning tolerance and gaining a sense of mutual cooperation, in addition, he develops his thinking and learns to solve problems or conflicts on his own. The child also has the ability to express themselves emotionally towards certain content or peers. Free play in the natural environment is extremely important, as it helps to strengthen the immune system and the physical and motor development of the child. A child who spends more time in nature, with free play and spontaneous activities, has better developed executive functions. Free play is a natural way for children to learn.

Keywords: elementary games, natural environment, child development, free play, teacher.

Uvod

Igra je proces v katerem otrok uživa, zato je sama po sebi samoumevna. Igra poteka v času in prostoru, ki ga sami izberemo, s tem pa ustvarja medsebojne socialne vezi. Igra ni specializirana, definirana, načrtovana dejavnost, niti ni usmerjena v rezultat. Igra je enostavna, večnamenska, spontana in notranje motivirana, ki izhaja iz potreb otroka samega in kot takšna najbolj ustreza zakonitostmi otrokovega razvoja. Otrok v igro vstopa prostovoljno, saj mu igra daje občutek varnosti in udobja, zato rad posega po igro in jo tako tudi sam organizira. Igra je za otroka zaradi samega procesa igranja zelo dragocena, saj jo lahko ustvarjajo neposredno po lastni želji (Rajić, 2015).

Igra

Otroška igra ima več pomenov. Otroku omogoča, da spozna vrednost moralnih vrednot. V stiku z drugimi otroki razvija znanja o pomenu poštenosti, resnicoljubnosti in poguma, poleg tega dobi navade pozitivnega vedenja, ki jih v stiku samo z odraslimi nebi pridobil. Skozi posnemanje vedenja drugih ljudi je mogoče pridobiti nove oblike vedenja, ki jih opazovani izraža. Otroške igre se razlikujejo po vsebini, številu udeležencev, kraju izvedbe, načinu organizacije in mnogo drugih značilnostih (Mahmutović, 2013). Otroci se morajo igrati, saj s tem razvijajo različne sposobnosti, spoznavajo socialno okolje in pridobivajo socialne izkušnje z drugimi. Oprema, materiali in ureditev igralnice ali učilnice kot učnega okolja še dodatno pospešujejo rast in razvoj vsakega otroka (Žnidaršič, 2017). Igra, ki se izvaja v skupini, je za otroke bolj zabavna in stimulatívna kot individualne gibalne naloge. Z igrami, kjer je pomembno sodelovanje, ne pa tekmovalnost, otroci lahko na prijeten in dinamičen način razvijajo svoje gibalne in funkcionalne sposobnosti ter usvajajo različne gibalne koncepte oz. sheme. Otroci posnemajo drug drugega, prihajajo do novih spoznanj o sebi in drugih, se potrjujejo in si ustvarjajo čustven odnos do skupine in svojih dejanj. Otroci sodelujejo med seboj, prilagajajo svoje zanimanje ciljem skupine in spoštujejo pravila igre. Otroci, ki so bolj osamljeni, dobijo priložnost, da se pogovarjajo in spoznajo z vrstniki, tisti, ki pa so preveč vsiljivi, pa se podredijo pravilom skupine. Otroci med seboj razvijejo solidarnost, medsebojno pomoč ter spoznavajo in spoštujejo različnost. Otroci se navadno v igri povsem sprostitjo, zmanjšajo se jim celo nekatere bojzani, kot so

strah pred govorjenjem pred celo skupino, strah pred zagovarjanjem stališč itd. (Jurak, 1999).

Vloga učitelja v igri

Gibalna igra je osnovna oblika dela pri športni vzgoji. Pri vodenju skupine z igralno obliko dela naj učitelj upošteva zastavljene cilje, vsebino in količino gibalnih dejavnosti. Učitelj naj po potrebi posega v igri in jo usmerja v želeno smer (Videmšek, 2000). Pri izbiri igre naj bo učitelj pozoren na otrokove gibalne sposobnosti, znanje, posebnosti, število otrok v skupini, velikost in obliko igrišča ter možnost uporabe pripomočkov. Igralna oblika naj otrokom predstavlja spodbujajoče okolje, ki vpliva na njihovo samozavest, ne glede na njihove gibalne sposobnosti (Jurak, 1999).

Elementarne igre

Elementarne igre so igre, ki vključujejo naravne oblike gibanj in v katerih imamo možnost prilaganja pravil trenutni situaciji in potrebam. Njihove skupne značilnosti so:

- vsebujejo preprosta gibanja,
- pravila so preprosta, niso natančno določena, lahko jih spreminjamo in prilagajamo trenutnim potrebam (razvojni stopnji otrok, znanju, razpoloženju, velikosti prostora...),
- igralni prostor je lahko različen,
- mere igrišča niso natančno določene, zato jih lahko prilagajamo številu otrok in cilju, ki ga želimo doseči,
- število otrok in njihove vloge v igri se lahko poljubno spreminjajo,
- igralni čas ni predpisan, uravnava ga po razpoloženju otrok in njihovih željah,
- igralni pripomočki niso standardizirani, nadomestimo jih lahko z improviziranimi sredstvi.

Pri izvedbi elementarnih iger upoštevamo določena pravila:

- igro kratko, jedrnato in jasno razložimo ter jo tudi demonstriramo. Pravila naj ne bodo prezahtevna in dvoumna. Pri razlagi stojimo tako, da nas otroci dobro vidijo;
- otroke razporedimo v številčno in kakovostno enakovredne skupine, kar praviloma zagotovi njihovo večjo zavzetost v igri in s tem uresničitev zastavljenih ciljev. Če med izvajanjem igre opazimo, da več otrok ni razumelo bistva igre, igro prekinemo in posredujemo dodatne informacije ter po potrebi še enkrat demonstriramo;
- igro poskušamo organizirati tako, da so vsi otroci aktivni. Vsak otrok naj izvede določeno nalogo čim večkrat. Otroke, ki ne želijo sodelovati, spodbujamo k sodelovanju oz. jim ponudimo druge zanimive dejavnosti;
- pri izvajanju elementarnih iger postopoma omogočamo otroku, da se seznanja z osnovnimi pojmi, poimenovanji predmetov in pravili. Otrok naj spoštuje osnovna pravila, saj le tako lahko realiziramo zastavljene cilje. Če se pravila ne nanašajo na realizacijo izbranih ciljev ali na omejitve grobosti, pustimo, da se igra razživi in jo čim manj prekinjamo. Če je le mogoče, igro izvedemo do konca;
- pri izbiri in organizaciji elementarnih iger upoštevamo načelo postopnosti: od lažjega k težjemu, od manj zahtevnih k zahtevnejšim oblikam itd.
- ko opazimo, da motiviranost za igro upada, jo čim prej končamo ali pa spremenimo oz. dopolnimo pravila. Pravila lahko spreminjamo in prilagajamo trenutnim potrebam (prostor, število otrok, njihovo razpoloženje itd.);
- odmore med posameznimi igrami izkoristimo za razlago in pogovor (ugotavljanje otrokovih reakcij, dajanje napotkov, otrok opiše svoje gibanje itd.);
- po zaključku igre se z otrokom pogovorimo o igri ter ga spodbujamo, da tudi sam izrazi svoje občutke;
- izbrano igro lahko ponovimo večkrat v isti vadbeni enoti oz. več zaporednih vadbeneh enotah. Tako bo otrok igro dojel in se v njej izrazil;
- v igri dopuščamo tekmovalnost, tako da bo otrok doživljal pomoč drugim, sodelovanje, vztrajnost, borbenost in odločnost. V sproščenem vzdušju naj doživlja veselje ob uspehu, pa tudi sprejemanje poraza kot sestavnega dela tekmovalnih situacij.

Elementarnih iger ne izbiramo samo zaradi igre same in zabave, ki jo nudi, ampak z vsako izbrano igro uresničujemo opredeljene cilje, ki jih želimo doseči. Cilji se razlikujejo glede na dele vadbene enote: v pripravljalnem delu otroke pripravimo na glavni del, kar pomeni, da jih ogrejemo ter psihično in telesno pripravimo za izbrano dejavnost. Glavni del vadbene enote je namenjen pridobivanju novih gibalnih znanj, njihovemu utrjevanju, razvoju gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, razvijanju sodelovanja v skupini, vztrajnosti, spoštovanje dogovorjenih pravil itd. Po potrebi vključimo v vadbeno enoto tudi sklepni del, v katerem otroke po večjih naporih v glavnem delu vadbene enote z

elementarnimi igrami telesno in duševno umirimo.

Prosta igra v naravnem okolju

Otroštvo je bilo včasih prepolno prostega časa, potepanj in igre v naravi vse do večera. Dandanes otrokom za svobodno igro ostane le malo časa, oziroma se odrasli bojimo nevarnosti, ki bi se lahko zgodile. Igra na prostem omogoča otrokom veliko gibanja in tudi razvoj njihove ustvarjalnosti v vseh letnih časih. Igra na prostem je vsakodnevna priložnost, da se otroci vključijo v živahno in glasno igro. Otroci naj raziskujejo naravno okolico, jo spoznavajo ter doživljajo spremenljive vremenske razmere in letne čase. Zunaj imajo otroci na voljo prostor za tekanje, skakanje, metanje, guganje, sankanje, igro s peskom, vožnjo s kolesom. Omogočiti jim morajo čim več bivanja zunaj v vseh letnih časih in v vseh vremenskih razmerah. Kako naj sicer vedo, kaj pomeni močan veter, če jim ne bi nikoli razmršil las, kaj pomeni poletna nevihta, če ne bi slišali grmenja in čutili kapljic na obrazu, kako globoka je luža, če ne bi smeli čofotati v njej. Aktivno morajo doživljati naravo, jo raziskovati in se čuditi njenim razsežnostim.

Opisala bom nekaj iger, ki se jih z otroki v podaljšanem bivanju lahko igrate zunaj ali v razredu. Igre so enostavne, potrebujemo le nekaj pripomočkov.

Gosenica

Cilji: ogrevanje, razvijanje koordinacije gibanja vsega telesa, orientacije v prostoru

Število otrok: najmanj 3;

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: stojala, klopi

Opis igre: Otroci se postavijo v kolono in primejo za ramena ali roke. Vsaka gosenica ima svojo glavo, ki jo vodi na različne načine po prostoru mimo ovir: v čepu, po štirih, vzvratno, pod klopmi, po klopi, med stojali itd. Na učiteljev znak gre glava na rep in tako nadaljujemo, dokler se ne zvrstijo vsi otroci.

Pazi na svoje kije

Cilji: razvijanje natančnosti zadevanja

Število otrok: neomejeno

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: kiji, žoge

Opis igre: Otroci so razporejeni v dva kroga, zunanjšega in notranjšega. Na sredino postavimo kije. Vsak otrok na zunanjem krogu ima svojo žogo, to so napadalci. Otroci v notranjem krogu so branilci. Na učiteljev znak skušajo napadalci vsak s svojo žogo podreti čim več kijev, branilci pa jih pri tem ovirajo. Po vsakem metu preštejemo zadetke in zamenjamo vloge.

Različice:

- povečamo razdaljo napadalcev do kijev,
- žoge, različne po velikosti, težo, materialu...

Nasmejani petelinček

Cilji: umiritev, razvijanje samoobvladovanja

Število otrok: neomejeno

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: /

Opis igre: Otroci sedijo na tleh v krogu. Na sredi se po štirih sprehaja petelin. Petelin se ustavi pri katerikoli otroku in zakikirika. Otrok ga mora pobožati in reči: »Dobro jutro, petelinček«, pri čemer se ne sme zasmejati. Petelin lahko trikrat poskuša spraviti otroke v smeh. Če mu to uspe, zamenjata vlogi, sicer pa nadaljuje igro, dokler ne spravi koga v smeh.

Različice:

- petelini ponavljajo drugačne stavke,
- namesto petelinov se v krogu sprehaja druga žival, ki se drugače oglašča itd..

Iskanje skritega predmeta

Cilji: umiritev, iznajdljivost

Število otrok: neomejeno

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: različni drobni predmeti

Opis igre: Učitelj pošlje vse otroke iz prostora, sam pa medtem skriva predmet. Ko se otroci vrnejo, vsak zase po tistem išče predmet. Kdor ga najde, ne izda skrivališča drugim, počasi pride k učitelju in mu po tistem pove, kje je skrit. Nato sede na tla, drugi pa iščejo dalje. Kdo ga najde prvi, kdo zadnji?

Raziskovalci

Cilj: sproščanje

Število otrok: ni omejeno.

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: čim več pripomočkov, različnih po obliki, barvi, materialu...

Opis igre: Otroci se usedejo v krog. Damo jim enega od pripomočkov, ki si ga podajajo (ni nujno, da po vrsti v krogu). Vsak otrok, ki ga dobi v roke, mora povedati eno njegovo lastnost. Lastnosti se ne smejo ponavljati. Ko zmanjka idej, jim damo drug predmet.

Različice: Predmet si lahko podajajo po vrsti, poljubno, lahko si ga mečejo, kotalijo, prenašajo itd.

Glava lovi rep

Cilj: ogrevanje

Število otrok : najmanj 5 igralcev

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: /

Opis igre: Igralci se postavijo drug za drugim in se trdno primejo okrog pasu. Ko da učitelj znak, začne glava loviti rep. Prvi igralec skuša uloviti zadnjega in ga objeti okoli pasu. Ko se mu to posreči, se igralca pomakneta v sredino kolone.

Premikajoči koš

Cilj: ogrevanje

Število otrok: do 15

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: koš in žoge

Opis igre: Učitelj počasi teče s prirejenim košarkarskim košem po prostoru. Igralci ga vsak s svojo žogo poskušajo dohiteti in zadeti koš.

Zadeni ga

Cilj: umirjanje

Število otrok: od 5-20

Prostor: poljuben

Športni pripomočki, igrala: mehka žoga

Opis igre: Igralcu zavežemo oči in mu damo v roko mehko žogo. Vsi drugi igralci stopijo v velik krog, tako da je vsak 8 metrov oddaljen od sredine. Učitelj pokaže na igralca v krogu, le-ta se mora oglasiti. Igralec na sredini mora ugotoviti smer glasu, se obrniti proti igralcu, vreči žogo ter zadeti igralca, ki se je oglasil. Če ga ne zadene, nadaljujemo igro toliko časa, dokler ne zadene pravega. Zadeti si mora zavezati oči, stopiti na sredino kroga in nadaljevati z igro.

Hitro se zamenjajmo

Cilj: ogrevanje, razvijanje hitrosti reagiranja

Število otrok: vsaj 4

Prostor: športna igralnica

Športni pripomočki, igrala: dve veliki blazini

Opis igre: Otroci so razdeljeni v dve skupini, vsaka je na svoji blazini. Na znak učitelja se morata skupini čim hitreje, s predpisanim začetnim položajem in gibanjem, zamenjati.

Različice:

- različni začetni položaji: sed, leža, opora, čep, stoja ...

- različni načini gibanja: tek, skoki, lazenja, plazenja...

Drevo

Cilj: sprostitvev, razvijanje domišljije

Število otrok: poljubno

Prostor: igralnica

Opis igre: Otroci si predstavljajo, da so mlado drevo. Sedijo na tleh, stisnjeni čisto skupaj. Pretvarjajo se, da rastejo, da postajajo vse večji – se dvigajo in iztegujejo, se gibljejo, ker piha veter, kažejo svoje veje... Igra naj poteka ob nežni glasbi, učitelj pa naj vse to spremlja s tekstom (govori, kako drevo raste, sije sončece...)

Različice: otroci so lahko tudi druge rastline ali živali.

Lovec, volk in rdeča kapica

Cilj: ogrevanje

Število otrok: vsaj 3

Prostor: športna igralnica, zunanje igrišče

Športni pripomočki, igrala: /

Opis igre: Otroke razdelimo v trojke in določimo vloge: eden je lovec, drugi volk in tretji Rdeča kapica. Lovec lovi volka, volk lovi Rdečo kapico, Rdeča kapica lovi oz. išče lovca, da bi se skrila pred volkom. Kdor prvi ujame žrtev, je zmagovalec. Potem zamenjajo vloge.

Različice:

- določimo tri pare, ki lovijo eden drugega.
- spremenimo gibanje: sonožni, enonožni poskoki...

Dan z medvedkom

Cilji: ogrevanje

Število otrok: neomejeno

Prostor: športna igralnica, zunanje igrišče

Športni pripomočki, igrala: blazine, žoge, obroči itd.

Pomagala: medvedki

Opis igre: Eden izmed otrok opisuje, kako bo preživel dan z medvedkom, vmes izvaja različna gibanja: poskakuje, teče, se plazi itd. Ostali otroci ga posnemajo.

Različice: otroka lahko spodbujamo, ali bo preživel dan zelo aktivno (otroci se ogrevajo) ali pa umirjeno (otroci se umirijo).

Zaključek

Če igro nenehno določamo in usmerjamo odrasli, na otroke deluje negativno, ker zaviramo njihovo ustvarjalno domišljijo, lastno iniciativnost ter samostojnost. Taka igra ne sprošča otrokove osebnosti in njenih sil, ne daje mu poleta in zadovoljstva ter zato nima blagodejnega učinka. Prav zato v podaljšanem bivanju veliko časa namenimo izključno igranju po lastnem izboru otrok. Izkustveno učenje, ki ga zagotavlja igra na prostem, ima pozitivne učinke na zdravje, splošno dobro počutje v telesu in na razvoj okoljske ozaveščenosti. Danes se precej bojimo tveganja, povezanega z učenjem in igro v naravi. Res je, da moramo otrokom zagotavljati varnost, a jim moramo kljub temu dati možnost za raziskovanje narave. Igra in učenje na prostem koristita tudi duševnemu zdravju, zato v podaljšanem bivanju strmimo k temu, da so otroci čim več v naravnem učnem okolju. Vsak otrok je po razvoju in rasti enkratna osebnost. To v enaki meri velja za otrokov individualni temperament, sposobnost učenja in družinsko okolje.

Literatura

Jurak, G. (1999). Različni vidiki igre kot metode motoričnega učenja. Ljubljana, DZS.

Mahmutović, A. (2013). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta. Izvorni znanstveni rad. Metodčki obzori 8 (2013)2, No. 18. JU za odgoj i obrazovanje djece predškolskog uzrasta Srebrenik, BiH

Rajić, V. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. Izvorni znanstveni članak / Original scientific paper Prihvaćeno: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Videmšek, M. (1995). Načrtovanje in izvedba športne vzgoje v VVO. Seminarско gradivo. Ljubljana: Fakulteta za šport.

Žnidaršič, M. (2017). Spodbudno učno okolje v vrtcu. V M. Željeznov Seničar (Ur.), Igra in učenje predšolskega otroka: zbornik (113–123). Ljubljana: Mib d.o.o.

GIBALNE IGRE

Povzetek: V zadnjih letih uporaba sodobne tehnologije in čas, ki ga učenci ob njej preživijo, strmo naraščata. Ob poplavi zanimivih spletnih aplikacij in iger se premnogi le težka ločijo od svojih priljubljenih naprav. Postalo je več kot očitno, da se gibanju ali preprosto igram v naravi namenja vse manj časa. Na vsaki šoli obstajajo mirne zelene površine, na katerih se lahko izvajajo različne dejavnosti tudi v okviru podaljšanega bivanja (PB). V primeru, da je zelenih oaz premalo, je za gibalne igre na prostem primerna tudi asfaltna površina. V pričujočem prispevku je prikazan pomen gibanja in preživljanja prostega časa na svežem zraku za razvoj otrok. Predstavljenih je tudi nekaj talnih iger, s katerimi se lahko v podaljšanem bivanju motivira učence za gibanje. Ključne besede: gibanje, učenci, talne igre, podaljšano bivanje

MOVEMENT GAMES

Abstract: In the recent years the use of modern technology and the time pupils spend with it have been growing rapidly. With a flood of interesting online applications and games, too many find it difficult to separate themselves from their favorite devices. It has become more than obvious that less and less time is devoted to movement or simply playing in the nature. There are quiet green areas in every school, where various activities can be carried out, even in the context of after school care. If there are not enough green oases, an asphalt surface is also suitable for outdoor movement games. The present paper shows the importance of exercise and spending free time in the fresh air for the development of children. There are also described some floor games that can motivate pupils to move during after school care.

Keywords: movement, pupils, floor games, after school care

1 Uvod

Gibanje je za razvoj otrok zelo pomemben dejavnik. Ker na splošno učenci večino dneva preživijo v sedečem položaju, poleg tega pa kažejo vse manj zanimanja za gibanje na prostem, imajo učitelji v šoli zaradi možnosti izbire dejavnosti veliko vlogo in včasih ne prav lahke naloge. Zaradi pomanjkanja motivacije za gibanje je potrebno učence k izvajanju aktivnih iger precej in neprestano spodbujati.

2 Pomen gibanja za razvoj otrok

Gibanje je eno izmed najpomembnejših področij v razvoju otrok. Z ustreznimi gibalnimi dejavnostmi otroci poleg funkcionalnih in gibalnih sposobnosti razvijajo tudi spoznavne, socialne in čustvene sposobnosti ter lastnosti. Z različnimi dejavnostmi pridobivajo zaupanje v svoje telo in gibalne sposobnosti. S tem si gradijo ustrezno predstavo o sebi, se potrjujejo in si ustvarjajo čustveno vez z okoljem. Potreba po gibanju in igri je primarna potreba otrok in ko obvladujejo svoje telo, občutijo veselje, ugodje, varnost in pridobijo občutek samozavesti ter samozaupanja (Videmšek in Visinski, 2001). Razvijanje motoričnih sposobnosti je koristno tako za zdravje in dobro počutje kot tudi za bogatenje ustvarjalnosti otrok (Videmšek, Drašler in Pišot, 2003). Kakovostna izbira dejavnosti v prvem in drugem izobraževalnem obdobju ima sistematično velik vpliv na odraščajoče otroke. Poleg tega, da predstavlja osnovo za kasnejše športne dejavnosti, hkrati vpliva na razvoj njihovih sposobnosti, lastnosti in zmožnosti. Izkušnje v obdobju do enajstega leta starosti odločujoče vplivajo na poznejše življenje. V teh letih otroci namreč razvijejo temeljne motorične zmožnosti ter pridobijo ustrezen odnos do športa, kar je kasneje težko nadoknaditi (Kavčič, 2012). Videmšek in Pišot (2007) v svojem delu navajata, da so gibalne sposobnosti zmožnosti, ki posameznikom omogočajo izvajanje gibalnih nalog, so merljive in na osnovi njih lahko ločimo razlike v uspešnosti izvedbe določene gibalne naloge med dvema subjektoma pri enakih pogojih, znanju in motivaciji. Učinkovitost učencev pri izvajanju gibalnih nalog na splošno določa šest gibalnih sposobnosti:

- koordinacija,
- ravnotežje,
- moč,
- hitrost,
- gibljivost,
- preciznost.

Otroci z različnimi dejavnostmi v zaprtem prostoru ali na prostem razvijajo gibalne in funkcionalne sposobnosti ter postopno spoznavajo in usvajajo prvine različnih športnih zvrsti. Mnoge gibalne dejavnosti od otrok zahtevajo, da se zavedajo ostalih sošolcev in odraslih, da z njimi delijo prostor in stvari, da sodelujejo. Pri dejavnosti v paru ali v skupini imajo učenci priložnost, da si skupaj z drugimi prizadevajo doseči cilj. Ob elementarnih gibalnih igrarh spoznavajo smisel in pomen upoštevanja pravil, pomen sodelovanja ter spoštovanja in upoštevanja različnosti. Učenci so tudi ustvarjalni, ko iščejo svoje načine za rešitev različnih gibalnih nalog, z lastno domišljijo odgovarjajo na nove izzive ter izražajo svoja čustva (Videmšek, Berdajs in Karljuk, 2003).

Gibalne igre so tako odlična dejavnost, ki učencem nudi veselje, preizkušanje in sproščenost. Poleg tega omogoča njihov razvoj ter socialno, čustveno in medpredmetno povezovanje. Potrebno je omeniti, da v okviru PB-ja ne gre za prosto tekanje učencev, temveč za usmerjeno, vodeno igro in priložnost za motiviranje v zvezi z gibanjem na prostem. Pri vsaki dejavnosti so namreč določeni cilji, ki se jih želi realizirati.

3 Gibanje v času podaljšanega bivanja

Ustvarjalno preživljanje prostega časa (UPČ) je ena izmed rubrik podaljšanega bivanja. Ta čas je namenjen sprostitvi učencev, igri, pogovoru ali ustvarjanju na takšen ali drugačen način. Trend pogoste rabe sodobne tehnologije je izpodrinil tradicionalne načine igranja. Zgolj redki še poznajo na primer ti. igro gunitvist, pri kateri se skače. Za gibalne igre, ki med drugim zahtevajo tekanje in prepogibanje, učenci še največ zanimanja pokažejo z igranjem nogometa ali skrivalnic. Vendar včasih izziv za učitelja predstavlja celo to, kako za uspešno izvedbo določene aktivnosti motivirati zadostno število učencev. Le-ti se namreč raje pogovarjajo in nekatere je skoraj nemogoče pripraviti do kakšne skupinske aktivne igre. Kljub temu se z zadostno mero motiviranja v igro vključijo preostali učenci. Včasih lahko zadostuje že to, da pri igri sodeluje tudi učitelj sam. S tem daje učencem pozitiven zgled, ki odraža pozitiven odnos do gibanja.

4 Talne igre

V okolici naše šole so nekatere trde asfaltne površine izkoriščene za ustvarjanje ali izvajanje gibalnih iger v času UPČ-ja. Bližnja podporna stena na primer ni pusto prazna, temveč barvno poslikana v izbranem konceptu. Varen prostor ob igrišču je trajno poslikan z nekaterimi talnimi igrarh, namenjenimi skupinskimi gibalnimi igrarh.

Talne igre pripomorejo k aktivnemu učenju in zabavi na prostem. Učence spodbujajo h gibanju in jim omogočajo aktivno in zabavno preživljanje prostega časa na svežem zraku. Izkušnja postane še toliko bolj prijetna, če pri izrisu talnih iger sodelujejo tudi učenci sami. Velikost posameznih talnih iger se prilagodi velikosti prostora, ki je na razpolago (Leskovšek Lasetzky, 2018). V nadaljevanju prispevka je opisanih nekaj primerov omenjenih elementarnih talnih iger, ki so narisane ob ograjenem šolskem igrišču.

4.1 Gosenica s števili

Na tla se najprej nariše gosenica – barvni krogi, v katere se nato naslika števila. V primeru, da se učencem ob izrisu talne igre dovoli sodelovanje, je učinek zabave še okrepljen.

Gosenica omogoča učenje števil preko igre na sproščen način. Ob skakanju po eni nogi po barvnih krogih učenci glasno izgovarjajo števila. Možnih je več načinov igranja. Učenci lahko na primer skačejo samo po lihih ali samo po sodih številih. Eventualno se lahko določi pravilo, da po lihih številih skačejo z levo nogo, po sodih pa z desno. Mlajši učenci običajno skačejo po zaporednih številih. Še ena različica izvajanja igre je, da štejejo v obrnjenem vrstnem redu – od zadnjega števila proti prvemu. Igra je primerna tudi za štetje v tujem jeziku. Tako se poleg učenja števil ter urjenja v ravnotežju učenci zabavajo in razgibajo na svežem zraku.

Po Leskovšek Lasetzky (2018) je skakanje izjemno pomemben dejavnik v razvoju otrok, saj tako razvijajo odrivno moč, koordinacijo, ravnotežje in tudi osebnostne lastnosti, kot so samostojnost, pogum in odločnost.

4.2 Letalo oziroma ristanc

Za izvajanje igre je potreben samo ovalen kamenček. Svojevrstno zabavo mlajšim učencem predstavlja že samo iskanje ustreznega kamenčka, ki se primerno kotali.

Kamenček se najprej vrže v prvi kvadrat, posamezni igralci pa začnejo skakati po oštevilčenih kvadratih – po eni v enojnih in dveh nogah v dvojnih kvadratih. V polkrogu na vrhu se lahko

spočijejo in se na enak način vrnejo na izhodišče, vmes pa poberejo svoj kamenček. Pomembno je, da nikoli ne skočijo na črto. Tako lahko nadaljujejo po naslednjih številkah. Če kamenček ne obstane v pravem kvadratu, če se igralci med skakanjem prevrnejo ali v enojnem kvadratu stopijo na tla tudi z drugo nogo, je na vrsti drug igralec. Zmaga tisti, ki prvi uspešno zaključi z desetico.

Pri tej igri učenci tekmujejo med seboj in se individualno trudijo za zmago. Med preprosto zabavo se dodobra razgibajo, saj igra zahteva prepogibanje in skakanje po eni ali obeh nogah, pri čemer se učenci urijo v ravnotežju, koordinaciji, gibljivosti in preciznosti. Igra med drugim spodbuja natančnost in potrpežljivost.

4.3 Pismo

Omenjena talna igra je zelo preprosta in prijetna. Pravila igre se lahko nekoliko prilagodijo glede na starostno stopnjo in sposobnosti učencev. Za igro so potrebni ovalni kamenčki in razigrani mali nadobudneži. Z metanjem kamenčka v zaporedna števila se učenci urijo v preciznosti, s skakanjem po eni nogi v oštevilčena polja pa razvijajo gibljivost, ravnotežje in koordinacijo. Pravila igre so podobna kot pri ristanču – kamenček ne sme pristati na črti, učenci pa nanjo ne smejo stopiti. Zmaga tisti, ki prvi uspešno zaključi s številom pet. Razlika med igrama je v tem, da se učenci pri pismu gibajo v nekakšnem krogu, kar je nekoliko težje, kot je skakanje v linearni liniji, saj je telo pri tem malce nagnjeno v eno stran.

Zaključek

Ob pestri in privlačni izbiri spletnih aplikacij ter raznovrstni zabavi, ki jo ponuja sodobna tehnologija, današnji otroci vse manj prostega časa preživijo na svežem zraku. Ker jim je sedenje v varnem zavetju doma za napravami sodobne tehnologije prišlo že precej v navado, je gibanje na koncu seznama želja, kako pregnati dolgčas. V šoli se lahko UPČ odlično izkoristi za spodbujanje gibanja. Preko talnih iger se lahko učence na enostaven način motivira za izvajanje aktivnih gibalnih iger, saj omogočajo zabavo in sprostitev na prostem. Poleg tega pripomorejo k učenju, ustvarjalnosti in razvijanju oz. ohranjanju ravnotežja in koordinacije. Zelo prijetno izkušnjo učencem predstavlja sodelovanje pri izrisu talnih iger. Včasih ni potrebno veliko, da se učencem predstavi gibanje na zabaven način, saj v življenje prinaša veselje in sprostitev.

Literatura

- Kavčič, M. (2012). Elementarne gibalne igre z medpredmetnim povezovanjem v prvem triletju osnovne šole. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport. Pridobljeno s <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=20398&lang=eng>.
- Leskovšek Lasetzky, P. (2018). Razvedrilkove TALNE igre na zunanjih in notranjih površinah. Maribor: Samozaložba. Pridobljeno s <http://www.razvedrilko.si/images/layout/Razvedrilko-Talne-igre-2018.pdf>.
- Videmšek, M., Berdajs, P. in Karljuk, D. (2003). Mali športnik. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Videmšek, M., Drašler, A. in Pišot, R. (2003). Gibalna igra kot sredstvo za seznanjanje s tujim jezikom v zgodnjem otroškem obdobju. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Videmšek, M. in Pišot, R. (2007). Šport za najmlajše. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Videmšek, M. in Visinski, M. (2001). Športne dejavnosti predšolskih otrok. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Z IGRO RAZVIJAMO USTVARJALNOST IN KREATIVNOST

Povzetek: Ustvarjalnost in kreativnost sta dve spretnosti, ki ju želimo razvijati pri šolarjih in ki ju zahtevajo delovna mesta prihodnosti, za katere izobražujemo naše otroke. V osnovnih šolah opažamo sorazmerno velik upad veselja za učenje na prehodu iz tretjega v četrti razred, še večjega pa iz petega v šesti razred. Razlogov za upad veselja za šolsko delo je veliko, eden izmed pomembnejši pa je verjetno tudi velik upad vključenosti igre v šolsko delo, ki se zmanjšuje iz leta v leto. Znano je, da je igra otroško svobodno dejanje, je proces, v katerem otrok uživa. Zato želimo v največji možni meri vključiti igro v pedagoško delo na vseh stopnjah obveznega in razširjenega programa osnovne šole, s čimer bi dosegli dva cilja: pripomogli k dvigu veselja do učenja in spontano razvijali kompetence, ki so pomembne za naše učence.

Ključne besede: igra, nadarjenost, ustvarjalnost, kreativnost, otrok.

DEVELOPING CREATIVITY AND IMAGINATION THROUGH PLAY

Abstract: Developing creativity and imagination with primary school pupils is essential if the education for future professions is being considered. In primary schools a decrease of pupils' enthusiasm for learning is very noticeable when pupils start their year 4 and even more so when they start year 6. There can be many reasons for the lack of pupils' enthusiasm but one of the major reasons is definitely less and less playtime and games included in the lessons. It is commonly known that children's play is an act of freedom, it is a process in which children enjoy themselves. This is the reason why it is important to include games and playtime in the learning process at all stages of compulsory and extended programme of primary school. In this way two goals would be achieved: an increase of enthusiasm for learning and spontaneous development of competences which pupils need to progress in their lives.

Key words: playtime / games, talent, creativity, imagination, child

1 Uvod

Zdi se, da je začel sodobni življenjski slog otroško igro nadomeščati z učenjem in nenehnim hitenjem. Igra in nestrukturiran prosti čas sta za otroka osnovni dejavnosti, ki pomembno vplivata na telesni, socialni, čustveni in spoznavni razvoj – sta njihova potreba in pravica. Med igro otrok razvija lastne kompetence, gradi samozavest in samopodobo ter se uri za prihodnje izzive v resničnem svetu. Praviloma se otroci igrajo sami od sebe ter sami izbirajo in določajo načine igranja. Igra se razlikuje glede na otrokovo zrelost, sposobnosti in usvojene veščine, hkrati pa igra otroka spodbuja v razvoju. Med igro otrok uporablja domišljijo, ustvarja in raziskuje svet okoli sebe, preigrava vloge odraslih, ki jim še ni kos v resničnem življenju in vstopa v dejavnost z drugimi ljudmi. Otroci se v skupinski igri učijo dela v skupini, pogajanja, reševanja sporov in postavljanja zase. Pri spontani igri se otroci učijo vodenja, dela v skupini in kreativnosti. V navzočnosti odraslega oziroma pri igri, ki je vodena s strani odraslega, pa tovrstne veščine raje prepustijo odraslemu in se mu podredijo.

Raznolike igre otroku ponujajo različne dražljaje. Lahko bi rekli, da igra in igranje za otroke pomeni pomemben vpliv okolja na razvoj možganov. Med igro prihaja do zapletene aktivacije več področij v možganih. Igra z vrstniki pomaga graditi omrežje v prefrontalni skorji možganov, ki uravnava kompleksne socialne interakcije. (Bregant, 2021)

2 Vrste igre

Igro kot samo lahko imenujemo praksa, otroško svobodno dejanje, izven običajnega in resničnega življenja, ki lahko kljub vsemu otroka zasvoji v polni meri. Igra je proces, v katerem otrok uživa, zato je sama po sebi samoumevna. (Rajić, 2015, str. 605) Ločimo različne vrste igre. Nekatere igre potrebujejo rekvizite – igrače, pri drugih zadostuje naše telo ali družba vrstnika, pri tretjih pa si igračo – rekvizit izdelamo kar sami. Otroci praviloma prehajajo iz ene vrste igre v drugo. Opazovanje otroka, ki se zatopljeno igra, nam veliko pove o njem in njegovem notranjem svetu.

2.1 Gibalna igra

Gibanje je prva, osnovna oblika spoznavanja s svetom. Z gibanjem uravnavamo telesno rast in razvoj, pridobivamo gibalne in ročne spretnosti in posredno vplivamo na duševni razvoj. Gibanje in igra sta neločljivo povezana, kar vidimo že pri trimesečnem dojenčku, ki kot prvo igračo uporablja svoje ročice in jih tlači v usta. Ko otrok usvoji gibanje po prostoru, postane igra kompleksnejša (potiskanje

avtomobilčkov, vlečenje igračk za sabo, ples, brcanje žoge). Gibalne igre so tudi zabaven in preprost način vzdrževanja telesne pripravljenosti ter preprečevanja debelosti.

2.2 Simbolna igra

S simbolno igro otrok razvija spoznavne sposobnosti. Uči se načrtovanja, posnema svet in ljudi okoli sebe, uri domišljijo ter prevzema različne vloge. Poskuša se živeti v drugega, se sporazumeva na različne načine in vadi govor v vsej svoji raznolikosti.

2.3 Funkcijska igra

Pri funkcijski igri se otrok uri v zaznavah in ustreznih gibalnih vzorcih. Primerja različne vzorce, barve, materiale in strukture. Pri gibanju ugotavlja, kaj pomeni kotaljenje, drsenje, dvigovanje. Povzemanje zaznav in gibanja mu kasneje omogoči prehod v konstrukcijsko igro in kompleksnejšo gibalno igro.

2.4 Konstrukcijska igra

Pri konstrukcijski igri otrok načrtuje, se uči branja načrtov, izdeluje različne konstrukcije, ki iz dveh dimenzij počasi rastejo v prostor – tridimenzionalno.

2.5 Igra s pravili

Pri igri s pravili otrok razvija socialne kompetence, se uči razumeti soigralca in se uri v socialnih spretnostih. Uči se potruditi se za zmago in prenesti poraze. Pričenja razumeti, zakaj je spoštovanje pravil dobro za vse igralce in spoznava, da se goljufati ne sme, kar prispeva k moralnemu razvoju. (Bregant, 2021)

3 Ustvarjalnost in kreativnost

Ustvarjalnost je ena od lastnosti, ki človeka loči od drugih živih bitij, ki ustvarjajo nezavedno. Že v zgodovini je bila sprožitelj razvoja, družbenih sprememb in napredka, predstavlja pa tudi temelj prihodnosti. Pojavlja se na vseh področjih delovanja človeka in ima različne pomene ter vloge od znanosti do umetnosti. (Apohal, 2007)

Rosenblatt in Winner (1988, v Cropley, 2001) sta razdelila otroško kreativnost na tri faze (prav tam):

1. Predkonvencionalna faza (do 6. oz. 8. leta) – izvirnost se kaže v spontani in čustveni vpletenosti in lahko preide v estetske izdelke, sicer pa je dominirana s percepcijo konkretnega okolja. Otroci so ustvarjalni na podlagi ignoriranja pravil, omejitev in nadzora zunanjega sveta, kljub temu pa ustvarjalnost na podlagi ignoriranja ne doprinaša k ustvarjanju izvirnih in učinkovitih novosti.
2. Konvencionalna faza (od 6. – 8. leta do 10. – 12. leta) – v tej fazi se pojavlja več višje razvitega mišljenja, ki pa postane obdano s pravili, ker se hkrati razvijajo kritične in ocenjevalne zmožnosti. V povezavi s tem je izvirnost pod vplivom prilagajanja zunanjim standardom.
3. Postkonvencionalna faza (od 12. leta do odraslosti) – ta faza vključuje abstraktno mišljenje in kognitiven razvoj. Obogatena je z izkušnjami iz zunanjega sveta. Ključni element v tej fazi je, da posameznik upošteva zunanje omejitve in konvencionalne vrednote, vendar jih lahko preseže in kljub temu proizvaja izvirne novosti.

4 Priložnosti za razvijanje ustvarjalnosti in kreativnost preko igre v osnovni šoli

4.1 Organizacija prireditve, ki poveže ves kraj

Predpogoj za učinkovito vzgojno – izobraževalno delo je varno učno okolje učencev, ki ga pričnemo vzpostavljati tako, da pokažemo interes in zanimanje za otroke. To je lastnost, ki je ne moremo vključiti v uradni načrt in izhaja iz osebnosti učitelja. (Bregar, 2020). Zato smo se na naši šoli odločili organizirati veliko športno dobrodelno prireditev. Namen prireditve je bil na zabaven in sproščen način pričarati nepozaben dan našim učencem, povezati starše, šolo in lokalno skupnost ter preko igre razvijati ustvarjalnost in kreativnost. Organizirali smo štiri vsebinske sklope dejavnosti: športne prireditve, ustvarjalne delavnice, zabavne ali karnevalske igre ter ponudbo hrane in pijače. Z vsako od športnih, zabavnih in ustvarjalnih dejavnosti smo želeli otrokom pokazati, kako se je moč zabavati na kreativen, preprost način, kako si lahko zabavne igre ustvarijo doma iz materiala, ki je vedno pri roki (večino iger smo namreč izdelali učitelji sami), kako pomembno je druženje z vrstniki ter igranje s starši. Vsak od učiteljev je vodil svojo dejavnost. Pripravili smo 59 različnih dejavnosti, ki so jih otroci in starši izbirali po lastnem interesu.

Za pomoč pri organizaciji nekaterih, ki so se nam še zdale zanimive in smo jih vseeno želeli ponuditi, pa smo zaprosili starše prostovoljce, ki so se na prošnjo z veseljem odzvali. K sodelovanju smo pritegnili okoliška prostovoljna gasilska društva. Na uvodni jutranji telovadbi nas je razgibala lokalna skupina upokojenk. Na delavnico Angleški zajtrk ter predstavitev angleškega glasila Dragomelj's Gold smo povabili angleško, ameriško, škotsko, južnoafriško ter kanadsko ambasado.

Starši so nam priskočili na pomoč pri pripravi hrane. Pekli so palačinke in miške. V ta namen smo kupili 5 električnih ponev, aparat za pripravo pokovke, palični mešalnik ter mešalnik za pripravo zdravih napitkov.

Odziv na prireditev je presegel naša pričakovanja, saj je naletel na izreden sprejem tako pri starših in krajanih, da o učencih sploh ne govorimo. S prostovoljnimi prispevki smo za šolski sklad zbrali 3.900 Evrov.

4.2 Razvijanje ustvarjalnosti preko igre v okviru obveznega in razširjenega programa osnovne šole
Vsebine obveznega in razširjenega programa nudijo veliko možnosti za razvoj ustvarjalnosti preko igre. Še posebej veliko priložnosti ponuja podaljšano bivanje, jutranje varstvo, športna vzgoja, organizacija obvezne šole v naravi ali nadstandardnih taborov, pouk v prvi triadi osnovne šole ipd.

Zaključek

Mnoge raziskave potrjujejo pozitivno povezanost različnih vrst igre z razvojem mišljenja in socialno kognitivnim razvojem. (Umek Marjanovič, 2001). Nevroznanost jasno dokazuje, da je bistven faktor razvoja in delovanja možganov ter procesov učenja gibanje (Jakovljevič, 2017 v Bregar, 2020).

Kakor pri delovnih nalogah, tako se otrok tudi pri igri srečuje z različnimi težavami in ovirami ter jih, čeravno na nekoliko svojstven način, vendarle premaga. Večkrat gre za soočanje z novimi situacijami, kjer samo mehanična uporaba izkustva ne zadostuje, zato mora iskati novih poti. V takih primerih pride do izraza otrokova inteligentnost. Kakorkoli analiziramo otrokovo dejavnost v igri, pridemo do zaključka, da ima velik pomen za razvoj vseh otrokovih sposobnosti, s poudarkom na inteligentnosti. Hkrati otrok v igri tudi sprošča in razvija svoja čustva s tem, ko razvija odnos do različnih dejavnosti, do določenih vsebin ter do članov igralne skupine.

V družabnih igrar se razvijajo tudi socialna čustva, kot so simpatija do človeka, naklonjenost, obzirnost, solidarnost, požrtvovalnost. Otrok v igri spoznava, da mu je soigralec potreben za izvedbo določenih iger, se skupno z njim veseli itd. Zato smemo upravičeno zaključiti, da je igra pomembno sredstvo za razvoj otrokovih moralnih vrlin, ki vplivajo na moralno vrednotenje. Otrok se v igri vadi obvladovati samega sebe ter hkrati upoštevati druge člane skupine in se včasih tudi v korist kolektiva podrediti. S tem se otrok usposablja za socialno življenje, brez katerega si ne moremo zamisliti sodobne družbe.

Literatura

Apohal, T. (2007). Poblagoavljenje ustvarjalnosti (Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede). Pridobljeno s: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/apohal-tomaz.pdf> [zadnjič obiskano 9.6.2021]

Bregant, T. (2021). Pomen igre za otrokov razvoj. Pridobljeno s: <https://zdaj.net/otrok/predsolski-otrok/pomen-igre-za-otrokov-razvoj/> [zadnjič obiskano 9.6.2021]

Bregar, I. (2020). Igrajmo se 2. Ljubljana: Sim šport d.o.o., Kranj

Cropley, A.J. (2001). Creativity in education & learning. A guide for teachers and educators. Abingdon: RoutledgeFalmer.

Marjanovič Umek, L., Zupančič, m., Lešnik Musek, P. (2001) Psihologija otroške igre. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Rajić, V. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. Izborni znanstveni članak. Prihvaćeno: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

IGRAJ SE Z MANO

Povzetek: Kaj je igra? To ni le osnovna dejavnost, ampak potreba slehernega otroka, da se normalno razvija, tako psihično kot fizično. Izbira in način otrokove igre je po eni strani odvisna od njegove trenutne razvojne stopnje (govorimo o kognitivnih in gibalnih sposobnostih kot tudi o socialni in emocionalni zrelosti), po drugi strani pa igra vpliva tudi na napredek v otrokovem razvoju. Horvat (2001) pravi, da je pomen igre zaznan na vseh področjih otrokovega razvoja, saj kadar se otrok igra, tudi vadi in si krepi mišice ter živčevje, s čimer pridobiva razne spretnosti in sposobnosti. V igri spozna tudi fizično okolje in pravila, ki vladajo v njem. Otrok na podlagi nekih izkušenj iz igre ustvarja svoje pojme, uči se razmišljanja in reševanja problemov, s katerimi se srečuje. Otroku igra omogoča spoznavanje vrstnikov, uči ga soočanja z drugimi ljudmi, pridobi si strpnost, prijateljstvo, obzirnost ter občutek za sodelovanje. Vpliv igre na otroka se kaže tudi v tem, da razume pomen poštenosti med ljudmi, kaj je to resnica in pogum. Vživlja se v razne vloge, ki jih opazi pri odraslih ljudeh, ter kaže čustva do njih, ki so lahko pozitivna ali negativna. Vsekakor pa se z otrokovim odraščanjem in zrelostjo spreminja tudi vsebina iger.

Ključne besede: igra, otrok, kognitivne in gibalne sposobnosti, emocionalna in socialna zrelost, reševanje problemov, novi pojmi, nove izkušnje.

PLAY WITH ME

Abstract: What is play? Not only is that a basic activity, but also a need of every child for normal physical and psychological development. The choice and the way the child plays is on one hand dependant on his developmental stage (his cognitive abilities and motor skills and also social and emotional maturity) and on the other hand it is of great importance for progress in a child's development. The importance of play is related to all spheres of a child's development. When the child plays, he practises and strengthens his muscles and his nervous system and develops new skills and abilities. What is more, the child learns about his physical environment and its rules. Therefore, the child develops thinking, creates his own terms and learns how to solve problems, which he encounters. Play enables the child to get to know his peers; it teaches him how to face and deal with others; the child gains patience, friendship, thoughtfulness and the sense for cooperation. The child learns the importance of being fair, what is truth and bravery. The child plays different roles which he observes with adults and expresses either positive or negative feelings towards them. Overall, the contents of play changes with the child's growing up and maturity.

Key words: play, child, cognitive and motion abilities, emotional and social maturity, solving problems, new words, new experiences.

1 Opredelitev igre

Sodobni življenjski slog nas sili v hitenje in nenehno učenje. Otroška igra se izgublja v tem ritmu in hitrosti, s katero drvim skozi življenje. Nestrukturiran prosti čas in igra sta za otroka osnovni dejavnosti, ki ključno vplivata na spoznavni, čustveni, socialni in telesni razvoj, ter sta njegova osnovna potreba. Otrok med igro razvija svoje kompetence, gradi samozavest in samopodobo ter se uri za resnične izzive, ki ga čakajo v življenju. Ker je igra pomemben dejavnik otrokovega razvoja, moramo biti pozorni, da je izbira igre in način otrokovega igranja odvisen od trenutne stopnje razvoja. Vseeno pa naj bo igra tisti dejavnik, ki otroka spodbuja k napredku v razvoju.

Načeloma se otroci sami spodbudijo k igri ter imajo prosto pot pri izbiranju in določanju načina igranja. V igri se uporablja domišljija, otroci ustvarjajo in raziskujejo svet okoli sebe. Preigravajo vloge odraslih in se s tem učijo soočanja z drugimi ljudmi in situacijami v resničnem življenju. V skupinski igri se otroci učijo, kdo je vodja in kakšen mora biti, kako lahko med seboj sodelujejo, se pogajajo, rešujejo spore in se postavijo zase. Učijo se tudi kreativnosti in razvijajo domišljijo. Če v igro vstopijo odrasli, jim našteje večine otroci prepustijo in se jim podredijo. Zato je spontana igra tako zelo pomembna za razvoj slehernega otroka in je ključni element, ki prispeva k temu, da se otroci največ naučijo, predvsem, da zrastejo v močne, zdrave in trdožive odrasle.

Bolj je igra raznolika, bolj ponuja otroku različne dražljaje. Igranje za otroke pomeni pomemben vpliv okolja na razvoj možganov, saj med igro v njih prihaja do zapletene aktivacije na različnih področjih. Raziskovalka Marian Diamond je s svojo revolucionarno idejo, da so možgani sposobni preoblikovanja, to dokazala na mladih podganah, ki so živele v raznolikem in razgibanem okolju. Podgane so se hitreje znašle v labirintu, ob tem pa se je spremenila struktura njihovih možganov. Tako

XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšane bivanja

je Marion potrdila tezo, da igra z vrstniki pomaga graditi medmrežje v preforalni skorji možganov, torej tam, kjer se uravnavajo kompleksne socialne interakcije (Bregant, 2018).

2 Prosta igra

Prosta igra je za Dance razvojni temelj, saj spodbuja samostojno izražanje. Otroci se igrajo, ker se želijo igrati. Zanje je igra nekaj samoumevnega, ker jih spodbuja k domišljiji in ustvarjalnosti. Zato ima sama po sebi vrednost brez jasne povezave s čim drugim. Je kot orodje za razvoj srečnih in zadovoljnih otrok, saj kar se otroci med igro naučijo, se ne da izmeriti, je pa nadvse pomembno. V knjigi Igra po dansko se je avtorica Iben Dissing Sandahl (2021) vprašala, zakaj je igra tako pomembna, in sicer je naštela:

- Ker je stvar nagona.
- Igra je privzeta nastavitvev in je za otroke popolnoma naravna.
- Igra pomaga otrokom zadovoljevati potrebe.
- Spodbuja razvoj možganov.
- Gradi notranji kompromis.
- Krepi občutek lastne vrednosti.
- Igra je odlična skupna zabava.

Štirje vidiki proste igre so:

- Prijetno okolje in ozračje; tam se otroci počutijo varno in pomirjeno, sproščeno in samozavestno.
- Enakopravnost; različnost spolnih vlog in priložnost za vse interese.
- Odnosi; skozi interakcijo z drugimi spoznavajo sebe.
- Odranje; lasten ritem napredovanja in razvoj vere vase ter v svoje sposobnosti.

Raziskave kažejo, da se otroci, če imajo časa na pretek, brez motenj bolj zatopijo v igro. Tako se izkušnja igre poglobi. Kaj pa je to »globoka igra«? Predvsem je to izkušnja otroka, ko se popolnoma prepusti domišljiji in kreativnosti. V tem momentu raziskuje, poskuša, preizkuša in ustvarja. Podobno kot pri odraslih, ko se zadevi posvetijo s srcem in dušo. Tako stanje nadvse ugodno vpliva na splošno počutje, prav tako pa je poživljajoče tudi za možgane. Menim, da je naloga sodobnega pedagoga zaščita otrok in njihovega časa ter igralnega prostora. Zagotoviti je potrebno mir in ustrezne pogoje, da bodo lahko razvijali tisto, kar imajo v sebi. To jim bo zagotovilo občutek lastne vrednosti. Vseeno pa jim moramo dati občutek, da smo tam za njih.

3 Vrste iger

Vsak šolar ali odrasel se veliko lažje uči preko igre. Igra je v otroštvu najpomembnejša oblika učenja in pridobivanja osnov za razvoj mišljenja. Preko igre pridobivamo različne čutne vtise. Pri igri se namreč tipa, opazuje, posluša, voha pa tudi sestavlja, pretaka, gnete in pridobiva socialne izkušnje, ko otrok prevzema različne vloge med vrstniki.

Spodaj je igre razdelila in opisala psihologinja Sandra Žnidaršič (b.d.):

Funkcijska igra je prva in najbolj preprosta igra, ki se pojavi pri otroku. To je igra preizkušanja, ogledovanja in raziskovanja svojega telesa, svojih sposobnosti in predmetov. Tipične funkcijske igre so: vse vrste gibanja (plazenje, plezanje, guganje ...), tipanje in okušanje predmetov, vlečenje in prenašanje stvari, odpiranje in zapiranje, presipanje in pretakanje, gnetenje, mečkanje, trganje in čečkanje. Omenjena oblika igre začne upadati pri drugem letu, vendar je po malem še vedno prisotna v predšolskem obdobju. Konstrukcijska igra je tista, kjer otrok povezuje, sestavlja določene predmete v konstrukcijo (sestavljanje lego kock). Predstavlja ogromen delež igre otrok v predšolskem obdobju. Bistvena sprememba, ki se pojavi v konstrukcijski igri z razvojem možganov, je načrtovanje, ko otrok vnaprej napove, kaj in kako bo nekaj sestavil. Igra s pravili se pojavi od tretjega leta naprej. To so igre, ki imajo vnaprej postavljena pravila (karte, mikado, domine, človek, ne jezi se ...) lahko pa otrok podobne igre izdela sam in si zamisli svoja pravila. Tukaj mora otrok prepoznati, sprejeti in se podrežati vnaprej postavljenim pravilom.

Simbolna igra je tista, kjer se otrok pretvarja in si predstavlja nekaj iz stvarnega ali domišljjskega sveta. Na primer, igra z dojenčki, kjer otroci hranijo, preoblačijo in previjajo dojenčka. Lahko je to tudi igra zdravnikov in pacienta ali igra avtomehanika, ki pregleduje avtomobil. Pri tem otroci uporabljajo vsakdanje predmete, lahko pa tudi namišljene. Največkrat takrat, ko se igrajo nekaj v zvezi s hrano, kjer se pretvarjajo, kako je določena hrana okusna ali nagnusna. Ta igra se pojavi po drugem letu starosti in šele v kasnejših obdobjih postane pogostejša oblika igre (Žnidaršič, b.d.).

3. 1 Igra v našem oddelku podaljšanega bivanja

Vse zgoraj naštetih vrste igre se učenci različnih starostnih skupin igrajo v času podaljšanega bivanja. Učenci sami izbirajo igre, ki se jih želijo igrati. Včasih prosijo učitelja za začetno usmeritev, kasneje pa se igra razvije v lastnem ritmu in okolju. Učenci imajo najraje prosto igro, saj ta nima cilja, ima pa pomemben učinek. Igra in domišljija sta pri tem tesno povezani in učenci imajo občutek, da počnejo nekaj zase. Ustvarjajo, ker si želijo ustvarjati in ne zato, da bi se naučili nekaj določenega. Učenci se skozi igro učijo učiti.

V podaljšanem bivanju je delo razdeljeno na usmerjen in neusmerjen prosti čas. Učenci takrat sledijo navodilom učitelja, ki napove igre. Te so po navadi:

- plesne igre (Bahovi cvetni plesi, plesni kipi, ples s stoli, stari ljudski plesi),
- gozdne igre (fatlek, ustvarjanje z naravnimi materiali, meditacija v gozdu),
- »stare« otroške igre na igrišču (ali je kaj trden most, zemljo krast, skakanje z gunitvistom, kdo se boji črnega moža, gnilo jajce, dan-noč),
- igre v učilnici (obešenec, štiri v vrsto, sestavljanje lego kock, Simon pravi, barvice, vroče-mrzlo, korenčki),
- družabne igre (ugani, kdo, štiri v vrsto, activity, brainbox, enka ...).

Zgoraj naštetih igre so tiste, ki se jih učenci najpogosteje in najraje igrajo. V njih uživajo, se sprostito in povežejo med seboj. Radi se igrajo različne igre in ob tem spletajo socialne vezi z drugimi otroki, bogatijo občutek za pravičnost in pravila. Vedno znova odkrijejo kaj novega in se učijo ter posledično naučijo. Zato jih pri igri spodbujamo in jim stojimo ob strani.

Zaključek

So otroci, ki obiskujejo veliko aktivnosti in zaradi tega nimajo dovolj prostega časa, a bodo kljub temu cveteli in se razvijali. Veliko pa je takih, ki zaradi pomanjkanja prostega časa in prevelike obremenjenosti doživljajo stiske in so pod stresom. Na tej točki se um in telo enostavno upreta in otroci lahko zapadejo v različne bolezni. Prosta igra pa, kot smo ugotovili, ščiti pred pritiski vsakdanjika, zato je še kako pomembna. Verjetno se vsi strinjamo, da je igra v otroštvu gonilna sila celostnega otrokovega razvoja. Igra omogoča otrokom, da uporabijo svojo ustvarjalnost za razvoj domišljije in fizične, kognitivne ter emocionalne moči. Prav tako je pomembna za zdrav razvoj možganov. Preko nje se otrok uči interakcije, raziskovanja sveta, premaguje strahove ter preigrava vloge odraslih. Ko enkrat svoj svet obvlada, mu igra omogoči, da razvije drugačne kompetence, ki mu nato povečajo samozavest in vzdržljivost. Kar pa bo v prihodnosti, ko se bo srečal z izzivi, še kako potreboval (Kastelic, 2019).

Literatura

- Batistič Zorec, M. (2002). Psihološki vidiki otrokove igre. Pridobljeno s www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/1-rp-t4-igra.doc
- Bregant, T. (2018). Pomen igre za otrokov razvoj. Pridobljeno s <https://zdaj.net/otrok/predsolski-otrok/pomen-igre-za-otrokov-razvoj/>.
- Horvat, L. in Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Horvat, L. (2001). Predgovor. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Kastelic, P. (2019). Otroška igra. Pridobljeno s <https://www.zmajcek.net/otroska-igra/>.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2006). Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Muhič, F. (2021). Naj se otroci igrajo. Revija Zmajček. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- Sandahl, I. D. (2021). Igra po dansko. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- Žnidaršič, S. (b.d.). Otrokova igra. Pridobljeno s http://www.oshjh-staritrg.si/files/2013/03/OTROKOVA_IGRA.pdf.

PRAVA POT

Povzetek: V svojem prispevku sem zajel problematiko, ki se pojavlja s poučevanjem gibalno manj nadarjenih otrok pri športnih aktivnostih v podaljšanem bivanju. Učitelji lahko na znanje otrok vplivamo z različnimi učnimi metodami in oblikami dela. Vsaka od njih ima svoje prednosti in slabosti, zato je toliko bolj pomembno katero izberemo za določen cilj. Splošno je znano, da otroci, ki niso najbolj uspešni pri določeni dejavnosti, zato še toliko težje najdejo primerno mero motivacije. Tu lahko v veliki meri pripomoremo mi, učitelji, ki lahko s svojim znanjem in izkušnjami pomagamo najti pravo učno pot. Sam sem pri tej problematiki postavil v ospredje sodelovalno učenje. Učna metoda pri otrocih poveča motivacijo za delo in omogoča lažji gibalni napredek. Prikazani so uspešni primeri pri katerih so se gibalno manj nadarjeni otroci, ki ostajajo v podaljšanem bivanju posledično lažje vključili v učni proces in uspeli napredovati v tolikšnem obsegu, da so gibanja izvajali z večjo mero motivacije, manj napakami in samostojneje.

Ključne besede: sodelovalno učenje, telesna aktivnost, motivacija, šport.

THE RIGHT WAY

Abstract: The article presents the challenges that arise when teaching motorically less talented children. Teachers can influence their students' knowledge through various teaching methods and forms. Each of these has its own advantages and drawbacks, making choosing the right one for a specific goal even more important. It is common knowledge that children who are less successful in a certain activity find it very difficult to stay motivated. This is where the teachers, with their knowhow and experience can offer decisive help. We offer the collaborative method as a possible solution. This method increases the motivation for work and enables easier locomotory progress in children. Specific successful examples are described, showing the application of this method in which motorically less talented children were able to participate more easily in the learning process and progress to such an extent that they could execute certain movements with less mistakes and more autonomously.

Key words: cooperative learning, physical activity, motivation, sport.

1 Uvod

Človek je ustvarjen za gibanje. Ob gibanju se krepi, razvija svoje telo in um, zato je telesna aktivnost velikega pomena, še posebej v dobi odraščanja. Odsotnost gibanja se v razvojnem obdobju kaže kot velik primanjkljaj v kasnejšem življenju. Posledice so vidne v slabšanju gibalnih sposobnosti in vedno večji telesni teži. Lahko celo trdimo, da je primerna količina športa v otroštvu in mladostništvo najboljša naložba za kasnejša življenjska obdobja. Pri mnogih otrocih je v tem hitrem in neurejenem tempu življenja, šola edini stik z gibalno aktivnostjo, kar je še bolj značilno za otroke, ki živijo v mestih. Tovrstni negativni rezultati so tudi izsledki številnih raziskav. Sodoben stresni način življenja, moderna tehnologija, motorizacija in posledično vse več sedalnega preživljanja prostega časa so dejavniki, ki močno zmanjšujejo telesno aktivnost.

1.1 Telesna aktivnost otrok

Številne študije kažejo, da redna ter primerna telesna dejavnost pozitivno in celostno vpliva na otrokovo zdravje in njegov razvoj. Izboljšuje njegovo telesno zmogljivost (vzdržljivost, mišično moč), ter duševno zdravje. Še posebno velik vpliv ima na:

- izboljšanje srčno - žilnega, kostnega in metaboličnega zdravja,
- ustrezno sestavo telesa,
- zmanjšanje simptomov depresije (2008, Physical Activity Guidelines for Americans),
- uspeh v šoli,

Pri raziskavi z 10 - letniki je Zurc (2006) ugotovila, da z naraščanjem pogostosti telesne dejavnosti v prostem času narašča tudi delež otrok z višjim učnim uspehom. Največ odličnjakov (45%) je športno dejavnih najmanj dva - do trikrat tedensko. Med gibalno neaktivnimi je največ učencev z relativno slabšim učnim uspehom (dobrim).

- na pozitivne gibalne navade ter postopno oblikovanje trajnih navad in ravnanj.

1.2 Problem motivacije pri gibalno manj nadarjenih otrocih

Dejstvo, da se lažje lotimo dejanj pri katerih smo uspešnejši je zelo povezano z naravo motivacije. Če

smo pri določenih aktivnostih uspešnejši, jih posledično raje izvajamo in je zato potreba po motivacijskem deležu manjša. Kadar nam nekaj ne gre prav dobro, se dejavnosti lotimo z manjšo vnemo. V tem primeru je potrebna veliko večja mera motivacije za primerljiv ali celo manjši uspeh. Znanstveniki definirajo motivacijo kot splošno pripravljeno nekaj početi. Vključuje biološke, psihološke, čustvene in kognitivne sile, ki sprožijo določeno delovanje. Ko smo primerno motivirani imamo občutek, da zmoremo premagati vse ovire na poti do zadanega cilja.

1.3 Gibanje otrok v osnovni šoli in vloga učitelja

Športne aktivnosti v šoli imajo pomembno vlogo pri vsestranskem oblikovanju mladega človeka. Še posebej zato, ker je pri mnogih otrocih to edini stik z gibalnim načinom življenja v pravem pomenu. Zato je prav, da skušamo gibanje vključiti v številne dejavnosti, ki se odvijajo na šoli. Tako lahko gibalne aktivnosti v podaljšanem bivanju postanejo nekakšen podaljšek učnih ur športne vzgoje.

2 Sodelovalno učenje v praksi

Sodelovanje je skupno delo za doseganje skupnega cilja. Motorično učenje pri katerem morajo otroci sodelovati, se je velikokrat izkazalo za zabavnejše, zanimivejše in seveda tudi uspešnejše kot razne druge oblike dela poučevanja. Bistvo te skupinske oblike dela je torej samostojno in hkrati aktivno sodelovanje vadečih. V nadaljevanju so predstavljeni primeri sodelovalnega učenja v praksi pri pouku podaljšanega bivanja.

2.1 Razvoj koordinacije

Cilji naloge:

- Dvig motivacije učencev,
- skupinsko sodelovanje,
- aktivno razmišljanje pri reševanju prostorskih nalog.

Potek in oblike dela:

Opisana vaja je primerna za izvajanje v glavnem delu vadbe, kjer jo lahko umestimo kot eno izmed štafetnih iger. Učence razdelim v heterogene skupine po 3 (spol, predznanje, sociološki vidik) in vsaki skupini dodelim dve tanki blazini. Cilj igre je, da s skupnimi močmi preidejo na drugo stran telovadnice, ampak samo s hojo po blazinah. V primeru, da kdo v skupini stopi "v vodo", se mora celotna skupina vrniti na začetek. Da igra poteka tekoče, je potrebna natančna sodniška doslednost in dobro predstavljena pravila. Zmagovalec ni pomemben, pomembna naj bo opravljena naloga in čim manj napak v skupini.

Končna analiza:

Nalogo že v začetku predstavim kot zanimivo zgodbo z naslovom Popotovanje po morju. Omenim, da je morje, ki ga morajo prečiti mrzlo in da se v njem skriva polno morskih pošasti. S tem že pred začetkom naloge učence primerno motiviram za kasnejše izvajanje. Naloga je najprej videti izredno preprosta, kasneje pa se izkaže, da predstavlja kar nekaj preglavic, predvsem z vidika sodelovanja. Tukaj se kmalu pokaže, kdo prevzame vlogo vodje in kdo ima težave s sodelovanjem. Učenci se tako na zabaven in igriv način učijo sodelovanja pri reševanju prostorskih problemov. Zanimivo je tudi to, da skoraj vsaka skupina izvaja svojo različico taktične izvedbe. Vajo spremlja polno pozitivne energije, čustvenega naboja, pa tudi smeha ne manjka. Otroci izvajajo vajo ob glasbeni spremljavi, kar še dodatno popestri samo izvedbo. Nalogo lahko v nadaljevanju nadgradimo tako, da dodamo rekvizite, držanje za roke, hoja po vseh štirih,... Otroci so pri vsaki igri bolj uspešni, kar je posledica uspešnejšega sodelovanja znotraj skupin. Kasneje brez večjih težav opravljajo tudi zahtevnejše naloge. Motiviranost učencev je vselej na zelo visokem nivoju. Učenci, ki so velikokrat gibalno manj motivirani in uspešni, se tukaj razživijo, dosti več sodelujejo in pripomorejo k uspehu celotne skupine.

2.2 Vodenje žoge

Cilj naloge:

- Dvig motivacije učencev,
- skupinsko sodelovanje,
- učenje osnovnih in zahtevnejših oblik vodenja žoge

Potek in oblike dela:

Naloge vodenja se lahko izvajajo tako v uvodnem delu kot v glavnem. Opisano nalogo dostikrat uporabljam po končanem uvodnem ogrevanju in je del specifičnega ogrevanja z žogami. Otroke izberem v trojke, kjer ima vsak svojo žogo. V vsaki trojki naj bodo otroci, ki se razlikujejo v spret-

nosti vodenja. V našem primeru smo uporabili rokometne žoge, saj smo vadili rokometno vodenje. Nalogo sem poimenoval senčno vodenje. Otroci drug za drugim skušajo pravilno voditi žogo, s tem da tisti, ki je na čelu kolone narekuje tempo, izbira in si izmišlja vaje, ter določa pot gibanja. Po določenem času otroci zamenjajo mesta in tako dobimo novega vodjo, nove vaje, tempo in smer gibanja. Cilj skupine je, da njihovo gibanje izgleda čim bolj enotno (naloga otrok, ki sta zadaj), ter da je v ospredju pravilno rokometno vodenje.

Končna analiza:

Tukaj se pokaže kreativnost vsakega posameznika, ne le tistih najboljših. Vadba je pestra in zanimiva, vsaka skupina pa izvaja svojo različico vodenja žoge. Naloga je ob glasbeni spremljavi in ob vsakem glasbenem premoru pride do menjave na čelu kolone. Vodenja se tako izvajajo v zelo sproščenem, zabavnem in nadvse kreativnem vzdušju. Po potrebi lahko vajo malce otežimo, s tem da dodamo določene omejitve (vodenja samo po črtah, ki so narisane na tleh ali pa dodamo vodenja med številnimi rekviziti). Posledica velike mere motivacije, je kmalu viden napredek tudi pri otrocih, ki so motorično manj spretni, saj ima tukaj veliko vlogo igra posnemanja in sodelovanja. Opaziti je dosti intenzivnejše sodelovanje vseh otrok, tudi tistih, ki se ponavadi rajši umaknejo v ozadje in ne kažejo pretiranega navdušenja pri opravljanju tovrstnih nalog.

2.3 Raztezne vaje

Cilj naloge:

- Dvig motivacije učencev,
- skupinsko sodelovanje,
- pravilno izvajanje razteznih vaj

Potek in oblike dela:

Raztezne vaje pri športni vadbi uporabljamo v uvodnem delu kot element priprave telesa na sledečo vadbo, ter v zaključnem delu kot oblika sprostitve po končani vadbi. Predstavil bom primer vključevanja razteznih vaj v zaključnem delu vadbe. Otroke razporedim v heterogene pare in tako otrokom, ki so gibalno manj nadarjeni, dodelim nekoga, ki je na tem področju uspešnejši. Vsakemu paru dodelim zadolžitev, da poskuša pripraviti raztezno vajo za določeno mišično skupino. Vsaka vaja naj se izvaja v paru. Podam navodila in podrobnosti o izvajanju vaj nato pa jih nekaj trenutkov prepustim za medsebojni dogovor. Par, ki bo na vrsti vajo predstavi ostali pa posnemajo izvedbo.

Končna analiza:

Pari se hitro pričnejo dogovarjati in pripravljati izvedbo, ki jo bodo morali predstaviti. Največkrat na začetku prevzamejo pobudo učenci, ki so gibalno uspešnejši, ampak kmalu se zaradi sodelovalnega načina dela aktivirajo tudi preostali učenci, saj so se primorani vključiti in pripraviti izvedbo raztezne vaje v paru. Včasih potrebuje določen par na začetku nekaj usmerjanja, zatem pa kmalu ideje pridejo na plano in nastane krasna različica posamezne raztezne vaje. Opaziti je dosti več motivacije kot pri frontalnem načinu dela in tudi vaje so izvedene zanimivo, bolj natančno in pravilnejše. Pri izvajanju se zaradi sodelovalnega dela kaže večji interes za izvajanje razteznih vaj kot sicer. Otroci radi predstavijo določeno vajo ostalim, obenem pa so vključeni tudi tisti, ki jih sicer te stvari zanimajo manj. Kadar želimo vajo nadgraditi, lahko dodamo uporabo raznih rekvizitov (žoga, kolebnica, palica...), kar še dodatno oteži in hkrati popestri vadbo.

Zaključek

Na podlagi svojih izkušenj lahko z gotovostjo trdim, da učenje v obliki sodelovalnega dela zelo pripomore k povečanju storilnostne motivacije in napredka. Sodelovalno delo kot oblika poučevanja je v podaljšanem bivanju zelo uporabna in učinkovita metoda, saj učni načrt sam po sebi ponuja ogromno možnosti za tovrstno obliko dela. Seveda je učitelj tisti, ki mora ustrezno presoditi kdaj in na kakšen način je smiselno vključiti metodo sodelovalnega učenja. Pred začetkom je zelo pomembna učiteljeva snovna priprava, ter dobro poznavanje otrok. Le tako lahko s pravim izborom oblik dela zagotovi varno in kar se da učinkovito izvedbo učne ure. Uporaba metode sodelovalnega učenja je v podaljšanem bivanju otroke vselej dodatno motivirala in pripomogla, da so se aktivnejše vključevali vsi, še posebej tisti, ki so gibalno manj nadarjeni. Napredek pri izvajanju gibalnih nalog je bil viden pri vseh. Z malo otroške domišljije so postale učne ure še zanimivejše, bolj igrive in predvsem razvojno učinkovitejše. Otroci so si med seboj pomagali, ter se uspešno izkazovali tako v vlogi učitelja kot učenca. Kljub temu, da je delo potekalo v skupini, so otroci med vajami postajali samostojnejši in samozavestnejši, saj so se lažje vključevali, obenem pa so bili sami tudi aktivni. Ta aktivnost znotraj

skupine je bila ključnega pomena za osamosvajanje in napredek pri določeni izvedbi vaje. Uporaba sodelovalnega učenja je večplastna in dopušča številne variacije znotraj učne ure. Zato s takšnim načinom dela vadba postane kvalitetnejša in učni proces dvigne le še na višji nivo.

Literatura

- Doupona Topič, M., Petrovič, K. (2007). Šport in družba - sociološki vidiki. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Kovač, M., Jurak, G., Starc, G., Strel, J. (2007). Šport in življenjski slogi slovenskih otrok in mladine. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo, Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.
- Kolb, K. (2005). Otroci se zlahka učijo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Marinšek, M., Rajtmajer D. (2017). Šport v funkciji doživljajske vzgoje. Ljubljana: Amalietti & Amalietti.
- Škof, B. s sodelavci (2016). Šport po meri otrok in mladostnikov. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Zurc, J. (2008). Biti najboljši: pomen gibalne aktivnosti za otrokov razvoj in šolsko uspešnost. Radovljica: Didakta.

DRUGAČNI UČNI PRISTOPI

Povzetek: Ustvarjalni gib spada med učne pristope, ki se jim šele v zadnjem času posveča več pozornosti. Učenci učne vsebine oblikujejo in izvajajo preko giba. To je nov učni pristop, s katerim lahko pouk nadgradimo in učencem učne vsebine ponudimo preko giba. Pouk tako popestrimo in naredimo učne vsebine še bolj privlačne. Učencem na ta način ponudimo možnost, da izrazijo svojo ustvarjalnost. Pouk, pri katerem snov posredujemo preko gibanja, je za učence veliko bolj razumljiv in zanimiv. Učenci postanejo aktiven člen v razredu, saj z gibanjem spodbujamo njegovo ustvarjalnost, povečamo motivacijo za delo in sodelovanje. Učenje z gibanjem omogoči in spodbuja otrokov razvojna vseh področjih. Govorimo lahko o celostni metodi učenja, kjer učenci razumejo oziroma sprejemajo informacije tako z umom kot s telesom. Med celostne metode učenja spada tudi ustvarjalni gib. Vsak učitelj ima svoj način poučevanja. Kljub temu mora pri načrtovanju pouka upoštevati, da učenci sporočila okolja sprejemajo s pomočjo petih čutil: tipa, voha, vida, sluha ali okusa. Poznamo namreč učitelje, ki pri učencih razvijajo predvsem slušni (aditivni) način sprejemanja informacij in vidni (vizualni) način. Nekateri poskušajo učencem informacije posredovati tudi preko gibanja in dotikov (kinestetični način).

Ključne besede: igra, ustvarjalni gib, učenci

DIFFERENT LEARNING APPROACHES

Abstract: The creative movement is one of the learning approaches that has only recently received more attention. Pupils design and implement learning content through movement. This is a new learning approach with which we can upgrade the lessons and offer the learning content to the students through movement. This enriches the lessons and makes the learning content even more attractive. In this way, we offer students the opportunity to express their creativity. The lesson in which we convey the material through movement is much more understandable and interesting for students. Students become an active member of the classroom, as movement stimulates his creativity, increases motivation to work and participate. Learning through movement enables and encourages children's development in all areas. We can talk about a holistic method of learning, where students understand or accept information with both mind and body. Integrated learning methods include creative movement. Every teacher has their own way of teaching. Nevertheless, when planning a lesson, he must take into account that students receive the messages of the environment through the five senses: type, smell, sight, hearing or taste. Namely, we know teachers who develop in students mainly the auditory (additive) way of receiving information and the visual (visual) way. Some also try to convey information to students through movement and touch (kinesthetic mode).

Key words: play, creative movement, students

Uvod

Ustvarjalni gib spada med nekoliko bolj sodobne učne pristope. Besedna zveza ustvarjalni gib je sestavljena iz dveh besed ustvarjalni ter gib. Besedo ustvarjalni lahko povežemo z besedo ustvarjalnost, ki je že od nekdaj človekova potreba. V zadnjem času ji tudi v šoli posvečamo več pozornosti. Vsak človek ima v sebi potrebo tako po ustvarjanju in igri kot po gibanju. Predvsem otroci, ki veliko časa v šoli preživijo v zaprtem prostoru, kjer morajo sedeti za mizo in mirovati, imajo posebej izrazito potrebo po gibanju in igri, ki jim omogoči, da se sprostijo ter razvijajo svojo domišljijo in ustvarjalnost. »Ustvarjalnost je definirana kot dejavnost, lastnost mišljenja, način mišljenja, sposobnost, osebnostna lastnost oziroma poteza« (Kroflič, 1992).

Učne metode

V današnjih časih šolska praksa pogosto ni skladna s spoznanji o delovanju možganov otrok, zaradi česar učenci pri pouku slabše delujejo. Avtor predlaga spremembo učnih metod. Podaj primer raziskave, v kateri so nevro znanstveniki z raziskavami potrdili, da gibanje pozitivno vpliva na delovanje možganov. Gibanje pripravi možgane na učenje in organiziranje. Ko se namreč gibljemo, postane zadnji, spodnji del možganov zelo aktiven in živci posredujejo informacije v višje predele možganov, ki jih uporabljamo za koncentracijo. Z gibanjem smo lahko bolj koncentrirani in samo koncentracijo ohranimo dlje časa. Otroci so pri gibanju koordinirani, imajo več ravnotežja in možgani bolje delujejo. Usklajeno gibanje obeh polovic telesa (leva stran možganov namreč nadzoruje desno stran, desna pa levo) vodi do usklajenega delovanja obeh možganskih polovic in s tem pozitivno vpliva na učne sposobnosti otrok. Ni nujno, da se otroci največ naučijo, če mirno sedijo.

Pri sedenju so možgani slabše organizirani, manj aktivni, kar vpliva na koncentracijo in posledično na motivacijo učencev za pouk (Burns, 2011).

Otroci se gibljejo spontano in naravno. Z gibanjem spoznavajo okolje in se nanj odzivajo. Nihče jih ne uči, kako poskočiti od veselja, se zakotaliti po travi ali se vreči po tleh od besa. Ko vstopijo v osnovno šolo, so otroci sposobni neverbalne komunikacije. Toda učitelji velikokrat ne izkoristijo tega naravnega vira v zadostni meri ali ta vir celo zadušijo (Griss, 1998).

V nadaljevanju bom predstavila najbolj pogoste oblike ustvarjalnega pouka po Krofličevi (1999), ki jih lahko uporabljamo v razredu.

1. Rajalne igre so dejavnosti, pri katerih vsebine ponazarjamo z gibanjem, plesom in petjem. Vežejo se zlasti na športno in glasbeno vzgojo, kjer se pogosto vključujejo v obravnavano snov.

2. Pantomima je dejavnost, pri kateri ponazarjamo posamezne besede, stavke le preko gibov, brez uporabe govora. Pri izvajalcu spodbuja natančno posnemanje različnih dogajanj in zato zahteva pozornost opazovanje ter življenje v različne vloge.

3. Spontane in usmerjene igre z vlogami, gibno, plesno in govorno dramatiziranje (socio-dramatske igre) so dejavnosti, v katerih otroci celostno udeležujejo različne realistične in domišljjske vsebine z gibalno in besedno dejavnostjo.

4. Gibalne didaktične igre izbiramo iz različnih vzgojnih področij, jih prilagajamo ter ustvarjamo na novo skupaj z otroki. Gre za didaktične igre v ožjem smislu, s katerimi dosegamo konkretne operativne cilje na različnih učno-vzgojnih področjih.

5. Gibno ponazarjanje učne snovi je dejavnost, pri kateri obravnavamo učno snov opredelimo s pomočjo gibanja. Izbrano učno snov tako z učenci obravnavamo, raziskujemo in ustvarjamo preko gibanja posameznih delov telesa.

6. Sprostitev so dejavnosti, s pomočjo katerih učence sproščamo, umirjamo ter pripravimo za nadaljnjo delo. Sproščujoče dejavnosti spodbujajo pri učencih domišljijo, ustvarjalnost.

Ustvarjalni gib se lahko pojavlja v frontalni, individualni ali skupinski obliki. Uporabljamo ga lahko tudi kot metodo vzgoje za mir in nenasilje (kooperativne igre), ki spodbuja ne konfliktno reševanje problemov (Kroflič, 1999). Metodo ustvarjalnega giba lahko vključujemo v pouk na različne načine: kot motivacijo, za predstavitev novih pojmov, za utrjevanje in ponavljanje ali za zaključek ure.

Ustvarjalni gib lahko uporabimo pri matematiki. Je odlična priložnost za učitelje, da pokažejo učencem še drugo plat poučevanja, v katerem so tudi učenci aktivno vključeni v dejavnosti tako preko gibanja kot tudi s svojimi idejami. Z ustvarjalnim gibom učenci matematične vsebine spoznajo in izrazijo preko uma in telesa, razvijajo svojo ustvarjalnost, krepijo socialne odnose v razredu, se naučijo matematiko in se pri vsem tem še zabavajo. Lepo je vstopiti v razred, kjer učenci rešujejo in uživajo pri matematičnih problemih z nasmehom na obrazu. Mislim, da je želja vseh učiteljev, da učenci uživajo v šoli, se radi vračajo v razred, sodelujejo pri pouku. Ustvarjalni gib je ena izmed možnosti, ki po mojem mnenju lahko pripomore k doseganju teh ciljev. Z ustvarjalnim gibom pouk matematike dopolnimo, nadgradimo, in izboljšamo. Kot pri vsaki metodi in učnem pristopu se tudi tukaj lahko pojavijo težave. Večina težav je predvsem tehničnih: premajhen prostor, številčnost otrok, primerna glasba. Potek pouka narekuje učni načrt, v katerega ustvarjalni gib zaenkrat šeni vključen, tako da so učitelji rahlo omejeni tudi s te strani. Učitelji lahko naletijo tudi na nerazumevanje staršev in ostalih učiteljev do učnega pristopa, ki od učencev pričakuje in zahteva, da se gibljejo, da so aktivni in da ne sedijo pri miru. Kljub vsem težavam se mi zdi, da prava volja in trud obrodita sadove in rezultati se kmalu pokažejo tako v znanju kot v vedenju učencev.

Zaključek

Zavedam se, da moram kot učiteljica znati matematične pojme učencem prikazati na razumljiv in nazoren način, da bodo lahko svoje znanje nadgrajevali iz razreda v razred. Ugotovila sem, da lahko učno vsebino učencem posredujem tudi preko gibanja ter jim tako ponudim bolj razgiban in aktiven pouk. Učenci pri gibalnih dejavnostih sodelujejo, se zabavajo, razvijajo svojo ustvarjalnost, ob vsem tem pa se učijo in nadgrajujejo svoje znanje. Ustvarjalni gib kot učni pristop pri matematiki se uporablja največ pri ponavljanju in utrjevanju matematičnih pojmov. S številnimi gibalnimi dejavnostmi lahko matematične pojme utrjujemo in ponavljamo. Učenci jih spoznajo na nazoren, zanimiv in razumljiv način. Znanje, ki ga pridobijo iz učbenikov in delovnih zvezkov, utrdijo še preko gibanja. Na ta način matematični pojem spoznajo na celosten način, tako preko uma kot s telesom. Velikokrat imajo učenci težave s predstavljenostjo matematičnih pojmov, z ustvarjalnim gibom lahko učencem prikažemo matematične pojme še na drug način, ki jim mogoče bolj ustreza. Pri vsem tem

je pomembna vloga učitelja, ki predstavlja vodjo in organizatorja. Od njega je odvisno, ali se bodo dejavnosti izvajale ali ne. Pozoren mora biti na doslednost in natančnost pri podajanju navodil in sami izvedbi. Pouk mora še vedno vključevati pisanje, branje, računanje in delo z delovnim zvezkom, saj ne bi dosegli vseh ciljev, če bi namesto vseh metod začeli uporabljati le ustvarjalni gib. Z ustvarjalnim gibom pouk izboljšamo, dopolnimo in nadgradimo.

Literatura

- Burns, T. (2011). Možgani so mišica, ki jo je treba krepiti, članek: Iz Dnevnikovega Objektiva. Pridobljeno 18. 4. 2011, iz <http://www.dnevnik.si/objektiv/intervjuji/1042436769>
- Kroflič, B. (1992). Ustvarjanje skozi gib. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Geršak, V. (2007). Pomen poučevanja in učenja s plesno-gibalnimi dejavnostmi v vrtcu in osnovni šoli. Sodobna pedagogika.
- Griss, S. (1998). Minds in motion: a kinesthetic approach to teaching elementary curriculum. Portsmouth: Heinemann.
- Kroflič, B. (1992). Ustvarjanje skozi gib. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Kroflič, B., Gobec, D. (1995). Igra-gib-ustvarjanje-učenje. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Žagar, S., Geršak, V., Cotič, M. (2006). Ustvarjalni gib kot metoda poučevanja matematike. V: Zbornik izvlečkov in prispevkov / 4. mednarodni simpozij Otrok v gibanju, Portorož, Slovenija. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

TERAPEVTSKA VADBA ŽOGA BEND

Povzetek: V Centru za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava se vzgojno-izobraževalni program tesno povezuje in prepleta z zdravstveno-terapevtskim (re)habilitacijskim programom. Načrtno usmerjeno timsko sodelovanje vseh strokovnih delavcev z različnih področij omogoča celostni pristop do vsakega posameznega učenca s posebnimi potrebami. V oddelku podaljšanega bivanja sta se v letošnjem šolskem letu učiteljica podaljšanega bivanja in fizioterapevtka timsko povezali ob redni skupni dejavnosti Žoga bend. Žoga bend je terapevtska vadba motoričnih, kognitivnih, proprioceptivnih in glasovnih spretnosti ob glasbeno-ritmičnih stimulacijah, ki zahteva aktivno vključenost in medsebojno sodelovanje učencev. V prispevku je predstavljena skupinska terapevtska dejavnost Žoga bend, ki smo jo izvajali v oddelku podaljšanega bivanja z učenci s posebnimi potrebami. Učencem smo ob terapevtski vadbi na zabaven način z upoštevanjem individualnih sposobnosti učencev omogočili doživljanje številnih fizioloških in psiholoških ugodnosti.

Ključne besede: celostni pristop, gibanje, glasba, terapevtska vadba Žoga bend, timsko sodelovanje, učenci s posebnimi potrebami

THE THERAPEUTIC EXERCISE BALL BAND

Abstract: At the Center for Education, Rehabilitation, and Training Vipava, the educational program is closely connected and intertwined with the health-therapeutic/rehabilitation program. Planned team cooperation of all professionals from different fields enables a holistic approach to each individual student with special needs. In the extended stay department, this school year, the extended-stay teacher and the physiotherapist teamed up during the regular joint activity of the Ball Band. Ball Band is a therapeutic exercise of motor, cognitive, proprioceptive, vocal skills with musical-rhythmic stimulation, which requires active involvement and mutual cooperation of special needs students. The article presents the group therapeutic activity of the Ball Band. During the therapeutic exercise, we enabled the students to experience many physiological and psychological benefits in a fun way, taking into account the individual abilities of the students.

Keywords: integrated approach, students with special needs, team collaboration, therapeutic exercise Ball band, music, movement

1 Uvod

Kjer je gibanje, tam je življenje. Življenje nam daje gibanje in z gibanjem dajemo kvaliteto življenju, saj nam omogoča razvoj na socialnem, motoričnem, kognitivnem in psihološkem področju. Otroci, ki imajo težave na področju gibanja, so v Centru za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava (v nadaljevanju CIRIUS Vipava) deležni fizioterapije, ki izboljšuje vzorce gibanja, naredi mišice bolj voljne ter preprečuje nastajanje trajnih nepravilnosti pri gibanju in drži udov. Cilj fizioterapije je usmerjati otroka skozi njegov čutno-gibalni razvoj, da doseže najvišjo stopnjo samostojnosti v gibanju ob čim manjšem vplivu patološke nevrološke simptomatike ter ga prenese v funkcijo. Obstajajo različne tehnike in metode fizioterapevtskega dela, med katerimi je tudi terapevtska vadba Žoga bend. Vadba na zabaven način prinaša številne pozitivne učinke, zato smo se odločili, da jo ob vodenju fizioterapevtke vpeljemo kot redno dejavnost v oddelku podaljšanega bivanja. Namen prispevka je predstaviti terapevtsko vadbo Žoga bend, v kateri se prepletata glasba in gibanje ter poudariti pomen timskega sodelovanja pri delu z otroki s posebnimi potrebami.

2 Celostni timski pristop v CIRIUS-u Vipava

CIRIUS Vipava je strokovno usposobljena in sodobno opremljena ustanova, ki izobražuje in usposablja otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. Za uspešno vključevanje otrok v proces vzgoje in izobraževanja, je pomemben celostni pristop, ki pa je mogoč le s kakovostnim timskim sodelovanjem. Timsko delo v CIRIUS-u Vipava zajema povezovanje vseh strokovnih delavcev iz različnih področij, ki spremljamo otrokov razvoj od sprejema do zaključka šolanja in usposabljanja ter ga obravnavamo celostno. Za vsakega otroka izdelamo individualiziran program na vseh tistih področjih, kjer otrok potrebuje več pomoči, hkrati pa poudarjamo posameznikova močna področja in otroke spodbujamo, da se izražajo na njim ustrezen, primeren in možen način. Otrokom in mladostnikom nudimo celostni razvoj sposobnosti ter ob tem doživljanje lastnega uspeha in zadovoljstva. Seveda pa so osnovni pogoji vsakega timskega dela predvsem skupni cilji ter pozitivna naravnost in soodvisnost članov tima (Polak 1999), kar je v CIRIUS-u Vipava dolgoletna praksa.

3 Terapevtska vadba Žoga bend

Terapevtsko vadbo Žoga bend so na osnovi vadbe »Drums Alive« uvedli terapevti v Domu starejših občanov Preddvor leta 2013. Septembra 2019 je v CIRIUS Vipava vadbo vpeljala fizioterapevtka, ki v svoje delo vključuje tudi druge terapevte in strokovne delavce.

Pri terapevtski vadbi Žoga bend gre za ritmično udarjanje s kuhalicami ali bobnarskimi palicami po velikih terapevtskih žogah v ritmu glasbe in/ali po vnaprej pripravljene koreografiji. Voditelj vadbe koreografijo pripravi skladno z zmožnostmi udeležencev, upoštevajoč besedilo in/ali značilnosti izbrane glasbe (ritem, melodija, dinamika ...). Sestavljeno koreografijo si vaditelj zabeleži s skicami.

Med izvajanjem vadbe ob glasbi uporabljamo in razvijamo različne motorične sisteme (koordinacija, stabilnost, ravnotežje ...) ter treniramo kognitivne in perceptivne spretnosti. V vadbo je vključeno celotno telo in aktivirajo se celi možgani. Kljub temu, da so pri terapevtski vadbi določena pravila in se od udeležencev zahteva sledenje, poslušanje, pomnjenje, gibalno aktivnost in sodelovanje s celotno skupino, vse skupaj poteka na sproščen in zabaven način, tako da se vadeči ne zaveda, da vadi, hkrati pa doživlja številne fiziološke in psihološke pozitivne učinke.

3.1 Glasba in gibanje

Glasba je sestavljena iz osnovnih glasbenih elementov (Slosar 2002): ritem, zvok, melodija in večglasje. Vsak izmed glasbenih elementov svojevrstno prispeva k doživljanju glasbe. Združeni v glasbeno celoto pa vplivajo na posameznikovo kompleksno glasbeno doživljanje, zato pravimo, da se človek ob poslušanju in izvajanju glasbe notranje razgibava.

Za razvijanje glasbenih spretnosti je potrebna razvita motorika, hkrati pa z aktivnim urjenjem pri glasbenih dejavnostih razvijamo motoriko. Peskova (1997) pravi, da sta glasba in gibanje za otroka nedeljiva celota, saj glasba vpliva na skladno in ritmično izrazno gibanje. Otrok ob glasbi uporabi tri vrste gibanja: lokomotorno (nanaša se na gibanje celega telesa: hoja, tek, poskakovanje), nelokomotorno (noge ostanejo na mestu, drugi deli telesa so v gibanju) ter kombinirano lokomotorno in nelokomotorno gibanje (različni gibi, ki se pojavljajo sočasno, npr. hoja in ploskanje, poskakovanje in zvijanje). Med glasbo in gibanjem je povezava, ki nas običajno dvigne duševno, duhovno in telesno. Zato ima pri terapevtski vadbi Žoga bend glasba osrednjo vlogo, saj je motivacijsko in sprostilno sredstvo ter podlaga za izvajanje vaj. Glasba ima številne pozitivne fiziološke in psihološke vplive. Najpomembnejši glasbeni element pri terapevtski vadbi pa je ritem, ki je temeljni element glasbe, saj povezuje posamezne tone v celoto, ureja njihovo gibanje ter jim daje vsebino in razumljivost, hkrati pa je izredno pomemben pri posameznikovemu gibanju in govorjenju (Bruscia 1987). Ritem je najbolj naraven glasbeni element, s katerim se srečamo že v materinem trebuhu, ko zaznavamo bitje srca in ciklus dihanja. Ritem so vibracije in ponavljajoči se cikli, ki jih zaznavamo v naravi (valovanje morja, šum vetra ...).

3.2 Izvedba terapevtske vadbe Žoga bend v oddelku podaljšanega bivanja

Glede na sposobnosti, interese in potrebe učencev in staršev je po pouku za učence organizirano podaljšano bivanje, ki je strokovno vodeno (Koncept 2005). Vloga učitelja je, da učence usmerja v aktivnosti, ki imajo določen cilj, ob tem pa upošteva in omogoča razvoj interesov in sposobnosti učencev na vseh temeljnih področjih razvoja osebnosti: spoznavnem, telesno-gibalnem, socialnem, čustvenem, motivacijskem, estetskem in moralno-etičnem. Vsebine in cilji podaljšanega bivanja izhajajo in se prepletajo z vzgojno-izobraževalnimi cilji pouka, ki so za vsakega učenca postavljeni v individualiziranem programu. V sklopu ustvarjalnega preživljanja prostega časa, ki je namenjen razvedrilu, sprostitvi in ustvarjanju preko različnih vsebin, smo vpeljali v oddelk podaljšanega bivanja redno terapevtsko vadbo Žoga bend. Izvajanje terapevtske vadbe je potekalo v sproščenem in varno urejenem okolju. Fizioterapevtka je pripravila prostor ter pripomočke za izvajanje vadbe za vsakega učenca: veliko terapevtsko žogo na stojalu, bobnarske paličice (opremljene s prilagojenim držalom) ter druge pripomočke (stol, pručka ...), ki so za posameznega učenca ključni in mu pomagajo pri izvajanju vadbe. Učenci so bili v prostoru razporejeni v krogu, tako da so se med seboj videli in si bili v spodbudo. Terapevtska vadba Žoga bend je potekala po ustaljenem in vnaprej pripravljenem programu. Ura se je začela s pozdravom, ki je zajemal besedilo »Žoga bend Vipava, ha!« in udarjanje z bobnarskimi paličicami. Sledilo je bobnanje ob štetju in glasbi, ki je vključevalo ogrevanje, obnavljanje znane koreografije in učenje novih gibov in kombinacij. Ob zaključku smo se raztegnili, sprostiti in se z znanim pozdravom poslovili.

Terapevtka je kot vodja dejavnosti izbrala glasbo in nanjo pripravila koreografijo, ki nam jo je na

srečanju pokazala. Preko realnosti in zavedanja o psihofizičnem stanju v vadbo vključenih otrok in mladostnikov do združevanja različnih znanj o gibanju, glasbi in skupinski dinamiki, je vadbo vodila počasi, preprosto, s ponavljajočimi gibi. Učenci so gibe usvajali postopno po principu zrcaljenja, z demonstracijo in ustnim navodili. Učiteljica podaljšane bivanja je poskrbela, da so učenci prišli na vadbo ter pomagala pri zagotavljanju sproščene vzdušja, discipline ter nudenju fizični pomoči učencem, ki so motorično šibkejši.

3.3 Izvedba terapevtske vadbe Žoga bend na daljavo

Ustaljene načine vzgojno-izobraževalno-terapevtskega dela je prekinil pojav pandemije koronavirusa, ki nas je prisilil, da smo se soočili s šolanjem na daljavo. S pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije smo se učitelji in terapevti povezali med seboj in z učenci ter ob pomoči staršev izvajali pouk na daljavo. Preko Zoom aplikacije smo vsi povezani s skupno otrok izvajali na daljavo tudi terapevtsko vadbo Žoga bend. Seveda je izvajanje vadbe na daljavo prineslo tudi nekaj težav. Ker po domovih nismo imeli na razpolago ustreznih pripomočkov, smo se poslužili dveh kuhalnic ali drugih podobnih predmetov ter različnih žog ali blazin za udarjanje. Ob poslušanju glasbe smo sledili bobnanju fizioterapevtke in hiteli v ritmu ponavljati ustrezne gibe. Zaradi časovnega zamika nismo bili povsem sinhroni, vendar je kljub temu vadba prinesla zabavo, sproščenost in motivacijo k telesnemu gibanju in razgibavanju možganov.

Zaključek

Da bi otroku omogočili celostni razvoj, trajnejše znanje in povezovanje različnih pojmov, mu moramo ponuditi pridobivanje informacij preko vseh čutil. Interdisciplinarno prepletanje in timsko mreženje je v CIRIUS-u Vipava vsakodnevna praksa, kar nam omogoča kvalitetno in strokovno delo, doseganje vzgojno-izobraževalno-terapevtskih ciljev ter prinaša nova spoznanja in spodbude za kvalitetno in ustvarjalno delo z učenci s posebnimi potrebami. Ena izmed takih povezav se je vzpostavila med učiteljico podaljšane bivanja in fizioterapevtko, ki sta v oddelku podaljšane bivanja redno izvajali terapevtsko vadbo Žoga bend. Iz skupinske terapevtske vadbe so fizioterapevti prenesli tovrstno aktivnost z imenom »Vesele palčke« v individualno terapijo, pri kateri učenci razvijajo motorične spretnosti, ki jih bodo lahko kasneje prenesli v skupinsko vadbo.

Že glasba sama fiziološko in psihološko vpliva na posameznika in njegov emocionalni, socialni, intelektualni in fizični razvoj. Osnovni element glasbe je ritem, ki ga lahko izvajamo s tolkali, improviziranimi ali lastnimi instrumenti. Lahko pa bobnamo na terapevtske žoge, kot to počnemo pri terapevtski vadbi Žoga bend. Ob pulzirajočem tolčenju po žogah, se udeleženci sproščajo in zabavajo, saj se ob tem izloča hormon sreče endofrin. Raziskave o bobnanju kažejo izboljšanje in povečanje nevroloških povezav med obema možganskima hemisferama in že po petnajstih minutah bobnanja je slika v možganih popolnoma drugačna. Pri bobnanju otroci izboljšujejo koncentracijo in pozornost, koordinacijo oko-roka, ritmični posluš, pomnjenje, komunikacijo in govor, nadzor emocionalnih potreb, samopodobo ter razvijajo socialne spretnosti.

Vsakodnevno smo postavljeni pred številne izzive in prav timsko delo je tisto, ki povezuje posameznike z različnimi znanji in spretnostmi z namenom medsebojne pomoči in doseganja zastavljenih ciljev. Sodelovanje pri terapevtski vadbi Žoga bend nas je motiviralo, spodbudilo k ustvarjalnosti in prinašalo občutek zadovoljstva ob vadbi sami in pogledu na cilje, ki so jih dosegli učenci.

Literatura

- Bruscia, Kenneth E. (1987). *Improvisational models of music therapy*. Philadelphia: Charles C Thomas.
- Koncept. Razširjeni program: program osnovnošolskega izobraževanja. Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Pesek, A. (1997). *Otroci v svetu glasbe*. Izbrana poglavja iz glasbene psihologije in pedagogike. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Polak, A. (1999). *Aktivnosti za spodbujanje in razvijanje timskega dela*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Slosar, M. (2002). *Izbrana poglavja iz didaktike glasbene vzgoje I*. Ljubljana: Debora.

GLASBENE DEJAVNOSTI V PODALJŠANEM BIVANJU

Povzetek: Večina šol v Sloveniji je srednje velikih, kar za učitelja glasbene umetnosti pomeni, da samo z glasbenimi predmeti in z zbori le s težavo doseže svojo učno obvezo 22ur tedensko. Učitelji tako nemalokrat svojo učno obvezo dopolnjujemo še z učenjem v podaljšanem bivanju. Glavni element podaljšanega bivanja je kreativno preživljanje prostega časa, ki pa učiteljem dopušča veliko svobode in domišljije pri izbiri učnih vsebin ter tudi nadaljnjo možnost vključevanja lastnega strokovnega znanja. Kot učitelj glasbene umetnosti v podaljšanem bivanju vključujem glasbene dejavnosti in glasbeno-didaktične igre. V prispevku bom predstavil načine vključevanja glasbenih dejavnosti, kot je petje in igranje na glasbila ter različne glasbeno-didaktične igre. Z vključevanjem glasbenih dejavnosti v podaljšanem bivanju lahko učitelj glasbene umetnosti zapolni ta čas s kvalitetnimi vsebinami, ki pa mu tudi pomagajo pri prepoznavanju in usmeritvi glasbeno nadarjenih in talentiranih učencev.

Ključne besede: glasba, poslušanje, petje, glasbene dejavnosti, glasbeno-didaktične igre, glasbeno izvajanje

MUSIC ACTIVITIES IN THE AFTER SCHOOL CARE

Abstract: Most primary schools in Slovenia fall into the medium category, which means that primary music teachers can hardly meet their obligations of working a 22 hour week by teaching music education and directing primary school choirs. Primary music teachers, therefore, often supplement their teaching obligations with their work in an after school care. The main element of it is for pupils to spend their time in a creative way, which allows teachers a lot of freedom and creativity in choosing the learning contents, as well as the additional possibilities of including their own expertise there. As a primary music teacher, I incorporate music activities and didactic music games into my work during the after school care. In this article, I will present various ways of incorporating musical activities, such as singing, playing musical instruments, and various didactic music games into my work during the after school care. By incorporating them into the programme during the after school care, primary music teachers can provide quality contents, which also enable them to both identify and guide the students who are musically gifted and talented.

Key words: music, listening, singing, music activities, didactic music games, musical performance

1 Uvod

Namen prispevka je predstaviti različne glasbene dejavnosti, ki bi čas v podaljšanem bivanju glasbeno popestrile. Zbral sem veliko tematsko različnih učnih vsebin, ki se navezujejo na glasbeno izražanje in poslušanje ter nekatere vsebine oblikoval na način učenja skozi igro. Glasbene dejavnosti, ki jih bom predstavil so poslušanje glasbe, petje, instrumentalno izvajanje, ritmično izvajanje, gibanje ob glasbi in glasbeno-didaktične igre. Te dejavnosti sem začel v podaljšanem bivanju sistematično vključevati glede na časovne izzive, starost in interes učencev.

2 Poslušanje glasbe kot zvočno ozadje

Glasba ima moč. Strokovnjaki so z leti raziskav dokazali, da lahko s pomočjo glasbe obdržimo nivo koncentracije, izboljšamo možnost pomnjenja in celo sposobnost računanja na pamet. Ob glasbi se razvijajo občutek za estetiko, občutljivost za zvočno okolje, pomen tišine, sposobnost poslušanja, ki vpliva na zbranost in posledično na disciplino ter naravnost na ustvarjalnost ter na samouresničevanje. Babič (2019) Ob tem pa se je potrebno zavedati, da vsaka zvrst glasbe ni primerna za zvočno ozadje pri učenju. Študije prestižnih univerz, ki so se ukvarjale s to temo, kažejo, da baročna in klasična glasba še najbolj spodbujata možgane k delu. Skrivnost je v tem, da večina klasičnih skladb izvaja ritem, ki ustreza ritmu možganskih valov. Strokovnjaki prav tako priporočajo izogibanje glasbi, kjer je poudarek na besedilu, saj se drugače naše misli težje osredotočijo na glavno miselno dejavnost. Prav tako stroka odsvetuje poslušanje glasbe, ki v nas vzbujajo močna čustva. Povzeto po Babič (2019) Kljub vsem tem študijam, pa je tudi pomembno zavedanje, da lahko glasba (čeprav v ozadju) nekaterim posameznikom tudi odvrača glavno pozornost, saj se lahko učijo in ustvarjajo zgolj v tišini. Pri predvajanju glasbe pri učenju smo torej pozorni na reakcije učencev na izbrane zvočne valove. Učitelj se mora prepričati, da glasba morebiti ne deluje na kogarkoli moteče. Ob upoštevanju vseh teh vidikov sam največkrat za glasbeno ozadje izberem umirjen instrumentalni jazz. Učenci tej glasbi težje sledijo, saj jih zaradi svoje kompleksne forme ne vabi k analitičnemu poslušanju in jim pri učenju ne moti pozornosti. Kot zvočna kulisa vpliva na učence izredno

pomirjujoče in s tem ustvari prijetne pogoje za učenje ali ustvarjanje.

2.1 Petje

Petje je eno izmed osnovnih elementov glasbene vzgoje in izobraževanja. Učitelj podaljšanega bivanja lahko to glasbeno dejavnost vključi po tem, ko so učenci končali s samostojnim učenjem in pisanjem domače naloge. Poseže lahko po naboru pesmi, ki jih učenci že poznajo, še boljše pa je, da jih nauči kakšno novo pesem. V nadaljevanju bom predstavil načine motiviranja k petju in metode vključevanja te glasbene dejavnosti v pouk. Na začetku šolskega leta opravim z učenci razgovor o pesmicah, ki so se jih do sedaj že naučili in skupaj sestavimo nabor teh pesmic. Večkrat se zgodi, da jih moram pri tem tudi sam spomniti na kakšen naslov pesmi, saj so še od začetka nekateri učenci nekoliko sramežljivi ali pa jim je kakšna pesem tudi ušla iz spomina. Nabor pesmic je vsako leto bolj ali manj podoben vendar nam zelo pomaga, da se jih učenci spomnijo in naredimo nekakšen pregled za nazaj. Z učenci te pesmice ponovimo in skupaj zapojemo, nato pa se po metodi pripevanja začnemo učiti nove pesmice. Pri učenju novih pesmi zelo rad posegam po zakladnici slovenskih ljudskih pesmi, ker želim da se slovenska ljudska glasbena zapuščina prenaša tudi v naslednje generacije. Med drugim so ljudske pesmi tudi s strani učencev lepo sprejete in se jih radi učijo. Pri vključevanju ljudskih pesmi je seveda treba paziti na izbor in tematiko besedila. Ljudske pesmi izbiram iz različnih slovenskih pokrajin in pesmi, ki se navezujejo na ljudske običaje, ki se na določeno pokrajino navezujejo.

2.2 Igranje na glasbila

Otrokom je potrebno omogočiti, da se na različne načine srečajo z izvajanjem glasbe. Za celostni glasbeni razvoj otroka je pomembno zraven petja v pouk vključevati še inštrumentalno izvajanje največkrat igranje na Orffove inštrumente. Sam v ta segment vključujem tudi ritmične vaje in igre, ki jih učenci lahko izvajajo tudi brez inštrumentov, saj za svoje ritmično glasbilo uporabijo svoje telo angl. »Bodypercussion«. V nadaljevanju bom predstavil svoje načine dela in ritmične igre pri vključevanju inštrumentalnega izvajanja v podaljšano bivanje.

Igranje na Orffova glasbila

Orffova glasbila nam ponujajo zelo veliko možnosti vključevanja teh inštrumentov v glasbene dejavnosti. Otrok lahko na njih aktivno igra, ali pa jih učitelj vključuje v različne glasbeno-didaktične igre, pri katerih otrok prepozna njihove zvoke in se na njih odziva. Pri aktivnem igranju na Orffova glasbila z učenci sestavim razredni orkester. Pri tem seveda upoštevam njihov interes in glasbene sposobnosti. Pri vključevanju te glasbene dejavnosti v podaljšano bivanje mora imeti učitelj za to tudi ustrezne pogoje ali pa se s celotnim razredom za določen čas prestavi v glasbeno učilnico oz. v učilnico, v kateri so Orffovi inštrumenti na voljo. Učence pred samim igranjem z Orffovimi instrumenti seznanim, na to pa jim glede na njihove glasbene sposobnosti instrumente razdelim. V ta namen sem pripravil nekaj preprostejših skladb, jih priredil ter zapisal bodisi v notno črtovje ali v grafični zapis.

Bodypercussion

Učitelj lahko z učenci kjerkoli izvaja ritmične vzorce, kjer učenci za ritmični inštrument uporabljajo svoje telo. Ritmične vzorce so sestavljeni iz posameznih zvokov kot je npr. plosk, tlesk, udarec z roko po prsih, udarec z roko po nogi ipd.

2.3 Glasbeno didaktične igre

Glasbeno-didaktične igre pripomorejo k razvijanju osebnostnih in socialnih spretnosti ter tudi ustvarjalnih sposobnosti. Otroci si prek igre dograjujejo spretnosti poslušanja glasbe, zbranost ob izvajanju in poslušanju, spoznavajo svoje prijatelje in sošolce, se jim naučijo zaupati in z njimi sodelovati. Prav tako je glasbena igra prijetna spodbuda za izražanje lastnih glasbenih domislic in za improvizacijo.

Pevsko tekmovanje

Učenci se novo pesem naučijo po metodi pripevanja. Po usvojeni pesmi učitelj razdeli učence v tri ali štiri skupine in sicer glede na postavitev miz v razredu. V prvi skupini so npr. učenci v prvi vrsti glede na oddaljenost od table. Tekmovanje poteka tako, da vsaka skupina otrok zapoje eno kitico pesmi ali pa eno pesem, če je ta krajša, medtem ko so ostale skupine otrok v tem času v vlogi poslušalcev in ocenjevalcev. Vsaka skupina ocenjevalcev po odpeti kitici ali pesmi poda številčno oceno od 1-10. Ocenjuje se poznavanje besedila, skupna izgovorjava, doživetost izvajanja. Zmaga

skupina z najvišjim seštevkom točk.

Metanje žoge

Učitelj za to didaktično uro uporabi žogo. Otroci naredijo krog. Učitelj stoji na sredini z žogo v rokah in začne peti glasbeno frazo neke znane pesmi. Tik pred koncem prve fraze vrže žogo otroku, ki mora nadaljevati drugo frazo in potem vrniti žogo učitelju, ki zapoje tretjo frazo, ta pa nadaljuje metanje žoge. Pesek (1997)

Televizor

Učitelj na tablo nariše televizor z namišljenim gumbom za vžig. Otroci pojejo vse dokler učitelj ne pritisne na namišljeni gumb televizorja in gaugasne. Takrat si pesem pojejo v mislih in pazijo na enakomerno tiho izvajanje, saj se morajo učenci znova oglasiti, ko učitelj ponovno »prižge« televizor. To lahko večkrat ponovimo. Igro lahko izvajamo tudi v dveh skupinah in primerjamo njuno uspešnost. Pesek (1997)

Iskanje skritega predmeta

Enega izmed otrok pošljemo iz razreda, kjer skrijemo določen predmet, ki ga mora ta otrok potem najti tako, da sledi učiteljevi jakosti udarjanja na boben. Če učitelj igra vedno tiše, pomeni, da se otrok od predmeta oddaljuje in obratno. Pesek (1997)

Hoja mimo ovir

Otrokom razdelimo inštrumente in jih razvrstimo po razredu. Enemu med, ki pa je brez inštrumenta, zavežemo oči. Njegova naloga je, da mimo ovir pride do drugega konca razreda, pri tem pa se ne sme dotakniti nobenega sošolca. Otroci ga opozarjajo na svojo bližino z igranje na inštrumente. Čim bliže je popotnik posamezniku, tem močneje mora le-ta igrati na svoj inštrument in preusmeriti sošolca mimo sebe. Pesek (1997)

Nočna straža

Izberemo otroka in ga pošljemo iz razreda. Drugim otrokom na uho povemo različne številke (od 1 do na primer 25, če je toliko otrok), ki pa jih morajo zadržati zase. Vsak si mora zamisliti določeno žival. Nato pokličemo nazaj v razred »nočnega stražarja«, ki mora izbrati in povedati številko od 1 do 25. Otrok, ki zasliši svoje številčno ime, se oglasi v jeziku svoje zamišljene živali. Nočni stražar mora ugotoviti, katero žival oponaša sošolec. Če ugotovi, lahko slednji postane nočni stražar. Pesek (1997)

Kaj slišim?

Otroci se sprostijo in zaprejo oči. Učitelj naj »igra« po različnih predmetih, ki proizvajajo zvok: po mizi, oknu, tabli ... Otroci po poslušanju odprejo oči in napišejo (ali narišejo) predmete, katerih zvok so slišali, po možnosti po istem vrstnem redu. Po končani igri pregledamo odgovore. Sprva uporabljamo v igri tri predmete, kasneje lahko njihovo število povečujemo. Pesek (1997)

Kateri inštrument imam na svojem hrbtu?

Otroke razdelimo v dve skupini. Enemu izmed njih pritrdimo na hrbet sličico z inštrumentom, ki pa je, za razliko od drugih otrok ne sme videti. S hrbtom je obrnjen proti otrokom nasprotne skupine in jih sprašuje o značilnosti tega inštrumenta, le-ti pa lahko odgovarjajo le z da ali ne. Učitelj beleži število vprašanj na tablo. Ko otrok ugotovi, kaj ima na hrbtu, nadaljuje učenec iz nasprotne skupine, ki mu na hrbet pritrdimo nov inštrument. Zmaga skupina z manjšim številom vprašanj. Pesek (1997)

Polžja štafeta

Učence s pomočjo čarobne paličice spremenim v polže. Polži – učenci se razporedijo po prostoru, med vsemi mora biti dovolj velika razdalja. Vsak polž ve, kateremu sosеду mora predati sporočilo. Učitelj prvemu, ki bo prenašal štafeto, poda značilen ritmični motiv po hrbtu. Ta odhiti k sosеду in mu preda sporočilo. Tako si podajajo ritem, dokler ne pridejo do zadnjega polža, ki ritem zaploska. Sledi drug ritmični motiv. Voglar (1989)

Razredni talenti

Z učenci izvedemo namišljeno oddajo, kjer se učitelj ali učenec postavi v vlogo povezovalca in vabi učence na »oder«, kjer lahko izvedejo glasbeno, plesno ali dramsko točko. Oddaja se snema v

»živo«, kjer učenci poslušalci igrajo vlogo publike, kakšnega učenca pa lahko tudi postavimo v vlogo snemalca, lučkarja, stilista... Otroci lahko na odru nastopajo posamezno ali pa v manjših skupinah. Učitelj otrokom ponudi različne možnosti v katerih se lahko predstavijo, kot je na primer, da zapojejo pesem, zaigrajo na Orffov inštrument, pojejo karaoke, izvedejo lažjo plesno koreografijo ali pa se povežejo in pripravijo krajšo dramsko predstavo, v kateri lahko tudi improvizirajo.

Glasbeno-didaktične igre lahko uporabljamo v vseh starostnih skupinah, pri tem pa moramo, seveda upoštevati stopnjo otrokove zrelosti in glasbenega razvoja. Otroci se morajo pri igrah zabavati, zato jih moramo prilagajati njihovim sposobnostim. Pri igrah na izpadanje moramo paziti, da ne izpadejo vedno isti otroci, pri tekmovalnih igrah združujemo vedno druge otroke in prilagajamo glasbena vprašanja njihovim sposobnostim. Otroci morajo imeti občutek, da so uspešni, če si prizadevajo pri glasbenih igrah.

Zaključek

Z vključevanjem glasbenih dejavnosti lahko učitelj ne samo kreativno zapolni učno obvezo, ampak tudi pomembno prispeva k prepoznavanju glasbeno nadarjenih učencev. Učence, ki pokažejo znake glasbene nadarjenosti ali veselje do glasbe, lahko učitelj dodatno motivira in usmerja, da svoj glasbeni potencial in interes do glasbenega izražanja kasneje izpopolnjujejo in izražajo tudi v pevskem zboru ali v šolskem orkestru.

Literatura

Babič, S., (2019) Poslušanje glasbe med učenjem: da ali ne? Pridobljeno s <https://12.si/poslusanje-glasbe-med-ucenjem>

Pesek, A. (1997). Otroci v svetu glasbe. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Pesek, A., I. (1997). Igrajmo se pri glasbenem pouku, Glasba v šoli, Let. 3, št. 7, str. 11-13

Voglar, M. (1987, 1989). Otrok in glasba: metodika predšolske glasbene vzgoje. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

<https://www.aspnet.si/projekti/2018-2019/pozdrav-ptic-miru.html>

<https://www.nijz.si/sl/preizkus-hoje-na-2-kilometra>

USTVARJAMO ZA BOŽIČNI SEJEM

Povzetek: V oddelku podaljšanega bivanja smo z učenci v času ustvarjalnega preživljanja časa zbrali zanimive ideje in ustvarili izdelke, ki smo jih na stojnici božičnega sejma predstavili in ponudili obiskovalcem sejma. V referatu je predstavljen namen in potek božičnega sejma. Opisani so materiali in postopki izdelave izdelkov za božični sejem. Izbrani so predvsem izdelki, ki so zanimivi in so najbolj pritegnili obiskovalce božičnega sejma. Namen božičnega sejma, je zbrati čim več prostovoljnih sredstev za obogatitev šolskega sklada hkrati pa je to dogodek, ki omogoča neformalno druženje učencev, staršev in zaposlenih na šoli.

Ključne besede: božični sejem, izdelki za božični sejem, kreativno ustvarjanje, oddelek podaljšanega bivanja, ustvarjalno preživljanje časa

CREATING FOR CHRISTMAS FAIR

Abstract: In the after school activities, during creative pastime, with students, we gathered exciting ideas and created products. We presented and offered them to the fair's visitors at a stand of the Christmas fair. The paper presents the purpose and course of the Christmas fair. It describes the materials and procedures for making products for the fair. We have chosen the most interesting products that attracted the visitors to the Christmas fair. The purpose of the Christmas fair is to raise as many voluntary funds as possible for the school fund. At the same time, the event enables informal socializing of students, parents and school employees.

Keywords: Christmas fair, products for the Christmas fair, creating, after school activities, creative pastime

1 Uvod

V času podaljšanega bivanja se učenci učijo, opravljajo domače naloge in druge obveznosti ter sodelujejo pri kulturnih, športnih, umetniških in drugih dejavnostih (2005, str. 7). To je oblika vzgojno-izobraževalnega dela, ki je strokovno vodeno in mora vsebovati elemente: samostojno učenje, sprostitevno dejavnost, ustvarjalno preživljanje prostega časa in prehrano. Cilji podaljšanega bivanja se prepletajo in nadgrajujejo z vzgojno-izobraževalnimi cilji pouka. Pri tem se upoštevajo interesi, potrebe in želje učencev in staršev. Učencem je potrebno zagotoviti vzpodbudno, zdravo in varno okolje za razvoj in izobraževanje, omogočiti redno, samostojno in uspešno opravljanje obveznosti za šolo in jim nuditi strokovno pomoč, omogočiti načrtovanje in izbiranje aktivnosti in tako sooblikovati posamezne dejavnosti, omogočiti razumevanje pomena vednosti in znanja za odraščanje in osebni razvoj ter omogočiti razumevanje pomena kakovostnih odnosov v skupini vrstnikov za dobro počutje in skupne dosežke (2005, str. 7–8). V referatu je zajet element ustvarjalnega preživljanja časa. To je dejavnost, ki je namenjena razvedrilu, sprostitvi, počitku in v kateri učenci nimajo učnih obveznosti. Učitelj usmerja učence v aktivnosti, ki naj imajo določen cilj, ob čemer upošteva in omogoča razvoj njihovih interesov in sposobnosti na vseh temeljnih področjih razvoja osebnosti. Aktivnost poteka v okviru vsebin, ki jih ustvarjajo učenci, učitelj pa je animator dejavnosti. Učitelj lahko učence motivira za aktivno odzivanje na aktualne kulturne, umetniške, športne in druge dogodke in jih vzpodbudi, da svoje izdelke predstavijo vrstnikom, staršem in učiteljem (2005, str. 10 - 11). Operativni cilji, ki jih učenci razvijajo v času ustvarjalnega preživljanja prostega časa: razvijajo ustvarjalnost na kulturnem, umetniškem, športnem in drugih področjih; razumejo in doživijo pomen aktivno preživetega prostega časa za sproščeno počutje in osebni razvoj; utrjujejo stara in pridobivajo nova znanja in izkušnje na vseh področjih osebnostnega razvoja, še zlasti: se naučijo izbirati in soorganizirati aktivnosti glede na svoje interese; se učijo mnenja usklajevati z vrstniki in sprejemati različne vloge v skupini in ob tem spoznavajo sebe in druge ter se učijo sprejemati in ceniti drugačnost; se soočajo z rezultati osebnega in skupnega dela in jih v obliki predstavitev in razstav prikažejo tudi drugim (2005, str. 11).

2. Namen in potek božičnega sejma

Na naši šoli že vrsto let organiziramo božični sejem, hkrati pa poteka proslava ob dnevu samostojnosti in enotnosti, državnem prazniku. V organizacijo in izvedbo te prireditve in božičnega sejma so vključeni prav vsi učenci in zaposleni na naši šoli, od učiteljev do tehničnih delavcev. Dogodek se prične s proslavo ter nadaljuje z božičnim sejmom, na katerem ponudimo izdelke učencev, organiziramo srečelov in prodajo palačink.

Ta dan nas obišče veliko ljudi, predvsem starši, družinski člani in sorodniki naših učencev. Dogodek jim nudi kulturni program, stojnice z izdelki učencev in neformalno druženje staršev, učencev in zaposlenih. Obiskovalci spoznajo otroke kot nastopajoče na proslavi, ustvarjalce unikatnih izdelkov za božični sejem in aktivne pri prodaji srečk in palačink.

Na sejmu predstavimo in ponudimo izdelke učencev cele šole. Izdelki učencev so namenjeni zbiranju prostovoljnih sredstev. Izdelki nimajo postavljene cene, temveč se vsak posameznik odloči, koliko bo prispeval za posamezen izdelek. Naše izkušnje tekom let kažejo, da s prostovoljnimi prispevki obiskovalcev zberemo več denarja, kot če bi postavili ceno izdelkom. Vseeno pa pripravimo kartice s predlaganim prispevkom, da olajšamo odločitev. Sredstva zbiramo tudi s prodajo palačink ter srečk za srečelov. Vsa zbrana sredstva gredo v šolski sklad, ki je namenjen financiranju učencev iz socialno šibkejših družin in ene aktivnosti v šolskem letu za vse učence na šoli.

3 Izdelki za božični sejem

Z učenci smo ideje običajno pričeli zbirati že oktobra, zato da smo imeli dovolj časa izbrati pravo idejo za izdelek. Veliko smo se pogovarjali in iskali ideje za izdelke, ki bi bile obiskovalcem všeč in bi jih pritegnile na našo stojnico ter bi tako zbrali čim več dobrodelnih prispevkov. Z zbiranjem idej smo pričeli zgodaj, ker smo v podaljšanem bivanju potrebovali daljše časovno obdobje zaradi različnih dejavnikov, ki vplivajo na proces izdelave izdelkov. Ideje smo zbirali na spletnih straneh Pinterest, Youtube, Anina kuhinja, OblizniPrste.si ter reviji Unikat. Z učenci v podaljšanem bivanju smo vsako leto izdelali različne izdelke. Tako se je nabralo veliko idej in lepih izdelkov, ki so pritegnili veliko obiskovalcev.

3.1 Voščilnice

- Voščilnice smo izdelali s pick point tehniko. Za to tehniko lahko uporabljamo še izraza tehnika vezanja ali šivane voščilnice. Pri pick point tehniki potrebujemo trši barvni papir, iglo za šivanje, škarje, različne niti (svetleč ali navaden barvni sukanec), različne perlice, šilo za prebadanje ter motiv oz. vzorec. Vzorce najdemo na spletu. Želeni motiv prenesemo na trši papir, tako da s šilom natančno prebodemo po označenih pikah. Ko imamo vzoreček preboden, vzamemo načrt za šivanje, tanko nit vdenemo v šivanko in začnemo s šivanjem in križanjem točno po načrtu. Tako dobimo zanimive izdelke.

Na osnove za voščilnice prilepimo karton z zašitim vzorcem.

- Zanimiva izdelava voščilnic je z uporabo strojčka za izrezovanje Sizzix. Pri izdelavi teh voščilnic potrebujemo strojček za izrezovanje, s katerim lahko s pomočjo šablon odtisnemo reliefne vzorce ali izrežemo različne motive ter trši barvni papir, škarje, lepilo, akrilne barve, ...

3.2 Angelčki

Izdelali smo angelčke iz različnih materialov.

- Pri izdelavi angelčkov iz filca potrebujemo rdeč in bel filc, vzorec iz kartona za izris delov angelčka (stožec, krila), škarje, lepilo, lesene kroglice z luknjo za glavo, zlate ali srebrne niti za lase in zlato ali srebrno vrvico za obesek.

- Pri izdelavi angelčkov iz keramike potrebujemo manjši keramičen lonček za telo, ki ga pobarvamo z akrilnimi barvami ali drugimi barvami, kosmateno kroglico za glavo, zlate ali srebrne niti za lase, zlato ali srebrno vrvico za noge in roke, lesen srček ali zvezdico, bel filc za krila in bučike za oči.

3.3 Lizike

Izdelali smo slane in sladke lizike na palčki.

- Za izdelavo sirovih lizik potrebujemo le nariban sir ali parmezan, lesene palčke za ražnjiče, pladenj za peko, peki papir in pečico. Po želji lahko dodamo začimbi timijan ali baziliko po želji pa tudi razna semena (sezam, sončnična semena, bučna semena, ...) (OblizniPrste.si, 2017).

- Pri izdelavi čokoladnih lizik ali cake popsov smo uporabili recept in postopek iz Anine kuhinje. Sestavine za biskvit: 80 g moke, 150 g navadnega sladkorja, 63 g masla, noževa konica pecilnega praška, 60 ml mleka, 2 jajci. Ostale sestavine za oblik: 3 žlice mleka, 3 žlice marelične marmelade, 200-300 g temne/mlečne čokolade, palčke in okraski. Sestavine za biskvit zmešamo in v pečici pečemo 30 min na 180 C. Ko se biskvit ohladi, ga zdrobimo, dodamo mleko in marmelado. Nato oblikujemo kroglice, ki jih natakemo na palčke ter oblijemo s čokolado in okrasimo (Anina kuhinja, 2018).

- Pri izdelavi prazničnih jelenčkov smo uporabili recept in postopek iz Anine kuhinje. Sestavine: 6 oreo piškotov, 150 g jedilne/mlečne/temne čokolade, 6 oranžnih/rdečih smartis bonbonov, 12 belih

čokoladnih kapljic, 3 palice za ražnjiče, 6 prestic. Postopek: piškote razpolovimo. Lesene palčke prelomimo na pol. Polovico palčke vtisnemo v kremo piškota. Piškot malce pomažemo s stopljeno čokolado in polovici piškota zapremo nazaj. Počakamo, da se čokolada strdi. Piškot premažemo s stopljeno čokolado. Dodamo mu čokoladni kapljici za oči in jima s palčko vtisnemo piki temne čokolade na sredino. Dodamo še smartis bonbon za nos in na vrhu pritrdimo prelomljeno prestico. Počakamo, da se čokolada popolnoma strdi, nato pa jelenčke prestavimo v praznične vrečke za darila ali pa jih dodamo v kozarec in postrežemo (Anina kuhinja, 2015).

Zaključek

V času iskanja idej, izdelovanja in predstavitve izdelkov na stojnici božičnega sejma so učenci usvajali številne cilje, opredeljene v okviru ustvarjalnega preživljanja časa v podaljšanem bivanju. Iskanje idej in izdelava izdelkov je učencem omogočila razvijanje ustvarjalnosti na umetniškem področju ter jim omogočila izbirati in soorganizirati aktivnosti glede na svoje interese. Ob izbiranju najboljše ideje so se učili mnenja usklajevati z vrstniki. Pri aktivnostih na stojnici so se učili sprejemati različne vloge v skupini. Ob iskanju idej, izdelavi izdelkov in predstavitvi na stojnici so krepili medsebojne odnose. Za aktivno sodelovanje so bili visoko motivirani, ker jih je gnal cilj, narediti čim bolj atraktivne izdelke, po katerih bodo posegali obiskovalci sejma in tako zbrali veliko sredstev za šolski sklad. Ob tem so razvijali socialne vrednote, ker so vedeli, da bodo zbrana sredstva namenjena otrokom iz socialno šibkejši družin. Na koncu so bili zelo zadovoljni z rezultati osebnega in skupnega dela, ki so jih lepo znali prikazati tudi na stojnici božičnega sejma.

Literatura

Anina kuhinja (2018). Cake popsi z marelično marmelado in lešnikovim čokoladnim oblivom. Dostopno na: <https://www.aninakuhinja.si/recepti/cake-popsi-z-marelicno-marmelado-lesnikovim-cokoladnim-oblivom/>, 12. 4. 2021.

Anina kuhinja (2015). Praznični jelenčki. Dostopno na: <https://www.aninakuhinja.si/recepti/praznicni-jelencki/>, 12. 4. 2021.

Blaj, B. etal. (2005). Koncept. Razširjeni program: program osnovnošolskega izobraževanja. Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli. Ljubljana: ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.

Obliznit.Prste.si (2017). Sirove lizike kot malo drugačen prigrizek na zabavah. Dostopno na: <https://oblizni-prste.si/slastni-prigrizki/sirove-lizike-kot-malo-drugacen-prigrizek-na-zabavah/>, 12. 4. 2021.

REŠEVANJE KONFLIKTOV V PODALJŠANEM BIVANJU

Povzetek: V času podaljšanega bivanja, kjer učenci po pouku preživijo kar nekaj ur, se učitelji trudimo zagotoviti učencem okolje, ki bo varno in spodbudno. To pomeni, da se učenci v šoli počutijo varne, sprejete in da usvojijo socialne veščine, ki jim omogočajo konstruktivno reševanje konfliktov. Učenci potrebujejo po pouku tudi telesno in duševno sprostitev, da lahko nadaljujejo z učnim delom. Poskušam jim posredovati strategije za reševanje konfliktov; skupaj izvajamo tehnike sprostitve; učence opogumljam in jih vzpodbujam k aktivnemu sodelovanju pri skrbi za dobro počutje vseh v skupini. S pomočjo branja literarnih besedil učenci ozaveščajo svoje izkušnje v medsebojnih odnosih s sošolci in se učijo ubesediti svoja čustva in občutke. Učijo se tudi prevzemanja odgovornosti za svoja dejanja in se znajo drugim za svoja neprimerna dejanja tudi opravičiti. Učenci z vsemi naštetimi dejavnostmi oblikujejo svojo pozitivno samopodobo in razvijajo samozaupanje v socialnih stikih z vrstniki.

Ključne besede: varno okolje, socialne veščine, telesna in duševna sprostitev, čustva in občutki, pozitivna samopodoba, strategije reševanja konfliktov

CONFLICT RESOLUTIONS IN EXTENDED STAY

Abstract: In pupil care, admitting pupils for up to several more hours after their regular lessons, teachers are committed to providing pupils with a stimulating and caring environment. This means that pupils should feel protected and accepted at school and develop social skills to efficiently solve emerging conflicts. Pupils need physical and mental relaxation after school to carry on with their schoolwork. My purpose is to convey conflict resolution strategies; together we practise relaxation techniques; I encourage and motivate pupils to actively contribute to an inspiring social climate in the group. Reading texts from literature, pupils become aware of their own experiences in relationships with their classmates and learn to express their thoughts and feelings with empathy. They learn to take responsibility for their actions and to apologise to others for events of misbehaviour. All these activities help pupils build a positive self-image and develop confidence in establishing and maintaining social relationships with their schoolmates.

Keywords: caring environment, social skills, physical and mental relaxation, emotions and empathy, positive self-image, conflict resolution strategies

Uvod

Že vrsto let vzgojno delujem v podaljšanem bivanju. Učenci tu po pouku preživljajo svoj čas, ki je strukturiran. Del časa je namenjen pisanju domačih nalog in učenju, del pa ustvarjalnim in sprostivnim dejavnostim. Kot učiteljica imam nalogo, da učencem zagotovim varno in vzpodbudno okolje, v katerem se bodo dobro počutili in v katerem bodo situacije, ki ogrožajo njihovo varnost, omejene na najmanjšo možno mero. Kaj to pravzaprav pomeni?

Učenci so po končanem pouku velikokrat že zelo utrujeni. To se kaže v slabši koncentraciji, telesnem nemiru, razdražljivosti, v slabem samoobvladovanju čustvenih impulzov, učenci težje sledijo vodenim dejavnostim itd. Zaradi vseh teh dejavnikov pa seveda mnogokrat prihaja do medsebojnih konfliktov med učenci. Pojavlja se tudi možnost telesnih poškodb. Konfliktne situacije so v podaljšanem bivanju na »dnevnom redu«. Učenci jih brez komunikacijskih veščin težko rešujejo. Njihovo vedenje je odvisno od trenutnih čustvenih impulzov, ki jih še ne znajo dobro obvladovati. Potrebujejo nenehno vodenje učitelja, ki jim pomaga pri soočanju s svojimi čustvi in njihovom obvladovanju. Učenci se učijo usvajanja strategij, ki jim omogočajo bolj konstruktivno reševanje nasprotovanj v medsebojnih odnosih.

Zahtevnost moje učiteljske vloge je velika. Zastavila sem si naslednje cilje:

- učencem zagotoviti okolje, v katerem se bodo čutili sprejete,
- zagotoviti okolje, v katerem se bodo čutili upoštevane,
- zagotoviti okolje, v katerem se bodo počutili varne,
- zagotoviti okolje, v katerem bodo ustvarjalni in
- učencem omogočiti telesno sprostitev.

Teh ciljev ni mogoče doseči brez skrbnega načrtovanja dejavnosti, nenehnega prilagajanja aktualnim razmeram v skupini in prilagajanja posebnostim posameznih učencev. Potrebno je tudi dobršna mera iznajdljivosti in nenehno usklajevanje različnih potreb, ki jih imajo učenci.

V svojem referatu bom predstavila nekaj dejavnosti, s katerim poskušam doseči te cilje v skupini XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja

podaljšanega bivanja v 3. razredu, kjer letos delujem.

1. dejavnost: *Izražam svoja čustva*

Učenci mnogokrat izzovejo konflikte, ker ne znajo ubesediti svojih čustvenih stanj. Tako velikokrat telesno izražajo svoje nezadovoljstvo in nemoč, kar pomeni neustrezen odziv na določeno situacijo, ki je zanje preveč stresna. Učenci se prevečkrat odzivajo s tepežem, brcanjem, porivanjem ali z izrekanjem žaljivih besed. V bistvu pa sami ne vedo, kaj se v resnici dogaja v njihovi notranjosti.

Otrokom pomagam uzavestiti njihova čustva, ki jih sproži vedenje njihovih sošolcev.

K verbalnemu izražanju čustev jih vzpodbujam z vprašanji, kot so na primer:

- Kako se v tem trenutku počutiš?
- Si jezen?
- Si razočaran?
- Si užaljen?
- Se počutiš prizadetega?
- Se počutiš ponižanega?
- Se počutiš neupoštevanega?

Učenci se postopoma navajajo na besedno izražanje svojih čustev. To pomeni, da so v stiku s svojo notranjostjo, kar jim omogoča ustrežnejši odziv v konfliktni situaciji.

Učence namreč tudi vzpodbujam, da svoja čustva glasno ubesediti, ko se po konfliktu s sošolcem neprijetno počutijo. Tako se izognejo fizičnemu ali verbalnemu nasilju. Navajam jih k uporabi »jaz stavkov«, kar je sestavni del asertivne komunikacije. Na ta način izražajo tudi spoštovanje do sošolca ali sošolke, s katerim so se zapletli v konflikt. Reševanje konflikta je potem mnogo lažje.

Za učence izražanje čustev nemalokrat predstavlja težavo, sploh pa če niso bili deležni vzgoje, kjer bi njihovi starši pozornost posvečali čustvom.

Naj navedem nekaj primerov, ko so tretješolci izrazili svoja čustva:

Jezna sem, če mi govorijo, da sem zaljubljena v sošolca S.

Počutim se užaljeno, če me kdo udari.

Počutim se prizadetega, če se kdo norčuje iz mene.

Žalosten sem, če mi sošolci rečejo, da sem debel.

Počutim se slabo, če se drugi norčujejo iz mene.

Jezen sem, če mi sošolci jemljejo moje stvari.

Jezna sem, ko kdaj padem, sošolci pa se mi smejejo.

Počutim se slabo, če me drugi ne poslušajo.

Jezen sem, če me kdo spotakne.

Žalostna sem, če se v razredu nihče ne želi igrati z mano.

Počutim se prizadeto, če mi kdo izreče kletvico.

2. dejavnost: *Beseda »oprsti« je čudežna.*

Učence navajam, da se sošolcem opravičijo, če jim povzročijo kaj neprijetnega ali se do njih obnašajo neprimerno. Na začetku na tablo eden izmed učencev na veliko napiše besedo OPROSTI. Besedo nato vsak učenec glasno izgovori. Ob vsaki konfliktu situaciji učence spodbudim, da se sošolcu glasno opravičijo. S tem izrazijo spoštovanje in upoštevanje drugega. Na začetku je opravičevanje potekalo z veliko moje vzpodbude in je delovalo nekoliko umetno, kasneje pa so se učenci začeli spontano opravičevati drug drugemu. Klima v skupini je postala bolj prijetna in sproščena.

3. dejavnost: *Rišem piktogram.*

Učencem sem najprej predstavila nekaj piktogramov za nevarnost iz vsakdanjega življenja (prometni znaki, oznake v javnih prostorih, oznake na napravah in strojih itd.).

S pomočjo predstavljenih piktogramov so učenci risali risbe, ki na poenostavljen način predstavljajo, kakšno vedenje med učenci v podaljšanem bivanju ni zaželeno. Pri tem so se učenci seveda zelo zabavali, sploh pa takrat, ko jim je bilo dovoljeno napisati žaljivke na papir. To jim je pomenilo svojevrstno sprostitev, ko so na nek način lahko prestopili mejo dovoljenega. Še bolj pa je bil pomemben moment ozaveščanja o neprimernosti uporabe žaljivk.

Piktograme smo obesili v razred na vidno mesto, da lahko ob neprimernem vedenju učencev skupaj utrjujemo ozaveščanje o njem.

4. dejavnost: *Za vsako težavo obstaja rešitev.*

Učenci se s to dejavnostjo učijo opredeliti nastali problem, ki je bil sprožilec določene konfliktna situacije, nato pa iščejo rešitve.

Učencem se v konkretni konfliktni situaciji postavim vprašanje:

- V čem je težava (problem)?

Učenci odgovarjajo:

- Sošolec mi govori žaljive besede.
- Sošolec mi vedno jemlje šolske potrebščine.
- Sošolka se norčuje iz mene.
- Sošolec je do mene nasilno obnaša, saj me večkrat udari.
- Sošolka me pri igri s sošolci ne upošteva.
- Sošolec mi večkrat čečka po zvezku.
- Sošolec mi govori kletvice.
- Sošolka hoče biti vedno glavna pri igri.
- Sošolec vedno krivi mene za težave.

Učencem predlagam, naj na listke napišejo predloge, kako bi rešili nastale probleme. Vedno izberem samo en problem (na primer: Sošolec se do mene obnaša nasilno.). Vsak učenec napiše na listek svoj predlog, zapogne listek in ga položi na sredino mize. Nato listke premešamo, vlečemo listke in z njih glasno beremo predloge. Na koncu komentiramo primernost rešitev problemov. Ker se učenci navadno čustveno odzivajo, se njihovi predlogi večkrat neustrezni, saj zanje rešitev problema pomeni umik iz situacije ali pa maščevanje; največkrat pa se zanašajo na pomoč učitelja.

Moja vzgojna naloga je, da učence spodbujam k samostojnemu reševanju problemu z naslednjo strategijo v štirih korakih:

1. Najprej opišem problem oziroma to, kar me moti.
2. Izrazim svoje počutje/čustva.
3. Vprašam sošolca ali sošolko, kako bi se počutil-a v moji situaciji.
4. Predlagam mu/ji, kaj bi zame pomenilo rešitev.

Učence vzpodbujam k temu, da pridejo k meni po pomoč, ko kljub uporabi omenjene strategije na drugi strani ni primernega odziva. Takrat nastopim v vlogi mediatorja. Z obema učencema se pogovorim o nastalem problemu in skupaj poiščemo rešitev.

Ker so v moji skupini tretješolci, se velikokrat zatečejo k meni, saj sami večkrat ne zmorejo rešiti težav. Spodbujam jih k samostojnosti in jih nenehno opozarjam na strategijo reševanja problemov. Ozaveščanje te strategije je kar dolgotrajno, zato jo je treba vedno znova ponavljati. Pri tem učencem pomaga plakat, ki ga imamo obešenega v razredu na vidnem mestu.

Vedno, ko pride učenec k meni po pomoč, ga najprej vprašam, če je že skušal rešiti težavo s pomočjo »štirih korakov«. Če tega še ni storil, ga vzpodbudim, naj najprej to stori.

5. dejavnost: *Socialne igre*

Socialna igra Stol na moji desni je prost, naj bo moj gost ...

Metoda dela: pogovor, poslušanje, aktivno mišljenje

Metodični postopek: Zberemo se v krogu in sedimo na stolih, stol desno od vzgojiteljice/vzgojitelja je prazen. Ta začne igro z besedami: „Stol na moji desni je prost, naj bo Jan moj gost.“ Jan se pre-sede na prazen stol, nato tisti otrok, ki ima prazen stol na desni strani, reče: „Stol na moji desni je prost, naj bo ..... moj gost.“ Igro se igramo toliko časa, da pridejo na vrsto vsi otroci oziroma da zanimanje pade. Učence sem povabila na razgovor. Zastavljala sem jim naslednja vprašanja: - Ti je bila všeč ta igra? – Kaj ti je bilo pri igrici všeč? – Kaj ti pri igrici ni bilo všeč? – So ti bili vsi gostje dobrodošli? – Kako si se počutil-a, ko je sošolec/sošolka poklicala tvoje ime?

Učenci so odgovarjali. Na koncu sem povzela njihove odgovore in vzgojno delovala s sporočilom, da imamo vsi ljudje radi, če nas drugi sprejemajo in so do nas prijazno obnašajo.

6. dejavnost: branje pravljice *Mavrična ribica zgladi prepir*

Z učenci sem se usedla v krog in jim glasno prebrala pravljico.

Pogovorili smo se o Mavrični ribici, ki zgladi prepir. Učencem sem zastavila vprašanja, povezana z vsebino pravljice.

Ko so učenci odgovorili na vsebinska vprašanja, sem ji zastavila še vprašanje:

- Česa si se naučil-a iz pravljice Mavrična ribica zgladi prepir?

Odgovori učencev:

- Prepri lahko rešimo s pogovorom. (Kyle)
- Prepri ne reši ničesar, samo pogovor. (Oskar)
- Da ne smemo govoriti slabo o drugih. (Brina)

- Da moramo o drugih misliti pozitivno. (Tara)
- Da ne smemo o drugih česa slabega sklepati. (Nikolina)
- Da če se po prepiru pogovorimo, je vse lažje. (Žan)
- Da ni lepo, če govorimo o drugih tisto, kar ni res. (Eva)
- Da ne smemo drugih po krivem obtoževati. (Matic)

Učencem sem naročila, naj pripovedujejo o tem, kako so se počutili, če jih je kdo česa po krivem obtožil ali je o njih slabo govoril. Učenci so pripovedovali o svojih izkušnjah.

Pogovarjali smo se tudi, katere rešitve konfliktov so boljše od drugih. Razložila sem jim, da je najboljša rešitev tista, ki ne prizadene nikogar, in ki je dobra za vse.

7. dejavnost: *Sprostitutvene tehnike*

Učenci so po končanem pouku psihično utrujeni in telesno zakrčeni, kar v njih povzroča stanje nemira. Tudi možnost za medsebojne konflikte se takrat močno poveča, saj takrat težko obvladajo svoja čustva. To se kaže zlasti pri tistih učencih, ki potrebujejo več gibanja ali imajo šibkejšo sposobnost samoobvladovanja.

Navadno jih takoj po pouku peljem na šolsko igrišče, kjer se sproščajo pri igri z žogo, s tekanjem, z igro na igralih itd. Ko se vrnemo v učilnico, so mnogo bolj umirjeni in pripravljeni za delo (pisanju domačih nalog, učenje). Pred pisanjem domačih nalog, branjem ali učenjem pa vsak dan z učenci izvedem kakšno sprostitutveno tehniko, saj je znano, da sprostitutvene tehnike pri otrocih izboljšajo kakovost učenja in spodbujajo njihovo koncentracijo. Učenci se sproščajo z dihalnimi vajami, vizualizacijo in čuječnostjo. Predvjam jim avdio posnetke sprostitutvenimi vajami ali pa sproščanje vodim tudi sama. Na začetku so se učencem sprostitutvene vaje pomenile velik izziv. Zdele so se jim smešne in smo morali zato iste vaje večkrat ponoviti; sčasoma pa so vaje sprejeli. Učinek vaj je bil tako iz sproščanja v sproščanje vedno bolj opazen. Zdaj je postalo sproščanje v moji skupini stalnica in si težko zamišljam, da jih ne bi izvajali. Mnogokrat se po sproščanju zavem, da mi ni bilo treba tolikokrat miriti in opozarjati učencev, saj je sproščanje opravilo svojo nalogo.

Zaključek

V podaljšanem bivanju se učenci učijo strpnega sobivanja s svojimi sovrstniki. Najprej se učijo stika s seboj, s svojimi čustvenimi stanji. To jim omogoča, da lažje vstopijo v odnos z drugimi učenci. S samozavedanjem ustvarjajo kakovostne odnose in mnogo lažje rešujejo medsebojna nasprotja, ki se pojavljajo. Učitelji skušamo učencem zagotoviti prave pogoje, da se bodo tudi v času po pouku varno in dobro počutili. Urejanje nemira in konfliktih situacij zgolj z metodo «krotilca živali» še zdaleč ne ustvarja dobre klime, kjer bi se vsak učenec počutil varno, sprejeto, umirjeno in zadovoljno. Učenci potrebujejo telesno in duševno sprostitve, da lahko neobremenjeno in samozavestno stopajo v odnose z vrstniki. Njihovi odnosi z drugimi pomembno vplivajo na njihovo samopodobo. Učenje socialnih veščin in dobre komunikacije ter sprostitutvenih tehnik delujejo preventivno, saj pomagajo preprečiti mnoge nepotrebne konflikte. Ko pa konflikti nastanejo, pa si učenci pomagajo z orodji, ki so jih pridobili. Ustvarjanje varnega in spodbudnega okolja v podaljšanem bivanju je nenehen proces, v katerem poskušamo skupaj ustvarjati kanček prijaznejši svet.

Literatura

- Lamovec T., (1991): Spretnosti v medsebojnih odnosih. Ljubljana: Zavod RS za produktivnost dela, Center za psihodiagnostična sredstva
- Iršič M., (2007): Uvod v razreševanje konfliktov v medosebnih odnosih. Ljubljana: Zavod RAKMO
- To je moja igrača (2010). Ljubljana: Društvo UNICEF (el. vir: <https://issuu.com/fotem/docs/>)
- Interaktivne igre za spodbujanje in krepitev življenjskih veščin za učence prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovne šole (2011). Ljubljana: NJIZ (el. vir: <https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/>)
- Sprostitutvene tehnike za otroke. Pridobljeno s <http://scvsi.splet.arnes.si/sprostitutvene-tehnike-za-otroke/>
- Schilling D., (2000): 50 dejavnosti za razvijanje čustvene inteligence. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebnih kakovosti

UČENEC JE UČITELJ, UČITELJ JE MODERATOR

Povzetek: V uvodnem delu bom predstavila metodo, kako lahko osmislimo učenje. Pri formativnem spremljanju lahko otroku sledimo individualno in se posvetimo njegovim posebnostim, specifikam in težavam, zato pri vsakem posameznem elementu prideta v ospredje individualizacija in diferenciacija. Otroka postavimo v ospredje, učitelj pa je moderator, koordinator pouka, kar pa nikakor ne pomeni, da je pasiven. Učitelj sledi napredku učenca in ga spodbuja, na koncu pa mu da kvalitetno povratno informacijo, ki učencu služi kot predlog za izboljšanje. Predstavila bom tudi medvrstniško ocenjevanje, saj je te-to neprecenljiva izkušnja. Učenci pridobijo kvalitetno povratno informacijo dveh drugih učencev preden učenca oceni učitelj. S tem učenci pridobijo ogromno in metoda jim je zelo všeč, saj se počutijo pomembne in odgovorne. Na konferenci in v strokovnem članku bom predstavila formativno spremljanje v teoriji in praksi in razložila, zakaj deluje. Učitelji, ki smo metode preizkusili v praksi, vemo, da poti nazaj več ni in da je le-to edini pravi način. Vse metode formativnega spremljanja se lahko uvajajo tako pri rednem pouku kot v oddelku podaljšanega bivanja. Ključne besede: formativno spremljanje, motivacija, povratna informacija, medvrstniško ocenjevanje

A STUDENT IS A TEACHER, A TEACHER IS A MODERATOR

Abstract: I will present a method how to make learning meaningful for students. With the method of formative assessment we can follow the student individually and pay attention to their specialities, specifics and problems so that by every single element individualization and differentiation come forward. We put a child to the foreground and a teacher is a moderator, lesson coordinator, but that doesn't mean that his role is passive. A teacher follows a student's improvement and encourages them and at the end they get a quality feedback that serves as a suggestion for improvement. I will introduce a peer assessment, because this is a priceless experience. Students get a quality feedback from two other students before they are assessed by a teacher. This is the process where students gain a lot and the method is very popular as they feel important and responsible. At the conference and in the article I will represent formative assessment in theory and practice and I will explain why it works. Those teachers, who have used these methods in practice, know, that there is no way back and that this is the only right way. All the methods of formative assessment can be used either at class or at extended school stay.

Keywords: formative assessment, motivation, feedback, peer assessment

1 Uvod

Učenec je učitelj, učitelj je moderator. Je to možno? Seveda, pri formativnem spremljanju seveda je. Najprej moramo seveda nekaj povedati o formativnem spremljanju, tako opevanem pojmu slovenskega šolstva. Marsikdo reče: »Saj smo že vse slišali o njem, ves čas samo to poslušamo.« Pa res vemo, kaj je bistvo formativnega spremljanja? Znamo ceniti njegove prednosti, predvsem za učence in hkrati tudi za učitelje?

Formativno spremljanje se v zadnjih nekaj letih uspešno integrira v naš šolski sistem in tisti učitelji, ki smo v razredih preizkusili učinkovitost le-tega, se verjetno nikoli več ne bomo vrnili nazaj, saj smo ugotovili, da deluje. Deluje zato, ker se teorija in praksa med seboj potrjujeta. S to metodo lahko dejansko učenje osmislimo, z ocenjevanjem podpremo učenje in to je najpomembnejše orodje, ki ga imamo, da lahko znanje privedemo do resničnih situacij in vseživljenjskega učenja. Namen formativnega spremljanja je motivacija učencev, pomoč učencem pri napredovanju, razvoj učencevih možnosti za samoocenjevanje, spodbujanje razumevanja ciljev in uspešnosti ter predvsem pridobitev kvalitetne povratne informacije, ki naj bo učencu v pomoč pri nadaljnjem učenju.

In tukaj pride do izraza pojem »osmisлити učenje«. Učenci, ki dan na dan poslušajo učitelja, kako jim razlaga snov (pa naj bo snov še tako zanimiva in učitelj, ki razlaga, vesten), prej kot slej pridejo do točke, kjer čutijo pasivnost, otopelost. Predvsem se jim porajajo misli: »Zakaj se sploh to učimo?« Postavimo jih v resnično življenje, predstavimo jim resnične situacije, naj prevzamejo vlogo učitelja in učijo druge ter s tem hkrati sebe, to je najboljša šola za življenje. Predvsem pa je to tisto, kar bodo odnesli s seboj naprej. V srednjo šolo, v življenje. Učitelj kot moderator pa nikakor ni pasivna oseba iz ozadja. Če želimo slediti učencem individualno in njihovo znanje diferencirati, je smiselno, da uvedemo portfolio, saj je to način dela, ki, ko ga enkrat osvojimo, služi učencu in učitelju v pravem pomenu besede. Portfolio je tujka, ki pomeni mapa izdelkov, dosežkov. Vendar portfolio ni samo to, ampak je prikaz učencevega dela, njegovega napredka in dosežkov. Seveda pa je tu potrebno pred-

vsem poudariti, da portfolio poleg učenčevega napredka pokaže tudi uspešnost poučevanja učitelja, saj je temeljni cilj portfolia, da zagotovi podporo obema; učencu pri njegovem učenju in učitelju v vlogi strokovnjaka in oblikovalca vzgojno-izobraževalnega procesa. Ker se učitelj poglobi v učenčevo delo in napredek, učenca na ta način bolje spozna in obratno. Med učiteljem in učencem nastane vez, ki je lahko marsikdaj v pomoč pri individualnih pogovorih z učencem ali s starši in učencem. Formativno spremljanje je odličen način, kjer lahko individualizacija in diferenciacija prideta v ospredje v pravem pomenu besede. Pri klasičnem ustnem ali pisnem ocenjevanju učitelj beleži, kaj je učenec znal in česa ne, vendar se ne more konkretno poglobiti v posamezne korake in stopničke, ki vodijo v dosego ciljev. S portfoliom učitelj lažje in učinkoviteje preverja različne spretnosti pri učencu in s tem lahko šibkejšim spretnostim da večji poudarek v nadaljevanju, učencu svetuje, kako jih naj okrepi. Seveda pa je po mojem mnenju najpomembnejši vzgojni vidik portfolia. Učenci so zelo motivirani za delo in s tem krepijo svojo samozavest. Predvsem je pomembno to, da učenci sami ugotovijo, da so oni tisti, ki so odgovorni za svoj dosežek in kako bodo prišli do njega. Kmalu ugotovijo, da je potrebno sprotno delo za kvaliteten izdelek in tu je bistvo učenja. Učenec je sam ugotovil, da mora sproti delati in se učiti. Vsak sklop mora imeti jasno opredeljene cilje, do katerih pridemo skupaj z učenci pri izdelavi kriterijev. Tudi v oddelku podaljšanega bivanja lahko portfolio in formativno spremljanje uporabimo v polni meri. Ne za ocenjevanje, ampak sledenje učenčevemu napredku. Drug učitelj lahko da učencu čisto drugo povratno informacijo in ga dvigne na naslednji nivo.

2 Skupinsko delo

Veliko izdelkov za portfolio se izvaja v skupinah, saj je tako delo učencem ljubše. Poudariti moram, da je seveda na koncu ovrednoten vsak posameznik posebej in to ne pomeni, da imajo vsi udeleženci skupine enako oceno. Predvsem se mi tu zdi pomembno, da učitelj z naključnim žrebom razdeli učence v skupine, ker če bodo imeli prosto izbiro skupin, potem ostanejo »zavezniki« skupaj, kar pa ni dobro, saj to ovira proces dela. Moj nasvet je, da razred razdelimo na tiste, ki so učno sposobnejši in tiste, ki so učno šibkejši, torej 2 skupini in žrebamo iz vsake skupine po 2.

Skupinsko delo je lahko motivacija za celotno skupino, saj jim je takšen način dela zanimiv in dela ne čutijo kot prisile. Vsak član skupine dobi svojo vlogo in s tem nase prevzame odgovornost zase in za celotno skupino. S svojo vlogo vodi skupino naprej do konca. Naj omenim nekaj vlog: vodja, časomerec, motivator, risar, pisar, raziskovalec ... če so skupine manjše, ima lahko en član dve vlogi. Učenci sedijo v skupinah ves čas in prevzamejo svoje vloge, naredijo osnovni načrt dela in začnejo z raziskovanjem bodisi v učilnici z materialom, ki so ga predhodno prinesli od doma ali v računalniški učilnici s pomočjo svetovnega spleta. Skupine morajo biti zastavljene tako, da vsak učenec doseže najboljši učinek pri lastnem učenju. Osnovni sestavini sta skupinski cilj in lastna odgovornost. Vsak mora biti odgovoren za svoj del naloge, člani morajo biti pozitivno soodvisni ter morajo obvladati sodelovalne veščine.

Vloga učitelja je, kot sem že omenila na začetku, stranska; učitelj je opazovalec, moderator, usmerjevalec. Seveda to ne pomeni, da je učitelj pasiven, ves čas mora nadzorovati delo skupin in jih usmerjati ter jim sproti podajati kakovostno povratno informacijo. Delo učitelja je dinamično, saj se mora znati prilagoditi situaciji.

3 Medvrstniško ocenjevanje

Medvrstniško ocenjevanje lahko poteka tudi v oddelku podaljšanega bivanja, saj učenci tam končujejo in dopolnjujejo obveznosti, ki jih ne uspejo končati v šoli. Prav tam imajo še več časa za to in prav je, da jih medvrstniškega ocenjevanja naučimo že zelo zgodaj. Pri klasičnem frontalnem pouku ni prostora za pomemben element v razvoju posameznika, razvoj kritičnega mišljenja do sebe in drugih. Prav formativno spremljanje, ki spodbuja medvrstniško ocenjevanje, pomembno vpliva na ta faktor. Strategija, da učence aktiviramo, da postanejo drug drugemu vir poučevanja, je nekaj, kar je zelo pomembno, ne samo pri pouku določenega predmeta. S tem se krepi motivacija in njihova samozavest, z medsebojno pomočjo pa ustvarijo nov nivo komunikacije. Vse to spodbuja spoznavne procese ter omogoča razmere za njihov socialni, čustveni in duhovni razvoj.

Sama zagovarjam način, da učenca pred ocenjevanjem učitelja predhodno po kriterijih poskusita oceniti še dva učenca in s tem podata predloge za izboljšavo. Seveda lahko učenec nasvete upošteva in s tem pridobi kvaliteto povratno informacijo, ki je konkretna in specifična, izhaja iz jasnih ciljev in kriterijev uspešnosti ter je predvsem pravočasna, izražena ob pravem času in trenutku. Na koncu sledi še povratna informacija učitelja in predlogi, kako nadaljevati učenje in izboljšati dosežek. Prav

tako naj poudarim, da mora biti komunikacija med učiteljem in učencem pri formativnem spremljanju svetovalna in terapevtska, ne pa na način prav/narobe, kot smo je vajeni pri klasičnem ustnem in pisnem ocenjevanju.

4 Motivacija

Motivacija je najpomembnejši faktor pri procesu učenja. Ni res, da učenci niso motivirani za učenje, mogoče le niso motivirani za učenje v šoli. Prav tako ni res, da neuspeh motivira. Kar učence motivira in žene naprej, je uspeh. Zato premalokrat poudarjamo pozitivno povratno informacijo, spodbudo, ki jih žene naprej. V vsaki slabi stvari lahko najdemo nekaj dobrega in mogoče je ta peščica tisto, kar bo nekega učenca prebudilo, da bo videl, da mu gre na bolje, da zmore. Predvsem moramo postaviti jasne cilje, saj nam le-ti povedo, česa se naj veselimo in v čem lahko uživamo.

Verjetno boste rekli: »Kako pa naj učimo, če ne v šoli? Vsako uro ne moremo oditi ven in se učiti v naravi.« Seveda ne, lahko pa učilnico spremenite v restavracijo, ambulanto, kuhinjo, trgovino ... Že kot študentka sem izvedla nastop, kjer smo pri pouku nemščine v živo pekli palačinke in se s tem naučili besedišče v zvezi s sestavinami in postopek priprave v tujem jeziku. Še nekaj let za tem je profesorica, ko sem jo srečala v mestu, rekla, da je bil to najboljši nastop in da so učenci od te ure odnesli več, kot bi od desetih drugih suhoparnih ur. Vredno je poskusiti. Res je, da to od nas terja več predpriprave, a iskric v očeh učencev odtehtajo vse. Ne boste verjeli, koliko bodo od te ure odnesli.

Zaključek

Dejstvo je, da smo v obdobju, ko smo učitelji iz vseh strani »bombardirani« z izrazom formativno spremljanje in vem, da marsikateri učitelj pravi, da je že slišal vse o tem, pa vendar po tiho ne upa povedati, da se le-tega ne želi lotiti, saj se mu zdi, da bi bilo sprememb preveč in zakaj bi spreminjal stare vzorce, če meni, da so dobri. Dejstvo pa je tudi, da so se spremenili učenci, načini poučevanja in metode. Zato morajo tudi učitelji stopiti iz okvirov in marsikaj narediti, če želijo dobre rezultate le še podkrepiti. Uvajati formativno spremljanje v pouk ne pomeni iz danes na jutri spremeniti vse, kar smo do sedaj počeli. Veliko metod že marsikdo uporablja, a sploh ne ve, da so to metode formativnega spremljanja. Spremembe se ne morejo zgoditi čez noč, spremembe se zgodijo v nekaj šolskih letih zavednega spreminjanja in vključevanja posameznih delov in sklopov v pouk. Le tako bo učitelj pridobil potrebna znanja in veščine, za učence pa to ne bo prevelik šok. Seveda pa je potrebno, da se učitelj v tej smeri strokovno izpopolnjuje in izobrazí. Formativno spremljanje je bistveno, ker teorija deluje v praksi in res deluje, če mu le daš priložnost. Spodbujevalec in koordinator učnega procesa in pretoka informacij mora biti še vedno učitelj, saj je le-ta strokovno usposobljen za vodenje procesa učenja. Učenec pa pridobi odgovornost za svoje rezultate tekom celega šolskega leta. Osmisliti učenje je najpomembnejša stvar v življenju in informacija, ki si jo bodo zapomnili za vse življenje. Dajmo jim novih znanj, novih možnosti, novih pričakovanj. Otroci so željni tega, učitelji pa moramo stopiti iz svojih okvirov in končati s poučevanjem, kakršnega smo bili deležni mi. Postaviti učenca v ospredje, le-to je pravi način, kako dati otrokom pravo znanje, ki ga bodo odnesli v svet.

Literatura

- Centre for Educational Research and Innovation OECD (2005). Formative Assessment. Improving Learning in Secondary Classrooms. Pridobljeno s <http://www.edra.gr/pdf/9605021E.pdf>.
- Hafner, L. (2010). Vrednost povratne informacije v procesu učenja. V Zajc, S. in Turk Škraba, M. (ur.) Didaktika ocenjevanja znanja: vrednost povratne informacije za učenje in poučevanje. Zbornik 3. mednarodnega posveta v Celju, marec 2009. Ljubljana: ZRS
- Hargreaves, E. (2005). Assessment for learning? Thinking outside the (black) box. Cambridge Journal of Education, V35, št. 2, str. 213-224.
- Komljanc, N.(2008). Interna gradiva za izvajanje razvojno aplikativnega projekta, Zavod RS za šolstvo.
- Novak, M.(2008).Usposabljanje strokovnih delavcev šol na področju procesa ocenjevanja znanja. Zbornik prispevkov Didaktika ocenjevanja znanja, str. 122-129.
- Wiliam, D. (2013). Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. V S. Sentočnik (ur.), O naravi učenja. Ljubljana, ZRŠŠ.

BRANJE ZGODB JE MOTIVACIJA OSEBNIH SPOSOBNOSTI

Povzetek: Kako otrokom razložiti, da so v življenju potrebne določene vrednote, naloge, pohvale, zahvale, sprejemanje drugačnosti, pozitiven medsebojni pogovor, učenje, pozitivna odzivnost na pogovor v interakciji in še veliko drugega ... V nadaljevanju sem izbrala predstavitev, kako zapisano v prvem odstavku na preprost način razložiti otrokom ter hkrati uporabiti zanimanje in potovanje skozi zgodbe ali animirane filme s poudarkom na zaznavanju, sprejemanju, doživljanju in razumevanju vsebine, obratno pa tudi kot prepoznavanje neznanih besed. Zaključni del branja zgodbe je motivacija posameznika, ki vzpodbudi njegovo notranje doživljanje skozi sprejemanje, obratno pa tudi kot tudi k sprejemanju novega. Otrok se tako na enak način skozi kontinuirano branje zgodb ali gledanja animiranih filmov nauči iskati končno sporočilo ali nauk celotne zgodbe. V predstavitvi želim izpostaviti pomembnost branja zgodb v knjigah ali pomoč medijev za najmlajše in mlajše člane z namenom prepoznavanja in razumevanja vsebin. Te jih vodijo skozi svet domišljije in fantazije do zaključka, ki je konec koncev jasen in ima globoko sporočilo. Sporočilo je otroku vodilo, vzpodbuja ga pri osebnih interakcijah, pri razvijanju novih motivacij in pri prepoznavanju. Od posameznika je odvisno, kako se odpirajo nova doživljanja in motiviranost do vzpodbujanja prekritih ali neprebujenih čutov in sposobnosti ustvarjanja kot razumevanja.

Ključne besede: prepoznavanje osebnih motivacij, interakcija, učenje naukov, povzemanje, razvijanje osebnih sposobnosti.

READING STORIES AS A MOTIVATION FOR DEVELOPING PERSONAL ABILITIES

Abstract: The aim of this presentation is to explore strategies that are used to teach children about various values, tasks, types of approvals, acknowledgments, acceptance of difference, role of positive mutual conversation, learning styles, positive response to conversation in interaction and many more. I further elaborate on how to present the above-mentioned notions to children in a simplified manner and at the same time spark their interest in stories and animated films with an emphasis on perceiving, accepting, experiencing and understanding of both the content and unknown vocabulary. The final stage of reading is individual's motivation to encourage his or her inner experience through acceptance and the other way around as encouragement to accept new. Through continuous reading a child can learn to understand stories, animated films and look for their message and lesson. In the presentation I want to emphasize the importance of reading stories to small children from both books and various other media with the purpose of reaching an ending that is clear, precise and includes a meaningful morale. This message functions as a guidance to a child; it encourages an interest in developing personal interactions and new motivations. Each individual discovers new experience and finds motivation to develop senses and creative abilities.

Key words: recognition of personal motivations, interaction, learning lessons, summarizing, developing personal abilities.

Uvod

V samem uvodu bi želela napovedati, da je osebna motivacija posameznika skozi učni proces zelo pomembna. Da bi otroci lažje osvojili, razumeli posamezne nepoznane in nerazumljene besede, ki se pogosto pojavljajo skozi učni proces, in se seznanili z njimi, je zato treba neznanе in nerazumevajoče besede predstaviti na razumevajoč in preprost način. Velikokrat lahko posamezne izbrane besede predstavimo na prijeten in otrokom zanimiv način, in sicer tako, da otrokom preberemo življenjsko zgodbo, ki z vsebino izžareva razumevanje nepoznanih besed, dogodkov in navsezadnje vsebin.

Pri razrednem pouku so učenci prebirali knjigo "Anica in grozovitež". Vsak dan smo prebrani del vsebine v dogovoru z učiteljico razredne stopnje skupaj ponovili v podaljšanem bivanju. Dotaknili smo se prebranih sklopov in s pogovorom vzpodbujali medsebojno interakcijo in razmišljanja z razpravami o pravih in nepravilnostih, ki so jih izpostavili. Posamezne dogodke so otroci v pogovoru sprejeti iz različnih zornih kotov in jih različno tolmačili.

beseda razumevanje	tolmačenjepomen besede	občutek vedenje
ponižno	ne da da sem slabši žalosten	rečem kletvico
osamljeno	da da nima prijateljažalosten	nepomemben
nelagodno	da da neprijetno čuden občutek	kričim, brcam
onesposobiti	da da ne morem nič prestrašen	skrijem se
preceniti	ne ne strah	neprijeten sram

Tabela 1: Odzivi in razumevanje težjih besed v zgodbi.

Učenci se ob branju posameznih poglavij poglobijo v vsebino ter komentirajo, izražajo svoja doživljanja, razmišljanja, povezana z neznanimi besedami prek zgodbe (Tabela 1). Nepoznane ali neznane besed skušam med prebiranjem ob opazovanju prepoznati na njihovih obrazih, prek gest, mimike ali preusmerjanja pozornosti. Ti prepoznavni znaki mi dejansko sporočajo, ali učenci vsebino in neznane besede razumejo. Osredotočim se na njihove odzive, dražljaje, občutke in navsezadnje na vedenje. Z odzivi in dražljaji mi sporočajo tolmačenje in razumevanje posameznih besed z vključujočo vsebino. Pravzaprav pa so nekateri učenci že zelo dobro (pre)poznali pomen besed, da so tako samovoljno in (ne)obremenjujoče spregovorili o samem razumevanju in tolmačenju izpostavljenih besed v zgodbi. Hkrati se jih tako učijo z razumevanjem povezati z dogodki v zgodbi.

Vzporedno ob tem odgovarjajo na moja vprašanja, kako so nekatera dejanja in izpostavljene besede v njih vzbudili njihove občutke, doživljanja, spomine, pomisleke in navsezadnje predstavnost razumevanja prebranega dela zgodbe. Odgovori so si največkrat podobni med seboj, če vprašanje zastavimo celotnemu razredu z možnostjo posamičnega odgovarjanja. V primeru, da učenci lahko zapisujejo odgovore na listke, so ti lahko veliko bolj zanimivi in bogato opisani. Branje celotne knjige smo sestavljali po posameznih premorih in delčkih, da bi tako čim lažje in primernejše približali razumevanje celotne zgodbe. Učenci so se tako nazorneje soočili z jasnimi ali nejasnimi dogodki, s sporočili, z vsebinami in z nerazumljivimi besedami. Samo sprotno prebiranje je bilo usmerjeno in namenjeno, da z njim dosežemo tolmačenje besed in vsebin, ki so pomagale k lažjemu razumevanju in poglobljanju junakov s knjižnega sveta kot tudi z osebno interakcijo soočanja z doživljajskim svetom, ki ga je posamezni učenec na podoben ali enak način že doživel ter ga tako povezal z že znanimi izkušnjami. Nekateri so branje zgodbe podoživeli, drugi so se vživeli v junake in celotno vsebino zgodbe, nekateri pa se niso uspeli vživeti ne v prvo ne v drugo zgodbo, ampak so na novo sprejeli zgodbo in njeno doživljanje. Branje zgodbe je pri večini učencev vzpodbudilo enake občutke doživljanja zgodbe, saj so občutili strah. Strah je bilo primarno čustvo, ki je pri posameznikih ob spremljanju in povzemanju celotne zgodbe vzbudilo strah in celo anksioznost (močno bitje srca, potenje dlani, mežikanje z očmi, presedanje ...). Po prebrani knjigi sta sledila pogovor in refleksija na vsebino dogajanja v zgodbi. Zastavljeno vprašanje »Kako bi premagali ta strah?« je pri večini vzbudilo enak odziv, da bi preprečili strah in da raje ne bi vstopili v zanimanje za gledanje grozljivke, kot sta to storili deklci v zgodbi. »Kako pa bi že vnaprej lahko vedeli, da je film grozljivka, če ga nista poznali?« »Težko, nemogoče, bi se pozanimali,« so sledili odgovori. »Ali bi drugačne vrste film lahko vzbudil tudi kateri drug strah?« »Ja, seveda, vedno je lahko nek strah prisoten, morda že samo ta, da ne bi smeli gledati filma ali početi, česar starša nista dovolila, pa sta to kljub temu storili.« Za tem sta sledila odziv in refleksija celotne zgodbe, ki sta postali najboljši in najtemeljitejši del naloge. Učenci so v naslednjem koraku poiskali svojo zgodbo s čustvom strahu, se poglobili in opisali svoje občutke, misli, čustva in vedenje, ki se je v danem trenutku sprožilo. Odzivi na že doživete dogodke, ki so jih povedali učenci s pomočjo motiviranja zgodbe, so bili različni. Nekateri so ob misli na strah iz preteklosti pridobili neprijeten izraz na obrazu, ki je tako izražal notranji občutek grenkih ali slabih misli, povezanih z dogodkom, ki so ga doživeli. Spominjajo se ga tako, da so jokali, nekateri se bojijo pomisliti na stresni dogodek, ki so ga doživeli, drugi pa se raje izognejo že poznanim dogodkom, ker jim vzbujajo strah in se počutijo zastrašujoče. Pogovor o strahu je bil zelo globok in prepričljiv. Učenci ga prepoznajo že med šolskimi klopmi, če učiteljica ni zadovoljna z njihovim sodelovanjem, ko so vprašani za oceno, ko ušpičijo neumnost ali prejmejo obvestilo za starše, na katerega bodo morali doma odgovarjati ... Vse to in še veliko več bi lahko naštevali o strahu, ki jim vzbujajo neprijetne občutke, misli, čustva in vedenja.

Kje pa je tukaj sedaj motivacija? Motivacija za kaj, bi se vprašali?

Ja, res je, motivacija strahu se posledično samo še stopnjuje v anksiozno ali depresivno stanje.

Depresijo občutijo, ko se jim nenehno ponavlja zgodba, ki se je izogibajo, se je bojijo in si ne želijo ponovnega vstopa v ta neljubi in strahoviti svet, neželenih občutkov, čustev, misli in vedenja, ki se v njih sprožajo in poglobljajo v vse večje globine.

Učenci skozi zgodbo sprejemajo različna neprijetna čustva strahu. Ta v njih skozi dražljaje razmišljanja dogodkov podzavestno vzpodbudijo misli in razmišljanja, kako se temu izogniti ali jih obiti.

Motiviranost je prepoznavna v trenutku, ko učenci iščejo in se zavestno usmerjajo v iskanje boljše, lažje, pametnejše, dobre in pozitivne poti, smeri, dela, pogovora. Kar jim prinese novo in bogatejšo izkušnjo ob srečanju z oviro, ki se je bojijo, da se je v novem koraku in s srečanju previdno izognejo. V tem primeru je bil strah največja ovira zgodbe, ki se ga junakinji nikakor nista zmogli rešiti. Učenci

pa so že ob branju spoznali, da sta ravnali nespametno, ker nista poslušali navodil staršev, kar je vodilo motivacije. Tako se je prikradel »strah«, ki ju je presenetil, vznemiril, spravil v slabo voljo in v neprijeten položaj, ki ga nista znali rešiti sami.

Navsezadnje so učenci razumeli nauk zgodbe, ki je pomemben za vsako njihovo nadaljnjo izkušnjo in zgodbo, saj so spoznali, »da je zelo pomembno poslušati navodila ali upoštevati modre besede starejših, ki vedo več in želijo z navodili pomagati vsem, ki tega še ne poznajo, da se tako ne bi soočali z neprijetnostmi in bi se jim izognili«. Vsak nauk je vzpodbuden in pomemben del iskanja ob zaključku vsake prebrane zgodbe, saj tako naučimo in vzpodbudimo najmlajše k razmišljanju in interakciji vzpodbujanja ob iskanju osebnih motivacij, ki so lahko skozi pogovor ali branje zgodbe motivirajo in postanejo aktivne in vidne na področju, ki ga posameznik nezavedno nosi v sebi. Učenci tako prepoznajo svoje tihe ali nepoznane talente, ki s prebiranjem zgodb, pogovorom in motivacijo k vzpodbujanju prikritega talenta privrejo na površje. Prikrite sposobnosti so lahko tako veliko bolj vidne, jasne in izpostavljene na način, ki ga učitelj skozi interakcijo prebiranja zgodb poveže skozi čutenje in zaznavanje dogodkov, junakov v zgodbi, vključno s podoživljanjem in izražanjem motiviranosti pri nadaljnjem delu učnega procesa kot zaznavanje razvijanja osebnih sposobnosti, ki jih vzpodbudimo z prepoznavanjem nauka v zgodbi. Te motivacijske sposobnosti so lahko zelo različne. Nekateri otroci hitro zaznajo pomen in ton odnosa v interakciji, nasilje, strah, srečo, radost, žalost, bolezen, pogostnost pojavljanja nekaterih dejavnikov (dež, barve, ljudje, živali, vonj ...). Pomembno je, da smo dosledno pozorni in spremljamo njihovo zaznavanje, saj nam s tem sporočajo njihovo počutje razumevanje in senzibilnost na okoljske dejavnike, ki se med posamezniki zelo razlikujejo.

Literatura

Desa Muck (2001). *Anica in grozovitež*. Ljubljana. Mladinska knjiga.

Helena Novak (1990). *Zgradba in potek projektne učnega dela*. Projektno učno delo, drugačna pot do znanja. Ljubljana. DZS.

Nada Anič (2009). *Ocena študentov z učnimi težavami*. Društvo za vedenjsko in kognitivno terapijo Slovenije. Ljubljana.

BRALNE URICE KOT SPROSTITVENA DEJAVNOST

Povzetek: Branje širi domišljijo, bogati besedni zaklad in nas povezuje. Je zelo pomemben del človekovega življenja in delovanja, saj nas spremlja na vsakem koraku. Pristop k branju je pomemben že v predšolskem obdobju in predvsem starši so tisti, ki lahko otroku privzgojijo bodisi ljubezen do branja ali ga od njega odvrnejo. Namen prispevka je predstaviti branje kot sprostilno dejavnost v podaljšanem bivanju, ki lahko pomaga pri odpravi stresa in urjenju javnega nastopanja. Osredotočili se bomo predvsem na primer dobre prakse, kjer smo v okviru usmerjenega prostega časa brali različne vrste knjig. Učenci so lahko tudi sami izbirali knjige za branje in sedeli na mestih, ki so si jih sami izbrali. Ugotovili smo, da je branje lahko sprostitvena dejavnost, še posebej, če je povezano s poustvarjanjem, kar učence še dodatno pritegne.

Ključne besede: bralna pismenost, branje, zgodba, sprostitvena dejavnost, usmerjen prosti čas

READING HOURS AS A RELAXING ACTIVITY

Abstract: Reading expands the imagination, enriches the vocabulary, encourages creativity, which brings about new ideas. Reading and writing abilities continue to develop throughout the life span, the early childhood years—from birth through age eight—are the most important period for literacy development. Therefore, parents and teachers can inspire or distract a lasting love of reading. The purpose of this paper is to present reading as a relaxing after school activity that can help relieve stress and practice public speaking. We will focus mainly on good practice, for example, where we read different types of books as part of our focused leisure. Pupils were able to choose books to read and sit in places of their choice. We found that reading can be a relaxing activity, especially if it involves re-creating, which further engages pupils.

Key words: reading skill, reading, story, reading activity, focused leisure

1 Uvod

V splošnem velja, da je učinkovita vsaka metoda učenja in branja, če je učenec motiviran, vendar se premalo zavedamo pomena čustveno-motivacijskih dejavnikov, ki jih pogosto zanemarjamo. V procesu pridobivanja bralne pismenosti se le redko upoštevajo tudi otrokova stališča. Razlog za to gre iskati v dejstvu, da je učne dejavnike v učnem procesu težko opredeliti. Kadar želimo »ustvariti« uspešnega bralca je pomembno, da se ta zaveda, da je lahko branje tudi zanimivo. Glavni čustveno-motivacijski dejavniki, ki vplivajo na bralni uspeh oz. neuspeh, so stališče oz. odnos do branja, motivacija in interes za branje (Pečjak, 1999). Kakšen bralec bo postal otrok in kakšne bodo njegove bralne zmožnosti, je odvisno od njegovih sposobnosti in spretnosti ter od vpliva družinskega okolja. Kasnejša otrokova uspešnost branja in pisanja je povezana s tem, koliko je bil otrok v predšolskem obdobju deležen branja, kakšne zglede je imel, koliko je bil v stiku s knjigami in drugimi gradivi. Pomembno je, da otroka obdajajo raznovrstne knjige in druga bralna gradiva, primerna njegovi starosti. Kriterij za dober izbor otroške knjige naj bo kakovost besedila in ilustracij.

2 Branje

Branje je prisotno na vseh področjih našega življenja. Branje je skupek različnih, med seboj povezanih procesov. Gradišnik (1998) je zapisala, da je branje zahteven družten proces, ki vsestransko bogati človekovo osebnost. Gre za izobraževanje in pridobivanje znanja skozi življenje. Branje prispeva k boljšemu pisanju, poslušanju in razvitejšemu govoru, saj posameznik z branjem spozna izrazne možnosti jezika in pridobiva nove besede (Grosman, 2003). V obdobju odraščanja in tudi kasneje ima branje velik pomen. Predvsem v obdobju odraščanja ima branje dolgoročne učinke na razvoj mladega bralca. Vpliva na otrokov socialni, jezikovni, osebnostni razvoj in na razvoj njegove domišljije. Branje literature otroku omogoča uspešnejšo socializacijo in vključitev v družbo. Mladi bralec v literarnih junakih prepozna sebe, svoje težave, med junaki išče svoje vzornike in se z njimi poistoveti (Jamnik, 2000).

3 Bralna pismenost

Bralna kompetenca (bralna pismenost) je ena ključnih kompetenc formalnega izobraževanja, še posebej obveznega osnovnošolskega, saj je eno najpomembnejših »orodij« za uspešno in učinkovito XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja

učenje šolajočega se posameznika. Razvita bralna pismenost se operativno kaže kot razumevanje prebranega in učinkovitost pri reševanju problemov z branjem (Pečjak, 2010). Poznavanje pomena dejavnikov za bralno pismenost učenk in učencev je namreč pomembno za vzgojno-izobraževalno prakso, ker omogoča sistematičen razvoj tistih dejavnikov v okviru vzgoje in izobraževanja, ki imajo najmočnejši vpliv na razumevanje prebranega oz. na razvoj bralne pismenosti učenk in učencev (prav tam). Bralna pismenost je dolgotrajen proces, ki ga je treba sistematično načrtovati in izvajati od predšolskega obdobja v vrtcu do konca šolanja v osnovni in srednji šoli ter spopolnjevati vse življenje (Košak Babuder, 2012). Številni izobraževalni sistemi, med njimi tudi naš, umeščajo sodobni bralni pouk v t. i. komunikacijski model učenja jezika. Ta model pojmuje branje kot eno izmed štirih temeljnih komunikacijskih dejavnosti (poleg poslušanja, govorjenja in pisanja), ki ima za cilj usposobiti učenca za učinkovito jezikovno komunikacijo z okoljem (Pečjak in Gradišar, 2012).

V prvem vzgojnoizobraževalnem obdobju govorimo o stopnji začetnega branja in dekodiranja ter utrjevanja spretnosti branja. Ob koncu tega obdobja učenci že veliko besed preberejo avtomatizirano, njihova kognitivna zmožnost pa je usmerjena v procesiranje pomena. Na tej točki razvoja so učenci pripravljene za prehod iz učenja branja na branje za učenje (Carnine idr., 2004).

V času šolanja so torej za razvoj branja odločilna prav prva leta šolanja, poleg tega pa je branje dejavnost, ki jo je treba vaditi. Težko je reči, da obstaja samo ena možnost spodbujanja učencev k branju. V prvi vrsti je pomembno, da poznamo učenca ter upoštevamo njegove interese in sposobnosti, poleg tega pa je potrebno vplivati predvsem na njegovo razumevanje in pojmovanje branja. Učitelj je tisti, ki je zadolžen za to, da učenci razvijejo bralno pismenost in zanimanje za branje, po drugi strani pa lahko starši že pred vstopom v osnovno šolo, na področju branja, storijo veliko, in sicer s pozitivnim odnosom do knjig in glasnim branjem. Učitelji in starši predstavljajo otroku bralni model, zato je pomembno, da je ta kar se da pozitiven.

4 Bralne urice kot sprostitvena dejavnost

Ena od sestavin podaljšanega bivanja je tudi usmerjen prosti čas, torej učenčev čas po opravljeni domači nalogi in deloma usmerjen s strani učitelja. Usmerjen prosti čas je najbolje izkoriščen, če je dobro načrtovan in obogaten z aktivnostmi, ki so učencem blizu. Ker Letni delovni načrt podaljšanega bivanja predvideva tedenske tematske sklope, smo v skupini vsak teden čas namenili tudi branju knjig, ki so se tematsko nanašale na obravnavan sklop. Ta čas smo poimenovali bralne urice. Nemenje so bile sprostitvi učencev po opravljanju domačih nalog. Sprva je knjige prinesla učiteljica, ko pa je branje postalo stalnica, so knjige lahko iz knjižnice ali od doma prinesli tudi učenci in jih sami tudi brali. Učitelj jih je usmeril le glede na temo tistega tedna. Seveda smo včasih naredili tudi izjemo in brali po prosti izbiri učencev. Tako se ohrani tudi motivacija za branje. V nadaljevanju bomo opisali primer oddelka podaljšanega bivanja 1. razreda v kombinaciji s 3. razredom. Za dejavnost bralnih uric je bila to odlična kombinacija, kajti tretješolci so zelo radi aktivno sodelovali pri branju. Ko smo pričeli z dejavnostjo bralnih uric, je bilo to za učence nekaj novega. Učenci so bili nad tem, da jim bo učiteljica brala knjige navdušeni.

Po končani domači nalogi sem učencem povedala, da sledi branje pravljic. Povabila sem jih, da se mi pridružijo – se posedejo okoli mene, se usedejo na tla na blazino, sedijo za mizo ipd. Nekateri so ostali v igralnih koticčkih. Od učencev nisem zahtevala, da morajo sedeti ob meni, lahko so bili razporejeni po razredu. Edini pogoj je bil, da so med branjem tiho. Sprva se je kar nekaj učencev odločilo, da ostanejo v igralnih koticčkih. Prvih nekaj tednov sem knjige samo brala, jim kazala ilustracije, razlagala besede ipd. Vse to z namenom, da se navadijo na dejavnost. V začetnih tednih sem opažala, da se je čedalje več otrok pridružilo poslušanju. Ko smo se na dejavnost navadili, sem sprva z učenci po branju vodila dejavnost razgovora. O prebranem smo se ustno pogovorili. Zastavila sem jim enostavna vprašanja, nato pa jih pustila, da je vsak o prebranem nekaj povedal. Ker so prvošolci zelo zgovorni, smo se dogovorili, da se posedemo v krog in po vrsti izražamo svoje misli. Prvošolci so seveda na vprašanja odgovarjali besedno skromnejše kot tretješolci. Zanimivo je bilo opazovati, kako so prvošolci z navdušenjem poslušali tretješolce in obratno. Marsikdaj je bila časa skoraj premalo, da je lahko vsak izrazil svoje mnenje. Po nekaj mesecih smo dejavnosti pogovora dodali dejavnost poustvarjanja. Po končanem pogovoru sem prvošolce in tretješolce nagovorila, naj poskusijo prebrano oz. slišano slikovno izraziti. Ko so s poustvarjanjem končali, smo si izdelke skupaj ogledali. Večina risb je bilo sicer narisanih na podlagi vidnih ilustracij v knjigi, nekateri pa so res narisali risbe s pomočjo svoje lastne domišljije. Kreativnost v risanju je zelo pomembna, saj sliko najpogosteje potrebujemo pri procesu pomnjenja.

Za prvošolce je bila dejavnost risanja zelo zanimiva, saj črk še ne poznajo, za nekatere tretješolce pa je risanje kmalu postalo nezanimivo. Večkrat sem jim pri dejavnosti poustvarjanja dala navodilo, naj zgodbo nadaljujejo. Nato pa so jo lahko glasno prebrali še drugim. S tako dejavnostjo učenci pridobivajo na samozavesti in se urijo v javnem nastopanju. Prvošolci so jih vedno z zanimanjem poslušali. Včasih sem tretješolcem dala navodilo, naj na prebrano napišejo pesem/uganko/izštevanko ipd. Večini učencev je to predstavljalo izziv. Pomembno je bilo tudi to, da so lahko učenci sami brali knjigo sošolcem. To so bili večinoma tretješolci. Že samo branje pred razredom je za nekatere učence zelo stresna situacija, zato smo v podaljšanem bivanju ta stres premagali in se urili v javnem nastopanju.

Zaključek

Kot učiteljica slovenščine sem v oddelkih podaljšanega bivanja poudarjala pomen branja in bralne pismenosti. Dejavnosti branja in poustvarjanja so učenci dobro sprejeli in radi pri tem sodelovali. Učitelj mora biti pri izbiri knjig pozoren na vsebino in dolžino, saj morajo biti zgodbe kratke, jedrnate, po možnosti poučne. V nasprotnem primeru se učenci začnejo hitro dolgočasiti. Bralna pismenost ni samo predmet učnih ur slovenščine, ampak bi moral biti večji poudarek pri vseh predmetih, kajti bralna pismenost je pogoj za uspešno delo pri vseh učnih predmetih. Z branjem se otroci razvijajo v misleča, čuteča in empatična bitja. Širijo in poglobljajo si besedišče in se učijo osredotočanja. Vstopajo v različne svetove in usode, zaradi česar svet vidijo tudi skozi oči, ki so drugačne od njihovih. Otroci, ki berejo, so bolj ustvarjalni, bolje razumejo sebe in svet in so uspešnejši tako v šoli kot pozneje v življenju. S prispevkom smo (1) prikazali, da je lahko branje dejavnost, ob kateri se učenci sproščajo, (2) doprinesli in prispevali k boljšemu razumevanju učenčevih čustveno-motivacijskih dejavnikov in (3) na primeru dobre prakse prikazali, da se lahko učenci s pomočjo branja urijo v javnem nastopanju in tako premagajo stres.

Literatura

- Carnine, D. W. idr. (2004). *Direct instruction reading* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Gradišnik, I. (1998). *Branje*. V: *Vzporedja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Grosman, M. (2003). *Pomen branja za posameznika in širšo družbo*. V: *Beremo skupaj* (ur. M. Blatnik Mohar). Priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jamnik, T. (2000). *S knjigo v svet*. V: *Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40-letnici bralne značke*. Ur.: Igor Saksida. Ljubljana: Rokus.
- Košak Babuder, M. (2012). *Bralno razumevanje in razvoj branja za učenje pri otrocih iz manj spodbudnega okolja zaradi revščine*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Pečjak, S. (1999). *Osnove psihologije branja; spiralni model kot oblike razvijanja bralnih sposobnosti učencev*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 9–61.
- Pečjak, S. in Gradišar, A. (2002). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 38–72.
- Pečjak, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

SPODBUDNO OKOLJE USTVARJAMO S POVEZOVALNIMI VEŠČINAMI

Povzetek: Mnogo učiteljev podaljšane bivanja je ob koncu svojega delavnika utrujenih, brez energije, razočaranih, saj se dan ni odvil po njihovih načrtih. Pričakovanja, ki jih učitelj goji do svojega dela, pričakovanja, ki jih učitelj goji do učencev, vodstva, niso izpolnjena. V prispevku predstavljam vidik ustvarjanja spodbudnega okolja ne le za otroke temveč tudi za učitelje same s pomočjo povezovalnih veščin. Veščine koristne za medsebojne odnose ne le v podaljšanem bivanju, ampak tudi pri pouku in življenju na splošno. Ko učitelj uporablja povezovalne veščine, se ozračje v razredu sprosti, napetost mine, disciplinski problemi se zmanjšajo, ker pričnejo učenci sodelovati. Mnogo bolj uspešen način kakovostnega dela je uporaba povezovalnih navad kot razdiralnih. Med slednje sodijo nagrajevanje, kaznovanje, tekmovanje, primerjanje ... Čeprav je učenec glavni akter, je sprememba v učitelju ključna.

Ključne besede: povezovalne veščine, podaljšano bivanje, Teorija izbire, medsebojni odnosi

A STIMULATING ENVIRONMENT IS CREATED BY USING CONNECTING RELATIONSHIP HABITS

Abstract: Many after-school class teachers finish their workdays feeling exhausted and disappointed because the day did not go according to plan. The expectations a teacher has of his work, pupils and school leadership are often not fulfilled. In this article we present the aspect of using connecting relationship habits to create a stimulating environment for pupils and teachers. Connecting relationship habits are beneficial for interpersonal relationships not only in school and after-school classes but for life in general as well. If a teacher adopts connecting relationship habits, the atmosphere in class becomes relaxed, tensions disappear, the number of discipline problems decreases, and pupils start cooperating. Using connecting rather than disconnecting relationship habits (such as rewarding and punishing, competing, comparing, etc.) is a much more successful approach to quality teaching. Even though pupils are key players, the change in the teacher is key.

Key words: connecting relationship habits, after-school classes, theory of choice, interpersonal relationships

Uvod

Pred sedemnajstimi leti sem začela svojo karierno pot kot pripravnica na samostojnem delovnem mestu učiteljice razrednega pouka v 3. razredu osemletke. Tekom let sem poučevala učence od 1. do 5. razreda in bila pogosto tudi v podaljšanem bivanju. Moje doživljanje otrok in dela z njimi se glede starosti otrok, glede na to ali imam pouk ali podaljšano bivanje, ne razlikuje. Razlikuje se po tem, da je v podaljšanem bivanju več časa za proste dejavnosti, ko lahko gradiš na odnosu s povezovalnimi veščinami. Letos sem učiteljica v podaljšanem bivanju. Zaradi razmer sem razporejena po dnevih v treh različnih skupinah, v dveh prvih in enem tretjem razredu. Rada opravljam svoj poklic in otroška radovednost ter pripravljenost sodelovati me navdušujejo. Vsako leto pa se na razred pojavi otrok ali dva, ki vedensko odstopata od ostalih. Ti otroci so bili zame vrsto let izziv, a me je delo z njimi tudi izčrpavalo. Prvo leto je bilo v razredu 18 učencev. Snovno in didaktično podporo mi je zagotavljala krasna učiteljica starega kova. Učenci so sodelovali, se učili, bili radovedni in med seboj so se razumeli. Manjše medsebojne težave so ali smo reševali sproti. Vedenjskih težav ni bilo, razen pri enem učencu, ki je bil učno povprečen, vedenjsko pa je močno izstopal.

Učencem je govoril grde besede, bil žaljiv do sošolcev, ni znal pristopiti k vrstnikom, delo v paru ali skupini je bilo nemogoče. Verbalno in fizično nasilje je kar puhtelo iz njega. Stalni konflikti, razdor in kaljenje delovnega procesa. Podpisi, pogovori s starši, črne pike, nalepke, štempijke ... so kar deževalo. Počutila sem se nemočno.

Naslednje leto sem svoje delo pričela na šoli, kjer poučujem še danes. Poučevala sem dva oddelka, kjer sem dopolnjevala polovično invalidsko upokojeni učiteljici. Polovico delavnika v 3. in polovico v 4. razredu osemletke. V obeh razredih pa so učenci sodelovali, se učili, bili so radovedni in se med seboj razumeli. Uživala sem. Manjše medsebojne težave so ali smo reševali sproti. Vedenjskih težav ni bilo, razen pri enem učencu v 3. razredu. Učno je bil nekje v povprečju, vedenjsko pa je močno izstopal. Učencem je govoril grde besede, ni znal pristopiti k vrstnikom, delo v paru ali skupini je bilo skoraj nemogoče. Bil je tudi fizično nasilen. Leto prej je sošolki celo zlomil roko. Stalni konflikti,

razdor in kaljenje delovnega procesa. Nalepke, pogovori s starši, sestanki, svetovalna služba, prepoved igre ... Z vmesnimi izboljšanji smo čakali, da to »dobo« preraste.

V 4. razredu pa je bilo deklet, ki se v skupino deklet nikakor ni moglo vključiti. Razred je bil poln vodljivih, učljivih učencev brez večjih težav. V naslednjih treh letih sem imela generacijo devetnajstih otrok in jim bila razredničarka od 1. do 3. razreda. Skupina otrok je bila vodljiva, učljiva, razen dveh učencev z učnimi težavami in ponovno le en otrok s hudimi vedenjskimi težavami. Podobna zgodba kot prejšnja leta. Rada imam svoje delo, le med delom z otroki z vedenjskimi težavami sem se izčrpavala, saj sem bila okupirana z iskanjem načinov s katerimi bi jih motivirala, saj sem verjela, da obstaja način, kako pripraviti nekoga v nekaj. Zdaj raje kot motiviram otroka rečem, da se z njim usklajujem, da sem našla nov način usklajevanja z otrokom, ki ima drugačne vedenjske vzorce.

Podobna zgodba se ponavlja letos v podaljšanem bivanju, v vseh treh oddelkih. Ponovno je večina učencev vodljivih, samoiniciativnih in dobro sodelujejo. V vsakem oddelku se najde otrok, ki v vedenju odstopa od večine, a metoda, ki jo uporabljam zadnje dve leti je drugačna. Res potrebujem več časa, a je dolgoročno uspešnejša. Rdeča nit vseh zapisov in tudi nadaljnih so učenci, ki v vedenju odstopajo od mojih pričakovanj, ki so bili zame vedno problem, a tudi izziv. Nikoli se nisem predala, vedno sem iskala. Iskala sem nove in nove načine, ki bi delovali, in jih našla. Take, ki so delovali. Delovali so krajši čas, včasih tudi dlje, a nikoli za vedno. Ni konca vsem možnim poskusom »krotenja vedenjcev«.

Nekaj preizkušenih metod, ki delujejo trenutno, navidezno, kratek čas:

- tekmovanje,
- nagrajevanje,
- kaznovanje,
- primerjanje,
- pohvala ...

Z velikim vložkom energije, organizacije, priprav, razlag pravil, so metode uspešne za doseganje mojih ciljev z učenci. Izjemno so uspešne, saj so učenci skoraj vedno zainteresirani za nove stvari, po naravi so radovedni. Zunanja motivacija je vedno delovala, a je meni kot učiteljici vzela ogromno energije. Vrsto let raziskovanja ter spoznavanja novih in novih načinov me je pripeljalo do literature o Teoriji izbire in študija Realitetne terapije.

Prej omenjene metode avtor in razvijalec Realitetne terapije in Teorije izbire poimenuje razdiralne navade, vedenja, metode. „Škodljive navade so: grajanje, obtoževanje, pritoževanje, sitnarjenje, grožnje, kaznovanje in podkupovanje.“ (Glasser, 2001, str. 20) Po njegovo obstajajo tudi povezovalne navade, metode, ki so: „skrbnost, poslušanje, podpiranje, prispevanje, spodbujanje, zaupanje in prijateljstvo.“ (Glasser, 2001, str. 32)

Da tudi sama zaznam razliko, mi pomaga en od aksiomov, ki veljajo za Teorijo izbire. To je:

„Edina oseba, katere vedenje smo zmožni kontrolirati, smo mi sami. Če smo pripravljeni umreti ali prenašati bolečine, nas nihče ne more pripraviti, da bi storili nekaj, kar nočemo.“ STRAN CITATA Menim, da ga ni človeka, da mu ne bi bil pomemben odnos z drugim človekom in dobro počutje ob njem. Tudi učenci se želijo dobro počutiti ob učitelju in ob vrstnikih.

Pri vsakem vedenju učenca se zavedam, da je njegovo vedenje namensko. Sprašujem se, kaj je njegov namen, ko z glasnim oglašanjem, komentiranjem, moti delo in pogosto ga tudi vprašam po namenu. Občasno takoj, mnogokrat ob priložnosti, ko ni prisotnih ostalih učencev. S tem poskrbim zase, ker mi je mar za razumevanje učenca in njegovega vedenja, da izključim potencialni namen vznemirjanja mene kot učiteljice, ki nekaj hoče od njega. Z učencem se stalno poskušam usklajevati, ko me zanima njegov namen vedenja, njegovo počutje, pričakovanja. Prepričana sem, da s tem vedenjem gradim na odnosu.

Vedno imam na voljo vrsto metod, da učnec takoj prekine z motečim vedenjem. Gre za nepovezovalne metode, ki imajo hiter učinek a na dolgi rok ne gradijo na dobrem odnosu in zaupanju.

Lahko:

- grajam (Spet se oglašaj!, Ne moreš biti tiho kot ostali?, Kaj je narobe s tabo?, Stokrat sem že povedala, da je moja pravica in pravica vrstnikov imeti mir pri delu!),
- obtožujem (Vsaj tiho bodi, če ne znaš!, Nisi se učil, ne znaš rešit naloge, sedaj pa motiš ostale!),
- se pritožujem in sitnarim (A si pri drugih učiteljih tudi tak?, Vsi lahko tiho delajo, ti pa se vedno oglašaj. Vsak dan isto!),
- grozim (Prosim, da si tiho in delaš, sicer boš prinesel beležko in odnesel podpis staršem ... te bom

poslala k ravnatelju ... bom poklicala starše ... se boš šel pogovarjat v šss ...),

- kaznujem (Prinesi beležko in starši naj podpišejo!, Ko se bodo drugi igrali, boš ti sedel na svojem mestu!),

- podkupujem (Za cel teden namejanih štempilkic dobiš bonbon!, Če boš cel teden brez črne pike, te bodo starši peljali v živalski vrt.).

Vedno bolj pogosto izbiram povezovalne veščine, ki so skrbnost, poslušanje, podpiranje, prispevanje, spodbujanje, zaupanje in prijateljstvo.

Konkreten primer uporabe povezovalnih veščin

V eni od skupin OPB je deček, ki stalno krši razredna pravila, kot so:

- ko ima nekdo besedo poslušam,
- če želim dobiti besedo, dvignem roko in počakam,
- pred malico si umijem roke in pripravim pogrinjek,
- v učilnici ne tečem, hodim ...

Deček je razgledan, ima rad matematiko, mislene izzive in je poln energije. Razredničarka išče rešitve, ki so nekaj časa in delno uspešne. Sporočanje staršem, zbiranje nalepk ... Vse delujejo, a le nekaj časa. Sama v podaljšanem bivanju skušam graditi odnos s povezovalnimi veščinami: pokažem, da mi je mar zanj, ga poslušam ...

Primer:

Med prosto igro na zunanjem igrišču je deček vrgel na cesto kamen(ček) ravno, ko je mimo peljal avto. Z mirnim tonom sem ga poklicala in deček je prišel k meni:

U – učitelj, D – deček

U: „Je bilo tole dejanje sedaj dobro?“

D: „Kaj?“

U: „Se ti zdi, da je metanje kamenja na cesto dobro?“

D: „Ne vem.“

U: „Je kakšen poseben namen, da si vrgel kamen na cesto?“

D: „Saj je bil samo kamenček.“

U: „Pojdi in poišči kamenček podobne velikosti in mi ga prinesi pokazat, da bova vedela o čem govoriva.“

Gre in kar nekaj časa išče. Sama ga opazujem. Pride.

D: „Ne najdem čisto istega.“

U: „Pojdi poiskat približno enakega.“

Gre in pride.

D: „Takle.“

U: „Kamen res ni velik. Je kamenček. Se ti zdi, da je koristno metati kamenje na cesto?“

D: „Ne vem.“

U: „Jaz menim, da lahko pride do poškodbe vozila. Bi bilo tvojemu očetu ali mami všeč, če bi otroci metali kamenje v vaš avto?“

D: „Ne.“

U: „Se ti zdi torej metanje kamenja na cesto dobra odločitev?“

D: „Niti ne.“

U: „S kakšnim namenom si ga vrgel na cesto?“

D: „Da bi zdel luknjo.“

U: „Če je tako, si izberi kakšno drugo luknjo ali mečite kamenčke v vedro, ki ga imate za igranje. Verjamem, da je to zanimivo, a metanje na cesto je nevarno. K sreči se ni zgodilo nič hujšega.“

D: „Ja.“

U: „Sedaj se usedi na klopico in o tem razmisli. Pridi mi povedat, o čem si premišljeval.“

Po slabih desetih minutah se je deček prišel pogovorit. Pogovarjala sva se o tem, kdo se odloči o tem, ali bo on vrgel kamen ali ne. Če je namen ciljanja tarče, lahko vzame vedro in meče kamenčke vanj, lahko tudi prešteva, koliko jih je kdo zadel. Tudi sam je iskal vedenja, ki so sprejemljiva in v okviru šolskih in moralnih okvirjev. Jaz, kot odrasla oseba, sem tista, ki okvirje in namen pravil, pozna. Med skoraj deset minutnim pogovorom sem začutila svojo mirnost, mirnost otroka in ne napetosti, z različnimi pogojevanji, kaznovanji ali grožnjami. Seznanila sem ga, da bom o tem verjetno govorila z njegovo mami, ki ga pride iskat.

Po tem dogodku čutim, da me otrok bolj sprejema in upošteva, mi zaupa. Mirno lahko rečem, da

sem v njegovem vrednostnem sistemu in mu je pomembno, da se dobro počuti ob meni. Veliko bo še neprijetnih situacij, tudi nevarnih, saj imam vsako leto druge otroke. Po tem bi se lahko počutila slabo, nemočno, obupano, utrujeno, ker ni in ni konca. Nerealno je pričakovati, da takih situacij, vedenj otrok ne bo, saj se vendar učijo in šele spoznavajo delovanje sveta in družbe. Na njihovi poti sem lahko mačka, ki lovi miši, lahko pa sem samo človek, ki jim prisluhne, jih razume in jih usmerja k razmišljanju o svojih dejanjih in njih samih.

Literatura

Marken S R, Carey A T. (2016). Smo kontrolirani ali kontroliramo?. Kranj: Evropski inštitut za realitetno terapijo.

Powers, W T. (2016). Umevanje vedenja. Kranj: Evropski inštitut za realitetno terapijo.

Glasser, W. (2001). Vsak učenec je lahko uspešen. Radovljica: Mca.

Glasser, W. (1998). Teorija izbire: Nova psihologija osebnosti. Radovljica: Top.

NARAVOSLOVJE KOT SPODBUDA ZA USTVARJALNI GIB

Povzetek: Ustvarjalni gib je aktiven pristop učenja in poučevanja raznih vsebin s pomočjo telesa. Opredelimo ga kot pristop, oziroma način dela, pri katerem otroci z gibanjem izražajo, oblikujejo in ustvarjajo različne učno-vzgojne vsebine. Učenci v prvi triadi imajo veliko potrebo po gibanju. Razvojna psihologija že dolgo ugotavlja, da gibanje močno vpliva na miselni razvoj. Dogajanje v naravi in neposreden stik z živo in neživo naravo motivira otroke za odkrivanje novih načinov gibanja, razvijanje orientacije v telesu in spoznavanje pomena gibalnih izrazov. Z vnašanjem gibanja ustvarjamo sproščeno počutje, hkrati pa spodbujamo otrokov socialni, emocionalni, psihomotorični in intelektualni razvoj.

Ključne besede: gibanje, narava, ustvarjalni gib, učenci.

SCIENCE AS A STIMULUS FOR THE CREATIVE MOVEMENT

Abstract: The creative movement is an active approach to learning and teaching various contents with the help of the body. We define it as an approach, or a way of working, in which children express, shape and create various learning contents through movement. Students in the first triad have a great need for movement. Developmental psychology has long found that movement strongly influences mental development. Events in nature and direct contact with animate and inanimate nature motivate children to discover new ways of moving, develop orientation in the body and learn about the meaning of movement expressions. By introducing movement, we create a relaxed well-being, while at the same time encouraging the child's social, emotional, psychomotor and intellectual development.

Key words: movement, nature, creative movement, students.

Uvod

Ko govorimo o ustvarjalnem gibu kot pristopu za učenje in poučevanje različnih vsebin kurikulumu, se naslanjamo na dve področji; na eni strani na gibanje, na drugi pa na umetnost. Pri implementaciji ustvarjalnega giba v šolski prostor sta to dve neločljivi celoti, saj pristop zagovarja proces učenja, kjer uporabljamo gibanje, po drugi strani pa se skozi gib tudi izražamo in osebno rastemo. Pristop torej vzporedno dosega cilje gibalnega področja in umetnostnega področja v smislu integracije oziroma medpredmetnega povezovanja.

Gibanje otroka

Najpogostejše dejavnosti otroka so igra, gibanje in ustvarjanje. Potrebi po gibanju in igri sta pri otroku najprimernejši (Geršak, 2006). Pomembno je, da se otrok igra s svojim gibanjem in fizično raziskuje svojo okolico. Otroci se spontano in naravno gibljejo. Nihče jih ne uči, kako se na primer kotaliti po travi. Gibalne in plesne izkušnje lahko pripomorejo k integraciji fizičnega in emocionalnega ter tako usposablajo otroka ali odraslega za ustrežnejše odzivanje na okolje (Kroflič, 1999). Vse kar je živo, otroke motivira. Nemalokrat opazimo otroka s široko odprtimi očmi, včasih celo ustni, z visoko stopnjo koncentracije, ki je v stiku z živim popolnoma zatopljen v doživljanje. Za to stopnjo je značilna močna vpletenost otrokovih čustev. V takem stanju je otrok močno dojemljiv za sprejemanje vsega novega. V naravoslovnem delu dejavnosti izhajamo iz neposredne izkušnje. To je najuspešnejši način poučevanja naravoslovja. Visoka stopnja motivacije, vpletenost vseh čutil in čustev v neposredni izkušnji omogočata trajno in uporabno znanje ter oblikujeta osebni odnos do doživetega. Zgodnje naravoslovje so barve, oblike, glasovi, vonjave, občutki... Besede tukaj skoraj niso potrebne. Gibanje v naravi je eden najočitnejših pojavov, ki ga opazimo v živi naravi (gibanje živali, rastlin) kot tudi v neživi (tok vode v potoku, gibanje oblakov...). Zaradi tega je narava bogat vir vzorcev in spodbud z gibanje. Živa narava še posebej močno vpliva na otroke. Doživljajo jo z vsemi čutili in s celim telesom. Naravne objekte želijo pobožati, doživeti v gibanju, povohati... V doživljanje narave so močno vpletena otrokova čustva. Pogosto lahko opazimo, da otroci v stiku z živaljo spontano pričnejo oponašati njeno gibanje. V sebi čutijo potrebo po gibalnem podoživljanju čustveno močnega doživetja. Učitelj naj bi takšno gibalno izražanje spodbujal. Pri tem lahko otroka usmeri k še natančnemu opazovanju. Učitelji in učenci naj bi svoje znanje zajemali neposredno pri izviru, v naravi... Videoposnetki, knjige, revije- vse to je drugotnega pomena in ne more biti edini vir spoznavanja naravoslovnih tem, a je lahko zelo dobra nadgradnja pri gradnji iz neposredne

izkušnje. Ena od glavnih nalog učitelja je, da učencem omogoči čim več bivanja na prostem. Že spontana igra okoli dreves, grmov in travniškimi bilkami spodbuja radovednost otrok. Da lahko učitelj deli navdušenje nad naravo, mora v sebi skrbno gojiti svojo občutljivost za naravo. Le tako bo znal deliti navdušenje nad naravo z otroki. Naš bistven cilj je oblikovanje spoštljivega odnosa do narave, saj bodo ti otroci nekoč sprejemali odločitve v zvezi z upravljanjem okolja in varovanjem narave. Poleg aktivnega fizičnega udejstvovanja je pri ustvarjalnem gibu ravno tako pomembno umirjanje ter sproščanje duha in telesa. Z raznimi meditativnimi igrami se učenci umirijo in občutek notranjega miru prenesejo na ostale učence v skupini. Novejše raziskave nevroznosti poročajo, da možgani dobro delujejo le, če jih občasno »izklopimo«. Z uporabo sprostitvenih tehnik učencem omogočimo boljše razumevanje celote. Vendar pa učencev k sprostitvenim vajam ne smemo siliti. Pomembno je, da imajo učenci vedno priložnost, da ubesedijo svoje občutke, ki jih doživljajo ob teh vajah (Kroflič, 1999). Otroci dojemajo svet na bistveno bolj meditativen način kot odrasli. Med igranjem so osredotočeni le na eno aktivnost in z lahkoto pozabijo na okolico ter se potopijo v dialog z rastlinami in živalmi, vidijo različna pravljicična bitja in se pogovarjajo z igračami. Pri sprostitvenih vajah se otroci naučijo umirjanja in osredotočanja na eno stvar, česar jim dandanes zelo primanjkuje (Srebot in Menih, 1996). Sprostitvene tehnike pozitivno vplivajo na vključevanje učencev v skupino, učinkujejo na zmanjšanje agresivnosti, povečujejo strpnost in prispevajo k boljšemu razumevanju med sošolci in jih lahko uporabimo skoraj v vseh etapah učnega procesa, pri vseh predmetih (Geršak, 2013).

Zaključek

Učitelji precej dobro poznajo pojem ustvarjalni gib. Njihova stališča so predvsem pozitivna, prav tako pa je uporaba ustvarjalnega giba glede na izbrani vzorec precej visoka. Ustvarjalni gib zmanjšuje negativne učinke in stres pri učencih in učiteljih in omogoča boljšo pozitivno energijo. S tovrstnim pristopom otroke navajamo na sodelovanje, reševanje problemov v skupini, na upoštevanje drug drugega, različnost, strpnost in prijateljske odnose. Menim, da je z vpeljanim ustvarjalnim gibom počutje v razredu precej boljše. Gre za odlično metodo, s katero lahko učencem omogočimo celostni razvoj in s katero učenci snov doživijo na drugačen način. Prav tako pa lahko ob koncu učne ure, ki je potekala ob uporabi ustvarjalnega giba rečemo, da smo naredili nekaj pozitivnega zase, za svoje telo in dušo ter z nasmehom na obrazu zapustili razred.

Literatura

- Geršak, V. (2013). Utelešena učna vsebina: z ustvarjalnim gibom do trajnega znanja. Vzgoja izobraževanje.
- Kroflič, B. (1999). Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče učiteljev. Ljubljana: Založba ZPS d.o.o.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (ur.) (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Menih, K., Srebot, R. (1996). Potovanje v tišino. Sprostitvena vzgoja za otroke. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Schmidt, G., Kos M., (2010). Plesno izražanje in naravoslovje. Ljubljana: samozaložba.

EVALVACIJA DELA V ODDELKU PODALJŠANEGA BIVANJA

Povzetek: Učitelj v oddelku podaljšanega bivanja ima, v primerjavi z učiteljem razrednega pouka, več svobode pri kreiranju in ponujanju vsebin za učence. V okviru oddelka podaljšanega bivanja se učitelj v sodelovanju z učiteljem razrednega pouka sistematično osredotoča tako na učno kot tudi vzgojno področje. Didaktična pestrost učence motivira, od njih zahteva razmišljanje, ustvarjanje, predvsem pa globinski miselni napor. Učencem tako ponujamo široko paleto aktivnosti, ki temeljijo na povečanem obsegu gibanja, hidracije in aktivnih metodah učenja. V prispevku bo predstavljen potek dela v oddelku podaljšanega bivanja (ustvarjalno preživljanje časa, samostojno učenje, čas za kosilo in sprostitvene dejavnosti). Hkrati bodo izpostavljene tudi prednosti in omejitve tovrstnega dela. Z namenom izboljšave je bila opravljena tudi kratka evalvacija dela v oddelku podaljšanega bivanja.

Ključne besede: učenec, učitelj, učno okolje, evalvacija

EVALUATION OF WORK IN THE AFTER-SCHOOL PROGRAM

Abstract: After-school teacher has, in comparison with a primary school teacher, more freedom in creating and offering contents to students. After-school teachers are cooperating with primary school teachers in order to systematically fulfill the teaching and educational segments. Didactic diversity motivates the students, involves them to think, create and requests especially from them mental efforts. We offer our students a wide range of activities, based on increased range of exercises, hydration and active learning methods. In the article the work in the after-school program is presented (creative spending of time, independent learning, time for lunch and relaxation activities). At the same time, the advantages and limitations of such working type will be highlighted. In order to make something better and reach certain improvement goals, a short evaluation of the work in the after-school program was also performed.

Key words: student, teacher, learning environment, evaluation

1 Uvod

Kakovost šole je močno povezana z varnim in spodbudnim učnim okoljem, kar kaže na vrsto ugodnih posledic kot so zagotavljanje možnosti za učenje, boljši učni dosežki, vključenost. Koncept varnega in spodbudnega učnega okolja se deloma prekriva s konceptom šolske kulture in klime. Tako lahko šolsko kulturo razumemo kot vrednostni sistem šole, kot sklop prevladujočih prepričanj in vrednot, ki se kažejo v specifičnih normah, stališčih, pričakovanjih, predsodkih, stereotipih, navadah in praksah. Medtem ko šolska klima temelji na skupnih zaznavah in doživljanjih, šolska kultura temelji na skupnih prepričanjih in vrednotah. Trajnostna pozitivna šolska klima spodbuja razvoj mladih in učenje, ki je potrebno za produktivno, prispevajoče in zadovoljno življenje v družbi, kjer vsak prispeva po svojih močeh (Brejc in Širok, 2019).

Raziskave (TIMSS, 2007 in 2008; PIRLS, 2011) kažejo na velik pomen, ki ga ima varno in spodbudno učno okolje na kakovost in uspešnost vzgoje in izobraževanja. Ugotovljena je bila povezanost med šolsko klimo in dosežki učencev. V šolah, kjer prevladuje pozitivna klima, učitelji bolj sodelujejo med seboj, se timsko bolj povezujejo in učence aktivneje vključujejo v pouk. Šolska klima je poleg dosežkov učencev vzporedno povezana tudi z osebnimi in skupinskimi stališči. Pozitivni odnosi med vrstniki hkrati vplivajo tudi na dobro počutje učencev v šoli in pripomorejo k njihovi višji samopodobi.

Zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja je tudi v oddelkih podaljšanega bivanja izredno pomembno, zato se trudimo delovati v skladu z načeli varnega in spodbudnega učnega okolja:

vsi učenci so videni; vsi učenci so slišani; imajo možnost biti aktivni – prispevajo svoj delež k dobrim rezultatom; imajo prostor za izražanje svojih mnenj in kritičnega pogleda (kompetenca kritičnega razmišljanja); pouk prilagojen posameznikom; imajo možnost izraziti svojo težavo, stisko.

Na naši šoli dajemo velik poudarek gibanju, ki je osnovni način komunikacije živih bitij z okoljem. Gibanje človek uporablja kot sredstvo izražanja, kot instrument za gibanje pa uporablja svoje telo. Redno gibanje pripomore k boljši koncentraciji, izboljšuje spanec, spodbuja kreativnost in zmanjšuje napetost ter agresivnost. Vse to pa vpliva na učenčevo učinkovitost in osebne dosežke. Že nekaj minut gibanja pospeši učno delo učenca, ga motivira, spodbuja in mu vnaša pozitivne občutke, saj se ob

gibanju sproščajo hormoni ugodja in zadovoljstva. Kadar učenje spremljajo pozitivni občutki, le-to poteka hitreje in kvalitetneje. Med gibanjem se izboljša tudi pozornost, pospeši se kognitivno procesiranje in povečata se obseg ter kvaliteta pomnjenja. Med učnim procesom so izjemno pomembni gibalni odmori, ki med drugim omogočajo tudi počitek od akademskih vsebin (Tomori, 2005 in 2010; Zurc, 2006).

2 Potek dela v oddelku podaljšanega bivanja

V oddelku podaljšanega bivanja (OPB) potekajo različne vsebine: ustvarjalno preživljanje časa, samostojno učenje, kosilo, sprostitvene dejavnosti (Blaj idr., 2005). V nadaljevanju so te vsebine podrobneje predstavljene.

2.1 Ustvarjalno preživljanje časa

V okviru ustvarjalnega preživljanja časa so učenci deležni široke palete različnih aktivnosti. Glavni poudarek je na razvijanju ustvarjalnosti in kreativnosti ter krepitvi socializacijskih veščin. Učenci aktivno sodelujejo pri okrasitvi šole in razreda (jesenska, zimska, spomladanska in poletna dekoracija), prav tako lahko svojo ustvarjalno žilico preizkusijo ob različnih tematsko obarvanih priložnostih (Evropska vas, šolski bazar, materinski dan, slovenski kulturni praznik, velikonočni prazniki ...). Učenci zelo radi, ob predvajanju umirjene glasbe za ustvarjanje, barvajo različne pobarvanke (mandale, risani junaki ipd.). V tem času ponujamo vsebine tako iz naravoslovnega kot tudi družboslovnega področja. Tako se učenci preizkušajo v raznoraznih matematičnih izzivih, prilagojenih starostni stopnji otrok (sudoku, miselni orehi, križanke ipd.). Spet drugi se lažje umetniško izražajo (pesniško ustvarjanje – pisanje svojih pesmi, deklamacije, likovno ustvarjanje ipd.)

2.2 Samostojno učenje

V tem času učenci pišejo domačo nalogo. Pri pisanju naloge jim pomaga učitelj ali sošolec. Učitelj, ki poučuje v OPB, je v dnevnem stiku z razrednikom, ki mu preda potrebne informacije za delo z učenci. Tako lahko učitelj v OPB dopoldansko redno delo samo nadgrajuje, tako na učnem kot tudi na vzgojnem področju. V primeru, da je posamezen učenec vključen v dejavnost razširjenega programa, v času predvidenem za pisanje naloge, učenec domačo nalogo opravi doma. Učenci, ki nalogo opravijo hitreje, imajo pripravljene dodatne naloge, ki jih rešujejo na učnem listu ali v OPB zvezek. Pisanje domače naloge poteka malo drugače – učenci se med pisanjem naloge več gibajo (uporabljamo fit aktivne metode, poslužujemo se gibalnih odmorov, opozarjamo na čas za hidracijo).

2.3 Čas za kosilo

Pred odhodom na kosilo učence seznamimo z jedilnikom. Pri tem izpostavimo, da je pomembno, da jedo vse (juho, glavno jed, solato, sadje ali sladico). Četudi česa ne marajo ali se jim zdi, da nekaj ni dobro, jih spodbudimo, da poskusijo vsaj malo. Namreč nekateri otroci se kar vnaprej, na podlagi izgleda hrane, odločijo, da ta hrana ni dobra in je ne želijo niti poskusiti. V kolikor nam uspe otroka prepričati, da določeno hrano samo malo poskusi, se velikokrat zgodi, da nato poje vse, ker ugotovi, da je dobro. Precej časa namenimo tudi pogovoru o bontonu za mizo (pravilna raba pribora) in o skrbi za higieno, pri čemer še posebej opozarjamo na pravilno umivanje rok.

2.4 Sprostitvene dejavnosti

Poleg usmerjenega prostega časa učenci obožujejo tudi sprostitvene dejavnosti. Takrat se po želji oz. izbiri otrok odvijajo različne igre v razredu (družabne, razvedrilne, socialne igre) ali na šolskem igrišču (različni poligoni, »pozabljene« otroške igre). V tem šolskem letu smo obujali stare igre, ki so se jih igrali že naši dedki in babice: Ristanc, Punce, punce ven, Zemljo krast, Slepe miši, Gumitvist, Šlik, šlak, šlok, Toplo – hladno (skrivanje predmeta) ...

3 Evalvacija dela v oddelku podaljšanega bivanja

Z namenom posnetka stanja in izboljšati oz. nadgraditi trenutno prakso dela v oddelkih podaljšanega bivanja, je bila v mesecu oktobru 2021 izvedena kratka evalvacija dela. Učenci so prejeli vprašalnik s štirimi vprašanji:

1. Kaj mi je všeč v OPB oz. kaj v OPB najraje počnem?
2. Kaj mi ni všeč v OPB?
3. Če bi lahko, kaj in kako bi spremenil oz. izboljšal? Navedi konkretne primere.
4. Kako se počutiš v OPB?

V evalvacijo so bili vključeni samo oddelki v katerih izvajam pouk. Sodelovalo je 33 učencev, 3. in

4. razreda.

Večini učencev je v OPB vse všeč in ničesar ne bi spreminjali. Izpostavili so, da jim ustreza, da lahko v šoli napišejo nalogo, ker jim pri pisanju le-te lahko pomaga učitelj ali sošolci. S strani učitelja dobijo takoj povratno informacijo, ali določeno snov že znajo, ali jo je še potrebno utrditi. Prav tako učitelj učencem pomaga z dodatno razlago, v kolikor jo le-ti potrebujejo. Učenci so zapisali, da zelo radi ustvarjajo – slikajo, rišejo, izdelujejo različne izdelke ipd. Všeč so jim tudi igre na prostem, kjer lahko samostojno izbirajo, kaj se bodo igrali. Najraje imajo sprostitvene dejavnosti in usmerjen prosti čas. Na 2. in 3. vprašanje so učenci odgovarjali zelo podobno. Večina učencev je odgovorila, da jim je vse všeč in da ne bi ničesar spreminjali. Nekateri pa so navedli, da bi pisanje naloge preložili na popoldanski čas, ko so že doma in bi v OPB še več časa namenili ustvarjanju in igri na igrišču. Novih predlogov niso navajali.

Na 4. vprašanje so vsi učenci odgovorili, da se v OPB počutijo dobro, varno in sproščeno. Pri tem so navajali, da se lahko kadarkoli za pomoč ali nasvet obrnejo na učitelja ali sošolce. Svoje mnenje lahko kadarkoli izrazijo, ne da bi se ostali učenci posmehovali njihovem drugačnemu pogledu ali razmišljanju.

Vprašanja so bila namenoma odprtega tipa, ker se učencev pri podajanju odgovorov ni želelo omejevati. Ugotavljam, da imajo učenci težave s konkretizacijo. Kljub temu, da je bila v anketo vključena skupina starejših učencev 3. in 4. razreda, so le-ti imeli težave z zapisom konkretnih predlogov, kako izboljšati delo v OPB.

Učitelji opažamo, da ima delo v OPB določene prednosti kot so:

- Učna pomoč učitelja pri pisanju naloge, učna pomoč sošolec–sošolcu ali starejši učenec–mlajšemu učencu (medgeneracijsko sodelovanje);
- Razvijanje ustvarjalnosti in kreativnosti (omogočena večja mera individualizacije – posvečanje posameznemu učencu in razvijanje njegovih močnih področij);
- Razvijanje socializacijskih veščin in krepitev skupinske dinamike – več časa za različne igre.

Po drugi strani pa delo v OPB prinaša tudi nekatere omejitve:

Učenci v času OPB odhajajo na različne aktivnosti razširjenega programa, kar zmoti delovni proces v OPB. Posledično z manjšo, okrnjeno skupino učitelj težje izpelje zastavljeni program, zato je potrebna večja mera fleksibilnosti.

- Učenci iz OPB odhajajo domov zelo različno, kar prekine miselni tok in posledično zmoti pozornost ostalih učencev. Predlog: učenci odhajajo domov ob dogovorjenih urah. Na ta način bi zmanjšali prekinitev delovnega procesa v OPB.

Zaključek

Oddelek podaljšanega bivanja je podaljšana roka obveznega rednega šolskega dela, ki se nadaljuje v popoldanskem času. Sistematično se dopolnjuje oz. nadgrajuje tako na učnem kot tudi vzgojnem področju. Učenci so v OPB deležni različnih aktivnosti, ki jih bogatijo in opremljajo za nadaljnje življenje. Pri tem je pomembno, da se v razredu oz. skupini razvija pozitivna klima ter zagotavlja varno in spodbudno okolje, saj le-to pripomore k uspešnemu razvijanju niza sposobnosti posameznika, ki mu bodo v prihodnosti služile na samostojni življenjski poti.

Literatura

- Blaj, B. idr. (2005). Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Podaljsano_bivanje.pdf (28. 4. 2021)
- Brejc, M. in K. Širok (ur.) (2019). Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah 4: Varo in spodbudno učno okolje. Ljubljana: Šola za ravnatelje. Pridobljeno s: <http://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6989-31-2.pdf> (9. 4. 2021)
- Kos Knez, S. (2002). Vzgojno-izobraževalno delo v podaljšanem bivanju v devetletni osnovni šoli: didaktični priročnik za vzgojno-izobraževalno delo v podaljšanem bivanju. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Tomori, M. (2005). Psihosocialni pomen telesne dejavnosti v mladostniškem obdobju. V S. Kostanjevec, G. Torkar, M. Gregorič in M. Gabrijelčič Blenkuš (ur.), Zdrav življenjski slog srednješolcev: Priročnik za učitelje (str. 44–47). Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
- Tomori, M. (2010). Duševne koristi telesne dejavnosti v razvojnem obdobju. V Spravimo se v gibanje – za zdravje in srečo gre: kako do boljše telesne zmogljivosti slovenske mladine? (str. 115–125). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Zurc, J. (2006). Drži se pokonci: pomen gibalne aktivnosti za otrokovo hrbtenico. Koper: Univerza na Primorskem.

MATEMATIKA V OČEH NAJMLAJŠIH

Povzetek: Učenci se pri pouku matematike srečajo z vsebinami, ki so jim blizu in izvirajo iz njihovega vsakdanjega življenja. Matematične vsebine otroci srečujejo na vsakem koraku: v šoli, ko rešujejo naloge, ko gredo v trgovino, ko se srečajo s problemi, kako razdeliti čokolado na enake dele, ko se na izletu orientirajo in celo ko se igrajo. Pomembno vlogo pri otrokovem spoznavanju matematike ima njegova prva matematična izkušnja otroka v šoli, saj ima le-ta velik vpliv na njegov nadaljnji odnos do »prave« matematike. Priporočeno je, da učitelji pri obravnavi matematičnih vsebin izhajajo iz otrokovega vsakdana ter upoštevajo otrokove izkušnje, njegovo predznanje pa tudi njegove želje. Pri matematičnem pouku oblikujemo pri učencih predvsem osnovne matematične pojme in strukture, različne oblike mišljenja in miselnih procesov, sposobnosti za ustvarjalno dejavnost, formalna znanja in spretnosti ter jim omogočamo, da spoznajo praktično uporabnost matematike.

Ključne besede: matematična igra, mišljenje, pouk, razvoj

MATHEMATICS IN THE EYES OF YOUNGEST

Abstract: In mathematics lessons, students encounter content that is close to them and originates from their daily lives. Mathematical content children encounter at every turn: at school, when solving problems, when they go to the store, when they encounter problems, how to divide chocolate into equal parts, when they orient themselves on a trip and even when they play. An important role in the child's learning of mathematics is played by his child's first mathematical experience at school, as it has a great influence on his further attitude towards "real" mathematics. It is recommended that teachers, when dealing with mathematical content, start from the child's everyday life and take into account the child's experience, his prior knowledge and his wishes. In mathematics lessons, we design students' basic mathematical concepts and structures, various forms of thinking and thought processes, abilities for creative activity, formal knowledge and skills, and enable them to learn about the practical applicability of mathematics.

Key words: mathematical game, thinking, teaching, development

Uvod

Mlajši učenci pri matematiki usvajajo veliko matematičnih vsebin preko igre. Na igriv in prijeten način jim moramo ustvariti primerne situacije ter jim vzbuditi radovednost, ustvarjalnost, spretnosti in druge vrline, ki jim bodo v pomoč pri računanju in utrjevanju matematičnih pojmov. Z različnimi dejavnostmi, ki potekajo »izven« šolskih klopi, pripomoremo, da se poveča zanimanje in zavzetost za učenje. Učenci bodo z učenjem preko matematičnih iger bolj sodelovali, dosegali boljše rezultate in ne bodo imeli občutka, da se učijo.

Matematika

Otrokov svet na začetku šolanja predstavljajo predvsem konkretne stvari, konkretne operacije. Zaradi tega mora pouk potekati na konkretni, ne abstraktni ravni in biti nazoren ter razumljiv. Otroci v tem obdobju prehajajo iz pred operacionalne stopnje na konkretno, zato mora imeti pri oblikovanju matematičnih pojmov na voljo mnogo didaktičnega materiala, iger in igrač. Priporočeno je, da bi v vsakem razredu imeli matematični krožek z vsemi potrebnimi didaktičnimi sredstvi (Cotič, 2001). Otrok je v prvem obdobju šolanja zelo dojemljiv za vse, kar se dogaja okoli njega. Sodobni teorietiki poudarjajo, da se otrok v tem času najbolje uči v naravnem okolju in o vsem, kar je povezano z naravnim okoljem. Učitelj lahko tako v vsakdanjem konkretnem življenju dobi številne ideje za spodbujanje razvoja mišljenja, govorjenja, čustvovanja ter gibalnega, moralnega in socialnega razvoja. Prav obdobje med 6. in 11. letom starosti (to je zgodnje šolsko obdobje) je najuspešneje za učenje novih vzorcev, tudi gibalnih. Otrok se le teh nauči hitro in brez večjih naporov. Sodobni pouk matematike spodbuja celostno učenje pouka, večjo povezanost med kognitivnim razvojem otroka in poukom matematike, večjo aktivnost učenca. Matematične vsebine posredujemo na način, ki je učencem razumljiv, nazoren, zanimiv ter izhaja iz konkretnih izkušenj. Prednosti uporabe igre so npr. nezavednost učenja, povečevanje motivacije, primernost za otroke različnih starosti in sposobnosti, čustveni odnos otrok do igre je pozitivnejši, aktivnost otrok je pri igri večja, pri igri z lahkoto dosežemo visoko pozornost, znanje, pridobljeno z igro je trajnejše. Igre hkrati spodbujajo diskusijo in sodelovanje med otroki, pri igranju se učenci manj utrudijo, pri igri se lahko izkažejo tudi otroci, ki se sicer ne znajo izkazati, tisti iz odrinjenega socialnega okolja ali tisti, ki imajo kake druge težave.

XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja

V splošnem poznamo igre vlog, konstrukcijske igre in igre s pravili. Matematične igre lahko delimo glede na kurikularna področja na igre za področje aritmetike in algebre, igre za področje geometrije in merjenja, igre za področje drugih vsebin. Matematična igra je aktivnost, za katero velja, da vsebuje bodisi izziv v obliki naloge ali izziv za nasprotnika bodisi skupno nalogo, s katero se spoprime posameznik v sodelovanju z ostalimi. Je jasno strukturirana z množico pravil, ima jasno določen konec in jasno določene matematične kognitivne cilje. Matematična igra običajno vključuje dva ali več igralcev, ki se v potezah izmenjujejo ter tekmujejo med seboj. Poteze vsebujejo odločitve, ki vplivajo na končno zmago. Matematična igra je strateška abstraktna igra. Znano je, da strateške igre pozitivno vplivajo na kognitivni razvoj otrok, natančneje, razvijajo njihovo metakognicijo. Uspešnost uporabe matematičnih iger temelji na dejstvu, da je otrokovo zanimanje, njegov umski napor, usmerjen v igro, ne pa na samo nalogo, ki jo je potrebno rešiti, ali na vsebino, ki si jo mora otrok zapomniti. K razmišljanju, pozornosti in namerni zapomnitvi otroka ne prisili zavest, da se mora nečesa naučiti, temveč privlačna oblika, ki smo jo dali igri (Oldfield, 1991). Primerov iger z matematičnimi cilji je mnogo, izpostavimo le nekatere lastnosti dobre matematične igre:

- z njo moramo doseči zadane cilje,
- biti mora mikavna in napeta (vzbuditi mora zanimanje pri otrocih),
- pedagoški prijemi morajo biti otrokom skriti,
- vsebinsko mora biti ustrezna,
- vsebuje naj nagrade in kazni (to povečuje mikavnost igre),
- pravila morajo biti jasna in preprosta,
- število igralcev v skupini naj ne bo preveliko (nevarnost predolgega čakanja - dolgočasje),
- naloge morajo biti ustrezno zahtevne,
- zmage naj ne določa le znanje, ampak hkrati srečna naključje (možnost uspeha tudi za matematično manj uspešne otroke),
- igra mora biti preizkušena (prepričati se moramo o vzgojno-izobraževalnem učinku).

Pri sestavljanju iger moramo kot učitelji zelo resno upoštevati vse te dejavnike.

Matematične vsebine, s katerimi se otrok sreča v prvem triletju, so: geometrija in merjenje, aritmetika in algebra ter druge vsebine, kamor spadajo logika in jezik ter obdelava podatkov. Vsaka vsebina je sama po sebi specifična in zahteva od učitelja veliko mero ustvarjalnosti in strokovnosti, da učencu vsako vsebino predstavi na način, ki je razumljiv, jase, tudi ustvarjalen, da učenca pritegne k sodelovanju in tudi sam postane aktivni člen pri puku matematike. Pri tem učitelj ne sme pozabiti, da pri obravnavi matematičnih vsebin izhaja predvsem iz konkretnega realnega sveta in iz izkušenj, ki so učencu blizu. Matematične vsebine se iz razreda v razred nadgrajujejo, zato je zelo pomembna osnova, iz katere izhajamo. Kajti če učenec ne osvoji dobro osnovnih pojmov in si ne razjasni predstav, mu to lahko povzroči številne težave pri napredovanju v matematičnih vsebinah. Namen novega učnega načrta pri matematiki ni, da bi se učenci matematiko le učili, ampak da bi matematiko odkrivali, ob tem razmišljali in nadgrajevali svoje znanje. Učenec tako ne bi bil več le pasivni poslušalec, temveč aktivni sooblikovalec lastnega učenja (Cotič, 2001)

Po izsledkih študij je učenje z gibanjem bolj uspešno, kot pa učenje v klasični situaciji – učenjem v igralnici. Dosežke učenja z gibanjem lahko pripišemo večji motivaciji otrok. »Teoretične pojme in znanja, ki se jih dotaknejo čustva, si lažje in dobro zapomnimo. K uspešnejšemu učenju lahko prispeva veliko kinestetičnih občutkov, ki spremljajo aktivno igro. Otroci so pri učenju z gibanjem bolj pozorni in bolj sodelujejo. Sklenemo lahko, da ima aktivna igra pomembno vlogo v spoznavanju teoretičnih pojmov in znanj, ker omogoča aktiviranje več senzornih področij ter ima visoko motivacijsko vrednost« (Andrejka Kavčič, 2005).

Učenje z gibanjem v širšem pomenu besede lahko opredelimo kot učenje s pomočjo gibanja. Kadar učenje povežemo z gibanjem, se človek uči hitreje in bolj učinkovito. Gibanje je vir zadovoljstva in sprostitve, posredno vpliva na celotno sposobnost učenja, ker deluje na telesna čutila in na temeljne sposobnosti, kot so spomin, zaznavanje, pozornost, orientacijo v prostoru in času, asociativno mišljenje in sposobnost reševanja problemov. Matematika je torej področje, ki je neposredno povezano z drugimi področji dejavnosti.

Na naši šoli vodim interesno dejavnost: Logična pošast. Učenci si razvijajo veščine logičnega mišljenja preko razvedrilnih nalog in problemov polnih zabavnih izzivov, s poudarkom na matematični logiki. Učenci radi obiskujejo krožek, so motivirani in željni novih spoznanj.

Zaključek

Mlajši učenci morajo začutiti, da je učenje matematike koristno, zabavno in prijetno. Skozi matematično igro razvijajo logično mišljenje in sprejmejo matematiko na drugačen, bolj ustvarjalen način. S pozitivnimi izkušnjami, ki jih pridobijo, bodo postali bolj samozavestni in uspešnejši. Napredovali in dosegali bodo boljše rezultate tudi učno šibkejši učenci. Razgibane ure, kjer učenci z ustvarjalnim in aktivnim načinom dela usvajajo učne cilje, kar prehitro minejo.

Literatura

Andrejka Kavčič, R. (2005). Učenje z gibanjem pri matematiki. Priročnik gibalnih aktivnosti za učenje in poučevanje matematike v 2. razredu devetletke. Ljubljana: Društvo Bravo.

Cotič, M., Felda, D., Hodnik, T. (2001). Svet matematičnih čudes 3, Kako poučevati matematiko v 3. razredu devetletne osnovne šole. DZS, Ljubljana.

Cotič, M., Zorc, J., Kozlovič Smotlak, D. (2004). Celosten pristop pri zgodnjem poučevanju –vloga gibalnih aktivnosti pri pouku matematike. Pedagoška obzorja, let. 19.

Merhar, Umek, Jemec, Repnik, 2013, Didaktične igre in druge dinamične metode, Salve.

Oldfield, B. J. (1991). Games in the learning of mathematics. 1: a classification. Mathematics in School.

Žagar, S., Geršak, V., Cotič, M. (2006). Ustvarjalni gib kot metoda poučevanja matematike. V: Zbornik izvlečkov in prispevkov / 4.mednarodni simpozij Otroci v gibanju, Portorož, Slovenija. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

»VI STE NAJBOLJŠA UČITELJICA V PODALJŠANEM BIVANJU.«

Povzetek: V prispevku predstavljam pomen iger in dejavnosti pri učencih ter primere dobre prakse v času podaljšanega bivanja. Delo v podaljšanem bivanju učitelju včasih predstavlja pravi izziv, saj so učenci, ko pridejo v podaljšano bivanje, že utrujeni in naveličani od naporenega dopoldanskega dela, zato mora biti učitelj v podaljšanem bivanju še kako ustvarjalen in dejaven ter skrbno in premišljeno načrtovati dejavnosti in igre, da motivira učence in vzdržuje njihovo pozornost vse do odhoda domov. Kot učiteljica angleškega jezika vem, da se otroci že pri pouku angleškega jezika najraje igrajo različne igre. Ravno zato sem tudi v pouk podaljšanega bivanja vpeljala različne igre in dejavnosti, ki sem jih nadgradila tako, da se jih igramo v angleškem jeziku. Prav zaradi tega mi učenci, ko vstopim v učilnico podaljšanega bivanja, večkrat pravijo, da sem najboljša učiteljica, saj vedo, da se bomo igrali in ustvarjali.

Ključne besede: igre, angleški jezik, igre na prostem, socialne igre, igre vlog

"YOU ARE THE BEST AFTER-SCHOOL TEACHER"

Abstract: In this article, I would like to present the importance of games and activities for pupils and examples of good practice during the after-school lessons. These are sometimes really challenging for the teacher, as pupils are already tired from a hard day at school when they come to the after-school lessons. The teacher must therefore be creative and plan activities carefully and thoughtfully. The games should motivate pupils and hold their attention until they go home. As an English teacher, I am aware that children like to play different games when learning English. This is why I introduced various games and activities into the after-school lessons; I upgraded them by doing them in English. This is the reason my pupils often tell me that I am the best after-school teacher - because they know we will play games and be creative.

Keywords: games, English language, outdoor games, social games, role play

Uvod

Igra je ena izmed najosnovnejših oblik izobraževanja in sprostitev, hkrati pa je lahko tudi pripomoček za uvod ali zaključek šolskega dela. Skozi igro spoznavamo svet, prijatelje in se učimo. Na začetku šolskega leta se v podaljšanem bivanju igramo predvsem socialne igre, to so igre predstavljanja in spoznavanja učencev med seboj, sledijo igre, kjer morajo učenci med seboj komunicirati in oblikovati različne skupine, prav tako pa imajo učenci v podaljšanem bivanju radi domišljajske igre in igre vlog, kjer se uživljajo in poistovetijo z različnimi osebami in pravljičnimi junaki iz pravljic, ki jim jih preberem oziroma jih obravnavajo pri pouku angleščine. Namen vseh iger pa je, da pred tekmovalnost postavljajo odnose med učenci.

Igre, ki se jih igramo v času podaljšanega bivanja

Who's this? (Osliček, kdo te jaha?)

Pri tej igri se učenci sprašujejo po imenu: What's your name? in I'm. Učenci sedijo v krogu. Učitelj izbere učenca (oslička) in mu zaveže oči. Učenec se usede na sredino kroga. Učitelj nato izbere učenca, ki oslička poboža po hrbtu, ta pa ga vpraša: »What's your name?« Učenec se predstavi s spremenjenim glasom, pri čemer se odloči, ali se bo predstavil s pravim ali lažnim imenom. Osliček presodi, ali je odgovor pravilen ali ne, in odgovori z YES/NO. Če osliček pravilno odgovori, ga učenec v krogu zamenja, v nasprotnem primeru osliček ostane isti in izberemo naslednjega učenca, ki ga poboža po hrbtu.

The chair on my right is free (stol na moji desni je prazen)

Pri tej dejavnosti učenci krepijo prijateljske vezi in izražajo svoje počutje. To dejavnost lahko izvedemo v krogu ali frontalno pred razredom. Učitelj učencem pove, da bo povabil po enega učenca k sebi in da bosta se bosta vprašala, kako se počutita. Učitelj sede pred tablo in na svojo desno stran postavi stol ter povabi enega učenca, da sede nanj. Nato si izmenjata dialog. Po končanem dialogu se učenca usede na svoje mesto. Učitelj dejavnost ponovi še z ostalimi učenci. Nato vlogo učitelja prevzame učenec, učitelj pa mu pri tem pomaga in ga spodbuja.

A: The chair on my right is free. Katja, come here!

B: Thank you.

A: Katja is my friend. How are you, Katja?

B: I'm great. And you?

A: I'm fine, thank you.

London bridge is falling down (ali je kaj trden most?)

Dva učenca se primeta za roke in naredita most, skozi katerega bodo potovali ostali učenci v koloni. Učenca se dogovorita, kaj bo kateri predstavljal (izbirata lahko med različnimi počutji, npr. happy, angry ...). Ostali učenci se postavijo v kolono in primejo drug drugega za ramena (naredijo vlakec), pojejo pesem London bridge is falling down in gredo pod mostom, zadnjega v vrsti pa učenca ujmeta. Potiho ga vprašata, kaj bi bil raje oziroma kako se počuti »happy« ali »angry«. Ujeti učenec si izbere besedo in se postavi za tisti del mostu, ki predstavlja to besedo. Ko so vsi učenci iz kolone ujeti, se oba dela mostu pomerita v vlečenju, kdo je močnejši. Zmaga tista skupina, ki ji je uspelo obstati na nogah.

London bridge is falling down,

Falling down, falling down,

London bridge is falling down,

My fair lady.

Atoms (atomčki)

Učenci se pravilno razvrščajo v skupine. Ob glasbi se gibajo po razredu, na prostem ali v telovadnici (hodijo, plešejo, skačejo, se vrtijo ...). Ko glasba utihne, učitelj reče npr: »3 atoms«, učenci pa se morajo razvrstiti v skupine po 3 »atomčke«. Če je v razredu neparno število učencev, tisti, ki ni našel skupine, počepne. Učenec, ki se napačno razvrsti k skupini, izpade iz igre. V nadaljevanju lahko učenec, ki je izpadel, prevzame vodenje igre.

Help me, brother! (Bratec, reši me!)

Določimo učenca, ki lovi. Ko ulovi drugega učenca, mora ta razkoračen obstati na mestu in klicati: »Help me, brother!« Ostali učenci ga lahko rešijo tako, da se mu splazijo med nogami. Tako je spet prost in beži pred lovcem. Ko lovi deklica, učenci kličejo: »Help me, sister!«

Shopping (nakupovanje)

Dejavnost izvajamo v razredu, kjer uredimo kotiček trgovina in vanj postavimo različne sličice ali predmete, določimo tudi cene in izdelamo denar iz papirja. Učitelj predstavlja prodajalca, učenec pa kupca. Učenci z učiteljem najprej večkrat odigramo dialog tako, da si zamenjajo vloge. Nato učenci tvorijo dialog med seboj.

T: Good morning. Can I help you?

Ss: Hello! I want to buy a dog, please.

T: That's 8 euros, please.

SS: Here you are.

Ss: Thank you.

T: Goodbye.

Blackman (kdo se boji črnega moža?)

Dejavnost poteka na prostem ali v telovadnici. Učitelj izbere učenca, ki je črni mož. Ta stoji na eni strani igrišča, ostali učenci se postavijo na drugo stran igrišča. Učitelj pove, da je vmes globoka voda. Med črnim možem in učenci poteka dialog. Črni mož izbere eno žival. Vsi se spremenijo v leva in prečkajo vodo – tečejo na drugo stran igrišča. Črni mož učence lovi, ko ti skušajo priti na drugo stran igrišča. Ko Črni mož ulovi enega učenca, skupaj nadaljujeta igro.

U: Blackman, blackman, is the water deep?

B: Yes.

U: How shall we cross it?

B: Like a lion.

Duck, duck, goose (raca, raca, gos)

Otroci čepijo v krogu, en učenec hodi zunaj kroga in izgovarja besede: »duck, duck, duck ...« ter treplja učence po glavi. Z besedo goose si izbere učenca, ki vstane in ga skuša uloviti. Prvi učenec se mora uvesti na prostor učenca, ki ga lovi. Če je učenec ujet, gre na sredino kroga. Igro nadaljuje

učenec, ki je lovil.

Cat and mouse (mačka in miš)

Igro se igramo na prostem ali v telovadnici. Učenci stojijo v krogu, držijo se za roke. Izberemo učenca, ki je miš in stoji v krogu, drugi učenec predstavlja mačko in je zunaj kroga. Sledi dialog med mačko in miško. Nato mačka skuša ujeti miško. Ostali učenci pomagajo miški tako, da mački z rokami zapirajo pot, hkrati pa miški z dvigom rok pomagajo priti ven iz kroga. Ko je miška ujeta, izberemo drugi par učencev za igro.

Cat: What are you eating, mouse?

Mouse: Cheese and bread.

Cat: Can I get some?

Mouse: No, you can't.

Cat: Then I'll catch you.

The town mouse and the country mouse (dramatizacija)

Prebrani pravljici sledi dramatizacija.

COUNTRY (telefonira): Hello. How are you, dear cousin?

TOWN (telefonira): I'm fine, thank you.

COUNTRY: Please, come to the country for lunch.

TOWN: OK. I will.

COUNTRY (potrka na vrata): Who's this? Come in.

TOWN: It's me, your cousin.

COUNTRY: Welcome at my house.

TOWN: Nice to see you. I'm hungry and thirsty. What's over there?

COUNTRY: There's a garden, a big apple tree and my cow. Let's eat outside.

TOWN: That's good idea. It's such a beautiful day.

Zapojeta:

OLD MY COUSIN HAS A FARM. E-I-E-I-O.

ON THAT FARM HE HAS A COW. E-I-E-I-O.

WITH A MOO MOO HERE. MOO MOO THERE.

HERE A MOO. THERE A MOO.

EVERYWHERE A MOO MOO.

OLD MY COUSIN HAS A FARM. E-I-E-I-O.

COUNTRY: Here's some cheese, apples, bread and milk.

TOWN: Everything is so good and tasty. Please come with me to the town.

COUNTRY: Let's go! (v mestu)

Zapojeta in zaplešeta:

WELCOME, WELCOME TO MY TOWN.

I'M SO GLAD YOU'RE HERE. (dvakrat)

COUNTRY: Wow! There are a lot of people, cars and buildings. There are no apple trees, no gardens and no cows.

TOWN: There's a park, a school, a bank, a hospital ... and lots of different houses.

TOWN: Let's have lunch at my flat.

COUNTRY: That's good idea.

TOWN: Here you are ... some pizza, some juice, biscuits.

What's the matter, dear cousin?

COUNTRY: Dear cousin, this life is not for me. I like the country.

TOWN: And I like the town.

COUNTRY: Goodbye. Have a nice day.

TOWN: See you soon my cousin.

Zaključek

Naloga učitelja v podaljšanem bivanju je, da učence spodbuja, krepi njihov interes, da je v šoli aktiven, motiviran in ustvarjalen. Z igro se učenci učijo prilagajanja, sodelovanja, sprejemanja sistema pravil, ki so določena pri igrah. Z igro uresničujemo izobraževalne in vzgojne cilje, prav tako je igra uporabna v vseh fazah pouka in primerna za vse oblike dela. Ravno zaradi zgoraj omenjenih iger opažam, da se učenci veselijo časa, ki ga preživijo v podaljšanem bivanju. Opažam tudi, da podaljšano

bivanje ni samo čakanje učencev na odhod domov, ampak tudi konstruktivno preživljanje časa. Učenci se zabavajo in hkrati ponovijo ter utrdijo šolsko snov. Prav tako se z igrami, ki se jih igramo v podaljšanem bivanju, pri učencih gradita občutek pripadnosti skupini in občutek varnosti in prav to je tisto, kar učenci najbolj potrebujejo.

Literatura

Hočevar, M., Praprotnik, V. (2017). Moji prvi koraki pri angleščini: interaktivni priročnik za ustvarjalno poučevanje angleščine v 1. triletju osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Virk Rode, J., Belak Ožbolt, J. (1991). Razred kot socialna skupina in socialne igre. Ljubljana: ZRSŠ.

Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Angleščina. (2004). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Toličič, I. (1961). Otroka spoznamo v igri. Ljubljana: DZS.

V PODALJŠANO BIVANJE NA WELNESS

Povzetek: V oddelek podaljšanega bivanja učenci prihajajo po končanem pouku. Po celem dnevu pouka in usmerjenih dejavnostih velikokrat v podaljšano bivanje pridejo razdražljivi, utrujeni, miselno in čustveno nestabilni ali pa nestrpni v pričakovanju naslednje usmerjene dejavnosti. Nekateri so polni potrebe po gibanju, druženju in igri, drugi pa že komaj čakajo svoje starše in želijo le domov v sproščeno, varno in domače okolje. Tako se v oddelkih podaljšanega bivanja navadno zbere najbolj »pisana« množica otrok z najrazličnejšimi individualnimi potrebami. Razmišljala sem, da tudi tem učencem ponudim različne dejavnosti, s katerimi v čim večji meri zadostijo svoje individualne potrebe ter postanejo najboljša različica samih sebe. Program sem poimenovala kar »Wellness«. Wellness pomeni način življenja in je skupek več različnih dejavnikov, ki vplivajo na nas. Gre za krepitev telesa in duha ter zdrav način življenja. Je kombinacija fizične aktivnosti, ki jo izvajamo konstantno in tako skrbimo za zdravo telo, čuječnega prehranjevanja in uravnotežene prehrane, ki je sestavljena iz različnih lokalno pridelanih živil, ki dobro vplivajo na telo in duha, ter duševnih aktivnosti in osebne sprostitve, ki dajejo občutek izpolnjenosti, duševnega miru in sreče. S takšno organizacijo dela želim, da učenci najhitreje spoznajo, kako zelo je pomembno, da skrbijo za svoje počutje, in da lahko v veliki meri sami skrbijo zanj. Želim, da se naučijo poslušati sami sebe in si s tem dajati to, kar potrebujejo. V »Wellnessu« je velik poudarek na različnih gibalnih dejavnostih, med najpomembnejšimi je naravno gibanje. Veliko je govora o zdravi prehrani in čuječem prehranjevanju. Misli razgibamo z raznoraznimi miselnimi in družabnimi igrami v slovenskem in angleškem jeziku. Za sproščanje in regeneracijo pa je v ospredju joga za otroke s plesnimi elementi ter zvočna meditacija v slovenskem in angleškem jeziku. Vse dejavnosti se med seboj prepletajo, dopolnjujejo in povezujejo v smiselno celoto, upoštevajoč okoliščine in pogoje dela. Bistvo pa je, da z raznovrstno in zanimivo ponudbo gibalnih, sprostitvenih in miselnih dejavnosti dosežemo skupni cilj – ta pa je srečen in zadovoljen otrok, ki se spozna do te mere, da ve, kakšna je pot do osebnega zadovoljstva.

Ključne besede: naravno gibanje, sprostitve, zdravje, čuječnost, harmonija, rast, razvoj.

WELLNESS – AFTER-SCHOOL PROGRAM ACTIVITY

Abstract: Pupils come to the after-school program after the final school bell. After a full day of classes and directed activities, they often arrive at the after-school program irritable, tired, mentally and emotionally unstable, or impatient waiting for the next directed activity. Some are full of the need to move, socialize and play, while others are eagerly awaiting their parents and just want to go home to a relaxed, safe and homely environment. After-school programs tend to have the most "colourful" crowd of children, with a variety of individual needs. I thought about offering these pupils different activities to meet their individual needs and become the best version of themselves. I called it »Wellness«. Wellness is a way of life and is a combination of many different factors that affect us. It is a strengthening of body and mind and a healthy way of life. It is a combination of physical activity, done consistently, to keep your body healthy. It is a combination of healthy eating and a balanced diet, made up of a variety of locally produced foods that are good for the body and mind. Finally, it is a combination of mental activities and personal relaxation that give a sense of fulfilment, peace of mind and happiness. By organising the work in this way, I want pupils to realise as quickly as possible how important it is to look after their own well-being and that they can take care of it to a large extent themselves. I want them to learn to listen to themselves and to give themselves what they need. The »Wellness« area has a strong emphasis on various exercise activities. One of the most important is natural movement. There is also a lot of talk about healthy eating and mindful eating. We use a variety of mind games and board games in Slovenian and English to stimulate our minds. For relaxation and regeneration, there is yoga for children with dance elements as well as sound and mindfulness meditation in Slovenian and English. All activities are complementary and integrated into a meaningful whole, considering the circumstances and working conditions. But the point is to reach a common goal through a diverse and interesting range of physical, relaxing and mindful activities. The happy and contented child is the one who knows himself enough to know the path to personal contentment.

Keywords: natural movement, relaxation, health, mindfulness, harmony, growth development

Uvod

Učenci so v današnjem času večino časa usmerjeni v vodene dejavnosti. Usmerjeni in vodeni so v dopoldanskem času v šoli, mnogi pa obiskujejo tudi popoldanske, izven šolske dejavnosti. Če pogledamo drugače, ugotovimo, da so že zelo hitro vpeti v razne sisteme (šolski, izven šolski), ki od njih zahtevajo določeno vedenje, znanje in vsekakor vplivajo na njihovo časovno organizacijo. Mnogi učenci so že zelo kmalu po vstopu v osnovno šolo zelo zasedeni in zasičeni z mnogimi dejavnostmi, ki lahko vodijo do izgorelosti, kar dandanes tudi v osnovni šoli ni več izjema. Zato se mi zdi še posebej pomembno, kako učitelji organizirajo dejavnosti v podaljšanem bivanju. To je edini čas, kjer se de-

javnosti, kljub temu, da so usmerjene in ciljno naravnane, lahko prilagajajo posameznikovim željam, potrebam, interesu ali njihovemu trenutnem stanju. Tukaj mislim na veliko mero prilagodljivosti s strani učitelja. Učitelj se mora potruditi in spoznati učence, njihove želje, hotenja in igre, ki vplivajo na kvalitetno preživljanje popoldnevov. Dinamika skupine je ključna za dobro izvedbo vseh aktivnosti. Učitelj kot opazovalec lahko zelo hitro razbere socialno mrežo skupine otrok, prepozna aktivnosti, dejavnosti, primanjkljaje, vedenja, hotenja in igre otrok, ki jih razvršča v kotičke po razredu ali zunaj v naravi. S tem otrokom omogoči, da se sami odločijo, kaj bodo izbrali. S kotički učitelj vzpostavi red, disciplino in boljši pregled nad delom, hkrati pa razvija odgovornost posameznega otroka do igre ter krepí socialne odnose in veščine, ki so potrebne za življenje. Učitelj se mora truditi, da posameznik napreduje, je zadovoljen in srečen, ter ga spremlja in usmerja na njegovi poti odrasčanja.

Pomen »Wellnessa«

Učenci, ki ostajajo v oddelku podaljšanega bivanja, so lahko deležni večjega deleža vzgoje za življenje. Čas, ki ga preživijo z učitelji po končanem pouku, je lahko bolj svobodno oblikovan kot same ure pouka. Takrat je še več priložnosti, ko otroci s pomočjo učitelja začutijo, da je pravzaprav naše celotno življenje kot učna ura. Ne gre le za učenje samo, temveč za celostno razumevanje življenja, razumevanje naravnih pojavov, razumevanje sebe in drugih. Naučijo se misliti, deležni so pomoči, da so lahko kos težavam, ki jih prinaša življenje. Spoznajo pa tudi, da se ob vsakem uspehu lahko neizmerno veselijo (Falatov 1992).

Zakaj ravno »Wellness«?

Ker k zdravemu, celostnemu razvoju osebnosti spada celostno učenje, mora slednje po mojem mnenju zajeti vsa tri področja človeške biti. To so fizično telo, mentalno telo in duhovna rast. Vsa tri se med seboj neizmerno prepletajo in če jih uspemo uravnovesiti, spoznamo smisel življenja, smisel človeške biti. Tako sem se odločila, da bodo učenci v oddelku podaljšanega bivanja hodili kot v »Wellness«, kar pomeni način življenja in skupek več različnih dejavnikov, ki vplivajo na nas. Gre za krepitev telesa in duha ter zdrav način življenja. Je kombinacija fizične aktivnosti, ki jo izvajamo konstantno in tako skrbimo za zdravo telo, čuječnega prehranjevanja in uravnotežene prehrane, ki dobro vpliva na telo in duha, ter duševnih aktivnosti in osebne sprostitev, ki dajejo občutek izpolnjenosti, duševnega miru in sreče.

Dejavnosti znotraj »Wellnessa«

Izbrala sem dejavnosti, ki po mojem mnenju najbolj zaobjamejo vse tri dimenzije človeške biti (fizično, mentalno in duhovno telo). In ker se vedno držim načela postopnosti, sem se tudi tukaj usmerila k osnovam, ki se nadgrajujejo in prilagajajo posameznikovim zmožnostim. K človeškemu fizičnemu telesu spadajo gibalne aktivnosti, ki poskrbijo za dobro fizično kondicijo. Te pa morajo biti pravilno načrtovane in izvedene. Tako sem se odločila, da za fizično kondicijo poskrbimo z naravnim gibanjem, jogo in plesnim izražanjem, saj se te dejavnosti med seboj zelo lepo povezujejo in dopolnjujejo. Za sprostitvene dejavnosti sem v ospredje postavila čuječo, zvočno meditacijo, ki smo jo uporabljali in jo utrjevali tudi med prehranjevanjem ter masažo. Za urjenje možgančkov pa so bile na voljo razne miselne in družabne igre (različice brain boxov, različice spominov, abecedarija, tri v vrsto, soda in liha števila, tombola, activity), nekatere od njih tudi v angleškem jeziku.

Naravno gibanje, joga, plesno izražanje

Naravno gibanje je človekovo naravno in evolucijsko pogojeno gibanje, ki se izvaja zavestno, s pozornostjo. Gre za praktično in učinkovito gibanje v interakciji z zunanjim okoljem, ki veča red in nadzor nad notranjim okoljem. V današnjem času globalizacije, hitrega razvoja in uporabe tehnologije se je človeštvo preveč odmaknilo od izvirnega in izvirnega načina življenja. Hiter prehod v sedalni-tehnološki-razumski sistem je človeku in njegovemu celotnemu razvoju prinesel velike (ne)gibalne posledice. Kažejo se predvsem v gibalnih disfunkcijah, porastu kroničnih bolezni in duševnih obolenj. Naravno gibanje je telesna dejavnost, ki jo začnemo izvajati takoj, ko se rodimo. Dojenčki in malčki so tisti, ki bi nas o tem gibanju lahko največ naučili. Tako smo se učenja lotili tudi mi. Gledali in posnemali smo gibanja dojenčkov, malčkov, živali in jih poizkušali natančno posnemati. Veliko smo se gibalno v opori na vseh štirih in tako razvijali koordinacijo in moč celega telesa. Naravnega gibanja smo se učili tudi od živali, s posnemanjem njihovega gibanja. Živalske oblike smo posnemali s posameznimi statičnimi položaji, ki jih v svoji praksi uči joga. V vsakdanjem, praktičnem pomenu je to iskanje združitve telesa, uma in duha. Joga je celovit sistem. Jogijske asane (telesni

XV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Črna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja

položaji) in pranjame (dihalne tehnike) pomagajo odpraviti mentalne stiske in pomagajo vzdrževati telo v optimalni kondiciji. Skratka joga je po mojem mnenju najmočnejše orodje, da postanemo in ostanemo sproščeni, močni in zdravi. Za sproščanje in izražanje čustev pa lahko prav tako v veliki meri poskrbimo s svobodnim plesnim gibanjem, kjer ni potrebno slediti zaporedju določenih korakov na določeno glasbo, temveč z gibanjem telesa izražamo trenutno počutje in glasbo prilagodimo trenutnemu razpoloženju. Plesno-gibalno izražanje ima velik vpliv na celostni razvoj vadečega, saj močno vplivamo na telesni, gibalni, umski, čustveni, duhovni in socialni vidik razvoja posameznika. Najprej smo se posvečali in se učili posameznih položajev joge, ki smo jih kasneje že povezovali v gibanje. Ko smo avtomatizirali povezovanje osnovnih položajev, smo dodali še glasbo in se tako gibali individualno, vsak v svojem ritmu. Učenci so dodajali lastne gibe in položaje, velikokrat je nastal umetniški ples, ki je izražal počutje vsakega posameznika. Pravzaprav je nastala otroška plesna joga, kjer so učenci razvijali fizične sposobnosti v vseh smereh, hkrati pa krepili tudi umski, čustveni, socialni in duhovni vidik.

Čuječa, zvočna meditacija, prehranjevanje in masaža

Čuječnost ni nič drugega kot zavedanje prisotnosti v tem trenutku. Je odprta in prijetna pripravljenost razumeti stvari, ki se dogajajo znotraj in okrog nas. Čuječnost pomeni, da občutimo sončne žarke na koži, slane solze, ki nam tečejo po licu, ali valovanje nemoči v telesu. Čuječnost pomeni doživeti tako veselje kot žalost in ob tem ne čutiti potrebe, da nemudoma o tem sodimo ali kaj ukrenemo. Čuječnost za otroke se srečuje z veliko potrebo tako staršev kot otrok, da bi v tem zahtevnem času našli fizični in mentalni mir. Z izvajanjem čuječe prisotnosti in zavedanja se otroci naučijo, kako se ustaviti, zadihati in najti tisto, kar v določenem trenutku potrebujejo. To jim omogoča, da izklopijo avtopilota, prepoznajo svoje vzgibe in se naučijo sprejeti, da niso vse stvari v življenju prijetne. Naučijo se usmeriti pozornost v vse, kar počnejo. Naučijo se, da jim ni potrebno ničesar skrivati (Snel, Eline, 2019). Pri izvajanju vaj sem si pomagala s knjigo, z naslovom Sedeti pri miru kot žaba, in njej priloženim CD-jem z vodenimi meditacijskimi vajami čuječnosti. Vaje smo izvajali tako, da smo prvi dan v tednu začeli z novo vajo in jo naslednjih štirinajst dni vsak dan enkrat ponovili. Vsem tehnikam zvočne, čuječe meditacije sem dodala še preproste masažne tehnike, ki so jih lahko preizkušali sami na sebi ali drug na drugem. Ugotovila sem, da je pri otrocih veliko lažje doseči zavedanje s pomočjo čutenja, ki ga sproži masažni gib, ali prehranjevanja kot s pomočjo vizualizacije, ki je ravno tako zelo pomembna pri oblikovanju zavesti. Čuječo meditacijo smo uporabljali tudi med kosilom in malico, tako da sem jim postavljala mnoga vprašanja (Kaj okušate? Kakšna je struktura hrane v ustih? Je sladko? Grenko? Slano? Kaj se zgodi s hrano v ustih? Kdo jo zmehta? Kam gre hrana, ko zapušča usta?). Pogovarjali smo se o zdravem načinu prehranjevanja, kako sestaviti kvaliteten obrok, o pomenu hrane za človeka, kako jo pridobivamo, nekaj hrane pa smo si tudi samo pridelali v šolskem vrtu in jo kasneje uporabili. Po določenem času so učenci že zelo dobro poslušali sebe, svoje trenutne potrebe in razpoloženja. Ugotavljali so vzroke nemirnosti in razdražljivosti in ko so jih s čuječnim opazovanjem sebe odkrili, so si lahko sami brez težav pomagali. Nekateri so nemir ukrotili z naravnim gibanjem, saj ga je povzročal višek energije, ki jo je bilo potrebno sprostiti. Drugim je razdražljivost povzročala lakota in ko so ravno prav zapolnili svoje trebuščke, je ta naenkrat izginila. Tretji so se z nemiro spoprijeli tako, da so z masažo telesa sprostili fizično napetost, zaradi katere so bili razdražljivi. Spet četrti so se umirili, ko so hranili svoje možgančke z raznimi miselnimi in družabnimi igrami, kjer so utrjevali ali nadgrajevali že usvojeno znanje s področij matematike, slovenščine, okolja in angleščine. Na enak način smo se spoprijemali z vsemi ostalimi čustvi, počutji, potrebami in željami. Vsak se je naučil prisluhniti sebi in si s sebi primerno dejavnostjo uspel pomagat, da je ohranjal notranji mir in ravnovesje. Če komu zaradi različnih dejavnikov to ni uspelo, smo mu skupaj pomagali tako, da smo se pogovarjali, postavljali različna vprašanja, na katera je posameznik odgovarjal, ali pa smo ga do cilja pripeljali s pomočjo masažnih prijemov in vaj čuječne meditacije.

Zaključek

Če povzamem potek dejavnosti v našem »Wellnessu«, moram priznati, da smo cilje, ki smo si jih zadali, v veliki mere osvojili. Najprej smo seveda morali vse dejavnosti spoznati in se jih naučiti skupaj ter postopoma. Ker se slednje med seboj zelo prepletajo in dopolnjujejo, je učenje preraslo v igro, napredek in zadovoljstvo učencev pa sta se kazala v nemotenem delovanju našega »Wellnessa«. Dejavnosti smo prilagajali učenčevim potrebam, razpoloženju in željam. Mnoge smo z dobro organi-

zacijo lahko izvajali hkrati. Velikokrat smo zahajali v šolsko telovadnico ali na travnato igrišče za šolo. V teh primerih smo družabne in miselne igre odnesli s seboj, prav tako tudi podloge za sedenje in vadbo joge ter prenosni zvočnik za glasbo in meditacijske vaje čuječnosti. Tisti z ogromno energije so izvajali oblike naravnega gibanja tako, da so oponašali pravilna gibanja živali, preskakovali ovire, celo iskali prepreke in ovire, ki jih s pomočjo naravnega gibanja lahko premagajo. Presežek energije so sproščali tudi preko spontanega plesnega izražanja ob glasbi ali zgolj besedilu, medtem ko so drugi izvajali jogo in vadili posamezne položaje. Tisti bolj utrujeni so se posvečali zvočni, vodeni meditaciji ali pa so se sproščali s preprostimi masažnimi gibi. Ko smo našli primeren kotiček v naravi, smo ji mnogokrat prisluhnili in ugotavljali, kaj nam sporoča. Velikokrat je ustvarjala glasbo, po kateri smo svobodno plesno ustvarjali, se posvetili dihalnim vajam, vizualizaciji in čuječi meditaciji. Na tak način smo v veliki meri uspeli doseči, da učenci znajo prisluhniti sebi, da vedo, kaj si želijo, kaj jim manjka, da si znajo pomagati sami in postanejo najboljša različica samih sebe z maksimalno izkoriščenim potencialom.

Literatura

- Falator, Vesna M. (1992), Življenje je učna ura, Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport
Božič, Križaj, Urška. (2018). Joga za ženske po metodi iyengar. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Snel, Eline. (2019). Sedeti pri miru kot žaba. Celje: Zavod Gaia planet Celje.

KAJ BI DANES POČELI? NIČ.

Povzetek: Velikokrat smo učitelji storilnostno naravnani, tudi v oddelkih podaljšanega bivanja. Delo učencev je večinoma vodeno in načrtovano vnaprej. Izdelki morajo biti estetski in natančni, saj so namenjeni okrasitvi sten šole ali staršem. Z aktivnostmi, ki jih vodi učitelj, ni nič narobe; težava je v tem, da so zaradi tega učenci prikrajšani za neusmerjen prosti čas in prosto igro po lastni želji tudi v šoli. V zadnjih letih so učenci na vprašanje, kaj bi danes počeli, velikokrat odgovorili, da nič. Imeli so dovolj šolskega dela, popoldanskih aktivnostih, želeli so imeti mir pred dodatnimi zadolžitvami. Zato sem se odločila, da jim v tem šolskem letu omogočim čim več neusmerjenega prostega časa in jih v tem obdobju samo opazujem. Pričakovala sem, da bodo imeli učenci, ki so navajeni na stalno animacijo, kar nekaj težav pri zapolnitvi svojega prostega časa. Osnova njihovih aktivnosti je bila prosta igra, seveda v varnem okolju. Pozitivni učinek neusmerjenega prostega časa se je pokazal v večji interaktivnosti med učenci, ustvarjalnosti in v nujnosti reševanja nesporazumov.

Ključne besede: neusmerjen prosti čas, sprostitvene dejavnosti, prosta igra, oddelek podaljšanega bivanja, izkušnje

WHAT WOULD YOU LIKE TO DO TODAY? NOTHING.

Abstract: Teachers are often performance-oriented, even in after-school classes. Student activities are mostly guided and planned in advance. Students' work must be aesthetic and precise, as it is intended to decorate the walls of the school or it is intended for parents. There is nothing wrong with teacher-led activities; the problem is that because of this, students are deprived of undirected free time and free play of their own free will. In recent years, when asked what they would like to do that day, students have often answered that they wish to do nothing. They had enough school work, afternoon activities, they didn't want to be burdened with extra school work. So I decided to give them as much undirected free time as possible this past school year and just observe them during this period. I expected students who are used to constant animation to have quite a few problems with filling their free time. The basis of their activities was free play, of course in a safe environment. The positive effect of undirected free time was shown in greater interactivity among students, creativity and the need to resolve misunderstandings.

Keywords: undirected free time, relaxation activities, free play, after-school classes, experience

Uvod

Podaljšano bivanje kot oblika vzgojno-izobraževalnega procesa, ki jo šola organizira po pouku, vsebuje več elementov; ti so: prehrana, sprostitvene dejavnosti, samostojno učenje in ustvarjalno preživljanje časa. Glede na značilnosti posameznih generacij, programa šole in števila ur podaljšanega bivanja se urnik oblikuje na začetku šolskega leta in s tem tudi razpored teh elementov skozi teden. Učitelj si pripravi svoj načrt dela. Pri tem mora upoštevati, da so dejavnosti glede na starost učencev različno dolge in zahtevne; pri višji starosti otrok so lahko pouk in različne dejavnosti vedno bolj povezane. Sodelovanje med razrednimi učitelji in učitelji podaljšanega bivanja je zato nujno. Tako se lahko izvedejo razni projekti in programi, ki jih določi šola. V Konceptu podaljšanega bivanja in različnih oblik varstva v devetletni šoli (2005) je predstavljeno, da za ustvarjalno preživljanje časa naredi učitelj pripravo glede na želje, interese in potrebe učencev kot tedensko pripravo, projekt ali kako drugače. Realizacijo vzgojno-izobraževalnih ciljev pa piše v dnevnik po opravljenem delu. V tem času učenci izvajajo dejavnosti, ki so namenjene razvedrilu, sprostitvi, počitku, ukvarjanju z različnimi vsebinami po njihovi izbiri, a hkrati pri vseh učitelj poskrbi, da so prilagojene temeljnim področjem razvoja osebnosti: spoznavnemu, telesno-gibalnemu, socialnemu, čustvenemu, motivacijskemu, estetskemu in moralno-etičnemu. Sprostitvene dejavnosti so namenjene počitku, sprostitvi, obnavljanju psihofizičnih moči učencev in moči za delo (Koncept. Razširjeni program: program osnovnošolskega izobraževanja, 2005). Te dejavnosti lahko usmerja učitelj ali pa imajo učenci neusmerjen prosti čas, lahko se izvajajo v razredu, športnih dvoranah ali v drugih prostorih šole, kot so: knjižnice, računalniške učilnice, igrišča ali celo okolica šole.

Ob začetku vsakega šolskega leta je prvi teden namenjen spoznavanju. Tudi če postanem učiteljica že poznanemu oddelku, je teden namenjen načrtovanju. Moje prvo vprašanje je, kaj bi letos počeli; učenci z viharjenjem možganov povedo svoje želje. To vprašanje se nato nadaljuje vsak teden ali vsakodnevno, da preverim, kako so učenci motivirani za delo, kaj so njihove želje, zato prilagajam dejavnosti na trenutne razmere. V zadnjih treh letih pa se je povečalo število odgovorov učencev, da

ne bi počeli nič. Zato sem se v letošnjem šolskem letu odločila narediti majhen projekt.

Usmerjene dejavnosti ...

Ustvarjalno preživljanje časa po navadi vodi učitelj. Vnaprej načrtuje različne likovne, plesne, umetniške in športne dejavnosti. Sama velikokrat naredim izbor različnih natečajev in jih predstavim učencem. Če je zanimanje dovolj veliko, skupaj naredimo izbor materialov, motiv ali načrtujemo izvedbo izdelkov. S tem je omogočen razvoj zdrave tekmovalnosti, ne samo pridobivanje novih znanj in izkušenj na raznolikih področjih. Med sprostitevni dejavnostmi pa se izvajajo dejavnosti, ki so učencem trenutno v navdih, zato ne načrtujem vnaprej. Dva izmed operativnih ciljev, ki ju koncept PB-ja predpisuje, sta tudi, da se učenci naučijo izbirati in soorganizirati aktivnosti glede na svoje interese in se učijo mnenja usklajevati z vrstniki in sprejemati različne vloge v skupini (Koncept, 2005). Te sposobnosti se učenci naučijo v praksi, v kateri imajo proste roke, učitelj pa jih le opazuje in vodi. V zadnjih nekaj letih opažam večje spremembe v motivaciji do dela. Čeprav so učenci na začetku leta poudarili nekatere dejavnosti, poskuse ali igre, jih ob izvedbi med poukom te ne veselijo več. Zanimalo me je, kaj povzroča to njihovo apatičnost. Velikokrat so učenci odgovorili, da so siti vsega. Najpogosteje so bili vzroki povezani s preveliko utrujenostjo zaradi malo spanja ali dodatnih dejavnosti, ki jih imajo v popoldanskem času. Delo, poslušanje navodil in izvedba izdelka v takih razmerah so bili zato neustvarjalni, nenatančni in dolgočasni.

Različni strokovnjaki opozarjajo, da imajo otroci preveč vodenih dejavnosti, časa za prosto igro pa manj. To opažamo tudi učitelji in vzgojitelji. V zgodnjih začetkih svojega dela v podaljšanem bivanju sem imela tudi sama predstavo, da morajo učenci narediti začrtano delo, izdelki morajo biti lepi in zanimivi (le kaj bodo drugače rekli starši in drugi učitelji). S tem pa sem učencem nevede vzela priložnost učenja na lastnih napakah, izgubili so priložnost eksperimentiranja in ni bilo vzpostavljenega sodelovanja med učenci. Rožanc (b. d.) navaja, da se vse bolj zdi, da je v tej družbi pomembna le oblika, tisto, kar se pokaže navzven, in to takoj. Pomembno je, da je nekaj lepo videti, da učiteljica nekaj dela (pa čeprav otrokom jemlje svobodo ustvarjalnega mišljenja), da je šola lepo okrašena, pa čeprav na račun tega, da je 90 % dela opravila učiteljica in ne otroci (prav tam).

(Neusmerjen) prosti čas

Prosti čas je po definiciji čas, s katerim človek po opravljenem poklicnem delu lahko sam razpolaga. Je del socializacije sodobnega človeka, saj pripomore k oblikovanju medosebnih odnosov, omogoča možnosti neomejene kreativnosti, pridobivanju novih znanj in ustvarjalnega delovanja. Hkrati pa ta čas omogoča zmanjševanje in blaženje stresnih situacij. Individualnost in trdnost identitete posameznika sta osnova svobodne izbire prostega časa (Kristančič, 2007). Učenci se lahko prijavijo po lastnih željah h krožkom in k interesnim dejavnostim, ki so v času predure ali po pouku. Tematike so odvisne od okolja, v katerem šola deluje, od znanja učiteljev na šoli ali zunanjih izvajalcev, ki lahko pridejo na šolo. Tu pa se hitro pojavijo vprašanja glede financiranja. Ne glede na to, kdo vodi te dejavnosti ali kje so izvajane, so te dejavnosti ne glede na prosto izbiro otroka vodene in imajo v ozadju določene namene.

Darja Barborič Vesel, socialna pedagoginja, poudarja, da »otrok za razvijanje motorike potrebuje prosto gibanje, tekanje, plezanje. In tudi dolgčas, iz katerega bo razvil kreativnost. Mora pridobiti občutek, da se zna zaposliti tudi sam, da zna biti sam s sabo, brez zunanje animacije« (Hus, 2015). Učenec se pri dolgočasenju sreča s tem, da mora razmišljati, iskati rešitve in eksperimentirati. Osnovni element zgodnjega razvoja je pravzaprav igra. Ta omogoča razvoj kognitivnih sposobnosti, motoričnih veščin, v igri z drugimi pa tudi čustvenih in socialnih veščin. Igra se med razvojem učencev, seveda, spreminja. Po Kuretu ima igra v zgodnejšem obdobju otroka dvojni učinek: dopolnjuje nedodelane sposobnosti in dviga podedovane sposobnosti na višjo raven (Kuret, 1959). Samih definicij igre je veliko. Kuret poudarja, da je igra »delovanje, ki poteka iz notranje nuje in ga spremlja svojevrstno ugodje, nima zavestnega zunanjega namena, marveč ima svoj namen samo v sebi, delovanje, ki ga določata gon po dinamičnem oblikovanju in gon po statični predanosti« (Kuret, 1959, str. 17). Rožanc pa izpostavi raziskovalca Boba Hughesa, ki je iz različnih definicij določil skupna merila proste igre: svobodno izbrano (Otroci izbirajo, kdaj, kako in kaj se bodo igrali.); usmerja ga tisti, ki se igra (Otroci sami določajo pravila igre in vloge, ki jih igrajo.); notranje motivirano (Oseba ne izvaja igre zaradi zunanjih nagrad ali ciljev.) (Hughes, 2012, v Rožanc, 2017).

K zmanjšanju pogostosti proste igre pripomorejo spremembe v družbi. Učenci so velik dneva v formalnem okolju, v katerem so različne aktivnosti organizirane in vodene. Čas v domačem okolju je rezerviran za druge dejavnosti, ki jih nadzirajo ali izvajajo starši, tudi če delajo samo domačo nalogo. Učenci imajo malo stika tudi z naravnim okoljem, s slabim vremenom, z živalmi, osnovnimi materiali ... Življenje se je sploh v mestih zaprlo v štiri stene. Prostega časa za pravo prosto igro je le malo. Odločila sem se, da bom učencem v tem šolskem letu omogočila kolikor se le da možnosti, da sami izkoristijo čas po svojih željah in pravilih. Zato so imeli po opravljenem delu neusmerjen prosti čas.

Rezultati

Šolsko leto se je začelo drugače, saj smo morali izvajati ukrepe proti širjenju covid-19. Kljub temu sem v oddelku podaljšanega bivanja naredila letni načrt dela, pri čemer so učenci želeli sodelovati na raznih natečajih, poslušati glasbo in gledati animirane filme (učenci so predlagali kino med prazniki), veliko časa smo namenili športnim dejavnostim, igram, rajalnim igram na igrišču, niso pa pozabili omeniti dejavnosti, ki jih bom vodila sama. Naj omenim, da so bili učenci te skupine pri meni že prejšnje šolsko leto, zato so poznali moj način dela. Vedno izdelamo likovne umetnine v mesecu decembru za okrasitev razreda ali učenceve sobe (nekateri učenci nimajo doma materialov ali pomoči, da bi si lahko izdelali sami), v marcu se posvetimo prazniku mamic in očetov ter ob spremembah letnih časov oponašamo naravo. Vse to je letos odpadlo, saj je potekalo izobraževanje na domu zaradi epidemije. Vrnitev učencev je bil poseben dogodek. Tudi v oddelku so se zgodile nekatere spremembe. Zmanjšalo se je število učencev, zato sem jih lažje opazovala. Skupina je postala homogena, zato so bili odnosi med njimi že oblikovani, tudi okolje (razred) je ostalo isto. Učenci pa so bili ob povratku drugačni. Celostno gledano, so imeli manj kondicije pri učenju, vadili smo osnove, med njimi tudi branje, računanje je bilo počasno, z več napakami kot pred delom na daljavo. Najočitnejša sprememba pa je bila opazna med sprostivnimi dejavnostmi. Omejene so jim bile namreč igranje, ki so jih lahko uporabljali pred epidemijo (razen če smo jih lahko po uporabi razkužili). Učenci so na vprašanje, kaj bomo počeli danes, odgovarjali: gledali risanke, poslušali glasbo, gledali smešnice, iskali posnetke po YouTubu ... Vsem dejavnostim je bilo skupno, da bi pri tem potrebovali računalnik. Tokrat pa je bil moj odgovor nič in sem jim dala navodilo, da imajo prosto igro. Kar dva tedna je bilo potrebnega, da so se učenci sprijaznili s tem, da nimajo vodenih dejavnosti, da od njih nič ne zahtevam. Vmes so izpostavljali, da jim je dolgčas, da naj jim pripravim neko delo, hoteli so od doma prinesiti svoje igrače, želeli so v knjižnico zunaj določenega časa. Ker je bilo kar nekaj učencev tistih, ki so prej hodili domov, so se ti lažje sprijaznili s prostim časom. Težje je bilo tistim, ki so imeli kar eno uro neusmerjenega časa, vendar sem skozi obdobje treh mesecev začela opazovati spremembe:

- veliko več so se začeli pogovarjati med seboj;
- igra s kockami je postala bolj strukturirana, domišljajska (slika 1, gradnja vesoljske postaje);
- oblikovale so se skupinske igre, pri katerih ni prevladovala stalna skupina učencev;
- pravila iger so začeli oblikovati glede na značilnosti posameznikov, ne samo igre;
- več je bilo tudi konfliktov glede spoštovanja pravil ali vodenja igre (usmerjala sem jih v samostojno reševanje konfliktov);
- iskali so nove načine zabave z istimi predmeti (kocke so bile za sestavljanje, igro namiznega nogometa, omejevanje igralnih prostorov, za oblikovanje vrtavk – slika 2);
- začeli so več risati, barvati, pisati sporočila, pismenca;
- večina iger je temeljila na gibanju;
- ko sem jim dala možnost, da oblikujejo različne naloge, uganke ali križanke za šolski časopis, ni bilo nobenega negativnega odziva; zainteresirani so pristopili k delu, preostali pa k svoji igri;
- na splošno so postali nekateri učenci samostojnejši in bolj prepričani o svojih odločitvah, tudi njihova ustvarjalnost in inovativnost sta napredovali;
- vsi so vsaj del svojega neusmerjenega časa namenili šolskemu delu, tako da so se pripravljali na govorne nastope, predstavitev, druge naloge.

Le pri redkih učencih nisem opazila napredka. Skupno jim je bilo to, da so rajši sledili skupini, upoštevali so predlagana pravila in se hitro zadovoljili z opazovanjem drugih. Do konca šolskega leta pa so se pojavile težave, ker so imeli učenci v svoji ustvarjalnosti želje po pripomočkih, ki jih nismo smeli uporabljati, postajali so bolj utrujeni zaradi različnih ocenjevanj znanja, dejavnosti na prostem med deževnim in hladnim vremenom so rajši zamenjali za pomenkovanje in risanje ali samo za sedenje. Zadnji mesec so spet začeli spraševati, ali lahko priskrbim pobarvanke in imamo druge aktivnosti, ki bi bile vodene. Ta čas sem zato izkoristila za pripravo točke za šolsko proslavo od dnevu državnosti.

Evalvacija

Neusmerjen prosti čas je omogočil drugačno dinamiko dela v razredu. Velikokrat je bila njihova igra tišja od običajnih razmer, drugič pa veliko glasnejša, sploh ob smehu večjega števila učencev. Če ni bilo nujne potrebe, sama nisem posegala v igre. Učenci so morali začeti razmišljati (kaj sploh početi), eksperimentirati – slika 3 (kako visok stolp lahko naredijo iz kock, kakšne temelje morajo oblikovati), razvijati ustvarjalnost in domišljijo (gradili so mesta, robote, dinosavre, angele, nazadnje tudi mesta iz različnih kock v razredu ali si izmišljevali igre na prostem in športnem parku), bili inovativni (izdelava vrtavk). Zanimivo je bilo, da so občasno v svoje igre vključili tudi mene. Postavili so me za sodnico, vratarko pri nogometu, ocenjevalko likovnih umetnin, pomočnico pri vislicah. Igrali so se v parih, skupini ali samostojno ter se marsikdaj sprli. Čeprav so pristopili k učitelju po pomoč, so bili usmerjeni v samostojno razreševanje nesporedov. Nema lokrat so posamezniki še vedno prišli k meni z vprašanjem, kaj naj počnejo. Naštela sem jim različne možnosti in jim dala na izbiro, da se sami odločijo, jih spodbujala k samovključitvi v igro drugih. Upala sem, da jih bo njihov dolgčas pripeljal na pot ustvarjalnosti in igre. Ta ne bi smela nikoli izginiti iz našega življenja. »Odrasli se igra, ker mu je dolgčas ali pa se hoče odpočiti; igra se zaradi dobička ali zaradi časti, ki se mu obeta; igra se, ker ga mika tveganje« (Kuret, 1959, str. 14). To se do danes ni spremenilo, pravzaprav je postalo tržna niša.

Vse aktivnosti, ki so jih izvajali učenci, so vključevale gibanje in sodelovanje s svojimi vrstniki. Tudi pri risanju, ki je bila samostojna aktivnost, so ob koncu dela učenci vstali, se sprehodili k drugemu, pokazali svoj dosežek in se pogovorili o lepoti njihovega dela. Poslušali so mnenje drugega in se po potrebi tudi pogajali ali argumentirali svoj način dela. S tem so se učili tudi govorniških spretnosti, seveda na ravni njihovih sposobnosti in v lastnem tempu. Opazila sem, da so bili učenci bolj sproščeni in nasmejani. Seveda pa te spremembe niso bile samo rezultat njihovega prostega časa in igre v oddelku podaljšanega bivanja. Upoštevati je treba, da so učenci v tem času tudi dozorevali, bili del učnega okolja in pridobivali izkušnje iz svojega domačega okolja.

Možnost, da omogočim več prostega časa in proste igre, je bila svojevrstno učenje tudi zame. Ugotovila sem, da je meni veliko lažje kot učencem najti možnosti igre na prostem ali v razredu. Razlike so namreč v izkušnjah, ki jih imam jaz in učenci. Ker je bilo takšno delo izvajano v času po delu na daljavo in v času po opravljenem samostojnem učenju do odhoda domov, so se ga hitro privadili. Če bi takšne aktivnosti potekale skozi celotno šolsko leto in v okviru omejitev za preprečevanje epidemije, bi po mojem mnenju učenci postali znova dolgočasni in apatični. Jasno je, da moramo najti ravnotežje med vodenimi aktivnostmi in neusmerjenim prostim časom učencev. Tako bodo pridobivali nove izkušnje, se naučili različnih socialnih veščin in bili bolj notranje zadovoljni.

Literatura

- Hus, I. (2015). Doma se ne učite skupaj z otroki. Dostopno na: <https://www.zurnal24.si/slovenija/doma-se-ne-ucite-skupaj-z-otroki-256314>, dostop: 10. 7. 2021.
- Kristančič, A. et al. (2007). Svoboda izbire – moj prosti čas. Ljubljana: A. A Inserco, d. o. o., svetovalna družba.
- Kuret, N. (1959). Igra in igrače v predšolski in šolski dobi. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
- Rožanc, G. (b. d.) Vzgojiteljice in učiteljice nič ne delajo. Dostopno na: [Vzgojiteljice in učiteljice nič ne delajo - Za starše \(zastarse.si\)](https://www.vzgojiteljice.si/), dostop: 10. 7. 2021.
- Rožanc, G. (2017). Prosta igra otrok in vzgojiteljeva vloga pri njej. V: Igra in učenje predšolskega otroka. Zbornik X. mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih. MiB, d. o. o., dostopno na: https://books.mib.si/media/filer_public/af/ed/afedea4e-ead8-41f0-90bf-3b1691d8fe4b/vvz2017.pdf, dostop 13. 7. 2021.
- <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=%C4%8Dasi&hs=451&All=%C4%8Dasi&FilteredDictionaryIds=130>, dostop 9. 7. 2021.
- Koncept. Razširjeni program: program osnovnošolskega izobraževanja. Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni (2005). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Podaljsano_bivanje.pdf, dostop 9. 7. 2021.

KOMPETENCIJE VASPITAČA I SPECIFIČNOSTI RADA U PRODUŽENOM BORAVKU

Rezime: Produženi boravak je pedagoški i didaktički specifičan oblik, povezuje igru, učenje i rad, doprinosi razvoju učenika, takođe im pomaže u savladavanju vještina samostalnog učenja, što im svakako omogućuje svrsishodno, kreativno i prijatno vrijeme u školi. Ciljevi produženog boravka su socijalizacija učenika kroz igru i druženje, pripremanje učenika za bolju izradu domaćih zadataka, utvrđivanje i primjena naučenog tokom redovne nastave. Vaspitači u produženom boravku organizuju nastavu po mjeri djeteta, kreiraju rad u saradnji sa samim učenicima.

Ključne riječi: kompetencija, vaspitač, produženi boravak.

COMPETENCES OF EDUCATORS AND SPECIFIC OF WORK IN EXTENDED STAY

Abstract: The extended stay is a pedagogically and didactically specific form which connects playing, learning and work, contributes to the development of students, and also helps them to master the skills of independent learning, which certainly allows them purposeful, creative and enjoyable time at school. The goals of the extended stay are the socialization of students through play and socializing, preparing students to do their homework better, determining and applying what they have learned during regular classes. In an extended stay, educators organize classes specifically for the child, creating work in cooperation with the students themselves.

Key words: competence, educator, extended stay.

Uvod

Porodica je prva socijalna i emocionalna sredina u kojoj se dijete nalazi nakon rođenja, u kojoj stiče iskustva, formira stavove, razvija potencijale zatim interpersonalne odnose, koji se razlikuju od svih ostalih odnosa sa članovima grupa kojima će u životu pripadati. Socijalizacija djeteta odvija se prvo u porodici, ona je najvažnija i predstavlja uzor društva, sve najbitnije u djetetu kasnije odraslom čovjeku polazi iz porodice. Zdravo porodično okruženje utiče na ponašanje djeteta u drugom za njega značajnom okruženju – školi. Produženi boravak je posebna veza između porodice i škole. Savremeno doba uslovalo je i novu organizaciju rada škole, neki vid proširenog programa kao produženog boravka. Organizovati rad u produženom boravku, veoma je prije svega odgovorno, zatim zahtjevno i izazovno omogućiti učenicima boravak u ugodnom i sigurnom prostoru koji podstiče njihovo razvijanje i napredovanje. Zbog svih aktivnosti koje učenici provode zajedno sa svojim učiteljima, produženi boravak se ne smije smatrati samo nastavkom redovne nastave, jer se time promašuje njezova svrha (Omčikus, 1970).

Škola garantuje roditeljima bezbjednost djece i kvalitetno provedeno vrijeme u produženom boravku, sve uz pomoć stručnih i kompetentnih vaspitača. Produženi boravak predstavlja brigu o djeci, prije ili nakon nastave, omogućava im boravak tokom cijelog dana ili jednog dijela dana u školi. Takav boravak je pomoć roditeljima oko zbrinjavanja djece, takođe i uspješnije obavljanje školskih obaveza, gdje se djeca uz pomoć vaspitača pripremaju za nastavu i korisno provode svoje slobodno vrijeme. Cilj rada produženog boravka je da boravak učenika bude ispunjen sadržajima koji će pozitivno uticati na razvoj njegove cjelokupne ličnosti. Takođe razvoj i unapređivanje socijalnih vještina učenika, kao i njihovo pripremanje za cjeloživotno učenje. Program rada se izrađuje se na osnovu postavljenih ciljeva, zatim smjenom aktivnosti u skladu sa dužinom vremena koliko učenik boravi u produženom boravku, smjenjivanjem interesovanja, sposobnostima i mogućnostima učenika za određene sktivnosti, slobodne aktivnosti, kombinovanje aktivnog i pasivnog odmora, pomoć tokom izrade domaćih zadataka. Nakon što učenici izvrše svoje školske obaveze, mogu odmoriti od učenja i posvetiti se slobodnim aktivnostima kao što su igranje, crtanje, čitanje, razgovor i dr., zavisi od afiniteta učenika. Tucman (2011) slobodne aktivnosti u produženom boravku dijeli na slobodno vrijeme i slobodno organizovano vrijeme. Gdje je važno da učenici slobodno vrijeme provedu po svom izboru i da to bude bezbrižno i bez prisile. Organizacija i dnevni raspored uslovljeni su početkom i završetkom redovne nastave, vremenom koje djeca treba da provedu u boravku, vrstom i veličinom grupe, takođe je bitan i prostor, poželjno je da postoji višenamjenski. Tokom organizacije planira se

kontinuirana smjena programskih sadržaja rada, sa aktivnim i pasivnim odmorom, kao i slobodnim aktivnostima, da bi uskladili sa mogućnostima i dnevnim opterećenjem učenika. Radno vrijeme produženog boravka je od 06:30-17:30/18h. Radno vrijeme vaspitača u produženom boravku je 8h.

2 Kompetencije vaspitača

„Društveni angažman prosvjetnih radnika mora biti okrenut prvenstveno planiranju i provođenju takvih pedagoških ideja i takve pedagoške prakse koja podiže školu kao istinsko mjesto društvenog odgoja i što potpunijeg obrazovanja mladih“ (Puževski, 2002, str. 118). Kompetencije predstavljaju kapacitet pojedinca, koja se iskazuje u vršenju slobodnih aktivnosti u vaspitno-obrazovnom procesu i predstavljaju skup potrebnih znanja, vještina i vrijednosnih stavova nastavnika.

Kompetencije vaspitača obuhvataju sljedeće kompetencije za:

- Podršku razvoja učenika
- Poučavanje i učenje
- Komunikaciju i saradnju
- Nastavnu oblast, predmet i metodiku

Svaka kompetencija sadrži: znanje, planiranje, realizaciju, vrednovanje, usavršavanje.

Elementi kompetencija su: sposobnost, ponašanje, lične osobine, samopouzdanje i motivisanost.

2.1 Kompetencije nastavnika za komunikaciju i saradnju

Kao što učitelj redovne nastave ima ulogu u planiranju i realizaciji, tako i vaspitač u produženom boravku je glavni nosilac vaspitno-obrazovnog procesa. Vaspitači koji rade u produženom boravku su u dogovoru sa učiteljima razredne nastave, organizuju rad imajući u vidu potrebe i afinitete svakog pojedinca. Osim same organizacije, vaspitač usmjerava učenike na obavljanje zadataka, a zatim provjerava njihov napredak (Jugović i sar.,1967; Puževski 1968). Njihov uticaj je veći od učitelja u razrednoj nastavi, zato što oni u produženom boravku više komuniciraju sa učenicima i više imaju sluha za istinske potrebe djece. Vaspitač u produženom boravku mora poznavati pedagogiju slobodnog vremena i neposrednog učenja (Seme, 2002). Uzimajući u obzir činjenicu da učenici često u produženi boravak dolaze nakon nastave, normalno je da su umorni, željni igre i odmora, i da je samim tim njihova koncentracija smanjena. Zbog svega navedenog, u produženom boravku se često javlja problem discipline jer mnogi učenici zahtijevaju da se vaspitač posveti upravo njima. (Tucman, 2011).

Potrebno je da vaspitač posjeduje razumijevanje i informacije o resursima kako bi podržao rad u produženom boravku.

Veoma su važne tehnike uspješne komunikacije, planiranje komunikacije i saradnje. Kompetentan vaspitač dobro osmišljava situacije i aktivnosti u kojima se pruža mogućnost za primjenu komunikacijskih vještina. Potrebna je i atmosfera međusobnog povjerenja, aktivno učešće u radu škole sa raznovrsnim idejama. Kroz saradnju se podstiče razvoj socijalnih kompetencija, kompetencije vaspitača produženog boravka trebaju prije svega biti usmjerene na razvoj socijalnih kompetencija.

Da bi produženi boravak bio kvalitetan preduslov su sljedeći elementi socijalne kompetencije:

- Pozitivno okruženje;
- Fleksibilnost;
- Empatičnost;
- Smisao za humor i optimizam;
- Stilovi vođenja;
- Otvoreno komuniciranje;

Komunikacija je vještina koja se uči. Vaspitač treba da posjeduje sljedeće sposobnosti i vještine: komunikativnost, spremnost za timski rad, kreativnost, organizovanost, pouzdanost otvorenost i fleksibilnost. Socijalna kompetencija obuhvata način na koji se koriste socijalne vještine u odnosu sa drugima. Socijalne vještine su specifična ponašanja koja doprinose izgradnji odnosa s drugim ljudima i samim sobom, mogu se naučiti ali ih je neophodno i razvijati, neke od njih su nenasilno rješavanje sukoba, tolerantnost, asertivnost, itd. Sposobnost izgradnje dobrog odnosa empatija (saosjećanje, razumijevanje tuđih emocija, upravljanje emocijama).

Sposobnost saradnje usklađivanje ciljeva i prioriteta.

Sposobnost upravljanja sukobima i njihovo rješavanje.

Socijalna kompetencija se podstiče vaspitanjem koje sadrži kombinaciju topline i nadzora, hrabren-

ja i komunikacije, maksimalnu podršku i poštovanje uz postavljanje jasnih granica (autoritativan stav) što vodi visokom nivou samopouzdanja i socijalne kompetencije kod djece, ali i od odraslih. Podrška, podsticanje i prihvatanje u porodici i školi vodi ka izgrađivanju pozitivnog odnosa djece sa roditeljima i vaspitačima/nastavnicima produženog boravka koji će proizvesti pozitivnu sliku o samom sebi, prosocijalnim ponašanjem kao što su: pomaganje, saradnja i dijeljenje. Sposobnost kontrole ponašanja, egocentričnog, impulsoivnog i neprimjerenog ponašanja takođe je odraz usvojenih socijalnih vještina.

Asertivnost – ponašanje, samouvjerena komunikacija – sopstvena i prava i vrijednosti drugih.

Karakteristike asertivnog ponašanja: aktivno slušanje, poštovanje drugog, jasno i konkretno izražavanje, prihvatanje odgovornosti za svoje riječi i djela, spremnost da se izvini i pohvali, upućivanje kritike uz uvažavanje ličnosti, prilagođena neverbalna komunikacija, tolerancija neprijatnosti. Karakteristike asertivnih ljudi: poštuju sebe, svoje vrijeme i energiju, znaju da saniraju stres, imaju povjerenja u sebe i druge, otvoreni su za saradnju i nova rješenja, češće od drugih dobijaju ono što žele.

2.2 Razvoj socijalne kompetencije

Najbitnije je vaspitanje koje je protkano toplinom i podržavanjem. Samopouzdanje je takođe bitno, njegovo jačanje, jer samopouzdana osoba je aktivna, zna šta želi, ima bolju interakciju sa drugima, a time unapređuje socijalnu kompetenciju. Razvoju socijalne kompetencije doprinosi i samo učenje socijalnih vještina (komunikacijske vještine, vještine nenasilnog rješavanja sukoba, vještine donošenja odluka i rješavanje problema). Druženje sa vršnjacima takođe doprinosi razvoju, potreba za interakcijom, zbog oponašanja, isprobavanja i uvježbavanja socijalnih vještina.

Igranje učenja socijalnih vještina kroz igru sa drugom djecom.

Uvažavanje različitosti i tolerancije.

Razgovor o socijalnim odnosima, vrijednostima i emocija drugih, kako se neko osjeća, kako bi se osjećali da se o nama dogodi.

Svako ponašanje ima svoje posljedice pa tako i emocije imaju uzroke, ta veza ponašanja i ishoda pomaže pri razvijanju empatije. Ponašanja prema drugima dovodi do njihovih reakcija, a tako i ponašanje drugih prema nama dovodi do reakcija nas samih.

Zaključak

Rad u produženom boravku se mnogo razlikuje od rada u redovnoj nastavi jer se međusobno prepliću i povezuju rad, učenje i igra. Takvo smjenjivanje učenicima izaziva ugodnost i zadovoljstvo. Učenici imaju sve više nastavnih i vannastavnih aktivnosti, vaspitači u produženom boravku su usmjereni upravo na učenike i pomažu roditeljima u odgajanju i kompletnom razvoju djece.

Literatura

Jugović, B., Puževski, V., Marčinko, Đ. (1967). Produženi boravak učenika u osnovnoj školi, Zagreb: Školska knjiga.
Omčikus, M. (1970). Osnovna škola s produženim boravkom učenika. Zagreb: Socijalistička Republika Hrvatska: Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja.

Puževski, V. (2002). Škola otvorenih vrata. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Seme, Z., (2002). Uloga učitelja i odgojno-obrazovnog procesa u produženom boravku učenika i razvoj kvalitetne humane osnovne škole. U M. Matijević (Ur.), Zbornik učiteljske akademije u Zagrebu (str. 207-212). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljska akademija u Zagrebu.

Tucman, S. (2011). Produženi boravak: potreba suvremene škole: priručnik za učitelje i učiteljice razredne nastave u produženom boravku. Zagreb: Školska knjiga.

PRODUŽENI BORAVAK – SIGURNO OKRUŽENJE ZA UČENIKA

Rezime: U ovom radu pokušaćemo da predstavimo organizaciju i realizaciju rada u produženom boravku za učenike I, II i III razreda osnovne škole. Glavni cilj je da škola za djecu predstavlja sigurno utočište i da bude podsticaj za razvoj svih njihovih interesovanja, sposobnosti i vještina. Produženi boravak predstavlja organizovani oblik rada za učenike, koji im osigurava kvalitetno provođenje slobodnog vremena poslije nastave, pod nadzorom nastavnika/ce ili vaspitača/čice i na taj način podiže opšti kvalitet i efikasnost čitavog nastavnog procesa. Rad u produženom boravku zahtijeva fleksibilnu organizaciju, prilagođenu potrebama djece i mogućnostima škole.

Ciljevi programa produženog boravka:

- socijalizacija učenika kroz zajedničku igru i druženje,
- pripremanje učenika za bolje snalaženje u izradi domaćih zadataka,
- ponavljanje, utvrđivanje i primjena naučenog tokom redovne nastave,
- učenje organizacije vremena – optimalne korelacije učenja i slobodnog vremena,
- razvijanje sposobnosti prihvatanja individualnih različitosti,
- izgradnja partnerstva u obrazovanju,
- briga o učenicima s posebnim obrazovnim potrebama.

Ključne riječi: djeca, škola, produženi boravak.

EXTENDED STAY - A SAFE ENVIRONMENT FOR STUDENTS

Day care represents an organized way of working with students, and provides them with post-school quality free time under the supervision of a teacher or an educator. It is a way of elevating overall quality and efficiency of the entire educational process. Working in daycare requires a flexible organization, sensitive to the needs of the children as well as to the technical capabilities of the school.

Main day care program goals:

- socialization of the pupils through synergy in games and companionship,
- teaching students how to be more organized and productive regarding their homework assignments,
- repetition, assertion and application of knowledge attained during regular educational process
- teaching time organization – optimal correlation between learning and free time,
- development of the appreciation for the individuality
- development of partnership in education
- caring for pupils with special needs.

Key words: children, school, day care

Uvod

Rad sa djecom inspiriše i stvara nove ideje i mogućnosti za realizaciju kreativnijih i inovativnijih sadržaja. Prateći njihov rast i razvoj, osluškujući njihove želje i nadanja, podučavanje i učenje treba usklađivati sa novitetima koje nosi vrijeme svakoj novoj generaciji.

Tako je počeo sa radom u urbanoj sredini „Jutarnji prihvatač“ i „Produženi boravak“ za I ciklus osnovne škole i pokazao se kao sigurno i edukativno okruženje za učenika.

Produženi boravak predstavlja organizovani oblik rada za učenike I ciklusa (I, II, III razred), koji im osigurava kvalitetno provođenje slobodnog vremena poslije nastave, pod nadzorom nastavnika/ice ili vaspitača/čice i na taj način podiže opšti kvalitet i efikasnost čitavog nastavnog procesa.

Rad u produženom boravku zahtijeva fleksibilnu organizaciju, prilagođenu potrebama djece i mogućnostima škole. Produženi boravak organizovan je nakon nastave do 17 sati svakog radnog dana.

Ciljevi programa produženog boravka:

- socijalizacija učenika kroz zajedničku igru i druženje,
- pripremanje učenika za bolje snalaženje u izradi domaćih zadataka,
- ponavljanje, utvrđivanje i primjena naučenog tokom redovne nastave,
- učenje organizacije vremena – optimalne korelacija učenja i slobodnog vremena,

- razvijanje sposobnosti prihvatanja individualnih različitosti,
- izgradnja partnerstva u obrazovanju,
- briga o učenicima s posebnim potrebama.

Rad u produženom boravku se zasniva na saradnji: učitelj/ica i vaspitač/ica u PB – odjeljenjska učiteljica – stručna služba škole kao i saradnja: roditelj – učenik – učitelj, vaspitač. Sam rad u produženom boravku usklađen je sa programom obrazovno-vaspitnog rada u školi i obuhvata:

- samostalan rad – vrijeme predviđeno za rad učenika na izradi domaćih zadataka i savladavanje školskog gradiva uz pomoć učitelja u produženom boravku. (ovom radu prethodi dogovor sa učiteljem iz odjeljenja, prati se plan i program rada razreda koji pohađa dijete)
- slobodno vrijeme – aktivnosti uglavnom rekreativno-zabavnog karaktera (gledanje crtanih filmova, dramatizacije, društvene igre...)
- slobodne aktivnosti – učešće u različitim kreativnim radionicama likovnog, muzičkog i literarnog karaktera kao i u sportsko-rekreativnim aktivnostima

Učenici koji borave u produženom boravku imaju na raspolaganju prostoriju-učionicu za rad i odmor opremljenu neophodnim tehničkim sredstvima: televizor, DVD, CD-plejer i CD-ovi koji su primjereni uzrastu i interesovanjima djece, školsko dvorište i fiskulturnu salu (za sportske aktivnosti), biblioteku sa velikim fondom knjiga i enciklopedija.

Učenici u produženom boravku su umorni, pa samim tim nemirniji, nerspoloženi i dekoncentrisaniji, pa je potrebno smjenjivati periode odmora, rada igre.

Odnos prema učenicima treba biti roditeljsko – učiteljski.

U produženom boravku učenici razvijaju pozitivne međuljudske odnose družeći se, dogovarajući se i pomažući jedni drugima u opuštenoj atmosferi. Razvijaju sigurnost u sebe, samopoštovanje, saradnju, odgovornost, snalažljivost, samostalnost, pomaganje, povjerenje u prijatelje, osjećaj uspješnosti, prihvatanje grešaka kod sebe i drugih... Kroz individualne razgovore sa učiteljicom ili vaspitačicom iz produženog boravka roditelj saznaje kakvo je dijete - kako usvaja i radi domaće zadatke, koliko je spremno pomoći i kako prihvata pomoć u grupnom radu, kakvo je u igri i slobodnom vremenu, kreativnom radu, kako reaguje na umor, koliko i kako učestvuje u održavanju urednosti prostora oko sebe...

Zaključak

Rad sa učenicima u produženom boravku zavisi od trenutne motivacije i elana mališana, pa je metodologija obrade sadržaja i aktivnosti izuzetno pogodna za diferenciranje gradiva ili rad po centrima interesovanja. To zahtijeva spretnost i vještinu nastavnika da kombinuje metode, tehnike i oblike rada, bude fleksibilan i vispren da procijeni efikasnost količine sadržaja, odabir sredstva i načina podučavanja za unapređenje znanja ili vještine učenika. Učenje kroz igru, istraživačka, timska ili problemska nastava su izuzetno efikasne u radu sa djecom tokom prihvata u produženom boravku. Na sedmičnom ili mjesečnom nivou potrebno je napraviti refleksiju na realizovane aktivnosti. Pedagoški rad i u ovom nastavnom segmentu treba da bude u toku sa aktuelnostima i inovacijama. Često je i samo promjena u ponašanju djeteta ili neočekivana situacija poput učenja na daljinu dovoljna da svi realizatori rada u produženom boravku sačine nove planove, organizuju nove vidove rada ili uključe nove tehnike.

Kvalitet nastave u produženom boravku može se procijeniti na osnovu bilješki nastavnika, dnevnika evidencije obrazovno-vaspitnog rada, opisom postignuća učenika. To u svakom slučaju može poslužiti vaspitačima i učiteljima za buduće akcione planove, programe i strategije.

Primjer godišnjeg plana rada

*Dnevna priprema za rad u produženom boravku

03. septembar

Okvirno vrijeme za realizaciju aktivnosti Aktivnosti

12:00 – 12:15 Dolazak učenika sa nastave.

12:20 – 12:40 Slobodno vrijeme za razgovor o vremenu provedenom u školi i dogovor o aktivnostima koje slijede

12:45 – 13:20 Vrijeme obroka

13:25 – 14:20 Izrada domaćih zadataka i provjera tačnosti

14:25 – 15:25 Likovna aktivnost „Crtamo neobično“

Igra za opuštanje i relaksaciju.

Opis igre: Tokom navedene aktivnosti djeca stiču samopouzdanje i sigurnost u svoje likovne sposobnosti. Kod ove igre se ne insistira da djeca nešto konkretno nacrtaju. Od navedenih primjera biraju se primjeri u dogovoru sa učenicima za planirano vrijeme:

- crtamo lijevom rukom,
- crtamo lijevom i desnom rukom istovremeno,
- crtamo žmureći,
- crtamo desnom nogom,
- crtamo lijevom nogom,
- crtamo desnom rukom i lijevom nogom,
- crtamo ruku pod ruku (jedno dijete crta lijevom, drugo desnom rukom),
- crtamo okrenuti leđima crtežu,
- slikamo stopalima,
- slikamo cijelom šakom...

Učenici mogu sami predlagati i istraživati kako se sve može crtati.

15:30 – 16:15 Igra – Lik u ogledalu

Opis igre: Igra se u paru tako što jedno dijete igra u ritmu muzike (lik), a drugo ga imitira (ogledalo)

16:20 – 16:45 Jezička igra – Igra došapni

Učenici sjede u krugu. Učiteljica ili vaspitačica prvom djetetu do sebe došapne jednu riječ. Taj učenik tu istu riječ prosleđuje drugu do sebe, takođe šapatom. Tako do kraja. Poslednji učenik kaže glasno šta je čuo. Šta se desilo sa riječju dok je prešla cio krug? Zašto? Igra se ponavlja.

Varijanta:

Isti postupak, ali sa rečenicom, sa dvije riječi, sa dvije rečenice.

16:50 – 17:00 Pripremanje i polazak kući

Literatura

Naziv predmetnog programa: Jutarnje okupljanje i produženi boravak, Zavod za škostvo - CRNA GORA
KORAK PO KORAK 2 – Kreativni centar

Internetska literatura: https://www.google.com/search?q=rad+u+produzenom+boravku&client=fir-efox-b-d&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjwrZLlkqbwAhUpIMUKHRzRA2EQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1958&bih=937

PRODUŽENI BORAVAK- SIGURNA BAZA

Rezime: Tema "Produženi boravak- sigurna baza" je veoma interesantna, a malo zastupljena kod nas u Crnoj Gori. Malo zastupljena u svim oblicima: konkretnim (sprovođenju), obuke i doedukacije, informisanosti, ambijentu, kadru I td. Sa pojavom reforme u vaspitno-obrazovnom sistemu kod nas dolazi se i do ostvarivanja prava na produženi boravak, kao velika potreba roditelja i olakšica u vaspitanju i obrazovanju. Rad se najčešće odvija prije i poslije nastave i ima važne pedagoške, vaspitne, obrazovne i socijalne vrijednosti. Djeci se ukazuje pomoć učitelja (vaspitača) u izradi domaćih zadataka, djeca se druže, usvajaju radne navike i stiču osobine odgovornosti. Da bi boravak bio kvalitetan, neophodno je obezbijediti i zadovoljiti mnoge segmente, kao što su: fizički prostor, kadar, stimulativna sredina, materijali, topli obrok, a ono o čemu strogo moramo voditi računa su potrebe i mogućnosti djece u samoj realizaciji. Sve u daljem tekstu će biti potkrijepljeno teorijom i praksom, šta je i kako bi trebalo biti, i šta je i kako se realizuje kod nas.

Ključne riječi: produženi boravak, učitelj (vaspitač), djeca

EXTENDED STAY - SAFE BASE

Abstract: The topic 'After school care- safe base' is very interesting, but very little present in Montenegro. It is little represented in all forms: specific (implementation), education and additional education, ambience, staff etc. With the emergence of reform in the educational system in our country, we come to the realization of obtaining rights to after school care, as a great need of parents and benefits in care and education. The work usually takes place before and after lessons and has important pedagogical, upbringing, educational and social value. Children are assisted by teachers (pre school teachers) in doing their homework, children spend time together, adopt work habits and obtain the characteristic of responsibility. In order to have quality stay, it is necessary to provide and fulfill lots of segments, such as: premises, staff, stimulating environment, working paper, cooked lunch, and what we specially have to pay attention to are needs and possibilities of children in the realization itself. The text in the paper below is based on theory and practical experience on what the present situation is and how should it look like and how we do it in our country.

Key words: after school care, teacher (pre school teacher), children

Uvod

Osnovne karakteristike produženog boravka

Nakon uvođenja reforme i programa "Korak po korak" u redovnom vaspitno-obrazovnom radu rodila se najprije ideja, a zatim i velika potreba o realizaciji produženog boravka. Kada govorimo o Crnoj Gori, škole organizuju produženi boravak za učenike prvog razreda. U nekim situacijama su bila uključena djeca i drugog razreda, međutim, tu je uvijek nedovoljan broj prijavljene djece da bi se kvalitetno organizovao boravak. U ovom smislu, ni smjene djece drugog razreda nijesu prihvatljive za realizaciju, što će reći da produženi boravak obuhvata samo I razred iz I ciklusa učenika (I ciklus obuhvata I, II i III razred osnovne škole). U okviru produženog boravka učenicima se obezbjeđuje učitelj (vaspitač) koji će im pružiti podršku u izradi domaćih zadataka, a samim tim, od ličnosti učitelja zavisi koliko će djeca biti spremna na dobru saradnju, koliko će djeca prihvatiti timski rad, individualni rad, partnerske odnose. Što znači krenućemo od uloge učitelja (vaspitača) u produženom boravku.

Uloga učitelja (vaspitača) u produženom boravku

Odlučujući faktor bilo koje vaspitno-obrazovne ustanove kao institucije, za razvoj i učenje djece, nijesu samo programske aktivnosti i sredstva putem kojih se ostvaruju, već osoba posrednik, voditelj vaspitno-obrazovnog programa. To je, prije svega, osoba od velikog povjerenja i iskustva, osoba koja utiče na sredinu, na dijete podstičući ga da se što više izrazi, sebe i svoj potencijal (djetetov).

Učitelj (vaspitač) je osoba koja brine o djeci tokom njihovog boravka u produženom boravku, koja ih njeguje, obrazuje, socijalizuje i usmjerava. Rad učitelja se zasniva na planu i programu same institucije, koji je prilagođen uzrastu i potrebama djece, a donijeti su uz saglasnost Ministarstva prosvjete.

Od učitelja (vaspitača) zavisi spontanost i prilagodljivost, kao i cjelokupna atmosfera u boravku. Učitelj treba da vodi brigu o fizičkom, psihičkom, kognitivnom razvoju, o komunikaciji i stvaralaštvu. Za sve ove aspekte neophodna je dobra saradnja sa stručnjacima ljekarske, pedagoške, sociološke i defektološke službe. Blagovremenim uviđanjem eventualnih nedostataka ili izuzetnih sposobnosti,

djetetov razvoj se može usmjeriti u pozitivnom smjeru. Učitelj mora da posjeduje ogromnu ljubav prema djeci, da ima razumijevanja za njihove potrebe, da im pruži bezgraničnu pažnju i toplinu.

Po mojim saznanjima i internet istraživanjima, produženi boravak se u zemljama Evropske Unije (reformisanom vaspitno-obrazovnom sistemu) odvija sa prijemom djece od 7h, jutarnje okupljanje, i traje do 17h. To je oblik organizovanog rada i predstavlja mogućnost rješavanja domaćih zadataka nakon časova, u pomoć učitelja (vaspitača). Nastao je kao potreba roditelja, a danas se sve više i više realizuje i kao potreba djece u učenju uz obučeni stručni kadar. Školama je ostavljena mogućnost da rad u ovoj oblasti planiraju u skladu sa potrebama i mogućnostima djece, a to sve obuhvata: odmor za djecu, obrok, izrada domaćih zadataka, kao i slobodne aktivnosti gdje djeca mogu da se iskažu (gluma, ples, radionice). Za rad u produženom boravku obično se angažuju profesori razredne nastave, a nerijetko i vaspitači. Za rad u produženom boravku obično se angažuju profesori razredne nastave, a nerijetko i vaspitači. Iz iskustva kolega, i obilazeći Javne obrazovne ustanove povodom pisanja ovoga rada naišla sam na mnogobrojna pozitivna iskustva, ali na žalost i ona druga, manje lijepa. Kada govorimo o Crnoj Gori, ja sam posjetila tri škole iz Nikšića u kojima se realizuje program produženog boravka. Obzirom da smo unazad dosta govorili o učitelju (vaspitaču), tako ću se nadovezati na tu temu sa iskustvima iz našeg grada i države.

Plan realizacije produženog boravka je jednobrazan za sve zemlje koje ga sprovode, s tim što se kod nas odvija tako što se prilagođava određenim školskim pravilima. Obzirom da se kod nas sprovodi samo u prvom razredu, prihvatanje djece počinje u 7h. I obično taj prihvatanje djece sprovodi vaspitač koji je angažovan u dva odjeljenja po dva časa školska tokom tog radnog dana. Taj prvi dio radnog dana nakon prihvatanja zove se jutarnje okupljanje. To je vrijeme kada djeca uglavnom obnavljaju gradivo iz škole (pjesmice, recitacije, pričavanja). Mogu se i grupisati po odjeljenjima gdje će zajedno razgovarati o prethodnim i dnevnim aktivnostima, da izraze želju šta bi voljeli da rade toga radnog dana. Jutarnje okupljanje omogućava da djeca podijele sa drugima novosti iz svog doma i iskustva zajednice. U 9h polaze sa vaspitačem u svoje učionice, kada im i počinje nastava, pa sve do 12h kada im se nastava završava. Nakon nastave, djeca se vraćaju u produženi boravak sa svojim učiteljicama, gdje uz njihovu pomoć odmah pristupaju izradi domaćih zadataka. Odmah zatim slijedi obrok koji je u početku distribuirao vrtić. Djeca su ostajala u dnevnom boravku do 17h kada su ih roditelji preuzimali. Međutim, sva iskustva učitelja iz razgovora sa njima ukazuju na to da bi u produženom boravku od nastavnog kadra trebao biti neko ko nije već u nastavi (učitelj ili vaspitač koji će se posebno angažovati) jer su učitelji u 12h već prilično istrošeni za dalji rad u grupama. Takođe, svi su se složili da to mjesto treba da popuni vaspitač sa radnim iskustvom u školi (a i ne mora biti, jer mi u našim vrtićima imamo program od 5-6 god priprema za školu) kraći program koji je vrlo sličan programu u prvom razredu osnovne škole. Osim toga, u vrtiću se ne radi opismenjavanje. Osim toga, nakon završenih domaćih zadataka i školskih obaveza djeca imaju dovoljno vremena za slobodne organizovane aktivnosti (radionice, ples, predstave, igra).

Fizički prostor (ambijent)

Fizičko okruženje utiče na ponašanje učenika, kao i na saznajne procese. To je najbolje objasnio Russo koji kaže da je samo okruženje dovoljno samo po sebi da obrazuje dijete. Dok su Pijaze i Vigotski isticali da se dijete razvija u interakciji sa svojim društvenim i fizičkim okruženjem. Jedan od najočiglednijih kriterijuma jeste sama učionica. Fizičko okruženje daje snažnu poruku učenicima od prvog momenta kada uđu u učionicu. Rad može biti i individualni i frontalni. Inventar čine stolovi različitih oblika, police za knjige, školski pribor, materijali, tepih, table (može i piši-briši), fotelje ili ležajbegovi u tihom kutku. Tihi kutak je udobno i prijatno, tiho mjesto za čitanje i koncentraciju. Dok bi zidovi trebali biti prekriveni slovima, brojevima, pravilima ponašanja, zaduženjima, porukama, fotografijama učenika i sl. Kada govorimo o fizičkom prostoru, kod nas u školama prostor za produženi boravak obično bude neka od učionica koju je škola ustupila u te svrhe, i baš tako i izgleda. Nažalost, za ovaj tip nastave iliti boravka već smo pomenuli od kojeg je značaja da to bude udobna, lijepa, svježa prostorija kao podsticajna sredina za svaku vrstu aktivnosti. Tu su (kod nas) klupe, stolice, table... baš sve kao i ambijent koji su djeca prije toga napustila. Ako imamo više sreće pa da u produženom boravku radi vaspitač koji će kreirati i ukrasiti prostor tako da djeci bude toliko privlačan, da će taj isti prostor uvijek biti ispunjen dječijom grajom i osmjesima.

Podsticajan ambijent prvi je uslov za kvalitetan rad, i to je uvijek jedan od prioriteta pri oplemenjivanju prostora. Stvoriti jedan takav ambijent u kome će biti zadovoljni i učenici i roditelji, i nastavnici, nije ni malo lako. Posebno ako se ima u vidu činjenica da u tom neraskidivom lancu uvijek

nedostaje poneka karika. Na nama, koji radimo u sistemu vaspitno-obrazovnog rada, je da stvorimo i omogućimo da sve funkcioniše besprekorno. Da sagradimo školu bez zidova kroz balans između zahtjeva koje smo u profesionalnoj obavezi da realizujemo, dječije svakodnevnice i velike znatiželje, a sve u cilju većeg zadovoljstva. Na prvom mjestu djece, pa i svih ostalih.

Posmatrajući i osluškujući potrebe djece iz produženog boravka iz tri škole iz Nikšića, prepoznala sam želju za samostalnim radom, slobodno birajući aktivnosti i materijale, vježbaju tišinu, trude se lijepom ponašanju u društvu, i da čitaju bez knjiga. Djeca koja ne znaju da čitaju na osnovu bilo koje knjige pričaju svoju priču sa lakoćom. Dok, recimo, postoji spisak i onoga što oni ne žele, a to su kazne, školske metode učenja, ispitivanja, katedre i sl.

Kod nas se način realizacije razlikuje mnogo u odnosu na susjedne zemlje Balkana. Razlike su ogromne u prostoru. I ovdje, u dogovoru sa djecom, plan se mijenja na zahtjev i potrebe djece, kao i redosljed sprovođenja aktivnosti, obroka, radionica. Poželjno je, a obično se i uvijek tako radi, da sva djeca zajedno u istom trenutku jedu, pišu, igraju se. Nakon redovne nastave slijede organizovane aktivnosti gdje moramo voditi računa da se zadovolji i potreba djece za igrom, kretanjem, boravkom na svježem vazduhu, pokretne igre, kao i organizovanje kreativnih radionica sa prirodnim materijalima. Primarni cilj svakog produženog boravka je svakako izrada i pomoć pri izradi domaćih zadataka, što će reći da su zastupljeni i individualni i grupni oblici rada. Takođe, učenici međusobno jedni drugima pomažu, i objavljuju na njima razumljiviji i pristupačniji način. Raznolikost i bogatstvo sadržaja uključuje djecu u svakodnevni život škole i zajednice, i na taj način doprinosi cjelokupnoj izgradnji djeteta.

Veoma se vodi računa o pohvalama, vrjednovanju rada u toku dnevne aktivnosti i svaki učenik ima pravo i mogućnost biti uspješan. Zato je najefektniji način da se radni dan završi pohvalama kako bi djeca imala što bolju stimulaciju i podsticaj za dalji rad i trud.

Materijali

Kada god pomenemo material koji se koristi u vaspitno-obrazovnom radu, vrlo rado se sjetim Marije Montessori koja materijal zove ključem koji otvara vrata svijeta. To bi, zapravo, trebao da bude materijal sa kojim djeca rade i uče samostalno, koristeći se svojim osjetilima. Ovdje se isključivo misli na prirodni material koji možemo, i najčešće nalazimo u prirodi, u kući, dvorištu, oko nas.

U kreativnom radu koriste se otpadni materijali koji imaju bezbroj prednosti a skoro ni jednu manu. Besplatni su, uvijek dostupni i mogu se naći u našoj blizini, nikad nam ne mogu nestati a ponovnom upotrebom razvijaju maštu i kreativnost na veći nivo.

Komunikacija kao važan preduslov za uspjeh

Učitelj u komunikaciji sa učenicom podstiče razvoj mišljenja, sposobnost pravljenja izbora i rješavanja problema, usmjerava učeničko ponašanje, stalno se razmjenjuju ideje i osjećanja, sopstvenim ponašanjem i načinom komunikacije učitelj pruža učenicima model ponašanja u nastavi.

Osnovni vid komunikacije je razgovor. Taj razgovor je svrshodan samo ukoliko je aktivan i ukoliko u njemu učestvuju obje strane (učitelj-dijete). Učitelj (vaspitač) će na više načina razvijati i podsticati usvajanje istog govora, verbalnog, a zatim i neverbalnog (pokreti tijela, gestikulacija), što će i sama djeca na kraju primjenjivati.

Učenje kroz igru

O značaju igre od samog rođenja pa sve do 10. godine pisao je veliki broj teoretičara i poznavao ca ranog djetinjstva. Slobodno možemo reći da je posao svakog djeteta da se igra. Igra im pruža mogućnost da eksperimentišu i da putem pokušaja i pogrešaka bez straha prave i greske i uspjehe. Na taj način razvijaju kognitivne sposobnosti, sigurnost i samopuzdanje. Igra je interaktivna, slobodna i bez prinude. Tako i mi u produženom boravku veliku pažnju posvećujemo različitim vrstama igara. One najbolje podstiču svestran razvoj djece kada u osnovnom vaspitanju i obrazovanju uvrstimo igre, učenje i rad. Kod nas su najčešće zastupljene pokretne igre, igre sa pravilima, takmičarske igre i druge. Pokretne igre su nam veoma važne zbog tjelesnog razvoja, gdje djeca najčešće hodaju, skakuću, puze, trče... Na taj način razvijaju sve mišićne grupe. U produženom boravku ih najčešće koristimo i da djeca nauče, i da se zabave, da osjete i steknu ritam i osjećaj za muziku.

Zaključak

Na kraju, nakon svih pozitivnih karakteristika koje smo pomenuli da nam produženi boravak pruža, moramo priznati da to više nije samo potreba već i velika želja djece za druženjem, usvajanjem novog

i nepoznatog, a prije svega zadovoljavanje potrebe za igrom.

Dijete je važnost samo po sebi, nosi pozitivne razvojne potencijale koje u njemu nadograđuje učitelj (vaspitač). Uloga vaspitača (učitelja) u produženom boravku je da stvori kvalitetne uslove za učenje i razvoj djece i da direktno utiče na cjelokupan razvoj.

Ideja se rodila iz velike potrebe roditelja, a prerasla je u kvalitetno provedeno vrijeme, stvaranju novih poznanstava i novih životnih iskustava.

Literatura

Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju (sl. List RCG br.64-2002 49-2007: sl.list CG br. 45-2010 40-2011. Dr. zakon, 39-2013 I 47-2017) Prošireni program član 16, produženi boravak član 17

Savremeni predškolski sistemi – Doc.dr. Saša Milić

Obrazovni magazin – Dušanka Popović, jun 2002. god.

Korak po korak 2, vaspitanje djece od tri do sedam godina Mirjana Marković, Mara Sain, Ileana Kovačević, Dragana Koruga, Rada Ivanović, Ljubica Beljanski Restić, Milena Krsmanović, Zlatko Gajić, Dobrinka Peković

PRODUŽENI BORAVAK – PREDNOSTI I NEDOSTACI

Rezime: Savremene tehnologije imaju sve veći uticaj na razvoj društva. Svedoci smo prekomerne upotrebe digitalnih uređaja (pametni telefoni, laptop, računari, tableti). Da bi roditelji umirili malu bebu, puštaju na telefonu muziku i crtače. Kasnije deca sama pronalaze razne zanimacije putem digitalnih uređaja. Igre i igračke skoro i ne koriste. Igrališta su prazna, a ispred zgrade i ako vidimo decu svi u rukama drže pametne telefone. Sve je manje direktne komunikacije, a sve više koriste društvene mreže. Sve to se ogleda u lošoj socijalizaciji, komunikaciji, toleranciji, odsustvu empatije. Shodno tome, decu je sve teže animirati tradicionalnim igrama, zadržati njihovu pažnju, nezainteresovani su za klasične crtane filmove... Zbog toga rad vaspitačice u produženom boravku je veoma kompleksan i složen, jer su deca u produženom boravku, nakon nastave, zahtevnija, imaju manje strpljenja i koncentracije, takođe i interesovanja za dodatne aktivnosti opadaju. Aktivnosti su prilagođene njihovim interesovanjima i potrebama.

Ključne reči: roditelji, digitalni uređaji, deca, igre i igračke, aktivnosti, vaspitačica

Uvod

U skladu sa društveno-ekonomskim promjenama i tendencijom globalizacije i ukidanja granica, škola mora mlade ljude pripremati za život u multikulturalnoj Evropi i demokratskom društvu.

Početak ovog veka došlo je do reforme obrazovnog sistema u Crnoj Gori. Uvedena je devetogodišnja osnovna škola. Pratili smo trend zemalja iz okruženja i uveli novine u obrazovanje. Jedna od novina, koja nije postojala u Crnoj Gori, je uvođenje produženog boravka u prvom razredu osnovne škole.

1 Ciljevi programa produženog boravka

Produženi boravak predstavlja organizovani oblik rada za učenike prvih razreda posle nastave a pod nadzorom vaspitačice. Rad u produženom boravku organizovan je tako da odgovara zahtevima dece i mogućnostima škole, od 11 sati do 13:30. Takođe, škola je u obavezi da organizuje i jutarnje okupljanje koje traje od 7 sati do 7:30 kada počinje nastava prvim razredima. U našoj školi nastava je organizovana u dve smene, ali prvaci pohađaju nastavu samo u prvoj smeni. Škola ima mogućnosti organizovanog jutarnjeg okupljanja i produženog boravka samo za učenike prvih razreda. Škola ima pet odeljenja prvih razreda u matičnoj školi i dva odeljenja u područnoj školi u Igalu. Produženi boravak je organizovan samo u matičnoj školi. Roditelji prilikom upisa deteta u prvi razred prijavljuju dete i za boravak u produženom boravku ako ima potrebu za istim. Pošto je u školi broj dece ograničen, maksimalno možemo primiti 30 prvaka, prednost se daje samohranim roditelja i deci čija su oba roditelja u radnom odnosu. Osnovi cilj produženog boravka je upućivanje i osposobljavanje učenika/ca za samostalno učenje i organizovanje rada, kroz strukturiranu igru i različite sadržaje koji povoljno utiču na njihov celokupni razvoj.

Specifični ciljevi su sledeći:

- socijalizacija učenika kroz zajedničku igru i druženje,
- pripremanje učenika za bolje snalaženje u izradi domaćih zadataka,
- ponavljanje, utvrđivanje i primena naučenog tokom redovne nastave,
- učenje organizacije vremena – optimalne korelacije učenja i slobodnog vremena,
- razvijanje sposobnosti prihvatanja individualnih različitosti,
- izgradnja partnerstva u obrazovanju,
- briga o učenicima s posebnim potrebama.

2 Plan i program rada produženog boravka

Kreiranje dnevnog raspreda aktivnosti odgovornost je same škole, prema načelima opšteg kurikuluma. Aktivnostima u okviru samostalnog učenja i slobodnog vremena treba posvetiti najveći deo vremena tokom produženog boravka.

Preporuke Zavoda za školstvo su sledeće:

- organizovani, samostalni rad učenika, što podrazumeva izradu domaćih zadataka i učenje;
- odmor, slobodno strukturirano vreme u okviru kojeg treba organizovati užinu, odmor, aktivnosti/ igre u školskom dvorištu, društvene igre u učionici, slušanje muzike, ples...
- samostalno učenje, kroz kreativne radionice (likovne, muzičke, literarne; drama, ples), čitanje, sportske i rekreativne aktivnosti, gledanje filmova i video materijala obrazovnog karaktera.

Vaspitačice koje rade u produženom boravku u dogovoru sa učiteljicama/em planiraju i prilagođavaju aktivnosti koje se nadovezuju na nastavu a koje su kreativnog i istraživačkog, a ne obrazovnog karaktera. Aktivnosti u produženom boravku su pre svega kreirane potrebama i željama deteta. Prednost u planiranju rada je otvoreni kurikulum. Aktivnosti prilagođavamo trenutnom raspoloženju dece i njihovim potrebama, pratimo zbivanja u lokalnoj zajednici, veliki deo aktivnosti posvećujemo šetnji, boravku na plaži, poseti muzeju, galerijama, obilasku znamenitosti...

3 Prednosti i nedostaci produženog boravka

Kada je uvedena reforma, 2004.g, prvi razred (po jedno odeljenje iz svake škole) je imao organizovanu nastavu u vrtićima. Nastava se odvijala u jednoj sobi (učionici), a produženi boravak se nastavljao u toj istoj sobi. Deca su imala organizovan doručak, ručak, prostor je bio prilagođen njihovom uzrastu, prikladan, podsticajni ambijent, bolji higijenski uslovi, koristile se se igračke i didaktičke igre... Od pre par godina, tačnije 2015/16. taj trend je ukinut. Vrtići više nisu imali prostornih mogućnosti pa smo shodno mogućnostima školskih prostorija organizovali rad produženog boravka u školi. Tu nailazimo na neke prednosti ali i nedostatke.

PREDNOSTI	NEDOSTACI
otpisnost organizovanja produženog boravka za prvi razred	produženi boravak samo za prvake (drugi razred nastava polazi samo u mesecima i za njih nema organizovanog jutarnjeg doručka ili produženog boravka)
jutarnje okupljanje za prvi razred	jutarnje okupljanje samo za prvake (drugi razred nastava polazi samo u mesecima i za njih nema organizovanog jutarnjeg doručka ili produženog boravka)
ograničen broj stolica u produženom boravku, od 15 do 20 stolica	nedovoljan prostor i neadekvatno osvetljenje da bi se organizovao produženi boravak za sve decu kojim je namenjen
deca su pod nadzorom (zbrinjena) dok su roditelji na poslu	deca u školi nije obezbeđena jer osvetljenje dolaze direktno kroz stakla, jatah pjevali u toku velikog odnosa, a drugi u produženom boravku. To su obično sanduči, pećiva, grickalice, slatkiši - nezdrava hrana.
oprema u učionici produženog boravka je obezbeđena od strane roditelja. U saradnji (dogovori) sa roditeljima kupili su samo papir, doneli igračke, didaktičke i društvene igre...	nedovoljno sredstava za opremanje učionice produženog boravka (namerno struganje, porušavanje, ogradnja, društvene igre, kao su prikladna sredstva za saradnju i saradnja)
izvrše domaći zadatke, podsticanje kreativnosti, mašte, samostalnosti, socijalizacije, održivosti, tolerancije, saradnje, timskog rada, rad sa decom sa teškoćama u učenju, vežbe a projektima...	odstojanje roditelja da se sve školske obaveze završe u školi

3.1 Prednosti produženog boravka

U produženom boravku koristimo metode i oblike rada koji podstiču samostalno učenje, kao i smenjivanje radnih i slobodnih aktivnosti. U produženom boravku koristimo kurikularni pristup dok se u nastavi koristi predmetni, učimo kroz igru, timski i saradnički. U ambijentu koji više podseća na drugarski i koji je opušteniji nego na časovima, razvijamo pozitivne odnose, družimo se i pomažemo jedni drugima. Shodno gore navedenom imamo više mogućnosti za uključivanje u projekte, konkurse i uopšteno podsticanje kreativnosti.

Neke od aktivnosti koje sprovodimo u produženom boravku su:

1. obilasci lokalnih znamenitosti, posete muzeju, posete pijaci, druženje sa drugarima u dvorištu vrtića, odlasci u obližnje parkove, plaže
2. učešće u projektima; jedan od projekata, u kojem učestvujemo već drugu godinu, je "Light For The Earth", oslikavanje lampiona, a cilj projekta je očuvanje naše planete; kao i projekat namenjen šestogodišnjacima "And so this is Xmas", zadatak nam je bio napraviti novogodišnje čestitke i poslati ih drugarima iz sledećih država: Albanija, Portugal, Poljska i Slovenija, takođe i naši učenici su dobili čestitke od učenika pomenutih zemalja.
3. dramatizacije obrađivanih nastavnih sadržaja, bilo da su pesmice, priče, bajke; igre uloga
4. uređenje učionice, panoa, dečji radovi
5. saradnja sa lokalnom zajednicom: u saradnji sa Ministarstvom prosvete i lokalnom upravom školi su donirana sredstva za renoviranje učionice koja nije bila u upotrebi. Sredstva su bila namenjena za opremanje učionice za potrebe produženog boravka. Kasnije je zbog nedostatka prostora prenamenjena i u njoj je sada kabinet engleskog jezika.

Zaključak

Deca provedu značajan deo života u vrtiću i školi zato smatram da je naša dužnost da im omogućimo okruženje u kojem će se osećati prijatno.

Savremeni način života, ubrzani razvoj i primena digitalne tehnologije, velike promene u društvu, sve nam to nameće i promene u organizaciji vaspitno-obrazovnog rada.

Želja svakog pojedinca je da prati savremene trendove i da teži ka njima, da ih unapređuje i prilagođava deci, u cilju njihovog što svestranijeg razvoja.

Mi vaspitačice koje radimo u produženom boravku težimo ka opuštenijem i prisnijem odnosu sa učenicima, pomažemo i podstičemo učenike, uvažavamo njihovo mišljenje, podražavamo kreativnost i ideje, aktivnosti su prevashodno kreirane po meri deteta.

Literatura

1. www.zzs.gov.me
2. www.mps.gov.me

LUTKARSKA RADIONICA U PRODUŽENOM BORAVKU

Rezime: U radu je opisan značaj lutke i lutkarstva, kao i značaj lutkarske radionice u produženom boravku. Lutkarstvo i scenska lutka vrlo su podsticajni za dječije stvaralaštvo i kreativno izražavanje. Tokom rada u lutkarskoj radionici svi su uključeni u proces stvaranja, što znači da je sam proces pripremanja lutkarske predstave važniji nego sama predstava. Cilj ove radionice je prvenstveno razvojni, pa tek onda umjetnički. Rad lutkarske radionice, koja se organizuje u produženom boravku, treba prilagoditi školskim uslovima. Teba izabrati izradu onih lutaka koje ne traže mnogo vremena za kreiranje i jednostvne su za izradu, da bi ih djeca stvarala samostalno. Lutke koje se izrade u produženom boravku mogu se koristiti u nastavi, za izložbu ili bazar, dok se lutkarska predstava koja je pripremljena može izvoditi u višim razredima škole, na priredbama kao i u drugim osnovnim školama i predškolskim ustanovama.

Gljučne riječi: dijete, lutka, lutkarska predstava, lutkarska radionica, produženi boravak, vaspitač.

PUPPET WORKSHOP IN EXTENDED STAY

Abstract: This paper describes the importance of puppet and puppetry, as well as the importance of a puppet workshop in an extended stay. Puppetry and stage puppet are very stimulating for children's creativity and creative expression. During the work in the puppet workshop, everyone is involved in the creation process, which means that the process of preparing the puppet show is more important than the show itself. The goal of this workshop is primarily developmental, and then artistic. The work of the puppet workshop, which is organized in an extended stay, should be adjusted to the school conditions. You should choose to make those dolls that do not require much time to create and are easy to make, so that children can create them independently. Puppets that are made in an extended stay can be used in classes, for an exhibition or bazaar, while a prepared puppet show can be performed in the upper grades of the school, at events as well as in other primary schools and preschools.

Keywords: child, puppet, puppet show, puppet workshop, extended stay, preschool, preschool teacher.

1 Uvod

Produženi boravak je posebno organizovan i osmišljen boravak djece nižih razreda u školi, u vrijeme kada su im roditelji na poslu. Rad u produženom boravku planira i organizuje vaspitač sa ciljem da se djeci obezbijedi interesantno i korisno provedeno vrijeme. Jedan od zanimljivih načina da se provede vrijeme u produženom boravku je zasigurno lutkarska radionica. Cilj rada lutkarske radionice jeste uključiti djecu različitog uzrasta i sposobnosti u proces stvaranja lutkarske predstave shodno njihovim mogućnostima i interesovanjima. Lutkarska predstava nosi pouku i sadrži moralne vrijednosti, te utiče na razvoj pozitivnih crta ličnosti: radoznalost, dobrotu, empatiju, iskrenost, tolerantnost itd. Uloga vaspitača je da planira i metodički ispravno usmjerava djecu, da ih motiviše i aktivira u pripremi prostora, pravljenju rekvizita i lutaka, podjeli uloga i drugim aktivnostima tokom pripremanja lutkarske predstave. Lutkarska radionica u produženom boravku doprinosi stvaranju pozitivne atmosfere, poboljšava međusobnu komunikaciju i saradnju među djecom i otvara vrata novim iskustvima i saznanjima.

2 Slobodne aktivnosti u produženom boravku

Produženi boravak je kvalitetno osmišljen boravak djece u školi koji omogućava djeci produktivno i zanimljivo provedeno vrijeme. Rad u produženom boravku je izazov za vaspitača jer zahtjeva nove načine organizacije rada, koji se razlikuje od rada u redovnoj nastavi. Vrijeme u produženom boravku može biti provedeno u pisanju domaćih zadataka, igri i odmoru. Produženi boravak se organizuje prije i poslije nastave. Na osnovu svog dosadašnjeg iskustva, uočila sam da su djeca koja borave u produženom boravku poslije nastave u većini slučajeva umorna i više im odgovaraju slobodne aktivnosti, dok se u produženom boravku prije nastave vrijeme može iskoristiti za pisanje domaćih zadataka. Slobodne aktivnosti obuhvataju sve aktivnosti koje doprinose ispunjavanju i zadovoljavanju individualnih potreba i interesovanja. One imaju prvenstveno rekreativno-zabavni i stvaralački karakter. U slobodne aktivnosti ubrajamo:

- igre po izboru učenika,
- uređenje prostora i uređenje panoa,
- društvene igre,

- slušanje muzike za djecu,
- pripremanje kvizova,
- pripremanje prodajnih izložbi,
- samostalno čitanje dječije literature,
- matematička radionica,
- sportska radionica,
- naučno-istraživačka radionica, i
- umjetnička radionica.

Umjetnička radionica obuhvata dramsku, likovnu, muzičku i lutkarsku radionicu.

3 Lutkarska radionica u produženom boravku

Lutkarska radionica u produženom boravku pomoći će u vaspitno-obrazovnom radu, kao i u stvaranju osjećaja pripradnosti timu kod djece. To se postiže u procesu izrade lutaka i tokom izvođenja predstave. lutka je najvažniji element lutkarske predstave, ali u kombinaciji sa ostalim elementima dobija potpuni smisao. Vrlo važnu ulogu u lutkarskoj predstavi ima scenografija, koja i kada je najjednostavnija, doprinosi utisku gledalaca. Poželjno je svaku lutkarsku predstavu propratiti odgovarajućom scenografijom koja ne bi trebala da sadrži previše detalja, jer u tom slučaju lutka ne dolazi do izražaja. Za lutkarsku predstavu bitni su muzika i scenski efekti – zvuk i svjetlo, koji moraju biti pažljivo izabrani kako bi pratili tok i radnju predstave. Obavezno je uskladiti izbor teksta i tip lutke kao i prilagoditi tekst uzrastu djece. Animacija je jako važan proces jer lutka zahtjeva osobu koja sa njom rukuje. Neophodno je da dijete prihvati lutku, to jest da je oživi, a to će se svakako najbolje postići tokom samostalne izrade lutke. Vapitač je tu da djecu usmjeri, savjetuje, pomogne u izboru vrste lutke, materijala za izradu kao i samoj izradi. Vaspitač osmišljenim pedagoškim radom motiviše djecu na igru. On kroz lutkarske improvizacije, kratke igrokaze i dramatizacije prikazuje djeci mogućnosti lutke, izaziva vedro raspoloženje i pokreće njegov svijet mašte.

3.1 Program rada

Program rada lutkarskih radionica obuhvata:

- upoznavanje djece sa pojmom lutkarstva,
- upoznavanje djece sa vrstama scenskih lutaka,
- izrada scenskih lutaka,
- animacija/rad sa lutkom,
- izrada scenografije i kostima za dječiju lutkarsku predstavu,
- odabir tekstova i njihova dramatizacija,
- učenje tekstova za izvođenje predstave,
- odabir muzike i scenskih efekata, i
- izvođenje lutkarske predstave.

Lutkarska radionica je mjesto zabave i igre kroz koju se stiče sposobnost koordinacije misli, pokreta, emocija i postepeno razvija socijalizacija, govor i smisao za saradnju. Putem raznovrsnih aktivnosti djeca usvajaju teorijska znanja i praktične vještine iz svijeta lutkarstva.

3.2 Značaj lutkarske radionice

Lutkarska radionica u produženom boravku ima višestruki značaj:

- razvijanje i ispoljavanje mašte i kreativnosti,
- razvijanje stvaralačkih sposobnosti,
- mogućnost ispoljavanja osobina i raspoloženja,
- razvijanje osjećaja pripadnosti timu,
- doprinosi estetskom vaspitanju,
- kreativno obogaćuje vaspitno-obrazovne metode,
- razvijanje govora i komunikacije, i
- razvijanje fine motorike kroz oblikovanje materijala.

U lutkarskoj radionici povezuju se rad, učenje i igra. Od presudnog značaja za uspješnost je kreativnost vaspitača koji planira, priprema i organizuje rad u produženom boravku.

4 Vrste lutaka

„ Prema razlikama koje primjećujemo kod lutaka, one se mogu podijeliti prema načinu pokretanja (rukom, štatom ili koncima), odnosno dijele se na ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke na štatu

(javajke, lutke za kazalište sijena i velike lutke), te lutke na koncima (marionete). Lutke također možemo podijeliti i s obzirom na poziciju s koje se animiraju. Tako razlikujemo one koje se animiraju odozdo (ručne lutke, štapne lutke) i odozgo (marionete na koncima i marionete na žici). " – Županić Benić, 2009

Za igru i izradu djeca bi trebala koristiti najjednostavnije scenske lutke, a to su: štapne, ginjol, lutke na prstima i lutke sjene. Marioneta je lutka na koncu koja se sastoji od tijela lutke (glava, trup, noge i ruke), konaca i kontrolnog mehanizma. Konci pričvršćeni za djelove lutke i kontrolni mehanizam omogućavaju animatoru da pokreće lutku. Jednostavna marioneta može imati devet žica ili konaca, dok složenije čak i do trideset. Osnovni materijal za izradu je drvo. Rukovanje ovom lutkom zahtjeva spretnost, pa nije praktična za rad sa djecom nižeg uzrasta.

Glavni predstavnik ručnih lutaka je ginjol lutka. To je lutka koju lutkar navlači na svoju ruku. Obično kažiprst pokreće glavu, a mali prst i palac pokreću lutkine ruke. Kostim lutke treba da je jednostavan da bi lice i ruke došle do izražaja. Glava ginjol lutke se najčešće pravi od sundera ili od stiropora, dok se kostim šije od tkanine.

Zijevalica je ručna lutka kojoj je glavna karakteristika da otvara usta, te se stiče utisak da lutka govori. Lutkarev palac pomjera donju, a ostali prsti gornju usnu lutke. Za izradu se najčešće koriste čarape i sunder.

Lutke na prstima su vrlo praktične i jednostavne za igru. Animiraju se tako što se na prste ruke nataknu male lutke. One se mogu izrađivati od platna i papira. Prednost ovih lutaka je što jedan animator može animirati više likova u isto vrijeme.

Lutke na štapu su sve lutke koje se pokreću pomoću štapa. Mogu biti različite veličine i napravljene od različitih materijala. Ne smiju biti ni preteške ni prevelike da bi se sa njima lakše rukovalo. Glavni predstavnik ovih lutaka je javajka. To je trodimenzionalna štapna lutka čija se glava nalazi na dugačkom štapu koji prolazi kroz tijelo i ima ruke koje se pokreću pomoću žica. Lutke sjene se koriste za pozorište sjenki. Lako se izrađuju, a za izradu se koriste karton i koža. Lutke se kreću između platna i izvora svjetlosti i ocrtavaju se na platnu kao sjenke. Smatraju se najjednostavnijim lutkama te ih može svako dijete izraditi.

U rukama kreativne osobe sve se može pretvoriti u lutku. Lutke se mogu praviti od čarapa, rukavica, plastičnih boca, plastičnih kašika, rolni papira, metle, drvene kašike, novinskog papira, raznovrsnih tkanina i od svega što može da se šije i lijepi.

5 Scenska lutka i dijete

Lutka je efektivno izražajno sredstvo i omogućava raznovrstan rad sa djecom. Učenje uz lutku je uspješnije i snažnije motivisano. Lutka dijete podstiče da razmišlja, saznaje i stvara. Dijete se u igri sa lutkom emotivno oslobađa i otkriva svoju ličnost, želje i strahove. Lutke imaju moć da zaokupe djetetovu pažnju, izazovu zainteresovanost i podstaknu maštovitost. Lutka može sve što dijete poželi. Ona se smije, pleše, plače, leti, priča... Igrajući se sa lutkom dijete uranja u imaginarni svijet, odakle se prestankom igre, obogaćeno novim iskustvom, vraća u stvarnost. Lutka kao metod rada nije zastupljena kao što bi trebala biti, s obzirom na svoje vaspitno-obrazovne mogućnosti.

Značaj lutke u vaspitno-obrazovnom radu:

- omogućava lakšu komunikaciju na relaciji učitelj-učenik,
- omogućava lakše uključivanje djeteta u proces socijalizacije,
- podsticanje pažnje i koncentracije,
- postizanje pozitivne atmosfere,
- lutka kao edukativno-didaktičko sredstvo,
- lutka kao terapijsko sredstvo,
- lutka kao podsticaj za maštu i kreativnost.

6 Primjeri iz prakse

Aktivnost: Izrada ginjol lutke

Cilj: Izrada ginjol lutke, upoznavanje djece sa primjenom i oblikovanjem različitih materijala i dramatizacija pomoću izrađene lutke. Potreban materijal: sunder, tkanina, igla, konac, makaze, vunica, tempere, ljepilo, različiti ukrasni detalji.

Proces izrade:

- izrezati parče sundera i sjeckati ga sa svih strana sve dok se ne dobije željeni oblik glave,
- izdubiti sunder širine i dužine srednjeg prsta,

- od kartona napraviti vrat i zalijepiti ga u izbušenu rupu,
- iscrtati i obojati lice,
- zalijepiti kosu od vunice,
- na platnu nacrtati i izrezati osnovni šablon za odjeću,
- sašiti ili zalijepiti jednostavnu haljinu,
- ukrasiti lutku detaljima koje smo pripremili.

S obzirom da je cilj da djeca samostalno izrađuju lutke proces izrade treba pojednostaviti. Ukoliko izrađuju lutke djeca mlađeg uzrasta, umjesto stiropora koji bi se morao kaširati, koristit ćemo sunder, a umjesto igle i konca možemo koristiti ljepljivo. Izrađena lutka, osim što se koristi u lutkarskoj predstavi, može se koristiti i za rješavanje konfliktnih situacija, za upoznavanje, za ukazivanje na pravila ponašanja u produženom boravku i niz drugih aktivnosti. Lutkama koje naprave, djeca sama izmišljaju imena. Neprocjenjiv je osjećaj kod djece da sopstvenim naporima stvaraju nešto novo.

Aktivnost: Lutka gost

Ovo je aktivnost u kojoj djeca aktivno učestvuju i u kojoj vaspitač podstiče proces povezivanja lutke i djeteta. Svaki dan neko od djece sa sobom nosi lutku kući. Sledeći dan, kada vrati lutku, iznosi svoje utiske o zajedničkom provedenom vremenu. Dijete razgovara sa lutkom, druži se sa njom i na taj način je oživljava. Ova maštovita aktivnost podstiče dijete na opisivanje, pričanje i prepričavanje.

Aktivnost: Gledanje lutkarske predstave

Osim što djeca u lutkarskoj radionici pripremaju i izvode lutkarske predstave, mogu i da gledaju neku lutkarsku predstavu koju osmisli i realizuje vaspitač. Boreći se za poštovanje različitosti, izradila sam scenografiju i lutke različitih boja kože, za potrebe lutkarske predstave „Kad se naše ruke slože“ čiji je autor spec. predškolskog vaspitanja Nataša Karadžić. Predstava promovise međusobno razumjevanje, poštovanje različitosti i podstiče lijep odnos solidarnosti i sloge među djecom. Snažna poruka koju je glavna lutka poslala bila je da djeca ne biraju pod kojim će se okolnostima roditi i da svi imaju ista prava. Predstava je izvođena u više osnovnih škola i predškolskih ustanova u Crnoj Gori.

Zaključak

Temu „Lutkarska radionica u produženom boravku“ sam izabrala jer sam fascinirana lutkarstvom. Lutkarstvo objedinjuje likovno, govorno, muzičko i dramsko stvaralaštvo. Cilj lutkarske radionice je da djeca savladaju korišćenje različitih materijala i likovnih tehnika, kao i da se djeci ukaže na mnoštvo mogućnosti koje nam pruža lutka. Tokom rada na lutkarskoj predstavi svi su uključeni u osmišljavanje i realizaciju i samim time se jača osjećaj pripadnosti timu, saradnja u grupi, tolerancija... Djeca nijesu pasivni posmatrači već aktivni učesnici. Lutkarska radionica je način da se boravak djece u produženom boravku učini zanimljivim i da osjete radost stvaralaštva.

Literatura

- Županić-Benić M. (2009.): „O lutkama i lutkarstvu“. Zagreb, Leykam international
 Majaron E., Krofilin L., (2004.): „Lutka... divnog li čuda!“. Zagreb, Denona d.o.o.
 Coffou V. (2008.): „Lutka u školi“. Zagreb, Školska knjiga
 Pokrivka V. (1980.): „Dijete i scenska lutka“. Zagreb, Školska knjiga
 Mićanović S.: „Rad u produženom boravku sa aspekta nastavnika“. Zbornik radova, Fakultet tehničkih nauka Čačak (2013.)

ZNAČAJ PODSTICAJNOG OKRUŽENJA ZA RAZVIJANJE RAZLIČITIH SPOSOBNOSTI U PRODUŽENOM BORAVKU

Sažetak: Stručna i naučna literatura, svakodnevna vaspitno-obrazovna praksa, ukazuju na značaj podsticajnog okruženja za amplifikaciju različitih sposobnosti kod djece. Bez sumnje, podsticajno okruženje utiče na ponašanje djece, kao i na sazajne procese. Istaknuti pedagozi, psiholozi i teoretičari, poput Marije Montessori, Frebela, Pijažea, Vigotskog, apostrofiraju značaj stimulativnog okruženja za učenje, smatrajući da dijete u interakciji sa njim, razvija socijalnu kompetentnost, kognitivne sposobnosti, govorno-jezički razvoj, logičko mišljenje, kao i mnoge druge sposobnosti. Evidentno je da većina pedagoških teoretičara nije imala dilemu u vezi sa tim da podsticajno okruženje ima snažan uticaj na dječje učenje i da ono mora zadovoljiti osnovne potrebe svakog djeteta za interakciju sa vršnjacima i sa konkretnim materijalima. Produženi boravak omogućava djeci da na kvalitetan način, uz podsticajno okruženje i aktivan angažman učitelja, razvijaju određene kompetencije. On uključuje različite aktivnosti, koje imaju za cilj da odgovore na individualne potrebe, želja i interesovanja svakog djeteta. Jedan od bitnih faktora za učenje u produženom boravku, jeste podsticajno okruženje. Ukoliko se ovaj zahtjev zadovolji, biće olakšano i sticanje znanja. Smatramo da je od velikog značaja istražiti značaj podsticajnog okruženja za razvijanje različitih sposobnosti kod djece u produženom boravku. U ovom radu prikazani su rezultati istraživanja, sa fokus grupama koje su činili učitelji. Cilj istraživanja je da se utvrdi da li po percepciji i iskustvenim stavovima učitelja, podsticajno okruženje u produženom boravku utiče na razvijanje različitih sposobnosti kod djece.

Ključne riječi: produženi boravak/različite sposobnosti/podsticajno okruženje/učenje

THE IMPORTANCE OF AN ENCOURAGING ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF DIFFERENT ABILITY IN EXTENDED STAY

Abstract: Professional and scientific literature, everyday educational practice, indicate the importance of a stimulating environment for the amplification of various abilities in children. Undoubtedly, the stimulating environment influences children's behavior as well as cognitive processes. Prominent pedagogues, psychologists and theorists, such as Maria Montessori, Frebel, Piaget, Vygotsky, emphasize the importance of a stimulating learning environment, believing that the child interacts with him, develops social competence, cognitive abilities, speech and language development, logical thinking, and many other abilities. It is evident that most pedagogical theorists did not have a dilemma regarding the fact that the stimulating environment has a strong influence on children's learning and that it must meet the basic needs of every child to interact with peers and with specific materials. The extended stay enables children to develop certain competencies in a quality way, with a stimulating environment and active involvement of teachers. It includes various activities, which aim to respond to the individual needs, desires and interests of each child. One of the important factors for learning in an extended stay is a stimulating environment. If this requirement is met, the acquisition of knowledge will be facilitated. We believe that it is of great importance to explore the importance of a stimulating environment for the development of different abilities in children in extended stay. This paper presents the results of the research, with focus groups made up of teachers. The aim of the research is to determine whether, according to the perception and experiential attitudes of teachers, the stimulating environment influences the development of different abilities in children.

Key words: extended stay / different abilities / stimulating environment / learning

1 Uvod

Podsticajno okruženje u produženom boravku treba da se temelji na aktuelnim dječjim interesovanjima, željama i mogućnostima. Učitelju se daje mogućnost da primjenjuje metode, za koje smatra da su najadekvatnije u kontekstu zadovoljavanja i osluškivanja dječjih potreba. Samo zadovoljavanje dječjih interesovanja i nadogradnja njihovog potencijala su dokaz da se u produženom aktivnosti realizuju na djeci prilagođen i zanimljiv način (Mićanović, Novović, Maslovarić, 2017).

Djeca su prirodno radoznala, privučena različitim podsticajima iz okruženja, pa se povezivanjem, pa se kroz podsticajno okruženje u produženom boravku produžava njihova koncentrisanost i produbljuje njihova zainteresovanost. Humanistički pristup djetetu polazi od pretpostavke da su sva područja djetetovog razvoja: fizičko, društveno, emocionalno i kognitivno integrisana (Buljubašić-Kuzmanović, 2007).

Podsticajno okruženje u produženom boravku omogućava učenje na integrisan način. Možemo reći XV. međnarodna (Slovenija, Hrvaška, ZDA, Crna Gora, Nizozemska, Bosna in Hercegovina) strokovna konferenca učiteljev podaljšanega bivanja

da je integrirani način učenja proces kada znanja, vještine i stavove iz različitih oblasti primijenimo na jedan doživljaj, temu ili ideju (Barnes, 2007). Podsticajno okruženje u produženom boravku, bez sumnje, bi trebalo da omogućava znanje koje se stiče istraživanjem, rezonovanjem, uz aktivni angažman misaonih struktura. Ovakvo znanje je produktivnije u poređenju sa znanjem koje je dijete steklo na mehanički način. (Buabeng-Assan, 2014). Takođe, rezultati drugih istraživanja pokazuju da integrirani pristup pomaže djeci u razvijanju sposobnosti razmišljanja, lakšeg i bržeg usvajanja znanja (Zhou, Kim& Kerekes, 2011).

2 Metodologija istraživanja

Osnovni cilj istraživanja bio je da se sagleda da li po percpciji i iskustvenim stavovima učitelja, podsticajno okruženje u produženom boravku utiče na razvijanje različitih sposobnosti kod djece.

2.1 Uzorak ispitanika

U okviru odabranih fokus grupa, razgovarali smo sa učiteljima (40) koji rade u produženom boravku, na temu značaja podsticajnog okruženja u produženom boravku za razvijanje različitih sposobnosti kod djece. Uzorak su predstavljali učitelji koji rade u ustanovama produženog boravka u opštini Podgorica.

2.2 Metod istraživanja

U istraživanju smo primijenili kvalitativno istraživanje, s primjenjenim istraživačkim metodama teorijske analize i neeksperimentalno empirijskog proučavanja, s korišćena tehnika grupnog intervjua nam je omogućila da dobijemo što objektivniju sliku o proučavanoj problematici. Vodič za razgovor u fokus grupi dat je obliku polustrukturisanog problemski orijentisanog intervjua. Problemska pitanja koja su činila sadržaj razgovora, formulisana su u skladu sa problematikom, a podrazumijevala su: značaj podsticajnog okruženja za razvijanje socijalnih vještina, značaj podsticajnog okruženja za razvijanje kognitivnih sposobnosti, značaj podsticajnog okruženja za razvijanje sposobnosti za samostalno učenje. Razgovor je tekao po principu postavljanja nedirektivnih pitanja, praćen instrukcijom potkrepljenja rečenog primjerima u vaspitno-obrazovnoj praksi, u cilju sveobuhvatnije identifikacije i analize problema istraživanja. Razgovor u fokus grupama sniman je uz pomoć diktafona, nakon čega je urađena njegova transkripcija kako bi izbjegli moguće greške u zapisivanju po sjećanju.

3 Interpretacija rezultata istraživanja

Značaj podsticajnog okruženja za razvijanje socijalnih vještina

Rezultati do kojih smo došli pokazuju da je okruženje u produženom boravku podsticajno za razvijanje komunikacijskih sposobnosti, te da djeca imaju puno prilika za socijalnu interakciju sa svojim vršnjacima. Učitelji ističu da se pod uticajem podsticajnog okruženja u produženom boravku, kod djece pojavljuje prirodna težnja da komuniciraju sa svojim vršnjacima. Smatram socijalna interakcija u produženom boravku, pod uticajem podsticajnog okruženja, značajna i za sticanje iskustava potrebnih za izgrađivanje zadovoljavajućeg repertoara uloga, neophodnih za snalaženje u društvenoj sredini. (učiteljica koja radi u produženom boravku) Socijalni razvoj koji dovodi do sticanja zrelosti u socijalnim odnosima predstavlja „proces učenja da se čovjek prilagodi grupnim standardima, običajima, tradicijama i da postane prožet osjećajem jedinstvenosti, interakomunikacije i saradnje“ (Kamenov, 2002, str. 220).

Značaj podsticajnog okruženja za razvijanje kognitivnih sposobnosti

Rezultati do kojih smo došli apostrofiraju značaj podsticajnog okruženja u produženom boravku za razvijanje kognitivnih sposobnosti. Učitelji su istakli da je sredina za učenje u velikoj mjeri opremljena neophodnim materijalima i sredstvima, kojima se, nedvosmisleno utiče na misaone operacije. Navedena sredstva, po stavovima učitelja, najviše su zastupljena na aktivnostima iz oblasti matematike. Naša učionica je opremljena svim neophodnim materijalima i sredstvima za podsticanje razvoja kognitivnih potencijala kod djece. Raspoložemo sa obiljem materijala koji stimulišu i motivišu djecu da angažuju svoje kognitivne sposobnosti. (učiteljica koja radi u produženom boravku)

Značaj podsticajnog okruženja za razvijanje sposobnosti za samostalno učenje

Rezultati do kojih smo došli pokazuju da sredina za učenje u produženom boravku, pruža djetetu veliki broj mogućnosti za dokazivanje, izražavanje, ostvarivanje sopstvenih ideja i nalaganje potvrde za sopstvene vrijednosti tako što će mu omogućiti postizanje uspjeha u njegovim poduhvatima,

socijalnim kontaktima, planovima, itd. Učitelji ističu da postižu djecu da koriste materijale koji im pomažu da koriste svoje snage u djelovanju, govoru i mišljenju, ali i da im pomažu u suočavanju sa razvojnim podsticajima u slučajevima kada teškoće ili izazovi koji sadrže prevazilaze njihove trenutne mogućnosti. U produženom boravku djetetu omogućavamo da bira načine na koje će rukovati materijalima i priborima, odnosno, kao i da procjenjuje njihove učinke i posljedice.

Dakle, sredina za učenje u produženom boravku je podešena tako da unapređuje dječju samostalnost, omogućavajući da dijete ulazi u aktivne odnose sa ljudima i stvarima oko sebe, uz što manju pomoć učitelja i rizik od povreda i oštećenja. Pored toga, za razvoj samostalnosti važno je i ponašanje odraslih: daju li djeci dovoljno vremena da obave ono što žele (bez obzira na njihovu nevjesticu), na koji način se odnose prema njihovim greškama, na koji način ih koriguju i sl.

Zaključak

Sredina za učenje u produženom boravku, polazi od najboljeg interesa djeteta. Smatramo da je najbolji interes djeteta kada ono učestvuje u aktivnostima u društvu koje visoko vrednuje djecu i njihovo pravo na obrazovanje. Produženi boravak treba da stimuliše društveno i kulturno posredovano učenje, razvijanje socijalne interakcije među djecom, kao i razumijevanje kulturnog nasleđa.

Didaktičke smjernice učiteljima u produženom boravku impliciraju kreiranje podsticajnog okruženja, utemeljenog na razvijanju kognitivnih i socijalnih sposobnosti, što pospješuje dječje stvaralaštvo i kreativnost. Takođe, dijete kao uspješan stvaralac razvija samopoštavanje, svoj ego i ostvaruje emocionalno zadovoljstvo i stabilnost. Djeca su veoma prijemčiva za učenje u ranom školskom uzrastu. Takođe, djeca ovog uzrasta ispoljavaju radoznalost, pa bi podsticajno okruženje u produženom boravku trebalo da podstakne djecu na istraživanje, uopštavanje i izvođenje određenih zaključaka. Stvaranje podsticajnog okruženja u produženom boravku, jedan je od faktora koji utiču na proces sticanja znanja u ovom ambijentu.

Literatura

Barnes, J. (2007). *Cross-Curricular Learning 3-14*, London: Sage Publication.

Buabeng-Assan, T.E. (2014). *Work Integrated Learning (WIL): A Phenomenographic Study Of Student-Teachers' Experiences*, Rome-Italy: Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing, Vol 5 No 7 May 2014.

Buljubašić-Kuzmanović, V. (2007). *Studentska prosudba učinkovitosti integrativnog učenja*. *Odgojne znanosti*, Vol. 9, br. 2. 147-160.

Kamenov, E. (2002). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Mićanović, V., Novović, T., Maslovarić, B. (2017). *Inclusive values in the planning of Mathematical issues at an early age*. *South African Journal of Education*, 37 (2), 1–10.

Zhou, G. , Kim, J. & Kerekes, J. (2011). *Collaborative teaching of an integrated methods course*, *International Electronic Journal of Elementary Education* Vol. 3, Issue 2, March, 2011.

EKOLOŠKO OBRAZOVANJE U PRODUŽENOM BORAVKU

Rezime: U radu je prikazan primjer značaja ekološke edukacije kod djece ranog uzrasta. Tokom aktivnosti djeca usvojili određene norme ponašanja u skladu sa uzrastom, nadogradili stečeno znanje pruženo u mladim grupama vrtića. Nizom aktivnosti koje su se realizovale u cilju obilježavanja značajnih datuma dali su svoj doprinos zaštiti životne sredine. Takođe su tokom implementacije određenih projekata svojim učesćem i zalaganjem pružili primjer društvu kako najmlađa populacija djeluje na svoju okolinu. Održivost malih projekata u kojima su djeca bili učesnici jeste u tome što će stečena znanja koristiti tokom života. Dat je značaj i potreba za ekološkom edukacijom djece ranog uzrasta u skladu sa njihovim mogućnostima i samim tim doprinos očuvanja životne sredine.

Ključne riječi: ekološka edukacija, životna sredina, aktivnosti, stečeno znanje, projekti.

ECOLOGICAL EDUCATION IN EXTENDED STAY

Abstract: The paper present an example of the importance of environmental education in young children. During the activity the children adopted certain norms of behavior in accordance with their age, upgraded the acquired knowledge in younger groups of kindergartens. Through a series of activities that were realized in order to mark significant dates, they contributed to the protection of the environment. Also, during the implementation of certain projects with their participation and commitment, they set an example to society how the youngest population affects their environment. The sustainability of small projects in which children were participants is that they will use the acquired knowledge through their lives. The importance and need for environmental education of young children in accordance with their capabilities is given and with that the contribution to the preservation of animals middle.

Keywords: ecological education, environment, activities, acquired knowledge, projects.

Uvod

*„Ovaj svijet nismo naslijedili od predaka, već smo ga posudili od svojih potomaka.“
(Iz pisma indijanskog poglavice Seattlea, 1854.)*

Produženi boravak se obično organizuje u školama, ali ja radim u vaspitnoj jedinici po Montesori programu. Nakon Montesori obuke i uvođenja ovih aktivnosti uz korišćenje Montesori materijala organizovali smo produženi boravak u našem vrtiću. U PB boravila su djeca koja su do tad odlazila kući nakon ručka. Kako smo sproveli ovaj projekat roditelji su bili voljni da ostavljaju djecu u period 12:30 do 14:30 što je podrazumjevalo 2 h efektivnog rada nas vaspitača. Vaspitači su napravili svoj program po kojem bi vršili pripremu djece za školu. Određenih tema, ja sam veći dio pažnje posvetila ekološkoj edukaciji djece budući da se u okviru nevladinog sektora ovom problematikom bavim dvadeset i pet godina. Vođena iskustvom i činjenicama da se u školama veoma mala pažnja posvećuje ovim temama, ne želeći uvrjediti nastavni kadar, već misleći da ovaj predmet ne postoji, a smatrajući da je neophodan. Nije mi poznato da ekologija postoji ni kao izborni predmet u osnovnim školama Crne Gore. Kako je Crna Gora ekološka država smatram da se pomenuti status mora opravdati počev od najmlađih. Svaka priča ima svoj početak, pa tako i ova edukacija mora početi baš od ranog uzrasta. Ono što me je u startu razočaralo, a ujedno i dalo vjetar u leđa da se bavim ovom temom jeste činjenica da većina djece nije u porodici slušala o nophodnosti očuvanja životne sredine i njenom značaju. Prvo smo započeli sa usvajanjem ekoloških pravila i ponašanja u prirodi, a kasnije smo se bavili i apstraktnijim temama. Što sam više vremena provodila sa djecom u prirodi to je izazov bio veći i oni su je sve više voljeli i poštovali, sve više pokazivali želju da daju svoj doprinos. U daljem radu osvrnula bih se na značaj ekologije, ali bih se pozabavila i primjerima iz prakse.

Značaj ekologije i zaštite životne sredine

Pojam ekologija često se nepravilno koristi pri opisivanju aktivnosti vezanih uz zaštitu prirode. Ekologija je nauka koja proučava međusobne odnose živih bića i životne sredine, ili tačnije - to je nauka koja izučava odnose živih bića prema sredini u kojoj žive, odnos sredine prema živim bićima i međusobni odnos živih bića u određenoj sredini. Ova nauka je utemeljena tek u 20. vijeku. Pojam ekologija prvi put je upotrebio nemački zoolog Ernst Haeckel koji je pod pojmom ekologije smatrao

"odnos živih organizama u dva pravca: prema njihovoj organskoj i neorganskoj okolini". (Koncept Eko Sistema 2020.) Ekološka svijest je duhovna dimenzija ekološke kulture u opsegu usvojenog znanja i navika, stavova i uvjerenja, prihvatanje normi o tome šta je u prirodnoj i društvenoj sredini zdravo i dobro, šta nije, na koji način čuvamo okolinu i time doprinosimo kvalitetu zdravlja, a šta ga ugrožava, na koji način se u postojećim uslovima može poboljšati svijest i kvalitet života ljudi. Ekološko vaspitanje i obrazovanje treba da predstavlja dio razvoja svake ličnosti. Ekološka svijest počinje da se razvija u djetinjstvu i zadatak odraslih bi trebao da bude da djecu što više uče o svijetu koji ih okružuje. Problematika vaspitanja i obrazovanja za prirodu je u posljednje vrijeme sve više dio vaspitno obrazovnog rada, ali opet ne u mjeri koja je potrebna i dovoljna. Pravo na zdravu životnu sredinu našlo je svoje mesto u ustavima jednog broja država, uključujući i Crnu Goru kao deklarisanu ekološku državu. Pravo na zdravu životnu sredinu trebalo bi da imaju svi u okruženju, ali bi svi trebali i da obezbjeđuju uslove za zdravu sredinu. U produženom boravku predviđenom za pripremu djece za školu mnogo pažnje sam posvetila ekologiji sa kojom djeca već moraju da se upoznaju na pragu svog vaspitno obrazovnog procesa. Ekološko vaspitanje i obrazovanje predstavlja dio razvoja svake ličnosti. Ekološka svijest počinje da se razvija u djetinjstvu i zadatak odraslih bi trebalo da bude to da djecu što više uče o svijetu koji ih okružuje. Problematika vaspitanja i obrazovanja za prirodu je u posljednje vrijeme sve više bi trebala da bude dio vaspitno obrazovnog rada. "Nema nikakve sumnje da je vaspitanje i obrazovanje za okolinu bitan preduslov i okosnica onoga što se želi postići većom društvenom brigom za razvoj ekološke svijesti djece, mladih i odraslih". (Uzelac, 1999.)

Pojam i značaj ekologije u ranom uzrastu

Prvo i osnovno da bi sa djecom radili na ovu temu jeste da ih naučimo da vole prirodu, ali prije toga im moramo obezbjeđiti uslove da se u što većoj mjeri druže sa njom. Određene norme ponašanja u očuvanju životne sredine djeci se prezentuju kroz razne aktivnosti. Djeca vole da provode vrijeme na otvorenom jer tu imaju slobodu kretanja, širinu i čist vazduh, osjećaju se mnogo ljepše i radosnije nego u zatvorenom prostoru. Ovo je samo jedan od razloga da djeci treba priuštiti što više vremena na čistom vazduhu kako vaspitači tako i njihovi roditelji. Nije na odmet organizovati izlete gdje će djeca pored ekoloških navika razvijati i empatiju prema prirodi kao i jedni prema drugima, saradnju, druženje. U prirodi dijete stiče mnoge zdrave navike metodom posmatranja, diskusije, eksperimentalnom metodom. Vaspitač podstiče djecu na ljubav prema prirodi. Posmatraju i razgovaraju o nastanku svega što ih okružuje. Na primjer kako raste drvo, čemu služi, kako se održava i čuva? U periodu pripreme za školu djeca koja su već u ranijem uzrastu imala adekvatnu uvertiru na temu ekologije već svjesnije i razumnije prihvataju zadatke koji će im kasnije poslužiti u životu kao pojedincima koji su svjesni značaja očuvanja životne sredine. Idealno bi bilo kada bi se ova tema u svim segmentima obrazovanja što više obrađivala, pa čak i da se ekologija uvede bar kao izborni predmet u školama. Svjesni problema koji je pred nama u smislu globalnog zagrijavanja pa sve do posledica koje izaziva nepažnja pojedinaca, kao i određenih grupa ljudi ne poštujući ekološke norme već moramo što prije djelovati kako bi sačuvali planetu Zemlju od izvjesnih rizika. Briga za životnom sredinom se može i treba razvijati kod djece ranog uzrasta. Pritom na brigu za životnom sredinom utiče i kontekst sveukupnih prilika u kojima dijete živi. Vaspitanjem i obrazovanjem u vrtiću nastojimo razviti dječju osjetljivost na opasnosti koje prijete našem okruženju, pa smo kao primjer lošeg ekološkog stanja djeci na power point prezentaciji prikazali kako loša okolina može izgledati (požari, sječa šume, deponije, zagađene rijeke, zapuštena dvorišta i ulice) nasuprot tome prikazali smo lijepu stranu svega pomenutog. Sasvim je logično da dijete želi sve što je lijepo pa se nadamo da će lijepom i težiti.

Primjeri iz prakse

Tokom rada u produženom boravku sa djecom smo obišli obližnju šumu (brdo Trebjesa) gdje rastu zaštićene vrste i povelili razgovor o tome. Ugladali smo gnijezdo na drvetu i došli na ideju da napravimo i kućicu za ptice. Djeca su provodeći vrijeme u prirodi dobili inspiraciju da naprave i jedan ekološki kutak u radnoj sobi pa smo izradili herbarijum, a takođe je i svako dijete dobilo svoju biljku koju je njegovalo. Sve ove praktične aktivnosti i rad sa prirodnim materijalima podstiče i podiže ekološku svijest posebno kod djece predškolskog uzrasta. Drugu planetu nemamo i tome trebamo naučiti djecu, potencirati u skladu sa mogućnostima njihovog razumjevanja što više rada i truda za očuvanje sredine. Tim povodom imali smo i aktivnost na dan kada se obilježava Sat za planetu. Posljednje sedmice marta smo u našoj učionici ugasili svjetlo sa ciljem da štedimo električnu energiju

i upalili svijeće oko naše planete. Napravili smo transparent sa sloganom "Svjetlo ugasi, planetu spasi" koji je te godine bio aktuelan. Ono što me je kao vaspitača iznenadilo jeste da većina roditelja nijesu bili upućeni o značaju pa čak ni postojanju ovog datuma. To dovoljno govori o niskoj ekološkoj svijesti pojedinaca i potrebi da buduće generacije na vrijeme edukujemo. Svaki vrtić bi po pravilu trebao ispoštovati ekološke norme pa bi između ostalog u svom dvorištu trebali postaviti kante za selektivno odlaganje otpada, napraviti dom za ptice i formirati ekološki kutak o kome će djeca da se brinu. Organizujući radne akcije trebalo bi obavezno ostvariti saradnju sa roditeljima pa ih uključiti kao učesnike u radu sa djecom i vaspitačima.

Obaveza mi je bila da u okviru teme o ekologiji djeci predstavim Dan planete Zemlje pa smo 22. aprila posvetili vrijeme reciklaži. Tim povodom stupili smo u saradnju sa NVO "Društvo mladih ekologa" iz Nikšića kao organizacijom koja se na ovim prostorima najduže bavi ekologijom i zaštitom životne sredine. Dobili smo nagradu na ozložbi reciklažnog materijala. Dobili smo kante za mokru i suhu frakciju i naučili nešto o novom životu starih stvari. Takođe smo reciklirali staru garderobu što je djeci unijelo posebnu radost pa su se na ovu temu baš dugo fokusirali. Prije nego smo dobili kante za mokru i suhu frakciju sami smo napravili po odgovarajućim bojama kante za selektivno odlaganje otpada. Nijesmo zaboravili ni Dan voda kada nas je pomenuta organizacija pozvala da naši mališani iz produženog boravka vrše podjelu brošura građanima pa su samim tim i bili direktni učesnici u dijelu projekta. Često sam djeci organizovala predstave na temu ekologije sa porukama o očuvanju prirode jedna od njih je i "Sačuvajmo šume Crne Gore" koja je bila zapravo više apel na javnost. Obilježili smo i Dan zaštite životne sredine 05.06. kada smo u sklopu teme "Put oko svijeta" virtualno obišli kulture određenih zemalja i upoznali se sa ekološkim načelima istih. Djeci je bio zanimljiv podatak da je Slovenija 2017. godine dobila najviše bodova u svim kategorijama i time dobila titulu pobjednika kada su Ujedinjene nacije proglasile 2017. godinu za godinu održivog razvoja turizma. Fascinantan podatak za moju djecu bio je i da je Slovenija 60 posto pokrivena šumom kao i da 20 000 vrsta životinja i biljaka žive nesmetano u 40 nacionalnih parkova. Ovaj podatak sa prikazanim fotografijama djecu je naveo na razne komentare budući da sam prije toga prezentovala rigoroznu sječu šume u obližnjoj planini za potrebe ogrijeva.

"Nema nikakve sumnje da je vaspitanje i obrazovanje za okolinu bitan preduslov i okosnica onoga što se želi postići većom društvenom brigom za razvoj ekološke svijesti djece, mladih i odraslih". (Uzelac, 1999) Ishodi ekoloških igara i aktivnosti u sadržajnom smislu različita su. One se mogu odnositi na biljke, životinje, otpad, vode, hranu, energiju, odnose između djece i odraslih u manjoj ili većoj grupi. Najbrojniji ekološki sadržaji su u vezi biljnoga i životinjskoga svijeta. Ti su sadržaji predviđeni za istraživanje, posmatranja, slušanja, dodirivanja, mirisanja... Važno je naglasiti da je dijete u tom uzrastu usmjereno na opšte doživljavanje prirode čime se pokreće emocionalna, spoznajna i radna osjetljivost. Djeca u sebi imaju urođenu potrebu za istraživanjem spoljašnjeg svijeta, i treba im pomoći u tome. U današnje vrijeme, djeca se mogu edukovati o prirodi putem raznih časopisa, enciklopedija, interneta i sl. U vrtiću se uvode razne ekološke radionice gdje vaspitači razvijaju dječju svijest o prirodi, pošto im njihov uzrast ne dozvoljava da stvore široku sliku o značaju ekologije. Organizovali smo ekološke akcije i vodili djecu u obližnji park i zajedno sa njima čistili površinu od otpada, oplemenjivali određene destinacije ukrasnim biljem. U produženom boravku naše ustanove djecu smo osposobljavali da:

- Usvoje osnovna znanja o međusobnoj povezanosti organizama i uticaja čovjeka na životnu sredinu;
- Steknu pravilne ekološke navike i prihvate osnovne norme ekološkog ponašanja;
- Izgrade stav o poštovanju prirode
- Formiraju ekološke navika
- Usvoje ekološku kulturu

Neki od principa ekološkog obrazovanja predočili smo roditeljima tokom radionice i time dali uvertiru za zajedničku aktivnost:

- princip neophodnosti uvođenja ekološkog vaspitanja.
- princip svestranog razvoja ekološke svijesti

Kao što smo shvatili, djeca nijesu zadovoljna samo pasivnim posmatranjem niti samo verbalnim informacijama, već žele ispitivati, istraživati, doprinjeti, bogatiti svoja iskustva i tako stiču elementarna znanja o pojavama oko sebe. Djeca žele da budu direktni učesnici i djeluju zajedno sa odraslima ne samo kada je u pitanju životna sredina već u svim segmentima, zbog čega moramo da uvažavamo njihova mišljenja kako bi i sami naučili da se međusobno uvažavaju i budu uvaženi.. Omogućiti djeci

kontakt sa prirodom i rješavanje predočenih problema jedan je od preduslova da sa što više entuzijazma učestvuju u očuvanju i promociji zdrave životne sredine.

Zaključak

Nema sumnje da je produženi boravak odlično vrijeme za rad i učenje kroz igru, ali i olakšica roditeljima. Ovo je termin kada nastavnici mogu sprovesti aktivnosti na osnovu svojih afiniteta, a u skladu sa zadovoljstvom djece i pozitivnih ishoda. Svaki rad sa djecom treba da bude održiv, ali i svaka aktivnost da se uskladi sa intelektualnim mogućnostima djece kao i uzrastom. Zbog toga sam rad sa malim ekolozima uskladila sa njihovim željama usvajajući njihove predloge koji su bili i simpatični i korisni. Kao što smo i rekli obrazovanje za razvoj ekološke svijesti počinje od djetetovog najranijeg uzrasta. Pri dolasku na ovaj svijet ono je dio prirode, i upravo iz tog razloga ono se treba odgajati da poštuje prirodne resurse. Iz najuže vaspitne sredine dijete prima i usvaja načine ponašanja, određena pravila i norme. Nažalost izgleda da život na ovom svijetu nije dovoljna motivacija svakog pojedinca za brigu o okolini. Pobuna prirode, podsicaj je čovjeku da probudi svijest o kritičnom stanju njegovog opstanka. Globalni uticaj ekološke osviještenosti prožima se kroz djelovanje i akcije mnogih organizacija i udruženja za očuvanje okoline dok na lokalnom nivou paralelno širimo svijest o sprječavanju potencijalnih problema pogubnih za prirodu. Ekološko vaspitanje i obrazovanje u nastavnom planu i programu nije izdvojen predmet, no nije ni u potpunosti zanemaren.

Ovaj rad obuhvata neke od ekoloških aktivnosti koje su prilagodljive djeci predškolskog uzrasta koristeći fotografije samo iz realizovanih aktivnosti. Takav pristup planiranju aktivnosti omogućava dosljednost i sintezu ekološke poruke pri usvajanju znanja planom i programom, u kojem se prepliću i druge aktivnosti vrši korelacija sa ostalim sadržajima. Ideje su mnogobrojne pa planiranje sadržaja ekoloških aktivnosti i način njihovog sprovođenja najviše zavise od želje, afinitetima i kreativnosti vaspitača, što se ističe u svakodnevnom pristupu prema radu. Ukoliko se ekološki problemi ističu samo ponekad, djeca neće shvatiti važnost odgovornosti. Takođe, ako vaspitač realizuje ekološke aktivnosti samo zato što netko zahtjeva da se to učini, time se gubi smisao vaspitno obrazovnog rada.

Aktivnim djelovanjem u ekološkim aktivnostima koje se mogu primijeniti u svim segmentima rada razvijaju se i formiraju mlade ličnosti, njihovi stavovi i mišljenja oblikuju misao i djelovanje savremenog čovjeka koji je dio prirode. Smatram da sam svojim radom dala mali doprinos prirodi kojoj dugujemo veliku odgovornost i zahvalnost, jer priroda ne pripada nama već mi njoj.

Literatura

Uzelac, V. , Ekologija - korak bliže djetetu : Zbornik radova stručno-znanstvenog skupa Rijeka, 1999.

Priručnik "Kodeks ekološkog ponašanja prema vodama," Društvo mladih ekologa Nikšić", Nikšić, 2019. godina
http://ekospark.com/info/11_info_

EXTENDED STAY FROM THE PRACTITIONER'S POINT OF VIEW

Abstract: While I was dealing with this problem, I wanted to bring closer the educator's mode of operation in an extended stay in elementary schools on the territory of Nikšić municipality. I used my personal experience primarily. I also referred to the legal framework in which the system of primary education and upbringing functions. In this review, I mentioned the novelties brought by the reform of the Montenegrin education system, too. There are twenty-one state primary schools in Nikšić, eight of which have been organizing or are still organizing an extended stay within the legally regulated expanded program.

Keywords: extended stay, educator - practitioner, conditions, activities, Nikšić

Uvod

U procesu reforme obrazovanja, koja je u Crnoj Gori započela 2000. godine, najznačajnija je promjena u smislu trajna osnovne škole: „Osnovno (obavezno) obrazovanje produžava se na devet godina. Obavezno školovanje produžavamo naniže, što znači da djeca ulaze u osnovnu školu jednu godinu ranije, tačnije u školu se upisuju djeca koja će u kalendarskoj godini napuniti šest godina. Zakonom treba predvidjeti mogućnost odlaganja upisa djece za jednu godinu, ako za to postoje opravdani razlozi“ (Knjiga promjena, 2001, str. 40). Sa primjenom devetogodišnjeg programa u osnovnim školama u Crnoj Gori otpočelo se školske 2004/2005. godine. Jedna od najvažnijih novina u tom konceptu, zasnovanom na razvojnim karakteristikama djece koja se upisuju u I razred je partnerski rad vaspitača i nastavnika razredne nastave. Zakonska regulativa to definiše na sljedeći način: „U prvom razredu, po pravilu, uz nastavnika razredne nastave, u vaspitno-obrazovnom radu sa polovinom norme nastavnika razredne nastave učestvuje i vaspitač. Vaspitač je lice koje ispunjava uslove za vaspitača u skladu sa propisima kojima se uređuje predškolsko vaspitanje i obrazovanje i koji je pohađao obuku stručnog usavršavanja za rad u osnovnoj školi, koju organizuje Zavod za školstvo“ (Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, 64/02, 49/07, 45/10). Ovaj zakon takođe propisuje normu časova za vaspitača u trajanju od 26 časova neposrednog rada sa učenicima, od čega 20 časova u dva odjeljenja prvog razreda i šest časova u jutarnjem boravku i produženom boravku, a raspodjela preostalog radnog vremena u okviru četrdesetočasovne radne nedjelje se utvrđuje Statutom osnovne škole. Produženi boravak i jutarnji boravak škola organizuje, u skladu sa mogućnostima, za učenike prvog razreda, ali može obuhvatiti i učenike drugog razreda, s tim što su osnovne škole u obavezi da organizuju jutarnji boravak za učenike prvog razreda. Da bi se u nekoj školi uopšte mogao organizovati produženi boravak, potrebno je da postoje i prostorni uslovi i kadrovske mogućnosti, kao i da roditelji iskazuju interesovanje za ovaj vid vannastavnog boravka u školi. Mrežu osnovnih škola u Crnoj Gori čine 164 osnovne škole, od kojih samo oko 20 % organizuje produženi boravak. Podaci za školsku godinu 2017/18. govore da su samo 34 škole u 13 opština imale organizovan produženi boravak, od kojih u tri u Nikšiću (Koje škole u Crnoj Gori imaju produženi boravak, 2017).

1 Način organizacije produženog boravka

Rad u produženom boravku zahtijeva fleksibilnu organizaciju, samim tim što: „Produženi boravak predstavlja sveobuhvatan i kompleksan oblik rada sa djecom. On je pedagoški i didaktički specifičan – povezuje igru, učenje i rad, doprinosi cjelovitom razvoju učenika/ca i pomaže im u savladavanju vještine samostalnog učenja, što im omogućava svrsishodno, kreativno i prijatno vannastavno vrijeme u školi“ (Zavod za školstvo, 2013).

Moje angažovanje na radnom mjestu vaspitača u produženom boravku i I razredu, u O.Š. „Luka Simonović“ u Nikšiću, vezano je za školsku 2012/13. godinu. Ujedno to je bio i početak rada produženog boravka u vremenu od 7h do 17h, sa obezbjeđenim obrokom/ručkom za učenike. Tada je to bila prva i jedina škola u Nikšiću koja je organizovala sistem kateringa u saradnji sa JPU „Dragan Kovačević“, a u školi je opremljen uslovan prostor za trpezariju u skladu sa zakonskim propisima. Naredne školske godine je i O.Š. „Olga Golović“ organizovala po istom principu produženi boravak sa obrokom. Učionica/radna soba namjenjena produženom boravku bila je na prizemlju kao i učionice I razreda, što je učenicima olakšavalo dostupnost i korištenje. Radna soba je bila ukrašena radovima učenika, kojih je tokom vremena bilo sve više. (prilog 1) Od opreme je posjedovala stolove i stolice za učenike; sto i stolicu za vaspitača/učitelja; strunjače; TV aparat i CD- plejer; ko-

mode i ormare za nastavna i didaktička sredstva i materijal za stalnu upotrebu. Rad u produženom boravku, izvodila sam ja kao vaspitač u periodu od 7h do 9h, tzv. jutarnje okupljanje, prije redovne nastave, a od 12h do 17h nakon nastave, sa učenicima je radila nastavnica razredne nastave. Produženi boravak je koristilo 17 učenika, od kojih 16 iz prvog razreda i jedna učenica drugog razreda, u kome su dnevno boravili najviše sedam sati. Ovaj način organizovanja je već sljedeće školske godine pretrpio izmjene, zbog promjene smjene za učenike drugog razreda, izmiještanja učionice zbog povećanja broja upisanih u prvi razred, i samim tim smanjenog odziva roditelja. U većini gradskih i prigradskih škola, kontinuitet u organizovanju jutarnjeg okupljanja se nije prekidao. Škole su se razlikovale po terminima početka nastave za prvake, pa su škole koje su sa časovima počinjale u 8h, obično produženi boravak organizovale do 13:30h ili 14h. Razlike su postojale i u pogledu kadra jer su u jednom broju škola radile vaspitačice, i u periodu prije i poslije redovne nastave.

1.2. Planiranje i izvođenje aktivnosti u produženom boravku

Aktivnosti u produženom boravku, koje se organizuju od strane praktičara, dobro su isplanirane i imaju zadatak da podstaknu razvoj komunikacije, kreativnosti, motoričkih i intelektualnih vještina i na taj način utiču na kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa. Obaveza praktičara je bilo i pisanje Plana rada produženog boravka, sa konkretizovanim operativnim ciljevima i opisom aktivnosti. Bilo da u produženom boravku rade vaspitači/ce ili nastavnici/e razredne nastave, oni zadržavaju slobodu kreiranja dnevnog rasporeda aktivnosti. S obzirom na to da su neki ciljevi rada usmjereni na pripremanje učenika za samostalnu izradu domaćih zadataka i konkretizaciju naučenog tokom nastave, to se i plan i program morao oslanjati na redovne nastavne predmete. S obzirom da sam imala "veću slobodu" u kreiranju aktivnosti, tokom dvosatnog jutarnjeg okupljanja, plan sam osmišljavala uvažavajući interesovanja učenika. U situacijama kada iz nekog razloga, učenik nije uspio da uradi domaći zadatak ili da nauči pjesmicu, na njihovu inicijativu sam im pomagala u tome. Učenici su u boravak dolazili od sedam sati do najkasnije pola osam. Taj period su provodili u opuštenom druženju i razgovoru ili su ga koristili da pojedu doručak koji su donijeli od kuće. Nakon toga su slijedile aktivnosti po izboru učenika: gledanje crtanih ili animiranih filmova, emisija o životinjama koje su snimljene na CD-u, ili su slušali pjesme za djecu uz izvođenje jednostavne koreografije, igranje različitih pokretnih igara – biranje jedne igre glasanjem ("Muzičke stolice", "Lik u ogledalu", "Kontrolni toranj", "Matematički pikado", igre sa loptom - različiti načini nošenja i dodavanja, "Dan-noć" i dr.). Veoma rado igrali su i društvene igre : "Igre memorije", "Čovječe ne ljuti se", "Domine", razne slagalice, kvizove. Imali su i dobar izbor lego kocaka i blokova za slaganje, sa kojima su istraživali i projektovali svoja interesovanja. (prilog 2) Učenicima sam nudila i različite radne listiće na kojima su rješavali zadatke iz prostorne orijentacije "Lavirint" i vizuelne percepcije "Pronađi razlike". Aktivnosti koje su im najviše držale pažnju su bile likovne radionice, u kojima su crtali, bojili i vajali sa plastelinom i školskom glinom. Da bi što uspješnije samostalno, uz moju minimalnu asistenciju, izrađivali razne figure životinja, štampala sam im slikovna uputstva, tako da su njihovi radovi bili veoma lijepi i realistični i bili izloženi u prostorijama uprave škole. (prilog 3 i 4) Učenici su desetak minuta prije početka redovne nastave u 9h, prelazili iz radne sobe produženog boravka u svoje učionice, a ja sam u jednoj od tih učionica radila još dva školska časa. Nakon nastave, učenici su se vraćali u produženi boravak i provodili vrijeme do dolaska roditelja, sa nastavnicom razredne nastave, ne duže od 17h,. Taj period su koristili za odlazak na ručak u školsku trpezariju; za odmor, gdje su takođe po izboru mogli da gledaju animirane ili crtane filmove; slušaju muziku i opuštaju se prije prelaska na izradu domaćih zadataka, i druge aktivnosti vezane za proširivanje stečenih znanja i sticanje novih. Učenicima su čitane priče, uvježbavali su recitacije koje su učili u obaveznom dijelu programa, rješavali zadatke na radnim listićima. Nastavnica je za njih osmišljavala likovne radionice uz korištenje vodenih boja i tempera uz raznovrsne likovne tehnike, rad sa kolaž papirom, jednostavne origami tehnike i sl. Veliki dio vremena posvećivan je i igrama u dvorištu vrtića, kad su vremenske prilike to dozvoljavale, ali i raznovrsnim pokretnim igrama u radnoj sobi. U nikšićkim školama u kojima su učenici bili vremenski kraći period u produženom boravku, i aktivnosti koje su praktičari organizovali su morale biti modifikovane i prilagođene prioritarnim ciljevima.

2 Dobre strane organizovanog produženog boravka u školi

Sam koncept podrške i pomoći učenicima i roditeljima učenika koji borave u produženom boravku je dobar. Učenici koji su bili u produženom boravku su pokazivali viši stepen razvoja komunikacijskih vještina u grupi vršnjaka, bili su samostalniji ali i spremniji za timski rad i brže su reagovali na

ponuđene i zadate aktivnosti, pa su pozitivno uticali na vršnjake stvarajući bolju koheziju. Pokazivali su i bolje razvijene sposobnosti opažanja, orijentacije, verbalne komunikacije, motoričkih vještina. Ono što je bilo dobro organizovano jeste i vrijeme u kom je produženi boravak radio, što je naročito išlo u prilog roditeljima. Roditelji su bili raspoloženi za saradnju i otvorenu komunikaciju. Za aktivnosti u produženom boravku, od strane Uprave škole dobijali smo dio potrošnog materijala, u skladu sa finansijskim mogućnostima škole. Takođe aktivnosti na postavljanju laminata na podu i venecijanera na prozorima prvo su odrađene u radnoj sobi produženog boravka, što je doprinijelo prijatnijem ambijentu za boravak učenika. Usluga organizovanja obroka/ručka za učenike je takođe doprinijela većem interesovanju roditelja za ovaj vid proširenog programa. Pedagoško-psihološka služba u školi je učestvovala u savjetodavnoj i stručnoj pomoći kako u toku svojih redovnih aktivnosti, tako i u slučajevima kad se za to ukazala potreba.

2.1. Aspekti koje bi trebalo unaprijediti

Za period u kome sam radila u produženom boravku, mogu da kažem da je u školi bilo malo toga što je trebalo unaprijediti. Glavna zamjerka se odnosila na nepostojanje garderobe pa su se učenici prezuvali u jednom dijelu radne sobe i tu ostavljali stvari na stolicama ili ispod stolice. U dijelu opremljenosti potrošnim materijalom, dešavalo se da ga ne bude dovoljno za predviđene aktivnosti pa smo ga samoinicijativno obezbjeđivali. Nemogućnost korištenja sale za fizičke aktivnosti, ograničavala je bavljenje istim samo na dvorište škole tokom toplijeg perioda godine. Kako bi se povećao broj škola u Nikšiću koje bi nudile ovaj vid proširenog programskog sadržaja, trebalo bi tokom upisa djece u prvi razred, sprovesti promotivne aktivnosti na animiranju roditelja za pogodnosti organizovanog produženog boravka. Škola bi prema iskazanom interesovanju, trebala da podesi smjene za prvi i drugi razred, jer su ti učenici u najvećem broju korisnici ove usluge škole. Zbog specifičnosti rada u produženom boravku bilo bi poželjno da se on odvija u svim školama angažovanjem vaspitača/ice i nastavnika/ce razredne nastave.

Zaključak

Moj angažman u O.Š. "Luka Simonović" kao vaspitačice u školskoj 2012/13. godini, ujedno je bio i početak lijepo osmišljenog programa usluge produženog boravka u trajanju od 7h do 17h uz obezbjeđivanje obroka/ručka za učenike. Uz podršku Uprave škole, organizovala sam medijsku promociju usluge organizovanog produženog boravka, koja je rezultirala dobrim odzivom i zainteresovanošću roditelja da i sljedeće školske godine upišu djecu u produženi boravak. Međutim i pored dobrih povratnih reakcija i zainteresovanosti roditelja, usled povećanog broja učenika koji su se upisali u prvi razred naredne školske godine, došlo je do premiještanja učenika drugog razreda u drugu smjenu, što je rezultiralo odustajanjem svih zainteresovanih. To je dovelo i do gašenja usluge ishrane u produženom boravku, a ta usluga je svedena danas na jutarnje okupljanje. U Nikšiću danas ne postoji ni jedna osnovna škola koja organizuje produženi boravak od 7h do 17h sa obezbijeđenim obrokom za učenike.

Literatura

Koje škole u Crnoj Gori imaju produženi boravak. (2017). Preuzeto sa <https://www.roditelji.me>
Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta. (2001). Knjiga promjena. Podgorica: Autor.
Preuzeto sa www.gov.me/dokumenta/50f37ed7-e108-435f-bf62-78b329671ba2
Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju/ZOOV/ ("Sl. list RCG", br. 64/2002, 49/2007 i "Sl. list CG", br. 45/2010, 40/2011 – dr. zakon, 39/2013 i 47/2017). Preuzeto sa <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-osnovnom-obrazovanju-i-vaspitanju.html>
Zavod za školstvo. (2013). Jutarnje okupljanje i produženi boravak. Podgorica: Autor.

PRODUŽENI BORAVAK U VRTIĆU

Rezime: U ovom radu predstavimo planiranje prostora, sredstava i aktivnosti kao podsticaja za učenje djece starijeg predškolskog uzrasta koja u vrtiću borave i onaj period nakon odmora, odnosno nakon sprovedenih aktivnosti planiranih primarnim programom. Produženi boravak je program koji osnovne škole organizuju najčešće za učenike nižih razreda, a odvija se prije i / ili nakon redovne nastave, dok se u vrtićima to odnosi na vrijeme koje djeca provedu u vrtiću nakon perioda spavanja od 15h - 17h. Produženi boravak ima za cilj unapređenje kvaliteta ranog predškolskog obrazovanja. Glavni cilj rada vaspitača u vrtiću, kako u primarnom programu, tako i u produženom boravku, je da se raznolikim sadržajnim aktivnostima utiče na razvoj svih njihovih sposobnosti i vještina. Raznolikost i bogatstvo sadržaja u slobodnom, organizovanom vremenu na kreativan način i stvaralački pristup uključuje djecu u planiranje i ostvarivanje aktivnosti, te doprinosi cjelovitoj izgradnji ličnosti djeteta i sticanju trajnih znanja i vještina. „Produženi boravak učenika u osnovnoj školi postao je potreba koju podjednako osjećaju roditelji, djeca, škola i društvena zajednica“. (Omčikus, M., 1970, str. 5) Posljednjih godina se ta potreba sve više javlja i za djecu predškolskog uzrasta i njihove roditelje.

Ključne riječi: djeca, predškolsko, produženi boravak, podsticaj za rad.

EXTENDED STAY IN KINDERGARTEN

Abstract: In this paper, presenting the planning of space, resources and activities for incentives for learning of older preschool children who stay in kindergarten and the period after rest, or after the activities planned by the primary program. Extended stay is a program organized by primary schools most often for lower grade students and takes place before or after regular classes, while in gardens it refers to the period after bedtime from 3 pm to 5 pm. Extended stay aims to improve the quality of early preschool education.

The main goal of kindergarten education, both in the primary program and in the extended stay, is to motivate children to work in a stimulating way, but with a diverse content of activities it influences the development of all abilities. The diversity and richness of content, in free organized time in a creative way and creative approach, involves children in planning and implementing activities and contributes to the overall development of the child's personality and the acquisition of lasting knowledge and skills. , school children, and the community. In recent years, this need has become more and more common for preschool children and their parents.

Key words: children, preschool, extended stay, incentive to work

Uvod

Djeca predškolskog uzrasta su aktivna i željna saznanja, imaju potrebu da razumiju sebe i svijet koji ih okružuje, prirodno su radoznala, vole da istražuju, otkrivaju i budu kreativna, uživaju u igri, vole saradnju i interakciju sa ostalom djecom i vaspitačima. Da bi dijete predškolskog uzrasta postiglo cjelokupan razvoj, ono mora biti u centru interesovanja, odnosno, dijete nam je polazište izbora aktivnosti u cilju što cjelovitijeg razvoja djeteta kao individue i cijele grupe.

Za razliku od primarnog programa u vrtićima, u produženom boravku sprovodi se neobavezni oblik neposrednog vaspitno-obrazovnog rada. Kroz boravak se smjenjuju različite aktivnosti kao što su igra, rekreacija, učenje, odmor, istraživanje... Igrajući se, djeca stvarnost prevode u maštu i na taj način se suočavaju sa iskušenjima na koja nailaze u stvarnom životu.

Da bi dijete predškolskog uzrasta sticalo razna iskustva, njegova individualnost, interesovanje i potrebe moraju biti u centru pažnje. Zbog sve veće potrebe roditelja da rade i doprinose ekonomskom razvoju porodice, te zbog toga nemogućnosti provođenja kvalitetnog vremena sa djecom, stvara se potreba za dužim boravkom djece u vaspitno-obrazovnim ustanovama.

U produženom boravku vaspitači mogu izuzetno uticati na emocionalni razvoj koji je važan za kognitivno i afektivno stanje svakog djeteta. Postoje djeca koja iz različitih razloga vole ili ne vole ići u vrtić. Često strah, dosada ili nezadovoljstvo utiču na voljne, spoznajne i osjećajne aspekte ličnosti djeteta, pa i sam odlazak u vrtić postaje težak teret. Upravo u ovom segmentu vaspitači daju najveći doprinos pravilnim odabirom ciljeva, metoda i strategija, utičući na razvoj pozitivnih osobina kod djece, te na osjećaj zadovoljstva. Takva, zadovoljna, djeca rado dolaze u vrtić i vole saradivati i učestvovati u svim aktivnostima, posebno u onim slobodnim, istraživačkim koje ih očekuju na kraju dana u produženom boravku. Polazeći od pretpostavke da je vaspitač kreator i organizator programa i sadržaja koji se nude djeci, on je u obavezi da osmišljava aktivnosti kao materijale i sredstva koji će se koristiti u radu, a koji su sa druge strane sigurni za korišćenje za djecu određenog uzrasta, prim-

jenom kojih će oni uživati u igri i stvaranju. Da bi boravak u vrtiću i produženom boravku djeci predškolskog uzrasta bio prihvatljiviji, potrebno je:

- Strukturirati prostor za učenje prilagođen potrebama djece i planiranim aktivnostima;
- Obezbijediti različite vrste materijala;
- Opremiti dvorište vrtića / salu u koliko ih ustanova posjeduje;
- Planirati / planirati sa djecom;
- Sprovoditi istraživačke /eksperimentalne aktivnosti sa djecom;
- Ostvariti dobru interakciju sa djecom u svim segmentima na svim nivoima.

Strukturirani prostor kao podsticaj za rad

Nakon višesatnog boravka djece u vrtiću koji obuhvata programom planirani rad vaspitača sa djecom, ručka i odmora djece, neophodno je pružiti veću motivaciju i podršku djeci da bi se aktivirali za rad u produženom boravku. Prostor u kojem borave djeca nakon dnevnog odmora, trebao bi se razlikovati od onoga gdje djeca borave tokom dana u vremenu u kojem se sprovodi primarni program vrtića i ispunjavaju njegovi ciljevi i planovi. Vaspitači u produženom boravku stvaraju podsticajnu sredinu unutar četiri zida učionice koju koriste. Vrlo je važno da dijete bude u središtu zbivanja, te imajući to na umu, važno je voditi računa o izgledu učionice i uskladiti ga sa željama i potrebama djece.

Kako kod djece nižih razreda osnovne škole, tako i kod djece predškolskog uzrasta od velike je važnosti razvijati osjećaj odgovornosti. Prostor u kojem djeca borave u velikoj mjeri može doprinijeti tom razvoju. Lovrentijeva (Lovrentijev, A. 2005b, str.46) u svom radu iznosi prijedlog zaduženja, za djecu, kojima se razvija osjećaj odgovornosti:

- zalivanje cvijeća;
- briga o urednosti kutka za igru;
- vođenje kolone;
- prikupljanje nastavnih listića;
- dodavanje ili dijeljenje pribora;
- briga o urednosti garderobe i sl.,

a sve to nam ukazuje na potrebu posebno strukturiranog prostora u kojem će djeca boraviti.

Materijalima buditi kreativnost

U prostoru u kojem ostaju djeca u produženom boravku, bilo bi korisno formirati male kutke za različita interesovanja. Okruženje, oprema i materijali treba da zadovolje različite potrebe djece, bilo da su fizičke, senzorne ili se tiču ograničenih sposobnosti učenja tamo gdje je to potrebno. Kako bi probudili dječiju maštu, trebalo bi izdvojiti kutak sa mnoštvom knjiga i slikovnica. Širok izbor različitih pribora za pisanje i vrsta papira koje će djeca koristiti, početno opismenjavanje čini zanimljivim i prihvatljivim. Takav način rada se sprovodi u vrtićima u Crnoj Gori, naime, učionice su razdjeljene u centre, koje djeca posjećuju prema svojim interesovanjima.

Takođe treba obezbijediti matematička sredstva (npr. trake za mjerenje, vage, mjerače visine) kako bi uz ostale materijale koje zajedno sa djecom možemo praviti, uplovljavali u osvajanje matematičkih pojmova (figura, oblik, brojnost, serijacija, klasifikacija)...

Spektar materijala za kreativni rad kao što su: male i velike kocke, plastelin, tkanina, reciklirani materijal, boje, pijesak, voda, glina, kamenčići... sve ono što podstiče kreativnost, istraživanje i maštu, a ujedno budi znatiželju za manipulisanje istim kod djece će stvoriti želju za boravkom na tom mjestu. Djeca mogu da uče i da se razvijaju samo u sredini u kojoj se osjećaju sigurno, zadovoljno i zaštićeno. Zadatak vaspitača je da obezbijedi sredinu za razvoj i učenje u kojoj će svako dijete moći da zadovolji svoju znatiželju.

Prostor za fizičke aktivnosti

Uzimajući u obzir ogroman uticaj igre na psihomotorni razvoj djeteta, shvatamo značaj zadovoljavanja prirodne potrebe djeteta za pokretom, za slobodnim izražavanjem doživljaja, utisaka...U vremenu koje djeca provode u produženom boravku, može se odrediti dan u sedmici koji će biti rezervisan isključivo za fizičke aktivnosti u prirodi, kada to dozvoljavaju vremenski uslovi, ili u sali.

U kooperativnim igrama se razvijaju i socijalna osjećanja poput simpatije, naklonosti, solidarnosti, odgovornosti... Upravo sve ovo se može postići slobodnim igrama u prirodi koordinisanim od strane vaspitača ili u prostoru opremljenim igrovnim sredstvima (strunjača, pješčanik, tobogan, klackalica, prostor za igru loptom, prostor za takmičarske aktivnosti).

Produženi boravak u mnogome može nadomjestiti onu manjkavost koja se sve češće javlja u porodicama koje su preopterećene poslom i koje imaju problem sa nedostatkom vremena koje bi provodile sa djecom.

Planirati / planirati sa djecom

Kao i u primarnom programu rada vrtića, tako i u produženom boravku, potrebno je djeci ponuditi aktivnosti koje unapređuju socioemocionalne kvalitete djece, razvijaju njihovo samopouzdanje i aktivno ih uključuju u kolektiv. Sa aspekta vaspitno obrazovnog rada polazimo od stanovišta da produženi boravak može da pruži neophodnu podršku vaspitno obrazovnom radu, koristeći ga kao smjernicu a polazeći od konkretne djece uz pomoć samoevaluacije i evaluacije, obezbeđujući dinamičnost i razvojnost vaspitno-obrazovnog procesa.

Osim pripreme prostora i sredstava, potrebno je pronaći i primijeniti pouzdane načine rada kako bi se sproveda valjana nastavna praksa zasnovana na inovativnim pristupima i postupcima. Prilikom planiranja, polazna tačka vaspitačima jeste i treba da bude interesovanje djece, a cilj usmjeriti na dijete, skrećući ga i činiti prilagodljivim mogućnostima djece. Međutim, vaspitači se mogu naći u nedoumici u kom smjeru da pravilno planiraju, naime, ako polaze od interesovanja djece i njihovih individualnih potreba, vaspitači nikad ne mogu biti sigurni u kom smjeru će ih djeca odvesti, sa druge strane ako zanemare interesovanja djece i sprovode unaprijed planirane aktivnosti, rizikuju da djeca neće biti dovoljno zainteresovana za datu aktivnost i motivisana za dalji rad. Vaspitač jeste inicijator nastavnih sadržaja i rukovodilac toka aktivnosti, ali kao dobra praksa se pokazalo da vremenom prepuštaju tu ulogu djeci sa kojom rade u cilju buđenja osjećaja odgovornosti kod njih i razvijanja mašte i kreativnosti u planiranju.

Produženi boravak - vrijeme za eksperimente

Postoji mnogo toga što možemo da učinimo kako bismo pozitivno uticali na okruženje za saznavanje i učenje, i kako bismo svakom djetetu omogućili da ostvari svoje pune potencijale. Upravo u produženom boravku se može pružiti mnogo aktivnosti koje će motivisati djecu na istraživanje i učenje kroz sadržaje koji im se nude, a tu prevashodno mislim na sprovođenje različitih eksperimenata u kojima će djeca učestvovati. Kroz eksperimente djeca će se igrati naučnika i istraživača i na taj način sticati trajnija znanja. Učenje i usvajanje znanja zasniva se u velikoj mjeri na aktivnostima djece. Ako se dijete ne angažuje u otkrivanju, saznavanju, jednostavno neće ni naučiti. U tom dijelu motivacija igra veliku ulogu jer je jedan od najmoćnijih faktora koji utiče na učenje upravo motivacija. U slobodnom vremenu koje djeca provode u produženom boravku a koje se ne odnosi na ostvarivanje programskih ciljeva i zadataka, treba ponuditi različite eksperimentalne zadatke kroz koje će djeca usvajati znanja, proširivati iskustva i svoje potencijale.

Komunikacija - ključ uspjeha

Kako bi rad sa djecom bio obostrano zadovoljavajući potrebno je osim svega navedenog uspostaviti dobru interakciju i komunikaciju, posebno uzimajući u obzir da je osnovni instrument vaspitanja i obrazovanja razgovor: razgovor između voditelja vaspitanja i obrazovanja i djece; i razgovor između djece međusobno. Vrijeme provedeno u kvalitetnoj komunikaciji sa djecom omogućava nam da oslušnemo potrebe djece i pridemo im na najbolji mogući način i zainteresujemo ih za boravak u ustanovi i sticanje znanja i iskustva.

Zaključak

Lovrentijev (2005b) ističe kako je produženi boravak zapravo didaktički specifikum i fenomen koji se ne može smatrati ni nastavom, ni igranjem, niti slobodnim aktivnostima. Za razliku od redovne nastave koja se smatra najorganizovanijim oblikom vaspitanja i obrazovanja, produženi boravak nema strogo propisanih sadržaja, stoga vaspitači imaju veliku slobodu u planiranju i izvođenju raznih aktivnosti. Produženim boravkom djece u vaspitno-obrazovnim ustanovama se osim osnovnog cilja vaspitanja i obrazovanja, ispunjavaju širi društveni zadaci kao što je društvena briga za djecu i pomoć zaposlenoj porodici. Dobra organizacija produženog boravka usko je povezana sa postignućima djece, razvoju njihovog stvaralačkog i istraživačkog umijeća.

Literatura

Komenov, E. (1987): Predškolska pedagogija, Knjiga I, ZUNS, Beograd

Lovrentijev, A (2005 b): Škola koja voli mene 2; Didaktički priručnik za rad u nastavi i produženom boravku prvog razreda, Zagreb: Di Vič

Medouz, S. Kešdan, A. (2000): Kako pomoći djeci da uče, ZUNS, Beograd

Pešić, M (1983): Aktivnosti i uloge vaspitača, Predškolsko dete, 2

Pešić, M (1987): Vrednovanje predškolskih vaspitnih programa, ZUNS, Beograd

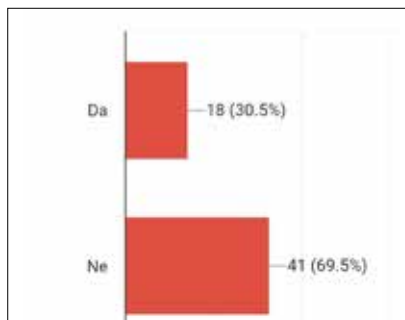
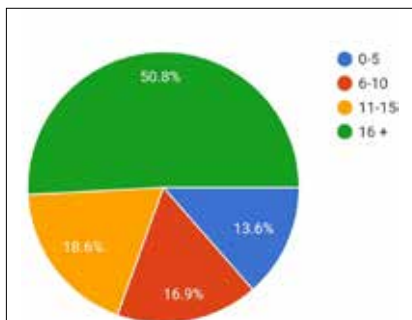
ISKUSTVA I PREPORUKE UČITELJA/VASPITAČA U PRODUŽENOM BORAVKU

Uvod

Ono što predstavlja problem u današnjem načinu života je to što djecu nema ko da čuva prije/poslije nastave dok su roditelji na poslu. Iz tog razloga preporuka je da škole, u skladu sa potrebom i mogućnostima organizuju produženi boravak. Produženi boravak predstavlja organizacioni oblik rada za učenike nižih razreda i predstavlja sveobuhvatan i kompleksan oblik rada sa djecom. On povezuje igru, učenje, rad, pomaže učenicima da savladaju vještine samostalnog učenja, a i doprinosi cjelovitom razvoju učenika (Zavod za školstvo, CG). U produženom boravku učenici treba da razvijaju pozitivne međuljudske odnose kroz druženje, pomaganje jednih drugima, zatim da razvijaju sigurnost u sebe, samopoštovanje, saradnju, odgovornost, samostalnost. Dobra kopča između škole i produženog boravka može umnogome doprinijeti odličnim rezultatima tima, po svim, već pomenutim segmentima u cilju cjelovitog razvoja djeteta. Dobro organizovan rad omogućuje djeci da steknu pozitivne navike dobre organizacije i korišćenja vremena u kojima će biti zastupljeni svi aspekti života – druženje, zabava, igra, učenje, kreativnost i to će kao rezultat imati odgoj odgovorne i preduzetne osobe koja će svakodnevno koristiti vrijeme samo za važne životne sadržaje, a savremenoj porodici pružiti mogućnost boljeg funkcionisanja.

Metodologija istraživanja

Svrha ovog istraživanja je da dobijemo sliku u kojoj mjeri i na koji način je zastupljen produženi boravak u osnovnim školama. Glavni problem istraživanja je to što veći broj škola nema mogućnosti da organizuje produženi boravak, dok je predmet istraživanja usmjeren iskustva i preporuke učitelja i vaspitača za ovaj oblik rada. Cilj istraživanja je da se provjeri u kojoj mjeri i na koji način je zastupljen produženi boravak u određenim školama u Crnoj Gori. Na osnovu postavljenog cilja navodimo naučno istraživačku hipotezu: Produženi boravak nije zastupljen u većem broju škola u Crnoj Gori. Istraživanje je sprovedeno u osnovnim školama na teritoriji: Tivta, Kotora, Budve, Bara, Herceg Novog, Nikšića, Podgorice, Cetinja, Bijelog Polja, Pljevalja, Andrijevica, Rožaja, Šavnika i Kolašina. Onlajn anketom su prikupljeni podaci, a obuhvaćeno je 60 učitelja/vaspitača zaposlenih u osnovnim školama. Uzimajući u obzir različite nivoe razvijenosti opština u Crnoj Gori, a samim tim i mogućnostima škola da organizuju produženi boravak za učenike nižih razreda, istraživanjem su obuhvaćene škole iz sve tri regije. Upitnik je sačinjen od osam pitanja, a ticao se mišljenja, iskustva i preporuka učitelja/vaspitača za rad u produženom boravku.

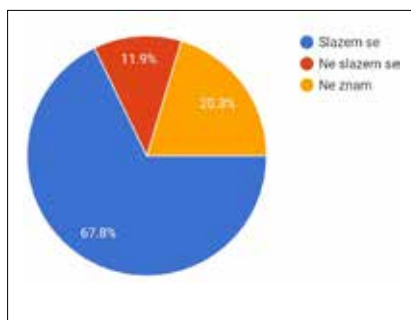

Grafikon 1. Radno iskustvo učitelja/vaspitača Grafikon 2: Da li je u školi u kojoj rade zastupljen produženi boravak?

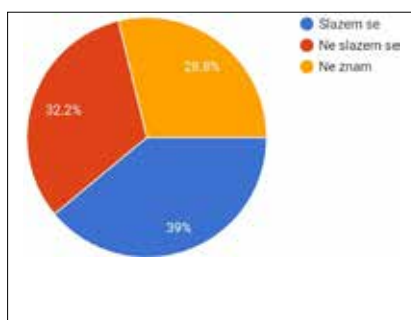
Najveći broj učitelja/vaspitača je imao više od 16 godina radnog iskustva (50,8%), dok je manji broj učitelja/vaspitača imao radni staž u rasponu od 11 – 15 godina (18,6%), 6 – 10 godina (16,9%) i <5 godina radnog staža je imalo 13,6% ispitanika.

Na pitanje da li je u školi u kojoj rade zastupljen produženi boravak 69,5% ispitanika odgovorilo negativno, dok je 30,5% ispitanika dalo pozitivan odgovor. Kao što vidimo daleko veći broj škola

nema produženi boravak, a razlog za je uglavnom nemogućnost organizovanja, nedostatak sredstava, učionica ili nastavnog kadra koji bi radio.

Grafikon 3: Produženi boravak utiče na razvoj djeteta i njegovu uspješnost u školi?

Grafikon 4: Djeca uključena u produženi boravak bolje savladavaju gradivo od djece koja nijesu uključena?

Sa konstatacijom da produženi boravak utiče na razvoj djeteta i njegovu uspješnost u školi slaže se 67,8% ispitanika, dok se 11,9% ispitanika ne slaže, a ostali su odgovorili da ne znaju da li to ima uticaja (20,3%). Da djeca koja su uključena u produženi boravak bolje savladavaju gradivo od djece koja nijesu uključena potvrđuje 39% ispitanika, dok se sa ovom činjenicom ne slaže 32,2% ispitanika, a ostali (28,8%) nijesu sigurni da li to ima uticaja. Na pitanja o tome kako realizuju rad ili kako su realizovali ako su nekad radili u produženom boravku, a uz to koje bi preporuke dali za poboljšanje ovog oblika rada odgovori ispitanika su zabilježeni u sljedećem tekstu.

Iskustva učitelja (vaspitača) u produženom boravku

Produženi boravak kao oblik organizovanog rada sa učenicima mlađih razreda pokazao se korisnim jer djeca nakon nastave nijesu prepuštena sama sebi i u društvu su svojih drugara. Ova vrsta rada sa djecom ima prednost posebno za porodice gdje su oba roditelja poslovno angažovana, a i nedostatke jer djeca veliki dio vremena utroše u osjećaju stalnog učenja što može dovesti do otpora prema obavezama i školi. Škole koje imaju mogućnost i u zavisnosti od te mogućnosti, škole organizuju produženi boravak. Negdje je predviđeno da samo prvaci budu u produženom boravku, dok je praksa nekih škola da to budu učenici do III razreda. A negdje čak i do V.

Kao neadekvatan način rada u produženom boravku, a koji je bio zastupljen u većem broju škola, učitelji (vaspitači) navode da je to svakodnevna ili nedjeljna smjena učitelja (vaspitača). Taj način rada je neučinkovit i učitelji (vaspitači) nijesu bili u prilici da bolje upoznaju djecu i njihov nivo postignuća, kao ni učenike kojima je potreban dodatni podsticaj. U većini slučajeva sve se svodilo da čuvanje djece i eventualno izradu domaćih zadataka. Pri takvoj organizaciji djeca su bila na gubitku, provodila dodatna nekoliko sati u učionici, a mjera korisno upotrijebljenog vremena je bila ispod minimuma. Takođe, navode i to da se zbog primjene grupnog oblika rada ne može dovoljno pomoći djeci koja imaju propuste pri usvajanju gradiva. Za takvu djecu je bolji individualni oblik rada, što je neizvodljivo realizovati zbog većeg broja djece u grupi.

Preporuke učitelja/vaspitača za rad u produženom boravku

Rad u produženom boravku zahtijeva dobru organizaciju. Ukoliko ima veći broj učenika različitog uzrasta, učenike je neophodno podijeliti po razredima ili u dvije grupe. U jednoj grupi bi bio prvi

i drugi razred, a u drugoj treći, četvrti i peti. Na ovaj način bi bilo poželjno i svrsihodno jer stariji učenici imaju mogućnost da slušaju gradivo mlađih učenika i na taj način obnavljaju i bolje sistematizuju gradivo, dok mlađi učenici imaju mogućnost da uče neke nove sadržaje koje će kasnije lakše usvojiti jer će ih prepoznati ka već poznate. U produženom boravku djeca uglavnom rade domaće zadatke. Osim izrade domaćih zadataka potrebno je omogućiti djeci da usvajaju neka nova znanja i to se može realizovati na zanimljivije načine (gledajući emisije o životinjama, ljudima, planetama, pticama..., čitajući im neke zanimljive i poučne priče, organizovati kvizove znanja i vještina). Pored toga, bitno je obnavljanje i uvježbavanje usvojenog gradiva, kao i učenje poželjnih modela ponašanja u društvu. Ono što se ne smije zanemariti su slobodne aktivnosti i slobodno vrijeme u produženom boravku. Za vrijeme realizacije slobodnih aktivnosti djeca mogu da slušaju muziku, da gledaju crtani film, da se organizuje neka slobodna aktivnost u školskom dvoristu ili fiskulturnoj Sali, korektivne vježbe, šetnja bližom okolinom, crtanje i tako dalje. Slobodno vrijeme je vrijeme za odmor ili za aktivnost koju rade po svojoj želji. Ovo vrijeme se može iskoristiti za razgovor (o drugarstvu, školi, strahovima, željama...), da slušaju jedni druge, da pomažu jedni drugima. Da bi se sve ovo moglo realizovati na pravi način bilo bi poželjno da za rad u produženom boravku ima neki okvirni plan, u kojem su navedene moguće aktivnosti, a isto tako raspoređene pravilno da djece ne budu opterećena i da mogu da se odmire, zabave, a i da uče. Bitno je da djeca imaju zanimaciju, jer ukoliko nemju neku aktivnost dosta su nemirni, uznemiravaju jedni druge. S obzirom na to da je to period poslije nastave i djeca su već umorna većina nastavnika smatra da je igra i učenje kroz igru bitan segment kako za nastavu, tako i za produženi boravak.

Kroz igru dijete upoznaje sebe i svijet oko sebe, razvija svoju kreativnost i maštu. Igram se razvijaju tjelesne sposobnosti koje djetetu omogućavaju orijentisanost, snalaženje u prostoru, kao i sticanje raznih iskustava (Stevanović, 2003). Da bi učenici bili zainteresovaniji i aktivniji i na taj način lakše savladali gradivo rad sa njima treba biti kreativan i inovativan. Učenjem kroz igru pospiješuje se volja djeteta da uči, a „kada govorimo o odnosu igre i učenja, misli se ponajprije na efikasnost igre u usvajanju te na trajnost znanja. učenje putem igre je podjednako efikasno kao i učenje pomoću nastavnih listića. Znanja stečena igrom trajnija su od znanja stečenih na radnim listićima“ (Bognar, 1986: 81).

Zaključak

Predmet ovog istraživanja predstavljaju iskustva i preporuke učitelja/vaspitača za rad u produženom boravku, dok je cilj istraživanja provjeriti zastupljenost produženog boravka u školama u Crnoj Gori. Istraživanjem je obuhvaćeno 60 učitelja/vaspitača iz 30 škola na teritoriji Crne Gore. Posmatrajući postavljenu hipotezu, koju smo ujedno i potvrdili, dolazimo do zaključka da je produženi boravak zastupljen u manjem broju škola. Razlog za to je uglavnom nedostatak sredstava ili nastavnog kadra, kao i prostorije za realizaciju isto. Ovim istraživanjem ukazujemo na prednosti i nedostatke produženog boravka i imperativ je stvoriti što bolje uslove u školama za realizaciju ovog načina rada.

Literatura

- Bognar, L. (1986). Igra u nastavi na početku školovanja. Zagreb: Škoska knjiga
Stevanović, M. (2003). Predškolska pedagogija. Rijeka: Andromeda
Zavod za školstvo. Jutarnje okupljanje i produženi boravak. Crna Gora

VRTIĆ KAO SIGURNO I POTICAJNO MJESTO ZA UČENJE, PISANJE I STVARANJE RADNIH NAVIKA

Rezime: U današnje vrijeme vrtići postaju sve respektabilnije odgojno-obrazovne institucije, koje u svom radu pružaju sve više usluga kako bi roditeljima olakšali a djeci omogućili što lakše savladavanje i razvijanje znanja i vještina potrebnih za uspješno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu, kao i zadovoljavanje svih njihovih potreba u skladu sa uzrastom. Rijetko koji roditelj se ne suočava sa strahovima prije polaska djeteta u školu. To je velika promjena koja može biti stresna kako za dijete tako i za odrasle. Priprema djeteta za školu podrazumijeva i njegovu pripremu za samostalnost, emocionalnu stabilnost, samostalnost u rješavanju problema, socijalnu kompetenciju, razvoj predvještina potrebnih za čitanje i pisanje. Ako je dijete bilo polaznik vrtića, priprema je dobrim dijelom završena a stres umanjen. U slučaju našeg vrtića stres djece i roditelja smanjen je na najmanju moguću razinu, obzirom da se u istom vrtiću u kojem su djeca boravila godinama organizuje i produženi boravak. Poznato okruženje i ljudi pružaju osjećaj sigurnosti roditeljima, a djeci olakšavaju prihvatanje i izvršavanje novih školskih obaveza. U našem vrtiću već dugi niz godina uspješno funkcioniraju produženi boravak u kojem djeca izvršavaju svoje školske obaveze, i u okviru kojeg se realizuju kreativne radionice i projekti, što ga čini ugodnim i poticajnim okruženjem za učenje, pisanje i stvaranje radnih navika.

Ključne riječi: vrtić, dijete, poticajno okruženje, produženi boravak, igra, učenje, pisanje, radne navike

KINDERGARTEN AS A SAFE AND STIMULATING PLACE FOR LEARNING, WRITING AND DEVELOPMENT OF WORK HABITS

Abstract: Nowadays, kindergartens are becoming more and more respectable institutions for education and upbringing of pre-school children, which offer an increasing number of services in order to make it easier for parents and make it possible for children to acquire and develop, as easily as possible, the knowledge and skills necessary for successful participation in the educational process as well as for fulfillment of all their needs and requirements in accordance with their age. Those are rare parents who are not confronted with fears and doubts when their children need to start going to school. It is a huge change which can be stressful both for children and adults. Preparing a child for school also includes preparing them for independence, emotional stability, self-sufficiency in problem solving, social competence and pre-writing and pre-reading skills. If a child attended a kindergarten, that preparation is largely completed and the stress is reduced. In case of our kindergarten, the stress of children and parents is reduced to the minimum level possible, as we also offer a service for children who have started primary school but who attended our kindergarten to stay at the kindergarten once they finish with their classes until their parents can pick them up. Familiar environment and people provide parents with a sense of security and it makes it easier for children to accept and complete their new school assignments. This "extended stay" service has been functioning successfully at our kindergarten for a number of years, and it gives to children opportunity to complete all their school assignments and homework, but it also includes creative workshops and projects, making this a very pleasant and stimulating environment for learning, writing and development of work habits.

Key words: kindergarten, child, stimulating environment, extended stay, game, learning, writing, work habits

Uvod

Produženi boravak predstavlja neobavezni oblik neposrednog odgojno-obrazovnog rada u kojem učenici nižih razreda izvršavaju svoje školske obaveze, te na kvalitetan i raznolik način provode svoje slobodno vrijeme. (Jugović i sur; 1967.; Puževski, 1968.; Lovrentijev, 2005. a i 2005. b) Produženi boravak u posljednjih nekoliko godina predstavlja stvarnu potrebu roditelja i djece školskog uzrasta, koji više ne predstavlja samo mjesto za zbrinjavanje djece zaposlenih roditelja, nego mjesto kvalitetnog učenja, sticanja radnih navika, kao i kreativnog provođenja slobodnog vremena. Produženi boravak našeg vrtića predstavlja primjer kvalitetne organizacije i pomoći lokalnoj zajednici kako bi djeci pružili sigurno i poticajno mjesto za učenje, pisanje i stvaranje radnih navika.

Organizacija i značaj produženog boravka

U produženom boravku realizuju se različite aktivnosti kao što su: igra, odmor, učenje, rekreacija, pisanje domaćih zadaća, slobodno vrijeme, ručanje i uživanje. Produženi boravak je bio zanemaren organizacijski oblik rada, te u posljednjih nekoliko godina dolazi do povećanja interesa istraživača za taj oblik odgojno-obrazovnog rada. (Doutlik 2011.)

Rad u produženom boravku zahtjeva individualizirani pristup svakom djetetu i veoma je zahtjevan za učitelje i odgajatelje, ali i za djecu jer se odgojno-obrazovni rad odvija kontinuirano tokom cijelog dana, a ne po nastavnim satima. Učitelji ili odgajatelji koji rade u produženom boravku suočeni su sa mnogo izazova koje moraju sami savladati jer kroz svoje obrazovanje nisu prošli metodiku kojom bi stekli posebna znanja za rad u produženom boravku. Rad u produženom boravku nema unaprijed propisan plan i program rada zbog čega je potrebno uložiti mnogo kreativnosti, snalažljivosti i motivacije za njegovu uspješnu realizaciju. Pored njegove odgojno-obrazovne funkcije važno je istaknuti kvalitetnu organizaciju slobodnog vremena koja je jedan od temeljnih zadataka produženog boravka. Zaposlenici u produženom boravku imaju povećanu odgovornost jer cilj produženog boravka nije težnja za kognitivnim nego cjelovitim razvojem jer se u produženom boravku razvijaju radne i higijenske navike, kultura ponašanja, sposobnost komunikacije, emocije, prosocijalno ponašanje, osjećaj uspješnosti i sposobnost nošenja sa neuspjehom, vlastiti interesi i dr. (Lovrentijev, 2005. a: 40, 41, 42.) Pored zaposelnika produženog boravka, koji pružaju poticaj i podršku u odgojno-obrazovnom procesu, prostorno okruženje djece u kojem borave predstavlja jedan od glavnih faktora koji može poticajno djelovati na njihov cjelokupan razvoj i učenje. „Učenje je složen sklop procesa te se nalazi pod snažnim uticajem okruženja“ (Brown 2001. str. 34.) To nam govori o povezanosti okruženja sa kvalitetom učenja, te koliko je važno planski i smišljeno organizovati i urediti prostor, te materijalna opremljenost u cilju poboljšanja kvalitete samog učenja.

Obzirom da zaposlenici u produženom boravku provode mnogo vremena sa djecom, to im pruža priliku za individualizirani pristupiti svakom djetetu, i na taj način upoznaju njegove individualne potrebe, uočiti poteškoće, te proces učenja prilagoditi njihovim sposobnostima.

Organizacija produženog boravka JU za predškolski odgoj i obrazovanje Visoko

Naš vrtić već od 2008. godine uspješno organizuje boravak djece školskog uzrasta, u vidu produženog boravka nakon završene nastave. Davne 2008. godine ideja produženog boravka nastala je iz potrebe vrtića da obezbijedi veći broj djece u Ustanovi, obzirom da je u BiH krenulo sa implementacijom deveteogodišnje osnovno obrazovanje, što je dovelo do smanjenja broja predškolske djece u vrtiću.

S vremenom, i potrebama roditelja, kao i djece, koncept produženog boravka se postepeno mijenjao. U Visokom, u užem gradskom jezgru postoje dvije osnovne škole, obje sa problemom nedostatka prostora kako bi organizovale produženi boravak u svojim prostorijama. Slijedeći problem sa kojim se susreću škole, jeste obaveza toplog obroka za djecu, što obzirom da nemaju takvu vrstu kuhinje nisu u stanju ispuniti. Formiranje takve kuhinje iziskuje dodatna sredstva za sanitarne dozvole i kontrole, za što škole isto tako nemaju sredstva.

Obzirom da smo imali adekvatan prostor, kuhinju i sve potrebene uslove organizovali smo produženi boravak u našem vrtiću. Organizovali smo prostor kako bi bio poticajno okruženje za učenje, u kojem će se osjećati prijatno, stvarati radne navike a opet imate prostor i vrijeme za opuštanje i kreativni razvoj. Obzirom na specifična zakonska uređenja, u produženom boravku ranijih godina, najčešće su radili pripravnici, različitih stručnih zvanja (socijalni radnik, socijalni pedagog, pedagog, psiholog, logoped, profesori razredne nastave i naravno, odgajatelji). Problem sa kojim smo se suočili jeste odobrenje Ministarstva za obrazovanje, kulturu i sport Zenicko-Dobojskog Kantona, koje nam je potrebno da bi organizovali isti. Dozvola se izdaje svake godine, a nekoliko godina unazad, uslovljeni smo uposliti isključivo stručni kadar predškolske ustanove, što isključuje Profesore razredne nastave koji su jako važni, zapravo i neophodni za potpuno i kvalitetno organizovanje i funkcionisanje produženog boravka.

Ove godine imamo sreću, zaposlena je kolegica koja je Bechelor razredne nastave, kao i predškolskog odgoja, što nam omogućava da djeci pružimo najbolje za njihovo formalno učenje, čitanje, pisanje kao i kreativni slobodni rad. U dalju organizaciju dana, uključeno je više osoba, obzirom da se radi o dvije različite škole i dosta različitih odjeljenja što fizičku organizaciju čini zahjevnom za realizaciju. U sve aktivnosti našeg vrtića uključena su i djeca produženog boravka, pa naše aktivnosti i priredbe planiramo prema njihovom školskom rasporedu. Osim njihovih školskih uspjeha, ponosni smo i na njihove uspjehe u slobodnim vannastavnim aktivnostima, te projektima u kojim učestvuju.

Posebno bih izdvojila primjer dobre prakse, realizaciju projekta „Šareno ljeto“, realizirano 2017, ali i 2018. godine sa kojim su kolegice Alma Smajić (pedagog) i Edna Dragunić -Husić (psiholog), nominovane na veoma važnu Nagradu Inovativnih Nastavnika, u kategoriji stručni saradnici, i bile među prvih 10 u Bosni i Hercegovini.

O projektu, Alma Smajić i Edna Dragunić -Husić:

„Pedagoška uvjerenja:

Naš rad s djecom, roditeljima, kao i kolegicama se temelji na razvoju lične, komunikacijske, analitičke (refleksivne), socijalne, emotivne, interkulturalne, razvojne i vještine u rješavanju problema, odabir i primjena metodologije izgradnje kurikuluma, organiziranje i vođenje odgojno-obrazovnog procesa, određivanje učenikova postignuća u vrtiću, oblikovanje razredno-nastavnog ozračja i razvoj modela odgojnoga partnerstva s roditeljima. Znanja je potrebno preispitati u praksi te na temelju dobivenih rezultata stvarati nova. Smatramo da ključ uspjeha leži u umijeću pristupa djeci, načina pričanja o datim situacijama. Preventivno djelovanje magičnim riječima: izvoli, hvala, molim, izvini prepoznamo i upoznajemo dječiji razvoj toka misli i na stručan način pristupamo toku dječijih misli i razvijamo komunikaciju koja je ključ uspjeha. Umijeće prepoznavanja vlastitih stanja emocija i izražavanja u ranom razvoju je potrebna za kvalitetan odgoj i dalje obrazovanje te putovanje kroz život.“

Kratki opis prakse:

U periodu od 3. jula 2017. godine do 13. augusta 2017. i periodu od 11.6.2018 do 31.8.2018 godine se realizovao dvogodišnji projekat Šareno ljeto 2017i Šareno ljeto 2018 u JU za predškolski odgoj i obrazovanje Visoko u Visokom. Projekat koji podrazumijeva aktivno učešće u toku cijele godine u vidu opserviranja i priprema za edukativno, pedagoško – psiholoških radionica namijenjenih djeci. Koncept naših radionica je formiran na umjetničkokeativnom te interaktivnom pristupu djece. Projekat je uključivao djecu različite uzrasne dobi. U prvom dijelu projekta učešće su uzela sva djeca, drugi dio projekta je uključivao djecu iz 4. vrtićke grupe u funkciji adaptacije i prilagođavanja Kućnog reda, rada i pravila u školskom okruženju. Trećem dijelu projekta su se pridružila i djeca iz 3. Vrtićke grupe radi adaptacije i prilagođavanja za polazak u školu. Dajemo jasan prikaz djeci na inovativan način kako kreativno pristupiti određenom problemu. U toku cijele godine smo se pripremali osluškujući želje i potrebe, navike i ponašanje djece u grupnom i individualnom radu. Na osnovu toga smo selektirale radionice. Projekat je realizovan u ljetnom periodu, vrijeme odmora i raspusta. Šareno ljeto je projekat koji se realizuje u produženom boravku, sa djecom školske dobi. Projekat je trajao od 11.6.2018. do 31.8.2018. Projekat je uključivao djecu različite uzrasne dobi. U prvom dijelu projekta učešće su uzela djeca u dobi od 7 do 9 godina (od 1. do 3. razreda osnovne škole). S obzirom da u JU za predškolski odgoj i obrazovanje Visoko postoje dvije predškolske grupe djece, drugi dio projekta je uključivao djecu iz 4. Vrtićke grupe u funkciji adaptacije i prilagođavanja Kućnog reda, rada i pravila u školskom okruženju. Trećem dijelu projekta su se pridružila i djeca iz 3. vrtićke grupe radi adaptacije i prilagođavanja.

Zaključak

Svakim danom sve je više učenika korisnika produženog boravka. Iako većina roditelja smatra da je produženi boravak čuvalište učenika, mjesto u kojem oni pišu domaću zadaću i hrane se, u njemu se stiču razne navike, uče mnoge vještine i razvijaju brojne sposobnosti. Učenici koji su uključeni u produženi boravak tu provode najveći dio svog dana, zbog čega on mora zadovoljiti sve potrebe djece, ali i predstavljati ugodno i poticajni okruženje za učenje, razvoj, kreativno stvaralački rad i razvijanje radnih navika. Rad u produženom boravku veliki je izazov za njegove zaposlenike jer su oni zaduženi za cjelokupnu organizaciju odgojnoobrazovnog rada, a zahtjevi djece, roditelja i učitelja postaju sve veći. Organizacija produženog boravka u JU za predškolski odgoj i obrazovanje Visoko predstavlja primjer dobre saradnje škole, vrtića, roditelja, učitelja, kao i kvalitetno osmišljenog odgojno-obrazovnog programa.

Literatura

- Jugović, B., Puževski, V., Marčinko, Đ. (1967). Produženi boravak učenika u osnovnoj školi, Zagreb: Školska knjiga
Doutlik, K., (2011). Čimbenici zadovoljstva i nezadovoljstva učitelja radom u produženom boravku, Školski vijesnik 60
Lovrentijev, Ana Marija (2005. a): Škola koja voli mene 1, Zagreb: DiVić.
Lovrentijev, Ana Marija (2005. b): Škola koja voli mene 2, Zagreb: DiVić.
Brown, H.D. (2001). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy New – York: Longman
Slunjski, E., (2006). Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću-organizaciji koja uči, Zagreb: Mali profesor
Miljak, A., (2009). Življenje djece u vrtiću, Zagreb: SM Naklada
Friedrich, M.H., (2007). Ispratiti djecu u život, Sarajevo: Šahinpašić
Jurčić, L.J., (2010). Pripreme za školu, Moj vrtić – priručnik za sretnije odrastanje, Broj 16/17-2010

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ U PRODUŽENOM BORAVKU

Sažetak: Produženi boravak je program koji osnovne škole organiziraju najčešće za učenike razredne nastave, a odvija se prije ili nakon redovne nastave. Djeca svakodnevno provode minimalno jedan sat tjelesne aktivnosti u sali. Na taj način unaprijeđujemo zdravlje djeteta. Budući da djeca školske dobi imaju prirodnu potrebu za kretanjem, kroz tjelesne aktivnosti osjećaju se zadovoljno i ispunjeno.

Ključne riječi: Produženi boravak, tjelesni i zdravstveni odgoj, zdravlje djeteta

PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION IN EXTENDED STAY

Abstract: Extended stay is a program that primary schools organize most often for primary school students, and takes place before or after regular classes. Children spend a minimum of one hour of physical activity in the gym every day. In this way we improve the health of the child. Because school-age children have a natural need to move, they feel satisfied and fulfilled through physical activities.

Keywords: Extended stay, physical and health education, child health

1 Uvod

Za kvalitetnu organizaciju produženog boravka zaduženi su učitelji razredne nastave zaposleni u produženom boravku. Njihov je zadatak za učenike osmisliti aktivnosti i sadržaje koje će provoditi za vrijeme organiziranog vremena, pomagati im u pisanju domaćih zadaća i izvršavanju školskih obaveza koje učenici dobivaju za vrijeme redovne nastave, a osim toga, učitelji trebaju paziti na učenike tokom slobodnog vremena koje učenici najčešće provode u igri i druženju s vršnjacima. Osim toga, u produženom boravku učenicima je organizirana prehrana koja mora biti raznovrsna i kvalitetna da bi im osigurala pravilan rast i razvoj. A posebno uz zdravu ishranu vežu se i fizičke aktivnosti koje jednako u kombinaciji sa dobrim obrokom, također uveliko utiču na pravilan rast i razvoj pojedinca.

2 Produženi boravak u školi

Produženi boravak u školi vrlo je neistraženo područje odgoja i obrazovanja. Samim nastankom, produženi boravak bio je namijenjen učenicima koji trebaju pomoć u učenju, a u današnje vrijeme produženi boravak zaposlenim roditeljima nudi mogućnost zbrinjavanja njihove djece prije ili nakon redovne nastave. U produženom boravku rade učitelji, a radno vrijeme produženog boravka uglavnom je od 7 sati ujutro do 17:30 sati poslijepodne. Većina učitelja je zadovoljna ovim načinom rada jer imaju veću slobodu u kreiranju odgojno – obrazovnog procesa, različitih aktivnosti, radionica i igara te imaju individualizirani pristup prema učenicima. Osim toga, rezultati su pokazali kako produženi boravak nije mjesto gdje se samo piše domaća zadaća i čuvaju djeca. Učitelji za učenike organiziraju razne radionice, projekte i aktivnosti koje provode u slobodno organiziranom vremenu, a u slobodno vrijeme učenici imaju priliku raditi ono što ih najviše zanima i veseli.

3 Osnovne karakteristike i uslovi saradnje u grupi

Psihološki život grupe sastavljen je od:

- razvoja ličnosti
- promjena oblika međusobnih odnosa u grupi
- prihvatanja određenih grupa
- položaja u grupi koji prati snaga, odgovornost...

Jedan od osnovnih uslova za uspješan rad jeste uzajamna ljubav članstva. Još jedan od osnovnih faktora koje rukovodioc grupe treba da usvoji i da ga manifestuje je stav ravnopravnosti. Veoma bitno je i slušanje – jedna od osobina dobrog (uspješnog) rukovodioca. Potrebno je da se sagovornik sluša – prati. Empatičan stav u pojedinim situacijama smatra se kao prihvatanje. Konstatovanje razlika u mišljenju i stavovima znači zrelost grupe. (Rakić 1974.) Zaključujemo da grupni rad uključuje, pod osnovno, poštovanje i ljubav prema ljudima, zatim tople odnose prema njihovim snagama, kao i empatičan stav prema njihovim slabostima. Zašto se dotičemo rada u grupama? Zato što se u produženom boravku najčešće provode grupne aktivnosti. Cilj grupnih aktivnosti jeste socijalna

interakcija. Učenici se kroz sve grupne aktivnosti odgajaju i uče svim ljudskim osobinama i vrijednostima, a prvenstveno se fizički razvijaju i zadovoljavaju vlastite potrebe za kretanjem. Same fizičke aktivnosti kod svakog pojedinca izazivaju radost i bude one lijepo osjećaje, a čim se dijete osjeća sretno i njegova okolina to prepoznaje, prihvata i širi dalje. Igram kroz različite aktivnosti razvijamo cjelovitu ličnost sa svim njenim dobrim osobinama, pa možemo reći da nas igra čisti od svega negativnog. Po navodima Puževskog: „Od izvannastavnih aktivnosti se očekuje pružanje mogućnosti za zadovoljenje posebnih interesa učenika u bavljenju nekom vrijednom aktivnošću za osobni razvoj, ali i za ispunjavanje slobodnog vremena. Navedene društveno - pedagoške težnje upućuju školu na jaču povezanost s onim društvenim snagama koje mogu pružiti ali i zajedno sa školom organizirati programe za koje su učenici zainteresirani. Na taj način izvannastavne djelatnosti postaju izvanskolske, i to je upravo ono što se želi - zajedništvo društvenog odgoja svih pozitivnih činitelja okoline.“ Naime, u svom planu rada, učenici produženog boravka imaju vrijeme koje provode van škole, u parku. Na tim satima i kroz različite aktivnosti, učitelji korelacijskim načinom rada utiču na svestrano razvijanje dječije ličnosti. Osim što se mogu igrati i fizički zadovoljavati svoju potrebu za kretanjem, igra može sadržavati matematičke zadatke kroz ponavljanje sadržaja o prirodi ili jednostavno kroz brojalicu iz muzičke kulture biramo igrača – hvatača.

3.1. Kvaliteta rada sa djecom u produženom boravku

Učenici koji žele naučiti šta je kvaliteta, pomoći će im razgovor, informacije o spomenutim primjerima dobrog rada. Treba se izboriti da učenici postave osobne standarde kvalitete, a ne da standarde uspijeha propisuje nastavnik. Sa učenicima treba rano početi razgovarati o kvaliteti, dati im alat i ohrabrenje, a zatim se povući i promatrati ih kako će krenuti kada im pojam kvalitetnog obrazovanja postane jasan. Kada kvaliteta postane dio nastave, učenici će se ponositi svojim radom, taj će ponos postati zarazan. (Glasser 1994.) U ovom slučaju, konkretno se misli na taj dio, da djecu uključimo u rad kao suradnike i ravnopravne članove naše zajednice. Možemo ih pitati za ideju rada ili da nam se izjasne sa nekim konkretnim primjerima za rad. Djeca mnogo vole kada ih se pita i kada se osjete važnim u svojoj zajednici. A kao drugo, pomoći će nam da skupa osmislimo aktivnosti koje ih zanimaju i u kojima će jedanko uživati. Na šta se tu zaista misli? Mislimo o tome da svaka generacija ima svoju dobnu igru i aktivnost koja ih posebno privlači i oduševljava. Obratit ćemo pažnju da je svaka generacija imala interesovanje za neke druge igračke. Trenutno, omiljena igračka kod đaka je tzv. pop it, dok je u prošloj generaciji na ovom uzrasnom nivou omiljeni predmet bio spinner. Isto je i sa igrama, trenutna omiljena igra mojih đaka je „flašom do istine“ i jednostavno cijeli razred se uključi u tu igru. Zaključujemo da možemo skupa sa djecom isplanirati aktivnosti za jednu sedmicu. Tim činom, uvažili smo ličnost djeteta, dijete se osjeća sretno, ispunjeno, zadovoljno i bitno, a mi imamo sigurne aktivnosti koje će zadovoljiti kriterije našeg rada.

3.2. Dobro prilagođeno dijete

Danijel Štern, psiholog, vjeruje da se osnovne lekcije emocionalnog života uče u intimnim trenucima između roditelja i djece. Najznačajniji su trenuci kada dijete spoznaje da su njegova osjećanja shvaćena i da se na njih odgovara, tokom procesa koji Štern naziva prilagođavanjem. On nalazi da putem prilagođavanja majke djetetu daju do znanja da razumiju njegova osjećanja. Da biste djetetu dali do znanja da razumijete njegova osjećanja, na njih treba odgovoriti prilagođavanjem koje djetetu pruža ohrabrujuće osjećanje emocionalne povezanosti. (Goleman, 1998.)

U osnovi svega je roditelj. Želimo naglasiti da dijete potiče iz porodice, njegove prve zajednice. Roditelj je prvi oslonac i povjerenje, stoga se sve prilagođava cijeloj porodici. Produženi boravak je itekako pogodan za porodice, jer je roditelj siguran da: dijete ima toplinu, obrok, dodatna uputstva i objašnjenja zadataka, urađene zadatke, mnogo dobre igre, zadovoljene potrebe za fizičkom aktivnošću, a i siguran put od kuće do škole, jer u dogovoru sa roditeljima, učenicima se organizira prijevoz koji ih dovozi i odvozi. Produženi boravak zadovoljava sve potrebno za jednu porodicu.

4 Tjelesni razvoj djeteta

Cjelokupni tjelesni razvoj djeteta ovisi o nizu različitih činioca kao što su naslijeđe, vrsta prehrane, otpornost organizma, bolesti, okruženje u kojem dijete odrasta i provođenje različitih tjelesnih aktivnosti, što je ujedno i igra. Uloga igre u razvoju motoričkih sposobnosti i vještina djeteta, od neprocjenjive je važnosti. Motoričke sposobnosti razvijaju se od prvih dana bebina života, dok su motoričke vještine naučene tehnike. To može biti crtanje, sviranje, ples, sport, ali i jednostavniji

oblik grafomotoričke vještine, poput držanja olovke ili pribora za jelo. Njihov razvoj ovisi upravo o motoričkim aktivnostima: puzanju, hodanju, trčanju, skakanju, penjanju, provlačenju, bacanju, udaranju lopte i balansiranju.

4.1 Tjelesne aktivnosti i igre u produženom boravku

Aktivnosti se mogu realizirati u učionici, u fiskulturnoj sali, školskom dvorištu, obližnjem parku, zavisno od vremenskih uslova, a i nastavnog plana i programa rada. U produženom boravku, nastavni plan i program rada svih aktivnosti prati redovni plan i program rada, s tim što se posebno prilagođava kombiniranom načinu rada. Često se može nastaviti aktivnost koja se radila taj dan na redovnom času, a može se osmisliti sasvim nova aktivnost, dakle, prilagođeno planu i programu rada određene škole. Ovdje ćemo navesti nekoliko primjera igara i vježbi koje se mogu realizirati u pridruženom boravku, a u kojima su đaci uživali i rado se igrali i skupa vježbali:

A - Igre u centru za sportske aktivnosti:

Aktivnosti koje se provode u posebno opremljenom dijelu produženog boravka, predviđenom za igru, razonodu i odmor. To je manji dio prostora sa potrebnom opremom za rad određene oblasti. Svaka oblast bi trebala imati svoj uređeni kutak u kojoj se određena grupa đaka zabavlja, uči ili radi svoje zadatke. Mi smo u dijelu za sport i rekreaciju:

Aktivnost - „Slobodno“ bacanje – pogodno u pripremnom dijelu časa kod vježbi zagrijavanja. Iskoristiv za rad sa djecom koja se plaše, da se djeci na volju ukoliko žele rade, ukoliko ne žele neka samo protrče pored strunjača, izbjegavati neželjene reakcije. Učenici promatrajući druge kako rade dobiju volju te se odlučuju i usuduju uraditi isto. Da bi nakon određenog vremena istu izvodili sa lakoćom. Učenici mnogo vole ovu vježbu. U nižim razredima vježbu su izvodili pomažući se rukama ili bacajući se na bočnu stranu, da bi u IV razredu vježbu izvodili bez oslonca na ruke. Zove se slobodno bacanje jer se učenicima prepušta da se bace na strunjaču prema vlastitoj slobodi i nahođenju, onako kako osjećaju da će im biti najugodnije.

B – Igre u sali:

Igre i vježbe koje možemo realizirati u fiskulturnoj sali prema redovnom planu i programu rada, koristeći sve raspoložive rekvizite. Također, izdvajamo dva primjera samo, iako znamo da se može realizirati svaka nastavna jedinka, ovdje navodimo primjer:

- „Ubacivanje lopte u koš“ – standardno uvježbavanje ubacivanja košarkaške lopte u koš
- „Takmičenje u izvršavanju zadataka“ – Učenici trče noseći već određene rekvizite, trebaju se snaći i prenijeti pored onih koje već nose, još određeni broj drugih rekvizita na svoju stranu. Cilj je da grupa što brže i što više prebroji vrijeme rada ali i veći broj prenesenih rekvizita. Ko bude imao manje utrošenog vremena, a veći broj rekvizita, ta grupa je pobjednik.

C – Igre u dvorištu ili na terenu:

U dvorištu ili na terenu možemo osmisliti igre i prema redovnom nastavnom planu koji djeca rade, a možemo i mi sebi da prilagodimo ono što smatramo najboljim za realizaciju sada vani, što nam uveliko zavisi od vremenskih uslova i posjedovanja adekvatne odjeće i obuće za rad.

D – Igre u parku:

Učenike vodimo u obližnji park koristimo već postojeće rekvizite; ljuljačke, klackalice, tobogane i druga pomagala koja park posjeduje. Drugi vid rada je da poneseimo svoje rekvizite i osmislimo aktivnosti za naše đake. Možemo raditi sljedeće:

1. Vođenje lopte oko čunjeva – igra je već poznata i lahko primjenjiva: II razred obično trči oko čunjeva, III razred pojedinačno radi vođenja lopti, da bismo u IV i V razredu već mogli raditi složeniji način rada. Prvi način vođenja lopte je rukom kada dodjemo do kraja reda čunjeva uzimamo fudbalsku loptu i vodimo nogom oko čunjeva, kada dodjemo do kraja reda čunjeva, uzimamo odbojkašku loptu radimo „čekić“ – donje odbijanje lopte a uz to pratimo kretanje oko čunjeva i završna vježba je trčanje oko čunjeva, poslije čega se ide na kraj reda. Obratiti pažnju na učenike koji pomažu oko postavljanja lopti a sve u cilju bržeg izvođenja vježbi. Učenici koji pomažu donošenje lopti također se smjenjuju na pola kolone. (video)

2. Bacanje i hvatanje – igra se na način da su učenici podijeljeni u nekoliko manjih grupa zbog dinamičnosti, jedan učenik stoji ispred kolone na odgovarajućoj udaljenosti (prilagoditi uzrastu i mogućnostima, ili ostaviti učeniku da sam odluči prema sebi). Zadatak je da dodaje loptu svakom

učeniku u koloni a oni mu istu vraćaju, učenik čim vrati loptu treba da čučne kako ne bi smetao učeniku koji je iza njega i treba da uhvati loptu. Nakon što svi učenici iz kolone uhvate i bace loptu, mjesta se mijenjaju i to na taj način da učenik koji je na kraju kolone prelazi na mjesto onog koji dodaje i hvata, a onaj koji je to radio ide na čelo kolone. Potom svi učenici koji su čučali, ustaju i vježbamo dodavanje lopte ponovo. Način dodavanja lopte učitelj može da prilagodi nastavnoj jedinki koju radi u tom periodu.

Zaključak

U produženom boravku zaposleni su profesori razredne nastave čiji je zadatak osmisлити aktivnosti i sadržaje koji će se realizirati u okviru predviđenog radnog vremena, a ujedno i na pravi način iskoristiti slobodno vrijeme koje učenici najčešće provode u igri i druženju. Pored redovnog načina rada i smjenjivanja aktivnosti, za rad u produženom boravku, jako je bitan redovan režim ishrane u kojem trebamo voditi računa da učenici imaju kvalitetne obroke tokom dana u produženom. Dalje, potrebno je smjenjivati aktivnost sa odmorom. Učenici pod pojmom odmora najčešće podrazumijevaju rekreacijske i opuštajuće aktivnosti, tako da se možemo i tokom odmora poslužiti nekim aktivnostima tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Dobro osmišljene i realizirane aktivnosti tokom cjelodnevnog i poludnevnog boravka, najbitnije su za pravilan rast i razvoj svakog učenika koji je obuhvaćen programom rada produženog boravka.

Literatura

William Glasser (1994.): " Kvalitetna škola " EDUCA, Zagreb

Branko Rakić (1974.): " Vaspitno djelovanje u malim grupama" Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo

Danijel Goleman (1998.): „Emocionalna inteligencija“ Geopoetika, Beograd

Valentin Puževski (2002.): „Škola otvorenih vrata“ (prilog školskoj pedagogiji) IRO "Spektar" Naklada "Slap", Jastrebarsko

<https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A1694/datastream/PDF/view>

UTICAJ MUZIKE NA POSTIGNUĆA UČENIKA U PRODUŽENOM BORAVKU

Rezime: U radu se bavimo muzikom i muzičkim obrazovanjem u produženom boravku, kao pozitivnim podsticajem u učenju. Muzika uvijek ima dejstvo. Bilo da se sluša, svira ili pjeva. Zato je važno kakvu muziku djeca slušaju. Ovdje govorimo o kvalitetnoj muzici i muzičkim aktivnostima sa kojim se djeca mogu upoznati kroz obrazovne programe u vrtiću i školi, ali i kroz programe kulturnih institucija. U nastavku sam objasnila o uticaju muzike na sve aspekte razvojnih područja kod djece i način na koji se mogu ove vještine unaprijediti. Ključne riječi: muzika, muzičko obrazovanje, produženi boravak, djeca

THE IMPACT OF MUSIC ON STUDENT ACHIEVEMENT IN EXTENDED STAY

Abstract: In this paper, we deal with music and music education in an extended stay, as a positive stimulus in learning. Music is something that always has influence on children, whether listening, playing or singing. That's why it's important what kind of music children listen to. We are talking here about quality music and musical activities that children can get familiar with through educational programs in kindergarten and school, but also through programs of cultural institutions. In the following text I have explained the impact of music on all aspects of children's development and how these skills can be improved.

Key words: music, music education, extended stay, children

„Učio bih djecu muzici, fizici i filozofiji, ali najviše muzici, jer su muzika i umjetnost ključ vještine učenja!“ (Platon)

Uvod

Da muzičko obrazovanje i muzika utiču na postignuća učenika i njihove pozitivne rezultate u toku učenja dokazuju brojne studije i istraživanja. Muzika pomaže djeci, bilo da sviraju ili pjevaju, na način što postižu bolju koncentraciju, pamćenje, sposobnost izražavanja misli, pomaže im u čitanju i verbalnim vještinama. Istraživanja su pokazala da djeca koja su pohađala časove muzičkog, postižu bolje rezultate u čitanju i matematici od svojih vršnjaka. Takođe, muzička inteligencija je podjednako važna kao logičko – matematička inteligencija i emocionalna inteligencija, prije svega, zato što djeluje harmonično na funkcionisanje tijela i uma i jača vezu između njih. Sviranjem se razvija fina motorika i angažuje obje strane mozga i lijevu i desnu. A, nit koja povezuje ove dvije hemisfere mozga (corpus callosum), kod muzičara je veoma uvježbana, pa je rješavanje problema mnogo efikasnije. Muzika uvijek ima dejstvo. Bilo da se sluša, svira ili pjeva. Zato je važno kakvu muziku djeca slušaju. Ovdje govorimo o kvalitetnoj muzici i muzičkim aktivnostima sa kojim se djeca mogu upoznati kroz obrazovne programe u vrtiću i školi, ali i kroz programe kulturnih institucija. Višestruki je značaj ovakve vrste muzike, od mogućnosti razvijanja i podsticanja vokalnih i igračkih sposobnosti, mogućnosti da uživaju u muzici da se izraze i improvizuju svoj doživljaj muzike do razvoja pripadnosti, samopoštovanja, samopouzdanja, socijalizacije. Na ovakav način izražavanja kroz muziku, dijete upoznaje sebe i druge, ima osjećaj pripadnosti, empatije, kvalitetnije komunicira i ima ispunjen i ljepši život. Sve ovo nas dovodi do zaključka da je muzika djetetu potrebna.

Da bi zaštitili djecu od masovne (ne)kulture u muzici i formirali njihov muzički ukus, možemo to učiniti, bar djelimično, kroz produženi boravak i slobodne aktivnosti. Na način, da im se osmisle aktivnosti, između redovne nastave i izrade zadataka u produženom boravku, koje će se realizovati uz određeni muzički sadržaj. Tada djeca, nesvjesno, usvajaju različite muzičke žanrove, uče o instrumentima, ritmu, tempu... a, ujedno ih emocionalno obogaćuje, provocira topao i prislan odnos sa vršnjacima i okolinom.

Uticaj na razvojna područja

Emocionalni razvoj

Muzika predstavlja bogat izvor dječijeg razvoja. Njena najočiglednija uloga je u emocionalnom raz-

voju. Roditelji koriste uspavanke da bi umirili svoju djecu. Djeca, kojima se pjevalo u djetinjstvu, pred spavanje, pjevaće svojim lutkama, igračkama. Da bi muzika bila prijatna, i u svojoj najjednostavnijoj formi, ne mora biti čak ni pjesma. Majke, u svim vremenima i u svim kulturama su uspavljivale svoje bebe ponavljajući samo dva tona. Svaka kultura ima jednostavne pjesme, koje se koriste tokom slavlja, ili ljubavne pjesme, koje djeca mogu naučiti i koje im mogu pomoći da izraze svoja osjećanja, a muzika u ritmu marša da izraze svoj ponos. Pjesme koje su posvećene ljutnji ili osjećaju tuge, mogu podstaći djecu da razumiju i imitiraju kompleksna osjećanja. Pošto je muzika jako sredstvo za izražavanje emocija odraslih, slušanje muzike zajedno sa djecom, i razgovor o osjećanjima može biti način da se unaprijedi komunikacija u njihovom emocionalnom životu. Djeca su prirodni „igrači“ i nije im potrebno da uče formalne korake, ona će osmisliti svoj sopstveni ples, da bi izrazili veselje i radost ukoliko im se za to ponudi prilika.

Socijalni razvoj

Muzika je važno sredstvo za podsticanje socijalnog razvoja. Sa jedne strane, cijela grupa djece može učestvovati u muzičkoj aktivnosti (horsko pjevanje ili igranje), a sa druge strane, postoje muzičke aktivnosti u kojima se daje „poziv“ i „odgovor“ i djeca strpljivo čekaju na svoju dionicu (npr. Brojne verzije pjesama koje traže da svako dijete izgovori svoje ime pjevanjem, „ovdje sam“ ili nekoliko riječi). Stidljiva djeca koja ne žele da govore pred čitavom grupom, obično, rado učestvuju u pjevanju ili okretnim igrama. Postoji veliki broj dječijih pjesama koje traže prateću gestikulaciju (igranje prstima). Ova vrsta pjesama u kojima djeca čine isti pokret u isto vrijeme, predstavlja dobar način da uključimo i onu djecu koja bi obično ostala po strani.

Razvoj govora

Muzika, i te kako, podstiče razvoj govora. Govorni jezik je ritmičan i melodičan i djeca se spontano igraju riječima. Vaspitač/učitelj može iskoristiti njihovu igru da bi im usmjerio pažnju na zvučnost jezika. Odličan primjer je pomaganje djeci da nauče imena svojih drugova tapšanjem u ritmu svakog dječijeg imena, a upotreba tog ponavljanja predstavlja temelj plesa. Muzika može pomoći djeci da obogate svoj rječnik. Melodija pomaže memoriji, jer dijete može zapamtiti fraze iz pjesama koje su nešto složenije od njegovog prirodnog govora i koristi ih kasnije u priči. Pjesme imenovanja i nabiranja upoznaju dijete sa novim riječima. Djeca mogu poželjeti da naprave svoje pjesme koristeći poznate ili izmišljene melodije, da bi ispričali priče ili izrazili osjećanja. Dobro nam je poznato, da djeci koja imaju poteškoće u izgovoru pojedinih slova ili čitavih riječi, preporučuje se što više pjevanja. Jer melodičnost pjesme omogućava djetetu da lako i tačno izgovara riječi koje pri normalnom izgovoru ne bi moglo izgovoriti.

Intelektualni razvoj

Muzika se može koristiti i za unapređenje pojmova kod djece. Ideje o „istom“ i „različitom“ mogu se uvesti mijenjanjem jačine i visine tona. Svaka kultura ima pjesme namijenjene djeci u kojima se pominju brojevi. Obično su praćenje gestovima i traženje pokretanje cijelog tijela, kao što je tapšanje dlanovima po koljenima ili skakanje.

Motorni razvoj

Motorne vještine se mogu unaprijediti pomoću muzičkih aktivnosti. Igra prstima, podstiče dijete na pokret svakog prsta ruke, nezavisno, i s toga povećava koordinaciju oko – ruka. Jednostavniji, samostalno napravljeni instrumenti, unapređuju motoričke vještine, i to, kako samim procesom izrade, tako i sviranjem. Spontana igra djeteta i pokret tokom slušanja ili pjevanja, podstiče razvoj koordinacije. Iako, igra koju je dijete samo osmislilo, unapređuje kompletan razvoj, bilo bi poželjno da ih naučimo nekoliko koraka formalnijeg narodnog plesa, koje djeca mogu grupno izvoditi.

Muziku možemo koristiti i u druge vaspitne svrhe. Pjesme o kupanju svih dijelova tijela su posebno efikasne, pjesme o životinjama (gdje žive, kako izgledaju, čime se hrane..), o moru (uče o vodama, slatka – slana), pjesme na stranim jezicima (uče o drugim narodima i državama), ljubavne pjesme, narodne pjesme i td.

Zaključak

Muzika je kao grana umjetnosti, zbog svog univerzalnog jezika i poruka koje nosi, postala sredstvo komuniciranja među pojedincima, grupama i širim zajednicama. Kao specifična kombinacija znanja i vještina ona pruža neograničene kreativne mogućnosti, a njen uticaj daleko prevazilazi vrijeme i mjesto njenog nastanka, što je čini važnim segmentom svakog društva.

Muzika djeci otvara svijet viših kulturnih potreba, osvještava ih za više umjetničke vrijednosti i razvija kritičnost i senzibilitet.

Literatura

Đurković – Pantelić, M.(1998): Metodika muzičkog vaspitanja djece predškolskog uzrasta, Šabac: Viša škola za obrazovanje vaspitača

Voglar, M.(1992): Kako muziku približiti djeci, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Hansen A.K., Kaufmann K.R., Walsh B.K.(2000): Kreiranje vaspitno – obrazovnog procesa u kojem dijete ima centralnu ulogu, Pedagoški centar - Podgorica

Šmit, B. (2001): Glazbom do govora, Zagreb: Haid

Njirić, N. (2001): Put do glazbe. Zagreb: Školska knjiga

Slunjski, E. (2012): Tragovima dječjih stopa, Zagreb: Profil International